

UNIVERSITÀ DEGLI STUDI DI NAPOLI
FEDERICO II

UNIwersYTET
KAZIMIERZA WIELKIEGO
W BYDGOSZCZY

Uniwersytet Rzeszowski

Державний торговельно-економічний університет
State University of Trade and Economics

**ЄВРОПЕЇЗАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ПРАВА:
ПРОБЛЕМИ, ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-
ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

(Київ, 24 квітня 2024 року)

**EUROPEANISATION OF NATIONAL LAW:
PROBLEMS, CHALLENGES AND PERSPECTIVES**

THESES OF REPORTS THE INTERNATIONAL
SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE

(Kyiv, 24 April 2024)

Київ 2024

Розповсюдження і тиражування без офіційного дозволу ДТЕУ заборонено

УДК 34.01 (4+477)

Є 24

Європеїзація національного права: проблеми, виклики та перспективи [Електронний ресурс] : тези доп. міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 24 квіт. 2024 р.) / відп. ред. Т. О. Гуржій. — Київ : Держ. торг.-екон. ун-т, 2024. — 229 с. — Укр. та англ. мовами.

ISBN 978-966-918-142-8

DOI: 10.31617/k.knute.2024-04-24

У тезах доповідей міжнародної науково-практичної конференції висвітлено актуальні питання європеїзації національного права України, питання ефективності парламентського контролю в умовах воєнного стану та міжнародно-правової відповідальності держави-агресора за екологічний стан окупованих територій, питання уніфікації національних правових систем та впливу законодавства ЄС на розвиток права окремих європейських держав.

Матеріали подано в авторській редакції. Відповідальність за зміст матеріалів несуть автори.

УДК 34.01 (4+477)

Редакційна колегія: Ю. А. Гончарова, декан факультету міжнародної торгівлі та права; канд. юрид. наук, доц., голова організаційного комітету; Т. О. Гуржій (відп. ред.), д-р юрид. наук, завідувач кафедри адміністративного, фінансового та інформаційного права; Ю. В. Тищенко, канд. юрид. наук, доцент кафедри міжнародного, цивільного та комерційного права; О. М. Ситніченко, канд. юрид. наук, доцент кафедри правового забезпечення безпеки бізнесу; А. В. Гуржій канд. юрид. наук, доцент кафедри адміністративного, фінансового та інформаційного права; О. В. Севастьяненко, ст. викладач кафедри адміністративного, фінансового та інформаційного права.

Відповідальний за випуск Т. О. Гуржій, д-р юрид. наук, завідувач кафедри адміністративного, фінансового та інформаційного права.

ISBN 978-966-918-142-8

© Державний торговельно-економічний університет, 2024

ЗМІСТ

ПРАВА І СВОБОДИ ЛЮДИНИ В ЦИФРОВУ ЕПОХУ

Ірина АЛМАШ Забезпечення прав людини при застосуванні електронного підпису в умовах євроінтеграції України	9
Валентина АНДРІЙВ, Ірина ГЕРАСИМЕНКО Трудова діяльність в епоху цифрової трансформації.....	12
Карина БІДАЛОВА, Олена ЗАПОТОЦЬКА Захист прав людини на життя в цифрову епоху та під час збройного конфлікту	16
Катерина БОЛБРУК Права висловлення думки та цензура в Інтернеті у цифрову епоху ...	18
Анастасія ГОРОВА Права людини в епоху інформаційних технологій.....	21
Вікторія ДУДНИК, Валентина АНДРІЙВ Кібербезпека та захист особистих трудових прав у цифрову епоху...	24
Анастасія ДЯДЕНКО Вплив штучного інтелекту на трудові відносини	27
Анастасія КОНОНЧУК Цифрова свобода: виклики та можливості для прав людини	30
Аліна КОСАРЕВСЬКА, Ганна ІЛЬЧЕНКО Вплив цифровізації на права людини.....	33
Аліса КУБАНОВА, Ольга СОНЮК Права і свободи працівників у готельно-ресторанному бізнесі	36
Владислава КУТНЯ Права та свободи людини в епоху цифрових технологій	39
Анна ЛІННИК Правовідносини інтелектуальної власності в умовах розвитку метавсесвіту	42

Анжела ЛЯБАХ Права і свободи людини в цифрову епоху.....	46
Ганна МАРТИНОВА, Лілія НЕВАРА Захист персональних даних за законодавством України та ЄС.....	49
Дар'я НОВІКОВА, Ганна ІЛЬЧЕНКО Свобода вираження думки в Інтернеті.....	54
Марія ПОНОМАРЕНКО Еволюція прав людини та початок формування їх у цифрову епоху.....	57
Еліна ПОНОМАРЬОВА, Ольга СОНЮК Виклики та можливості прав і свобод людини в епоху штучного інтелекту	61
Іван САЛЬНІКОВ Цифровізація державних послуг: зручний спосіб адміністрування чи необхідність сучасності	64
Віктор ТІМАШОВ, Євгенія ТИМОШЕНКО Громадяни України як суб'єкт адміністративного права.....	65
Юлія ЧЕРЕНОК, Лілія НЕВАРА Захист прав представників ЛГБТІ-спільнот у європейському суді з прав людини.....	69
РОЗВИТОК ПУБЛІЧНОГО ПРАВА В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУЧАСНОЇ СВІТОСИСТЕМИ	
Kateryna HLUSHKO The primary facets of contemporary public law evolution	75
Роман ГРИНЮК Щодо ефективності парламентського контролю в умовах воєнного стану	78
Олена СЕВАСТ'ЯНЕНКО, Діана ЦАРИК Розвиток ринку цінних паперів у банківській системі України	81

Артур ЧАЙКА
Історія розвитку інституту оскарження судових рішень..... 82

Роман ЧАЙКА
Об'єкт та об'єктивна сторона як теоретична основа для кваліфікації адміністративних порушень у сфері охорони праці..... 87

Олена ШЕВЧЕНКО
«ДІЯ» як інструмент надання адміністративних послуг 90

ПРИВАТНЕ ПРАВО ТА СОЦІАЛЬНА СПРАВЕДЛИВІСТЬ

Valentina CHABERT
Private law and social justice: the case of contractualization in global supply chains 94

Юрій БОДРОВ
Генезис науково-правових досліджень у сфері організації і проведення азартних ігор 100

Анна ГРИЦАЙ
Політика дерегуляції як сприяння підприємницькій діяльності 104

Діана КАБАК
Соціальна політика і соціальне забезпечення..... 107

Анна КІХТЕНКО
Соціальна справедливість у регулюванні трудових відносин 110

Марія КОВАЛЕНКО, Михайло СТУДЕННИКОВ
Корпоративне право і соціальна відповідальність: роль бізнесу у суспільстві..... 113

Софія КОВБАСА
Соціальна політика щодо внутрішньо переміщених осіб 117

Микола ЛОТОЦЬКИЙ
Поняття та сутність адміністративної відповідальності у сфері земельних відносин..... 120

Євгенія ТИМОШЕНКО
Рівність та дискримінація у трудових відносинах України 124

Яна ЮЗЬКІВ, Ольга СОНЮК
Приватне право як інструмент захисту прав працівників
та споживачів у сфері гостинності..... 127

УНІФІКАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА ЯК ДРАЙВЕР ВЗАЄМНОГО НАБЛИЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ПРАВОВИХ СИСТЕМ

Софія БИЧОК, Діана БУКАТОВА
Перспективи гармонізації інституту нотаріату відповідно
до стандартів Європейського Союзу 131

Дар'я ЄФАНОВА, Ганна ІЛЬЧЕНКО
Захист прав інтелектуальної власності в Україні та країнах ЄС 138

Ірина ЖИЛА, Лариса НЕСКОРОДЖЕНА
Євроінтеграційний курс договірного права..... 141

Володимир ЖУРАВЛЬОВ, Лілія НЕВАРА
Європеїзація міграційного законодавства: виклики та шляхи
до справедливості для мігрантів та біженців..... 144

Наталія КОСТЮК
Адаптація кримінального законодавства України
до законодавства ЄС..... 148

Володимир КРАВЧЕНКО
Реформування трудового законодавства України: приведення
у відповідність до принципів..... 151

Олександра КУШНЕР
Щодо європейського досвіду захисту прав жінок у сфері праці..... 153

Віталій ЛИСИЙ, Олена СУДАРЕНКО
Реформування банківської системи України в умовах
євроінтеграції 157

Микола ПИПЯК
Євроінтеграція як чинник уніфікації українського
законодавства із законодавством країн-членів Євросоюзу..... 160

Софія ПОЛЯНИЦЯ, Юлія ТИЩЕНКО
Уніфікація та гармонізація договірного права в Україні
в умовах європеїзації: базисні принципи та основоположні
міжнародні документи 163

Марія ПОНОМАРЕНКО
Захист прав людини під час збройних конфліктів: у рамках дії
міжнародного права..... 166

Юлія ТИЩЕНКО
Співвідношення понять «біженець» та «особа, що потребує
тимчасового захисту» за правом ЄС..... 170

Анастасія ШАПОВАЛ, Лілія НЕВАРА
Уніфікація патентного права у межах ЄС..... 172

Богдана ШИРЧЕНКО, Олена СУДАРЕНКО
Імплементация норм європейського фінансового права
в національну правову систему України..... 176

Анастасія ШТУРМАК, Ганна ІЛЬЧЕНКО
Уніфікація цивільного права в межах Європейського Союзу 179

Дмитро ЯНКЕВИЧ
Основні підходи до визначення структури джерел права
Європейського Союзу 182

Дарина ЯЦЕНКО, Лілія НЕВАРА
Уніфікація європейського права та сутність принципу
посиленої співпраці ЄС..... 185

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА ТА ПРАВОПОРЯДОК В УМОВАХ АКТУАЛІЗАЦІЇ ЗОВНІШНІХ ЗАГРОЗ

Chiara FERRO, Fabio TESTA
The role of Italy in the Red Sea. Between diplomacy and security 190

Катерина БИНДЮК, Олена ЗАПОТОЦЬКА
Особливості роботи НАДС в умовах воєнного стану..... 199

Анна БУЛАХ
Значення національної безпеки та правопорядку в трудових відносинах в умовах актуалізації зовнішніх загроз 203

Дарина МАКУШОК, Валентина АНДРІЙ
Захист трудових прав в умовах воєнного стану 206

Дар'я ПЕТРУНОВСЬКА, Ганна ІЛЬЧЕНКО
Загроза екологічній безпеці України під час збройної агресії росії 209

Марія ПОНОМАРЕНКО
Захист прав людини під час збройних конфліктів:
у рамках дії міжнародного права 212

Марія ПОНОМАРЕНКО
Міжнародний тероризм як фактор загрози національній безпеці та захист прав людини: у рамках дії міжнародного права ... 215

Анна СИРОТЕНКО, Ганна ІЛЬЧЕНКО
Вплив російської агресії на Кримінальне законодавство України.... 219

Євгенія ТИМОШЕНКО
Актуальні виклики та стратегії захисту національної безпеки через призму правового регулювання в умовах зовнішніх загроз 222

Юлія ПУСТОВІТ
Нормативно-правові акти, що здійснюють регулювання продовольчої безпеки 225

ПРАВА І СВОБОДИ ЛЮДИНИ В ЦИФРОВУ ЕПОХУ

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ПРИ ЗАСТОСУВАННІ ЕЛЕКТРОННОГО ПІДПISУ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Ірина АЛМАШІ,
*доцент кафедри менеджменту,
підприємництва та торгівлі
Ужгородський торговельно-економічний інститут
Державного торговельно-економічного університету,
Ужгород, Україна*

В умовах глобалізації, здійснення міжнародної торгівлі, розвитку електронних ресурсів, постійного використання інтернет-мережі фізичні особи все частіше користуються електронними довірчими послугами та застосовують електронний підпис. Забезпечення прав людини та їх захист при застосуванні електронного підпису в умовах диджиталізації України є надзвичайно актуальною проблематикою юридичної науки.

Аналіз статистичних даних свідчить про те, що в Україні досить активно суб'єктами права застосовується електронний підпис. Так, згідно даних Міністерства цифрової трансформації України в Україні станом на 2019 рік було здійснено більше 1,5 млрд операцій з використанням електронного підпису [1].

Згідно даних офіційного звіту Центрального засвідчувального органу за 2023 рік кількість сформованих кваліфікованих сертифікатів електронних підписів (без урахування сертифікатів шифрування) за звітний 2023 рік складає — 27 525 348, за попередній рік — 13 953 521, що у порівнянні складає зростання на 97.26% [2].

В Україні законодавче регулювання електронного підпису здійснюється у відповідності до Закону України «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги»[3] від 5 жовтня 2017 року, згідно якого електронний підпис — електронні дані, що додаються до інших електронних даних або логічно з ними пов'язуються і використовуються підписувачем як підпис; кваліфікований електронний підпис — удосконалений електронний підпис, що створюється з використанням засобу кваліфікованого електронного підпису і базується на кваліфікованому сертифікаті електронного

підпису. Згідно п. 6 ст. 18 Закону кваліфікований електронний підпис має таку саму юридичну силу, як і власноручний підпис, та має презумпцію його відповідності власноручному підпису.

Варто зазначити, що згідно ст.4 вищевказаного Закону одними з основних принципів державного регулювання у сферах електронної ідентифікації та електронних довірчих послуг є: забезпечення захисту прав і законних інтересів користувачів послуг електронної ідентифікації та електронних довірчих послуг; забезпечення захисту персональних даних, що обробляються у процесі електронної ідентифікації та надання електронних довірчих послуг.

Відповідно до ст. 36 надавач електронних довірчих послуг, засвідчувальний центр чи центральний засвідчувальний орган несе відповідальність за шкоду, завдану з його вини (умислу або необережності) фізичній чи юридичній особі внаслідок невиконання чи неналежного виконання ним обов'язків, установлених цим Законом.

Як основний елемент цифрової трансформації електронні підписи швидко стають ключовим компонентом практично всіх ділових операцій. Електронні підписи дають компаніям будь-якого розміру та в будь-якому географічному розташуванні можливість розширити свою діяльність і налагодити відносини з організаціями в усьому світі. Застосування електронного підпису в багатьох країнах світу регулюється окремими спеціалізованими законами. Так, наприклад, у США закони про електронний підпис регулюються як на федеральному рівні, так і на рівні штатів. Згідно з федеральним законом ESIGN від 2000 року електронні підписи мають таку саму юридичну силу, що й підписи від руки.

Електронні підписи вважаються дійсними в Аргентині з 2001 року, коли було ухвалено Закон про цифровий підпис. В будь-якій сфері, де потрібен дійсний підпис, цю вимогу може виконати електронний підпис за умови згоди сторін. Законодавство про електронний підпис в Австралії регулюється Законом про електронні угоди від 1999 року. У Канаді закони про електронний підпис регулюються як на федеральному рівні, так і на рівні провінцій.

У Європейському Союзі діє Закон про електронна ідентифікація, автентифікація та довірчі послуги (eIDAS). Для 27 країн, що входять до ЄС, закон про електронний підпис підпадає під дію регламенту про електронну ідентифікацію, автентифікацію та довірчі послуги (eIDAS). Після введення в дію регламенту eIDAS у 2016 році європейські країни отримали можливість використовувати електронні підписи у транскордонних угодах, не витрачаючи час і ресурси на перевірку. Регламент eIDAS застосовується на всій території ЄС[4].

Оскільки використання електронного підпису та кваліфікованого електронного підпису є надзвичайно поширеним явищем, і застосовується суб'єктами права при користуванні електронними довірчими послугами, надзвичайно необхідним є дослідження питання захисту прав людини. Так, з метою захисту своїх прав експерти радять: не передавати кваліфікований електронний підпис третім особам. Співробітників, які за службовим обов'язком повинні підписувати документи, наділити відповідними повноваженнями і видати їм власні електронні підписи; також необхідно посилити контроль за діяльністю співробітників, які використовують кваліфікований електронний підпис. В інформаційній системі компанії рекомендується налаштувати звіти, за допомогою яких керівник зможе перевіряти, з якими контрагентами і на які суми вони укладають договори[5].

На думку Тиханського В.В. для розвитку електронно-цифрової держави необхідно: максимально гармонізувати законодавство України про електронний документообіг із міжнародним правом[6].

Отже, в даній доповіді проаналізовано проблематику забезпечення прав людини та захисту прав при застосуванні електронного підпису.

Список використаних джерел

1. Скільки користувачів зберігають свої ЕЦП на токенах. URL: <https://news.dtki.ua/accounting/automation/61160-skilki-koristuvaciv-zberigaiut-svoyi-ecp-na-tokenax-statistika-vid-mincifri>
2. Центральний засвідчувальний орган. Оцінка стану розвитку сфери електронних довірчих послуг: Звіт за 2023 р. URL: <https://czo.gov.ua/development?tab=4>
3. Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги: Закон України від 5 жовтня 2017 року. Відомості Верховної Ради України. 2017. № 45. Ст. 400.
4. Закони про електронний підпис у різних країнах світу. URL: <https://experience.dropbox.com/uk-ua/resources/electronic-signature-laws-around-the-world-a-look-at-esignature-laws-by-country>
5. Як захистити електронний підпис від шахраїв. URL: <https://litiko.com/uk/info-czentr-uk/statti/yak-zahystyty-elektronnyj-pidpys-vid-shahrayiv/>
6. Тиханський В.В. Електронний цифровий підпис як інструмент цифрової держави. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1128>

ТРУДОВА ДІЯЛЬНІСТЬ В ЕПОХУ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Валентина АНДРІЇВ,
*доцент кафедри адміністративного фінансового
та інформаційного права,
Державний торговельно-економічний університет,
Київ, Україна*

Ірина ГЕРАСИМЕНКО,
*студентка 1 курсу 10 групи,
факультет міжнародної торгівлі та права,
Державний торговельно-економічний університет,
Київ, Україна*

В епоху цифрової трансформації всі сфери життя в усьому світі зазнають величезних змін, і робота не є винятком. Цифрові технології змінюють не лише те, як ми взаємодіємо з інформацією, але й те, як ми працюємо та спілкуємося один з одним у професійному середовищі. Актуальність дослідження трудової діяльності в епоху цифрової трансформації є очевидною, оскільки відображає ключові тенденції сучасного соціально-економічного розвитку.

Вплив цифрової трансформації на трудову діяльність є глибоким і далекосяжним. Автоматизація та штучний інтелект замінюють людську працю в багатьох галузях, від виробництва до обслуговування клієнтів. Наприклад, використання Amazon роботів на своїх складах призвело до значного скорочення кількості людей, необхідних для обробки запасів і виконання замовлень. Подібним чином чат-боти та віртуальні помічники все частіше використовуються для обробки запитів клієнтів, зменшуючи потребу в представниках служби підтримки клієнтів [5].

Під час Четвертої промислової революції виробництво стало повністю автоматизованим, з контролем у реальному часі та з урахуванням змін зовнішніх умов. Роботи приєднуються до віртуальних хмарних середовищ, розширюючи їхній доступ до інформації та досвіду, роблячи їх мережевими та здатними до безперервного навчання. Прогрес у просторовому моделюванні та обміні даними відкриває еру кіберфізичних систем, здатних створювати віртуальні копії об'єктів реального світу, контролювати фізичні процеси, приймати рішення, взаємодіяти незалежно та навчатися. Сучасні

Інтернет-технології стають ключовим засобом комунікації між людьми та машинами, виробництво орієнтується на індивідуальних споживачів, а зміни в структурі витрат виробництва та оптимізації призведуть до фундаментальних змін у корпоративній кадровій політиці [1, с. 21—22].

Міністерство цифрової трансформації встановило наступні завдання на період до 2024 року:

- Забезпечення доступності 100% публічних послуг для громадян та бізнесу через Інтернет.
- Забезпечення доступу до високошвидкісного Інтернету для 95% транспортної інфраструктури, населених пунктів та соціальних об'єктів.
- Залучення до програми розвитку цифрових навичок 6 мільйонів українців.
- Збільшення частки ІТ-продукту у валовому внутрішньому продукті країни до не менше 10% [6].

Перші кроки включали прийняття правової бази для гарантування основних цифрових прав громадянина, таких як доступ до широкосмугового Інтернету та поліпшення доступності технологій з метою зниження вартості програмного забезпечення, комп'ютерного обладнання та інших пристроїв [2].

З безперервним розвитком і просуванням цифрових технологій використання паперових документів поступово зменшується в усіх сферах життя. Ця тенденція неминуче впливає на сферу зайнятості, оскільки цифрові технології вимагають нових способів організації та виконання всіх форм трудових договорів. Особливої уваги заслуговує можливість укладення цифрових трудових договорів і контрактів, потреба, яка реалізується в умовах поширення нестандартизованих форм зайнятості. Сучасний цифровий бізнес потребує управління трудовими договорами в цифровому форматі, оскільки це перспективний напрямок цифровізації договірної регулювання соціально-трудових відносин і пропонує багато переваг, зокрема можливість працевлаштування кваліфікованої робочої сили, територіально віддаленої порівняно з іншими країнами. Цифрові методи підписання трудових договорів також є більш економними та менш трудомісткими, що зрештою підвищує конкурентоспроможність компаній [3].

Динамічний розвиток інформаційно-комп'ютерних технологій та їх масове впровадження в усі сфери суспільного життя призвело до однієї з головних трансформацій у світі праці за останнє десятиліття — появи цифрових трудових платформ (цифрової

трудової інфраструктури). Ця нова форма онлайн-праці мала значний вплив на існуючі моделі бізнесу та зайнятості.

Цифрові платформи у сфері праці характеризуються такими особливостями

- Мінімізація потреби компаній у наймі трудових ресурсів через цифрові платформи праці;
- Сприяння перерозподілу робочої сили в глобальному масштабі за допомогою цифрових інструментів працевлаштування; та
- Зміна умов праці та створення можливостей для нетипової зайнятості в часі, таких як неповна зайнятість, мульти- та супер-зайнятість;
- Формує нові типи зайнятості, що поєднують риси найманої праці та самозайнятості
- Створює нові реалії на ринку праці — зайнятість поза сферою дії національних органів регулювання ринку праці;
- Відображають недоліки національного ринку праці та поширюють їх на глобальний простір (дискримінація за віком, статтю, країною проживання працівника) [4].

З огляду на характеристики цифрових платформ праці, з одного боку, робота через цифрові платформи праці дозволяє працівникам виконувати роботу, яка їм подобається, або працювати за фахом з будь-якого місця в будь-який час, тобто забезпечує професіоналам постійний, часто додатковий дохід, що є перевагою. Однак, з іншого боку, онлайн-праця також тягне за собою певні ризики для працівників, пов'язані з глобальними цифровими платформами праці:

- Юридичний статус цифрової зайнятості залишається невизначеним;
- Рівень доходів «цифрових» виконавців часто нижчий, ніж у офісних працівників;
- В онлайн-просторі цифрова зайнятість не є соціально захищеною, а багато трудових прав порушуються [4].

Отже, можна зробити висновок, що в сучасному світі цифрова трансформація має значний вплив на всі аспекти життя, включаючи робоче середовище. Вона не лише впливає на економіку та суспільство, але й змінює спосіб, у який ми працюємо та спілкуємося. Автоматизація та штучний інтелект замінюють людську працю в багатьох галузях, створюючи як нові можливості, так і виклики, такі як незахищеність доходів та правова невизначеність. Для успішного використання потенціалу цифрової трансформації системні зміни та

нові правові норми потребують уваги та дій з боку урядів, бізнесу та суспільства в цілому. Крім того, розвиток цифрових технологій загрожує традиційним формам зайнятості та вимагає перекваліфікації і безперервного особистого розвитку працівників. Тому важливо створити системи навчання та підтримки, здатні адаптуватися до швидкозмінного ринку праці. Загалом цифрова трансформація відкриває нові можливості для економічного розвитку та соціального прогресу, але водночас ставить перед суспільством нові виклики, які потребують ретельного аналізу та ефективних стратегій реагування.

Список використаних джерел

1. Кузнецова Наталія Богданівна. Вплив цифровізації на трансформацію праці та сектор креативної економіки. Нова економіка і зміни у світі праці. С. 21—22. URL: <http://csbc.edu.ua/biblio/documents/166.pdf>

2. Тенденції та інституційні передумови цифрового розвитку в Україні. Цифрові трансформації в Україні: чи відповідають вітчизняні інституційні умови зовнішнім викликам та європейському порядку денному? С. 7. URL: http://eap-csf.org.ua/wp-content/uploads/2021/04/Research_DT_PF_WG2_ua-1.pdf

3. Кравчук О.І. Цифровізація договірного регулювання соціально-трудових відносин. Сфера зайнятості і доходів в умовах цифрової економіки: механізми регулювання, виклики та доміанти розвитку 2019. С. 125-126. URL: <https://r.donnu.edu.ua/bitstream/123456789/1622/1/%E2%84%9610.pdf>

4. Кузнецова Наталія Богданівна. Вплив цифровізації на трансформацію праці та сектор креативної економіки. Нова економіка і зміни у світі праці. С. 23—24. URL: <http://csbc.edu.ua/biblio/documents/166.pdf>

5. Анастасія. Як працює роботизація складів. TOT business. URL: <https://www.tot.com.ua/post/yak-pratsue-robotyzatsia-skladiv>

6. М-во цифрової трансформації України. Індекс цифрової трансформації України, методика вимірювання. с. 9. (Препринт). URL: https://thedigital.gov.ua/storage/uploads/files/news_post/2023/7/mintsifra-vpershe-vimiryuae-riven-tsifrovizatsii-u-gromadakh-yak-tse-pratsyuvatimepdf

ЗАХИСТ ПРАВА ЛЮДИНИ НА ЖИТТЯ У ЦИФРОВУ ЕПОХУ ТА ПІД ЧАС ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ

Карина БІДАЛОВА,
*студентка 4-го курсу, ОС «бакалавр»,
Державний торговельно-економічний університет,
Київ, Україна*

Олена ЗАПОТОЦЬКА,
*д-р юрид. наук, доц., професор кафедри адміністративного,
фінансового та інформаційного права,
Державний торговельно-економічний університет,
Київ, Україна*

Людина, яка проживає в сучасному так званому «цифровому» суспільстві яке з плином часу все більш розвивається та вдосконалюється є соціальною особистістю. Кожна держава зобов'язана дотримуватися належним чином відповідних договорів в яких визначається захист прав та свобод людини. В свою чергу норми міжнародного права зобов'язують державу в цілому до їх виконання, а не окремі її органи чи посадові особи, покладені на неї зобов'язання мають бути належним чином конкретизовані. Навіть національне законодавство не може існувати без врахування відповідних міжнародних договорів [1, с. 370].

В умовах сучасної діджиталізації та воєнного стану в країні актуальність та важливість права на життя є першим і найважливішим пріоритетом для держави та її громадян. Воно є фундаментом для всіх інших прав. Право на життя закріплене як в національному законодавстві, так і в міжнародних документах, наприклад, у Загальній декларації прав людини, зокрема, у статті 3, коротко зазначається, що кожна особа має право на життя, свободу і особисту недоторканність [2].

Міжнародний пакт про громадянські та політичні права вже більш широко розглядає право на життя та в статті 6, визначає, що право на життя є невід'ємним для кожної людини і охороняється законом. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя [3]. Проте захист права на життя є основою для забезпечення гідності кожної людини під час воєнного стану. Дотримання цього права передбачає відповідальність перед міжнародними судами чи трибуналами за злочини проти прав людини та воєнні злочини. Важливо дотримуватися

міжнародних гуманітарних норм та забороняти будь-які дії, які можуть призвести до незаконного позбавлення життя осіб, які не беруть участь у воєнному конфлікті.

В свою чергу у національному законодавстві, а саме в Конституції України у статті 27 визначається, що кожна людина має невід'ємне право на життя, і держава має обов'язок його захищати. Кожен має право на захист свого власного життя та здоров'я, а також життя та здоров'я інших людей від протиправних посягань [4]. Законодавець визначає людське життя як найцінніший і найважливіший елемент існування будь-якої демократичної держави. Право на життя є невід'ємним правом кожної людини. Забезпечення безпеки, захисту від насильства і недоторканості особи є важливими обов'язками держав та міжнародного співтовариства.

Людське життя як найголовніша цінність повинно бути захищене незалежно від статі, віку, раси, релігії, національності або інших факторів. Дотримання цього права вимагає від держав прийняття відповідних законів та вжиття заходів задля запобіганню свавільному позбавленню життя та забезпечення особистої недоторканості кожної особи. Умисне позбавлення життя та насильство не можуть бути виправдані та прийнятними за жодних обставин.

На даний момент належний захист та забезпечення права на життя та особисту недоторканість в Україні є досить проблемним питанням. Через військове вторгнення держави-терориста система захисту цього права не може функціонувати належним чином, адже право на життя та особисту недоторканість тисячі українців було порушено ще з перших днів повномасштабного вторгнення. Внаслідок безжальних, жорстоких обстрілів та інших проявів насильства, питання захисту права на життя стало неймовірно актуальним для України в такий складний період, але реалізація та належний захист його неможливо досягти через ведення бойових дій.

Отже, підводячи підсумок слід зазначити, що належне забезпечення захисту права людини на життя є надзвичайно актуальним у цифрову епоху, але в той же час і досить складним питанням. Держава зі свого боку повинна всіма можливими та дозволеними способами та методами вживати відповідних заходів для запобігання та мінімізації людських втрат. Закони повинні бути прозорими, справедливими і відповідати міжнародним стандартам прав людини, винні у позбавленні тисячі людей життів мають бути покарані. Національні та міжнародні правозахисні організації мають продовжувати висувати на перший план важливість належного дотримання одного з найголовніших прав, а саме права на життя.

Список використаних джерел

1. Задорожна С.М. Гарантованість дотримання загальних принципів міжнародного права // Юридичний науковий електронний журнал. 2017. № 6. С. 370.

2. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015

3. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права від 16.12.1966 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043

4. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

ПРАВА ВИСЛОВЛЕННЯ ДУМКИ ТА ЦЕНзуРА В ІНТЕРНЕТІ У ЦИФРОВУ ЕПОХУ

Катерина БОЛІБРУК,
студентка, 2 курс, 10 група,
факультет торгівлі та маркетингу,
Державний торговельно-економічний університет,
Київ, Україна

Цензура — це контроль за змістом і розповсюдженням інформації, спрямований на обмеження або запобігання її поширенню. Право цензури зазвичай належить уряду, а іноді власникам підприємств або установ. Цензура є важливою частиною авторитарних режимів та інших диктатурних політичних систем, і часто в країнах з релігійною державною системою.

На додаток до цього, цензурування можливе усіх інформаційних засобів — друкованих матеріалів, онлайн-ресурсів, музичних і розважальних творів, творів мистецтва, кіно- та фото продуктів, радіо та телебачення, особистих слів чи ідей, громадської думки чи вираження людської творчості. Крім цього і саме відповідне середовище поширення інформації: Інтернет і його послуги, видавництва, приватні переписки. [1]

З розвитком технологій обмеження свободи вираження ідей і переконань досягли нового рівня. Важливою темою є онлайн-цензура, як-от цензура публікацій у соціальних мережах. Кожна

людина має право на свободу думки і її вираження; це право включає свободу мати незалежні погляди, шукати, отримувати і надавати інформацію та думки будь-якими засобами і незалежно від державних кордонів. [2, с. 98].

Під державною цензурою в Інтернеті розуміється заборона доступу до Інтернету, покарання за використання заборонених законом сервісів або веб-сайтів або розповсюдження певних матеріалів, заборонених законом, а також спеціальні обмеження в Інтернеті (доступ до окремих веб-сайтів або повного блокування вибраних веб-сайтів)

На практиці онлайн-цензура спрямована на загальне благо. Найбільш цензурований контент в Інтернеті включає: насильство; порнографія; фейкові новини; Ворожі висловлювання, як-от расистські пости та вміст, поширений у соціальних мережах.

В авторитарних і репресивних країнах доступ до онлайн-контенту часто блокується. Наприклад, до списку країн із найсуворішою цензурою входять: Північна Корея, Туркменістан, Китай, Іран, Білорусь. Влада цих країн використовує традиційні методи (наприклад, залякування журналістів) і цифрову цензуру.

Через блокування окремих веб-сайтів чи інформації в Інтернеті з метою цензури люди стають жертвами політичного та економічного обману, ненадання користувачам вичерпної інформації, порушення демократичних принципів та маніпулювання громадськістю. Постійне застосування державної цензури спотворює уявлення громадян про світ. Багато людей може почати сприймати цензуру дуже позитивно. Наприклад, 26% росіян вважають цензуру ЗМІ позитивним явищем. [3, с. 1].

Більшість громадян вважають, що державна цензура інформації є поширеною, але найчастіше звинувачення в цензурі лунають на адресу великих цифрових компаній, таких як Google, Facebook, Twitter тощо. Прикладом є блокування колишнього президента США Дональда Трампа в Twitter.

Держава також відіграє певну роль у рекламній цензурі, наприклад Закон України «Про рекламу» передбачає: правила та сферу реклами та її застосування; авторське право; мову; принципи; вимоги; заборону недобросовісної реклами; порівняльний та соціальний характер реклами. [4]

Відповідно до ст. Статті 8 закону забороняється просування: товарів, що заборонені, виробляються чи ввозяться законом на митну територію України (контрабанда); предметів, що підлягають обов'язковій сертифікації; заклики до порушення закону або завдавати

шкоди здоров'ю та життю людей та/або довкіллю; послуги з ворожіння. У 2023 році закон було доопрацьовано з метою інкорпорації норм європейського законодавства в національне законодавство України. Це означає, що обмеження щодо реклами будуть суворішими та відповідатимуть вимогам ЄС. [5]

Окрім негативу цензура має також позитивні моменти: Обмеження впливу ІІСО, зменшення прояву агресії, обмеження використання ненормативної лексики.

Отже, право висловлення думок в інтернеті може обмежуватись державою (блокування сайтів і обмеження доступу до певних видів контенту) і платформи соціальних мереж або інші онлайн-сервіси. В переважній більшості випадків цензура є негативним явищем в недемократичних державах що може обмежувати і спотворювати суспільну думку. В рідких випадках вона має позитивний вплив, як наприклад обмеження російських сайтів і в цілому російського контенту на території України після початку повномасштабної війни.

Список використаних джерел

1. <https://uk.wikipedia.org/wiki/> Київ : Вікіпедія, 2023 (дата звернення: 09.04.2024).
2. Ігор Гаврада. Цензура як прояв недемократичності державної політики України у сфері засобів масової інформації. Політичний дискус. 2006. Т. 5.
3. Dalistrategies, Цензура в Інтернеті — про що це? Приклади інтернет-цензури. <https://dalistrategies.com/ua/cenzura-v-interneti-pro-shho-cze-prikladi-internet-cenzuri/>.
4. Регулювання рекламної діяльності. Головне управління Держпродспоживслужби в Рівненській області. URL: <https://www.rivneprod.gov.ua/2020/10/07/regulyuvannya-reklamnoyi-diyalnosti/>.
5. Віталій Кириченко, Регулювання реклами: від 2 жовтня 2023 року запрацюють нові правила. <https://mind.ua>. URL: <https://mind.ua/openmind/20262790-regulyuvannya-reklami-vid-2-zhovtnya-2023-roku-zaprasuyuyut-novi-pravila>

ПРАВА ЛЮДИНИ В ІНФОРМАЦІЙНУ ЕПОХУ

Анастасія ГОРОВА,
*студентка, 1 курс, 11 група,
факультет міжнародної торгівлі та права,
Державний торговельно-економічний університет,
Київ, Україна*

У сучасному світі інформаційних технологій права людини набувають нового виміру та важливості. Інформаційна епоха принесла з собою не лише неймовірні можливості спілкування та доступу до знань, але й виклики, пов'язані з захистом особистих даних, свободою вираження думок та боротьбою з цифровою дискримінацією.

Право на доступ до інформації стає однією з основних складових прав людини в інформаційну епоху. Кожен з нас має право на отримання та розповсюдження інформації без перешкод чи обмежень, що встановлюються з боку держави чи приватних структур. Прозорість та доступність інформації є запорукою розвитку демократичного суспільства та підвищенням рівня освіченості громадян.

Протягом останнього десятиліття темпи змін, які відбуваються в житті, суспільному розвитку, економіці, освіті, управлінні й адмініструванні, функціонуванні міжнародних неурядових організацій та інших сферах зростають і стають все вищими, причому коливання з кожним роком є дедалі промовистими. Причинами такого піднесення є процеси поширення інформаційно-комунікаційних технологій та мережі Інтернет, глобалізація і тотальна конвергенція у вигляді взаємопроникнення цифрової екосистеми до будь-якої довільної галузі [1, с. 100].

У сучасному світі, де нові технології стрімко набирають обертів, збільшуються загрози, пов'язані з недоторканністю приватного життя. Право на приватність стоїть перед нами як одне з основних прав, закріплених у міжнародному праві. Зростання цифровізації у сучасному житті робить захист приватного життя більш складним завданням. Як державні, так і приватні структури часто втручаються у особисту сферу громадян. Навіть існуючі закони, які регулюють можливість такого втручання та визначають умови його допустимості перед відповідними органами, не завжди відповідають стрімкому розвитку технологій. Засоби захисту, запропоновані чинним законодавством, не завжди відповідають вимогам сучасного світу, що породжує потребу у перегляді механізмів правового регулювання та

підвищенні професійної правової свідомості загалом. В. Харцог і Н. Річардс, зазначають, що мінімізований набір правових норм розв'язує руки компаніям, які отримують прибуток шляхом вилучення якомога більшої цінності з особистих даних користувачів, принцип «інформування та вибору» переводить найважливіші умови надання інформаційних послуг в площину пунктів, написаних дрібним шрифтом в кінці договорів [2, с. 1193].

Сьогодні активно визначаються цифрові права, серед яких виділяються: право на доступ до інформації; право на користування інформаційними платформами та технологіями; право на захист персональних даних (включаючи особисті та біометричні); право на свободу зібрань та об'єднань у мережі; право на цифрову освіту та доступ до цифрових знань; права, пов'язані з захистом генетичної інформації; право на участь у цифровому майновому обороті; право на забуття; можливість реалізації особистих, соціальних, економічних, політичних та культурних прав на основі нових технологічних платформ. Щодо права на доступ до Інтернету, тривають дискусії серед науковців. Деякі вважають, що це право слід визнати окремою категорією, відносячи його до групи цифрових прав, тоді як інші стверджують, що існування права на доступ до Інтернету залишається спірним питанням на доктринальному рівні. Дослідники відзначають, що доступ до Інтернету не може розглядатися як універсальне природне право, яке належить усім людям в силу їх природи. Природа людини не передбачає доступу до Інтернету, люди століттями жили без нього без шкоди для своєї природи і, можливо, будуть обходитися без нього і в майбутньому, якщо на зміну Інтернету придуть нові, більш ефективні технології [3, с.6].

Проте разом із розвитком інформаційних технологій зростає і загроза порушення прав людини, зокрема права на приватність та захист особистих даних. Великі обсяги цифрової інформації створюють можливості для її зловживання та незаконного використання. Тому важливо, щоб законодавство відповідало вимогам часу та забезпечувало ефективний захист приватності та особистої інформації громадян. Аспект приватності, що охоплюється правом на захист даних, виходить сьогодні на передній план, у тому числі в питаннях екстратериторіальності захисту. Так, знакова суперечка щодо конфіденційності електронної пошти глобальної компанії, яка виникла у справі «United States v. Microsoft Corp», фокусувалася навколо використання даних у хмарному сховищі та, зокрема, їх передачі за кордон [4].

Однією з ключових проблем є також боротьба з цифровою дискримінацією та обмеженням доступу до інформації для певних соціальних груп. Нерівний доступ до інформації може призвести до утворення цифрового поділу та збільшення соціальних нерівностей.

Отже, для забезпечення прав людини в інформаційну епоху необхідно приймати комплексні заходи, спрямовані на забезпечення доступу до інформації, захист приватності та боротьбу з цифровою дискримінацією. Важливо, щоб законодавство було відкритим, гнучким та здатним адаптуватися до швидкого розвитку інформаційних технологій, забезпечуючи при цьому повагу до прав та свобод кожного індивідууму. Тільки в такий спосіб можна створити справедливе та гармонійне суспільство в інформаційну епоху.

Наразі в Україні та світі активно обговорюються зміни в юридичній науці та практиці у зв'язку з так званою цифровою трансформацією суспільства. Українська влада, залишаючись в тренді цих змін, усіляко сприяє процесу трансформації, результатом чого станом на сьогодні ми маємо розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018 — 2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації» від 17 січня 2018 р. № 67 [5].

Список використаних джерел

1. Голіонко Н.Г. Цифрові інновації в сучасному суспільстві. Правове регулювання економіки. 2017. № 4(42). С. 100—103.
2. Richards N., Hartzog W. Privacy's trust gap [Resensio]. The Yale Law Journal, 2017. Vol. 126. P. 1180—1224.
3. Tomalty J. Is There a Human Right to Internet Access? Philosophy Now. 2017. Vol. 118. P. 6—8.
4. United States v. Microsoft Corp., 584 U.S. (2018).
5. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018 — 2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації» від 17 січня 2018 р. № 67

КІБЕРБЕЗПЕКА ТА ЗАХИСТ ОСОБИСТИХ ТРУДОВИХ ПРАВ У ЦИФРОВУ ЕПОХУ

Вікторія ДУДНИК,
*студентка, 1 курс, 10 група,
факультет міжнародної торгівлі та права
Державний торговельно-економічний університет,
Київ, Україна*

Валентина АНДРІЇВ,
*доцент кафедри адміністративного,
фінансового та інформаційного права,
Державний торговельно-економічний університет,
Київ, Україна*

На початку 21 століття інформаційні технології досягли нового рівня і стали невід'ємною частиною повсякденного життя людей. Завдяки технологічному прогресу з'являється ще більше можливостей для збору та обробки персональних даних, які широко використовуються в різних галузях. Однак цифрова епоха принесла з собою не тільки нові можливості, але й нові виклики, пов'язані з кібербезпекою та захистом особистих трудових прав.

Кібербезпека є актуальною проблемою для країн у всьому світі. Працівники дедалі більше наражаються на такі ризики, як викрадення персональних даних, зловживання наглядом і контролем з боку своїх роботодавців.

З початком війни, у зв'язку з агресією російської федерації і введенням воєнного стану, це питання набуло ще більшої актуальності та потребує подальшого нормативно-правового закріплення.

З введенням воєнного стану більшість українців дистанційно працюють за кордоном, укладаючи трудові договори онлайн за допомогою використання різних веб-сайтів, а також надають персональні дані роботодавцю за допомогою використання інтернет-простору, у зв'язку з чим постає нагальна проблема у правовому регулюванні захисту персональних даних таких працівників [1, 258]. Важливо розглянути можливість введення спеціальних норм, що стосуються безпеки та охорони персональних даних працівників оскільки це є не лише обов'язком держави та предметом державно-правового регулювання, а й нерозривно пов'язано із захистом прав і свобод людини.

Право на приватність є основоположним правом, закріпленим національним та міжнародним правом. Зі збільшенням цифровізації захист приватного життя стає все складнішим. Як державні, так і недержавні організації часто втручаються у приватне життя громадян або використовують їх персональні дані.

Роботодавці мають право контролювати трудову діяльність своїх працівників, але це право має бути обмеженим та законним. Навіть законодавство, що регулює можливість такого втручання чітко визначає, коли відповідні органи влади повинні надавати дозвіл на нього і не завжди встигає за швидким розвитком цифрових технологій.

Роботодавці зобов'язані: вживати заходів для захисту даних працівників, включаючи шифрування, контроль доступу та політику резервного копіювання, збирати, обробляти та зберігати персональні дані працівників законно та з дотриманням принципів конфіденційності.

Працівники повинні: бути ознайомлені з ризиками кібербезпеки та знати, як захистити свої дані, нести відповідальність за свої дії в цифровому середовищі.

Суб'єкт персональних даних має право: знати про джерела збирання, знаходження своїх персональних даних, мету їх обробки, отримувати інформацію про умови надання доступу до персональних даних, зокрема інформацію про третіх осіб, яким передаються його персональні дані [2].

Зловмисники часто використовують кібератаки та кібершпигунство, щоб викрасти особисті дані, шпигувати за працівниками або порушити роботу підприємств. Такі злочини можуть бути скоєні різними способами, включаючи розповсюдження шкідливих вірусів, злом паролів, незаконне підключення до корпоративних електронних мереж компанії, викрадення номерів банківських рахунків та інших даних, а також викрадення комерційної таємниці та конфіденційної інформації.

Проблема кібербезпеки полягає в тому, що компанії рідко використовують надійне антивірусне програмне забезпечення або спеціалізовані рішення для захисту від DDoS-атак і захисту своєї інформації та фінансових операцій.

Основними суб'єктами національної системи кібербезпеки є Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України, Національна поліція України, Служба безпеки України, Міністерство оборони України та Генеральний штаб Збройних Сил України, розвідувальні органи, Національний банк України [3].

Кібербезпека в трудовому праві є складним та динамічним питанням, яке постійно розвивається. Важливо, щоб роботодавці та працівники були ознайомлені з актуальними вимогами законодавства та вживали заходів для забезпечення кібербезпеки на робочому місці.

Для реалізації вище зазначеного, на нашу думку, потрібно:

- 1) здійснити впровадження міжнародних стандартів щодо забезпечення безпеки, охорони та захисту персональних даних працівників;
- 2) розробити нормативно-правове регулювання захисту персональних даних працівників в умовах широкого використання цифрових технологій та платформ з врахуванням передового європейського досвіду;
- 3) Державній інспекції з питань праці та її відділенням запровадити посаду інспектора з перевірки захисту персональних даних працівників і дотримання законодавства з цих питань (або розширити повноваження інспекторів щодо перевірки захисту персональних даних);
- 4) внести в Кодекс законів про працю України, Кодекс України про адміністративні правопорушення спеціальні норми щодо видів покарання та відповідальності посадових осіб, роботодавця за розголошення, продаж та зловживання персональними даними працівників.

Список використаних джерел

1. Спіцина Г., Гуцу С.Ф. Щодо питання правового захисту персональних даних працівників. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету, 2023. С. 255-260. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2023/06/42.pdf>.

2. Про захист персональних даних : Закон України від 1 червня 2010 року № 2297-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text>.

3. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України : Закон України від 5 жовтня 2017 року № 2163-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text>

ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА ТРУДОВІ ВІДНОСИНИ

Анастасія ДЯДЕНКО,
студентка, 1 курс, 10 група,
факультет міжнародної торгівлі та права,
Державний торговельно-економічний університет,
Київ, Україна

Цифрові технології докорінно змінили спосіб роботи людей, суспільства та організацій. Новітні винаходи стали невід'ємною частиною життя людей у всіх секторах економіки і права. Цей технологічний прогрес призводить до фундаментальних змін у тому, як, коли, скільки і з ким люди працюють. Сьогодні технологічні розробки у сфері використання штучного інтелекту є одними з головних світових пріоритетів. Цифрові технології стають дедалі поширенішими і проникають у виробництво, сферу послуг, сільське господарство, охорону здоров'я, торгівлю та інші сфери трудової діяльності. Трудове право зародилося і розвивається в епоху індустріального суспільства. Тому більшість норм та інститутів трудового права не пристосовані до змін, що відбуваються в сучасному цифровому суспільстві і не враховують потреби сучасного ринку праці та не здатні комплексно захистити інтереси його учасників. Штучний інтелект — важлива складова сучасної епохи, що з'являється в результаті створення нових систем обробки та аналізу даних, які завдяки своїй функціональності та швидкості роботи здатні їх замінити у тих сферах, де не можливо виконувати певні завдання або не можна виконувати їх з такою ефективністю, як інструменти штучного інтелекту.

Використання інструментів штучного інтелекту на всіх етапах життєвого циклу працівника на підприємствах — це можливість аналізувати ефективність економічних агентів як фахівців з першого дня роботи та об'єктивно оцінювати їхню працю. Формувати винагороду за роботу, надавати та підтримувати можливості для особистісного зростання. Надавати можливості для зростання та допомагати у вирішенні поточних проблем. Іншими словами, інструменти штучного інтелекту в цій системі допомагають як працівникам, так і роботодавцям будувати ефективні відносини один з одним. Інструменти рекрутингу допомагають набирати фахівців без помилок, а інструменти моніторингу точно управляти формуванням відповідної винагороди, швидко вирішувати проблеми в конфліктних ситуаціях

або ефективно координувати прийняття рішень в компанії [1].

Але не зважаючи на таку значну кількість його преваг, у межах інших професій може знизитися попит на робочу силу, а деякі взагалі можуть зникнути. Наприклад, Writesonic — це інструмент копірайтингу на основі штучного інтелекту, який за лічені секунди створює унікальний маркетинговий контент для будь-якого бізнесу: рекламні оголошення, пости в блог, цільові сторінки, описи продуктів тощо. Сервіс допомагає маркетологам зі всього світу: від великих компаній на кшталт Coca-Cola й Adidas до невеликих бізнесів. Або

Copysmith — це програма яку можна використовувати не лише для генерування описів товарів/послуг чи створення текстів у блог, а й для запуску й відстеження рекламних кампаній. Вона має шаблони для створення різних форматів просування контенту. Сервіс підбирає ключові слова, генерує контент, відстежує конверсії та оптимізує рекламні кампанії для забезпечення якісних результатів.

Riffusion — це нейронна мережа, яка генерує музику з урахуванням текстових підказок. Завдяки спеціальному вебзастосунку користувачі прямо на сайті сервісу можуть створювати довільні мелодії та комбінації звуків. Або DeepL — це сервіс машинного перекладу, що характеризує себе як «найточніший у світі перекладач». За результатами сліпих тестувань DeepL дійсно випереджає конкурентів, серед яких рішення від Google, Amazon і Microsoft. Можна ще дуже багато таких прикладів навести і зрозуміти, що перекладачі, дизайнери, маркетологи, контент-мейкери, співаки, художники і багато-багато інших професій з часом заміняться програмами зі штучним інтелектом, які будуть виконувати різного роду завдання в рази швидше та ефективніше ніж фахівці [2].

На наш погляд більш раціонально у 21 столітті користуватися послугами таких застосунків ніж так, як ми звикли це робити раніше. Якщо й надалі все буде розвиватися в такому руслі, то невдовзі більша частина населення втратять свої минулі посади і це буде катастрофа з боку трудового регулювання та права на працю. Ще можна навести яскравий приклад використання штучного інтелекту. Для прикладу, в учня однієї із китайської шкіл були проблеми з математикою. І компанія Squirrel запропонувала альтернативний вихід з цієї скрутної ситуації, незвичайного репетитора, а штучний інтелект. Цей експеримент завершився досить вдало, до кінця півріччя результати його тестів підвищилися з 50% до 62,5%, а через два роки він набрав уже 85 % на випускному екзамені [3].

Експерти з усього світу прийшли висновку, що цифрові технології зіграють ключову роль у всіх сферах життя, навіть, не оминуть

освітній процес. Великий крок у діджиталізації трудової сфери зробив Китай. Не так давно світ почув про цифровий юань у КНР, який почав розроблятися ще з 2014 року і вже у 2020 відбулися перші тестування даного продукту інтелектуальної праці. Він є офіційною валютою даної країни в цифровій формі. Банки спочатку конвертують звичайний юань в цифровий і вже потім відправляють у необхідний заклад видачі, тобто це процес рівноцінного обміну 1:1 і ця процедура не дає серйозного впливу на фінансову систему. У китайських ЗМІ активно публікувалися новини про те, що цифровими юанями можна розраховуватися в аптеках, деяких магазинах і платформах [4].

З'явився вже перший закон у світі, який погодили країни ЄС і Європарламент щодо регулювання штучного інтелекту. Цей документ відкриває шлях для здійснення юридичного нагляду за технологіями, що використовуються в популярних сервісах штучного інтелекту, таких як ChatGPT. Мало подробиць що насправді буде включено в цей закон і набуде чинності він не раніше 2025 року. Це комплексне регулювання ЄС може стати потужним прикладом для урядів інших країн світу, які розглядають можливість регулювання. І компаніям доведеться підкорятися правилам ЄС. Його метою є зменшення можливої небезпеки, пов'язаної зі штучним інтелектом. У цілому, штучний інтелект має потенціал для трансформації трудових відносин на краще. Проте, щоб реалізувати цей потенціал, необхідні спільні зусилля з боку всіх зацікавлених сторін [5].

Цифрові технології, зокрема штучний інтелект, перетворюють спосіб, яким працюють люди і підприємства у всіх галузях економіки. Використання інструментів штучного інтелекту на різних етапах життєвого циклу працівника дозволяє аналізувати ефективність, формувати винагороду та забезпечувати можливості для особистісного зростання. Однак це також викликає певні виклики, такі як зменшення попиту на деякі професії і збільшення потреби у регулюванні трудових відносин. Штучний інтелект може стати ключовим фактором у трансформації трудових відносин на краще, проте це потребує спільних зусиль всіх зацікавлених сторін. З'явлення перших законів, які регулюють використання штучного інтелекту, свідчить про необхідність урегулювання цієї сфери. Наприклад, доречним було б набрання чинності законів про безпеку користування і кіберзахист, також необхідно забезпечити прозорість і відкритість його використання та найголовніше, хто буде нести відповідальність за можливі наслідки використання штучного інтелекту, включаючи аварії та помилки. Регулювання може забезпечити зменшення ризиків і забезпечити використання штучного інтелекту в інтересах всього суспільства.

Список використаних джерел

1. Гуцу С. Ф. Роль штучного інтелекту в еволюції трудового права Харків, 2023. URL: <https://dspace.library.khai.edu/xmlui/bitstream/handle/123456789/4846/Gutsu.pdf?sequence=1>.

2. Chat GPT і не тільки: 20+ корисних сервісів на основі штучного інтелекту. Happy Monday. URL: <https://happymonday.ua/chatgpt-20-servisiv-na-osnovi-shtuchnogo-intelektu>.

3. Як може зміниться навчання? Масштабний експеримент Китаю в сфері освіти. Домени — перевірка та реєстрація доменів в Україні. URL: <https://www.imena.ua/blog/how-learning-can-change/amp>.

4. Китай запускає програму для цифрових юанів — все, що вам потрібно знати — China Briefing News. China Briefing News. URL: <https://www.china-briefing.com/news/kitaj-zapuskaet-prilozhenie-dlya-tsifrovih-yuanej-vse-chto-vam-nuzhno-znat/>

5. В ЄС узгодили перший у світі закон про регулювання штучного інтелекту. Новини України та світу. URL: <https://suspilne.media/amp/635484-v-es-uzgodili-persij-u-sviti-zakon-pro-reguluvanna-stucnogo-intelektu/>

ЦИФРОВА СВОБОДА: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ ПРАВ ЛЮДИНИ

Анастасія КОНОНЧУК,
*студентка, 1 курс, 20 група,
факультет міжнародної торгівлі та права,
Державний торговельно-економічний університет,
Київ, Україна*

Протягом останніх років у життя чи не кожної людини активно впроваджуються різноманітні сучасні технології. Розвиваються нові канали комунікації, з'являються нові можливості не лише для спілкування, але й для висловлювання власної думки, пошуку інформації, створення власного бізнесу, роботи тощо. Крім того, кожен сьогодні має свободу доступу до Інтернету, де діяльність людини майже не обмежена. Усе це викликає значні зміни не лише у контексті дозвілля людини або професійної діяльності, але й у контексті її прав та свобод. Як засвідчують останні дослідження, цифрова епоха

породжує виникнення нових прав і свобод людини — цифрових, які знаменують собою новий етап розвитку суспільства.

Причиною виникнення цифрових прав людини або прав людини онлайн вважається саме виникнення сучасних технологій у другій половині ХХ століття, завдяки чому було створено всесвітню систему сполучених комп'ютерних мереж — Інтернет. Внаслідок цього з'явилась нова площина для реалізації прав людини, оскільки тепер людина реалізує їх не лише у «фізичному світі», але й у віртуальному. Враховуючи те, наскільки важливою стає роль Інтернету для сучасної людини, реалізація прав і свобод у віртуальному середовищі є беззаперечною, що і стало причиною появи феномену цифрових прав [1].

Термін «цифрові права» розглядають з двох точок зору. Перш за все, під цим терміном розуміють усі права, здійснення і захист яких пов'язаний із використанням новітніх технологій та інструментів або має значну онлайн-складову. З іншої точки зору, це ті права, що виникають або починають претендувати на статус фундаментальних саме за сучасних умов цифрової епохи. Відповідно, цифровими є і фундаментальні права і свободи людини, до яких можна віднести свободу вираження думки і слова, право на приватність, право на інформацію, право на участь в управлінні державними справами, а також і інші фундаментальні права, які виникають саме за сучасних умов [2].

З огляду на це, серед основних цифрових прав людини можна виділити наступні [3]:

- Право людини на інформацію;
- Право на участь в управлінні державними справами;
- Право на анонімність;
- Право бути забутим;
- Право на Інтернет;
- Право на захист персональних даних;
- Право на цифрову освіту і доступ до цифрових знань тощо.

Право людини на інформацію є конституційним та фундаментальним правом, завдяки якому людина має право вільно шукати, одержувати, передавати, створювати та поширювати інформацію у будь-який законний спосіб. Тому у сучасному віртуальному середовищі людина може вільно отримати доступ до будь-якої інформації, якщо це є законним. Глобальна мережа Інтернет дозволяє людині здійснювати пошук інформації за допомогою спеціальних пошукових систем, створювати інформацію у будь-якому вигляді — у вигляді програмового коду, тексту, фото тощо, а після — передавати

її за допомогою тих каналів комунікації, які були створені саме у цифрову епоху [4].

Право на участь в управлінні державними справами також є конституційним — закріплюється у статті 38 Конституції України, згідно з чим людина має можливість брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнських і місцевих референдумах, може вільно обирати та бути обраною до органів влади тощо. З огляду на це, у цифрову епоху людина може реалізовувати це право, використовуючи, наприклад, мережу Інтернет для передвиборної агітації. Окрім цього, це участь в громадському обговоренні нормативно-правових актів, створення петицій тощо [5].

Особливо важливим сьогодні є право на приватність та право — анонімність, яке полягає у тому, що людина має свободу від будь-якого втручання ззовні. Однак, це право не реалізовується у повній мірі. Жодна людина не є повністю захищеною у мережі Інтернет: ті дані, які розміщені у віртуальній мережі, є відкритими, наприклад, для корпорації Google. Окрім цього, відомі випадки, коли деякі компанії навмисно заволодівали приватними даними людини, використовуючи їх у власних цілях, зокрема — для створення реклами. Тому приватність людини сьогодні не є цілком гарантованою. Окрім цього, усе це порушує право людини на захист персональних даних [2].

Також дуже важливим є право бути забутим. Людина має право за певних умов вимагати видалення своїх персональних даних з загального доступу через пошукові системи, тобто посилань на дані, які можуть завдати людині шкоду: застарілі, недоречні, неповні, неточні тощо [6].

Окрім цього, сьогодні все більш вагомим стає право на Інтернет. Право на Інтернет закріплюється у вигляді визнання Інтернету універсальною і загальнодоступною послугою, також таке право визначається як конституційне або визнається вищими судовими інстанціями.

Сучасні цифрові права людини закріплюються у конституціях багатьох держав світу, у тому числі і в Конституції України. Окрім цього, створюються також міжнародні нормативно-правові акти, які слугують у якості інструменту захисту цифрових прав і свобод людини.

Отже, права і свободи людини у цифрову епоху значно розширюються. Глобальна мережа Інтернет та інші сучасні технології зумовили виникнення нової групи прав і свобод людини — цифрових. З розвитком цифрової епохи перелік таких прав і свобод може лише розширюватись, тому в подальшому буде розвиватись і їх нормативно-правове регулювання, оскільки разом з правами виникають і проблеми, які потребують миттєвого вирішення.

Список використаних джерел

1. Лесько Н., Антонов М. Цифрові права людини в епоху глобалізації. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Випуск №3 (31). 2021. С. 160—166.
2. Разметаєва Ю. С. Цифрові права людини та проблеми екстра-територіальності в їх захисті. Право та державне управління. Випуск №4. 2020. С. 18—23.
3. Хаустова М. Г. Стандарти прав людини в сфері цифрових технологій під впливом глобалізації https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2021/Conf_20.09.21/29.pdf
4. Яровий С. М., Бузурна А. В. Право на інформацію як конституційне право громадянина. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/14060466.pdf>
5. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
6. Суд ЄС: Google виграв спір щодо права на забуття. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/zahist-intelektualnoyi-vlasnosti-avtorske-pravo/sud-es-google-vigrav-spir-shchodo-prava-na-zabuttya.html>

ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА ПРАВА ЛЮДИНИ

Аліна КОСАРЕВСЬКА,
студентка, 2 курс, 17 група,
факультет міжнародної торгівлі та права
Державний торговельно-економічний університет,
Київ, Україна

Ганна ІЛЬЧЕНКО,
доцент кафедри міжнародного,
цивільного та комерційного права,
Державний торговельно-економічний університет,
Київ, Україна

Сучасне життя складно уявити без гаджетів, а також їх прямого залучення в сферу особистого чи професійного життя людини. Процеси діджиталізації з кожним роком удосконалюються, за

допомогою цифрових технологій можна отримати велику кількість інформації, послуг, комунікувати з будь-якою людиною, незважаючи на її місцезнаходження, різні платформи відеозв'язку дозволяють реалізовувати право на освіту, здійснювати підприємницьку діяльність, але незважаючи на велику кількість позитивних якостей, знаходяться і прогалини, які стосуються саме регулювання цифрових прав.

Загалом цифрові права можна окреслити, як права, які реалізуються в мережі Інтернет, до таких прав можна віднести:

1. Свобода вираження своїх поглядів онлайн, тобто кожна особа може вільно реалізовувати свої уподобання, ділитись з іншими своїми поглядами, але в той же час — не повинні зачіпатись права та почуття інших користувачів.

2. Право на вільний доступ до мережі Інтернет, тобто кожна особа має доступ і використання безпечного Інтернету.

3. Право на приватність і захист персональних даних — кожен має право на конфіденційність та захист персональних даних в Інтернеті.

4. Право на свободу та особисту безпеку онлайн — дане право має гарантувати механізм захисту від протиправних дій, від фізичного та психологічного насильства чи домагань, нетолерантності та ворожнечі, дискримінації в онлайн-середовищі; держава має сприяти розвитку та функціонуванню безпечних Інтернет-технологій;

Тобто, існують основні права, які мають бути реалізовані для кожної особи, яка користується мережею, також слушно зазначити, що дані права потребують нормативного врегулювання, а деякі з них за важливістю та значенням для людини є основоположними та потребують конституціоналізації [1, с. 59].

Організація Об'єднаних Націй (далі — ООН) неодноразово підіймала питання стосовно значення цифрових прав в суспільстві і дійшла до висновку, що права, які людина має в офлайновому середовищі, повинні також захищатись і в онлайн-середовищі. Також ООН закликає всі держави поважати і захищати право на недоторканність особистого життя, в контексті цифрової комунікації. Але, якщо говорити про регулювання прав в офлайн середовищі, в якому конституційні механізми захисту прав людини є більш-менш врегульованими, то у віртуальному середовищі забезпечити їх складніше, пов'язано це не тільки з обмеженими технологічними функціями, а й з співвідношення конституційних прав і свобод в цифровому просторі [2, с. 130].

Цифрові технології є каталізатором нових засобів відстоювання, захисту та здійснення прав людини, та впливають на всі види прав —

громадянські та політичні, а також культурні, економічні та соціальні. Вони впливають на те, як люди отримують доступ до інформації та обмінюються нею, формують свою думку. Цифрові технології глибоко змінили «публічну площу», але вони однаково використовуються для придушення, обмеження та порушення прав, наприклад, через стеження, цензуру, онлайн-переслідування. Також зловживання цифровими технологіями непропорційно впливає на маргіналізованих осіб і групи, що призводить до нерівності та дискримінації як онлайн, так і офлайн [3].

Отже, цифрова епоха, яка безпосередньо вплинула на суспільство та спонукає нас все частіше взаємодіяти онлайн для отримання інформації, споживання різного виду контенту, виходячи з цього з'являють права і свободи людини, які потребують захисту та доримання не тільки в офлайн, а й в онлайн. Основними з таких прав є: свобода вираження своїх поглядів онлайн, право на вільний доступ до мережі Інтернет; право на приватність і захист персональних даних; право на свободу та особисту безпеку онлайн. Важливо зазначити, що 27 червня 2016 року Рада ООН з прав людини ухвалила Резолюцію про сприяння, захист і реалізацію прав в інтернеті, зазначаючи, що права людини та основні свободи, закріплені в Загальній декларації прав людини та відповідних міжнародних договорах з прав людини, включаючи Міжнародний пакт про громадянські та політичні права та Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права, підтверджуючи тим самим, що права, які люди мають офлайн, також повинні бути захищені онлайн, зокрема свобода вираження поглядів, яка застосовується незалежно від кордонів і через будь-які засоби масової інформації на власний вибір, відповідно до статей 19 Загальної декларації прав людини та Міжнародного Пакту про громадянські та політичні права; визнаючи глобальний і відкритий характер Інтернету як рушійної сили в прискоренні прогресу до розвитку в його різних формах, у тому числі в досягненні цілей сталого розвитку та закликаючи тим самим всі держави заохочувати та полегшувати міжнародне співробітництво, спрямоване на розвиток медіа та інформаційно-комунікаційних засобів і технологій у всіх країнах, які були спрямовані на те, щоб права на вираження своїх поглядів, також захищались в онлайн середовищі [4].

Тож, підсумовуючи варто зазначити, що діджиталізація не стоїть на місці, з кожним роком ця сфера удосконалюється та цифрові технології є засобом відстоювання, захисту та здійснення прав людини, але з поміж переваг є і недоліки, які виникають через складність регулювання певних прав та свобод у віртуальному середовищі.

Список використаних джерел

1. Братасюк О. Б., Ментух Н. Ф. Поняття та класифікація цифрових прав в Україні. Юридичний науковий електронний журнал. 2021. № 10. С. 58—61.

2. Верлос Н. Конституціоналізація цифрових прав людини: вітчизняна практика та зарубіжний досвід. Часопис Київського університету права. 2020. С. 129—133.

3. Digital space and human rights. URL: <https://www.ohchr.org/en/topic/digital-space-and-human-rights> Human Rights Council. Promotion and protection of all human rights, civil, political, economic, social and cultural rights, including the right to development. URL: https://www.article19.org/data/files/Internet_Statement_Adopted.pdf

ПРАВА І СВОБОДИ ПРАЦІВНИКІВ У ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОМУ БІЗНЕСІ

Аліса КУБАНОВА,
*студентка, 3 курс, 4 група,
факультет технологій та бізнесу,
Державний торговельно-економічний університет,
Київ, Україна*

Ольга СОНЮК,
*канд. юрид. наук, доц.,
доцент кафедри правового забезпечення
безпеки бізнесу,
Державний торговельно-економічний університет,
Київ, Україна*

Готельно-ресторанний бізнес відіграє важливу роль в нашому сучасному світі, оскільки грає ключову роль у задоволенні потреб туристів, а також місцевого населення у сфері розміщення та харчування. Готельно-ресторанний бізнес є важливим джерелом доходу для більшості країн, особливо для тих, де туризм є основним аспектом, який тримає економіку. Бізнес у сфері гостинності створює багато робочих місць, розвиває місцеву інфраструктуру та підтримує економічний розвиток регіонів.

Сучасна індустрія гостинності — це особлива самостійна галузь економіки, що поєднує окремі галузі та підприємства, функції яких полягають у задоволенні попиту на різні види відпочинку та розваг. Вона охоплює туризм, готельний та ресторанний бізнес, відпочинок і розваги, сприяє ефективності та розвитку національної економіки, оскільки внаслідок збільшення популярності зростає державний бюджет, підвищується зайнятість населення, рівень його життя, з'являється новий імпульс до розвитку народних промислів, здійснюється позитивний вплив на решту галузей, пов'язаних зі створенням готельно-ресторанних продуктів, відбувається розвиток соціальної та виробничої інфраструктури [1, с. 413].

Досліджуючи різні аспекти формування і розвитку сфери послуг та підвищення конкурентоспроможності підприємств у даній сфері, можемо сформулювати певні етапи розвитку законодавства про працю:

1. Початок індустріалізації. На початку розвитку готельно-ресторанного бізнесу трудове законодавство мало незначний вплив. Багато працівників працювали за низьку заробітну плату та у важких умовах праці.

2. Перше законодавство. Наприкінці 19 століття в багатьох країнах, включаючи Великобританію, почали приймати перші закони, що регулювали умови праці, такі як робочий час і безпека.

3. Створення профспілок. У 20-му столітті працівники індустрії гостинності почали активно об'єднуватися в профспілки для захисту своїх прав і вимоги поліпшення умов праці.

4. Законодавчі зміни після Другої світової війни. Після війни багато країн прийняли законодавство, спрямоване на захист прав працівників, у тому числі в індустрії гостинності.

5. Міжнародні стандарти. ООН та Міжнародна організація праці (МОП) запровадили міжнародні трудові стандарти, які є важливими для індустрії гостинності.

6. Сучасні зміни. Сьогодні трудове законодавство в індустрії гостинності продовжує розвиватися, особливо захист прав працівників щодо заробітної плати, робочого часу та умов праці.

Важливо зазначити, що боротьба за права працівників в цьому бізнесі досі триває.

В індустрії гостинності працівники мають низку фундаментальних прав, які гарантують справедливі умови праці та захист їхніх інтересів і відповідають загальним правам та свободам працівників, передбачених Кодексом законів про працю України [2]. Зокрема, основоположними правами працівників у сфері гостинності виділяємо наступні:

1. Право на рівні умови праці та винагороду: професійна діяльність у готельному та ресторанному бізнесі повинна ґрунтуватися на принципах рівності та взаємоповаги. Працівники мають право на справедливу оплату за свою працю, підвищення кваліфікації та відпрацьований робочий час .

2. Право на відпочинок та відпустку: працівники мають право на відпочинок та відпустку відповідно до національного законодавства. Це включає щоденні та щорічні періоди відпочинку, необхідні для працівника.

3. Право на охорону здоров'я та безпеку на роботі: підприємства готельного та ресторанного бізнесу повинні надавати безпечні умови праці для своїх співробітників. Це означає, що повинні бути вжиті всі необхідні заходи для запобігання виробничим травмам та захворюванням.

4. Право на вступ до профспілок та укладання колективних договорів: це дозволяє працівникам захищати свої права та інтереси шляхом взаємодії зі своїми колегами.

Безпека в цій сфері, так само як і в інших, є досить актуальною, так як вона впливає на ефективність та якість обслуговування гостей, добробут працівників і загальну роботу підприємства.

Безпека підприємств у готельно-ресторанному бізнесі є надзвичайно важливою, оскільки вона впливає на якість обслуговування гостей, добробут працівників і загальну ефективність підприємства. Безпека у сфері готельно-ресторанного бізнесу — це комплексна категорія, що включає в себе сукупність властивостей, завдяки яким суб'єкти готельно-ресторанного бізнесу здійснюють свою діяльність та залишаються економічно невразливими [3 с. 315]. Аналізуючи дану інформацію, можемо виділити наступні аспекти, які важливо врахувати для забезпечення безпеки в готельно-ресторанному бізнесі:

- Інформаційна безпека: захист інформації про клієнтів, персонал та фінансову інформацію від несанкціонованого доступу.

- Пожежна безпека: регулярна перевірка пожежного обладнання, вчасне виявлення і усунення пожежних ризиків, проведення навчання персоналу щодо дій у випадку пожежі.

- Охорона праці та безпека працівників: забезпечення безпеки працівників через виконання нормативних актів щодо охорони праці, надання необхідних засобів індивідуального захисту, організацію інструктажів.

- Екологічна безпека: дотримання вимог щодо утилізації відходів, використання екологічно чистих матеріалів та технологій.

- **Безпека харчових продуктів:** дотримання вимог зберігання, приготування та подачі їжі для запобігання отруєнням інфекційними захворюваннями.

Безпека гостей: забезпечення безпеки гостей через контроль доступу до готелю, належне обладнання систем безпеки в готельних номерах та загальних зонах.

Отже, підсумовуючи можна сказати, що права і свободи та безпеку працівників готельно-ресторанного бізнесу потрібно чітко дотримуються на підприємствах, інакше бізнес втратить свою ефективність, репутацію та конкурентноспроможність на ринку.

Список використаних джерел

1. Вітренко А.О. Сервісна економіка : теорія, сучасні виклики та глобальні тренди. Київ : Знання, 2016. 413 с.

2. Кодекс законів про працю. Закон України № 322-VIII від 10.12.1971р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>

3. Бісєвець А.В. Менеджмент та економічна безпека : безпека працівників у сфері готельно-ресторанного бізнесу в сучасних економічних умовах. м. Черкаси : Знання, 2017. 315 с.

ПРАВА ТА СВОБОДИ ЛЮДИНИ В ЕПОХУ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Владислава КУТНЯ,
*студентка, 1 курс, 12 група,
факультет міжнародної торгівлі та права,
Державний торговельно-економічний університет,
Київ, Україна*

На сучасному етапі розвитку суспільних відносин спостерігається швидке зростання використання цифрових технологій. Значний прогрес у науці та активний технологічний розвиток стали визначальними рисами сучасного суспільства. Це позначалось на особливостях життя людей в соціумі, реалізації їх прав та свобод, що спричинило появу нового виду прав людини «цифрові» права. Мета статті полягає в оцінці основних небезпек і викликів, що виникають перед правами та свободами людини у цифрову епоху, а також у висуненні

пропозицій щодо можливих шляхів захисту від них. Також було визначено, що суспільна трансформація обумовлена розвитком інформаційного суспільства та поступовим переходом до суспільства знань, а також впливом цифровізації на всі сфери суспільних процесів [2, с. 1].

Активне застосування цифрових технологій у різних аспектах життєдіяльності породило необхідність і достатність прав і свобод людини і громадянина, виокремивши поняття цифрові права. Узагальнюючи різні підходи, встановлено, що глобалізація прав людини є процесом, у якому різні міжнародні чинники і фактори (політичні, соціальні, економічні, інформаційні тощо) впливають на права людини в окремих країнах. Це також відображає взаємозалежність соціального стану індивіда від життя націй і людства загалом, а також універсальну тенденцію до узагальнення позитивного світового досвіду в галузі прав людини, визнання та захисту прав і свобод людини на міжнародному рівні. До цифрових прав і такі фундаментальні права, як свобода вираження думки і слова, приватність, право на інформацію, право на участь в управлінні державними справами тощо [1].

На сьогодні в сучасному світі активно розвивається в умовах цифрової трансформації право на освіту. Формування єдиного електронного простору знань та розвиток відповідного законодавства стає дедалі більш актуальною проблемою в контексті розвитку інформаційного суспільства [5, с. 186].

Очевидно, що цей простір повинен включати в себе тісний зв'язок між наукою, освітою, бібліотечною системою та загальнодоступною інформацією в Інтернеті. Його формування має сприяти переходу від інформаційного суспільства до суспільства знань. Рівень доступності та застосування інформації суттєво впливає на економічні та соціокультурні умови життя громадян. Також в Україні громадськими організаціями реєструються численні порушення цифрових прав людини як на рівні приватних компаній, так і на рівні влади. Зокрема, йдеться про блокування веб-ресурсів у позасудовому порядку, наприклад, за допомогою Указу Президента України «Про застосування, скасування і внесення змін до персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)», де було застосовано блокування доступу до ресурсів 62-х вебсайтів. Ці порушення не лише обмежують право людини на доступ до інформації, а й порушують ряд інших прав і принципів, закріплених Конституцією України, таких як рівність усіх громадян, право на вільний розвиток особистості, свобода думки і слова, свобода світогляду і віро-

сповідання, право на участь в управлінні державними справами, право на працю, право на освіту[4, с. 164]. У вирішенні цього питання важливо враховувати зарубіжний досвід у забезпеченні доступу особи до Інтернету або гарантування мінімально допустимої швидкості з'єднання, наприклад, за зразком Естонії, де вже з 2000 року оновили перелік універсальних електронних комунікаційних послуг, що гарантує споживачам доступ до послуг, таких як пошукові системи, інтернет-банкінг, доступ до електронного урядування, дзвінки та відеодзвінки тощо [3, с. 332].

Отже, підсумуємо, що ера цифрових технологій відкриває абсолютно нові та якісно відмінні можливості для реалізації прав і свобод людини, проте одночасно вона породжує нові виклики та загрози для їх забезпечення. Класичні права та свободи людини постійно трансформуються, збагачуються новими аспектами та змістом, розгалужуються на ті, що пов'язані з процесом цифровізації. Результати цифрової трансформації у багатьох сферах життя вимагають уважного осмислення та адекватного формулювання правового механізму регулювання, реалізації та захисту як існуючих, так і тих, що лише починають формуватися прав людини з метою сталого соціально-економічного розвитку та гарантування реалізації та захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина.

Список використаних джерел

1. Петришин О. В., Гиляка О. С. Права людини у цифрову епоху : виклики, загрози та перспективи. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2021. Т28. № 1. С. 7—35. URL: <https://ccu.gov.ua/library/prava-lyudyny-u-cyfrovu-epohu-vyklyky-zagrozy-ta-perspektyvu>
2. Цифрова культура та інформаційна культура: права людини в епоху цифрових трансформацій / О. М. Головка. 2019. № 4 С. 37—44. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Infpr_2019_4_6
3. Хаустова. М. Г. Державна політика в сфері прав людини в епоху цифрових трансформацій. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2022. Серія Право. № 69 С. 328—333. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2022/03/57.pdf>
4. Лесько. Н., Антонов М. Цифрові права людини в епоху глобалізації. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія Юридичні науки. 2021. №3(31). С. 160—166. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2021/nov/25400/24.pdf>

5. Хаустова М. Г. Стандарти прав людини в сфері цифрових технологій під впливом глобалізації викликів. НДІ ПЗІР НАПрН України. 2021. С. 180—189. URL: https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2021/Conf_20.09.21/29.pdf

ПРАВОВІДНОСИНИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ РОЗВИТКУ МЕТАВСЕСВІТУ

Анна ЛІННИК,
*здобувачка вищої освіти,
факультет міжнародної торгівлі та права,
Державний торговельно-економічний університет,
Київ, Україна*

Розвиток технологій віртуальної та доповненої реальності відкриває нові можливості для подальшого розвитку людства. Феномен метавсесвіту являє собою своєрідний віртуальний тривимірний простір для комунікації, професійної діяльності, взаємовідносин у вигляді мережі пов'язаних віртуальних світів, кожен з яких є згенерований комп'ютерним середовищем. Завдяки реалістичності та ефекту «присутності», метавсесвіт відкриває широкі можливості для бізнесу, зокрема у сфері брендингу та цифрового маркетингу. Водночас правове регулювання та охорона інтелектуальної власності у такому середовищі залишаються відкритим питанням. Адже у віртуальному просторі набагато складніше захистити свої права: скопіювати чужий контент набагато простіше, ніж у реальному світі. Актуальності набуває розробка ефективних механізмів захисту відомих торговельних марок в метавсесвіті, інакше замість прибутків їх можуть чекати мільйонні збитки від піратства.

Вперше, поняття «метавсесвіту» було введено в науковий обіг американським письменником-фантастом Нілом Стівенсом у 1992 році у романі «Снігова катастрофа» для позначення віртуального середовища, у якому люди можуть працювати, грати, здійснювати фінансові операції. Наразі під цим терміном розуміють тривимірний віртуальний простір, що є своєрідним паралельним світом реальності з можливістю доступу через інтерфейси віртуальної реальності. У метавсесвіті користувачі створюють цифрові аватари, за допомогою яких взаємодіють між собою та іншими об'єктами у різноманітних

сценаріях та видах діяльності. Метавсесвіт є живим динамічним середовищем, що продовжує функціонувати й еволюціонувати незалежно від безпосередньої участі того чи того користувача [1].

Одним із найвідоміших прикладів реалізації метавсесвіту є платформа Meta Horizon Worlds компанії Meta (колишня Facebook Inc.), створена у грудні 2021 року. За допомогою VR-шоломів користувачі отримують доступ до інтерактивного середовища, де вони можуть взаємодіяти між собою, проводити зустрічі, створювати та обмінюватися цифровим контентом [2]. Ще одним прикладом є Decentraland — метавсесвіт на блокчейні Ethereum з унікальною моделлю управління на засадах децентралізації. Його учасники можуть купувати та продавати віртуальні ділянки землі за віртуальні гроші, створювати різні об'єкти, взаємодіяти в ігровий спосіб [3].

В таких світах користувачі створюють унікальний контент у вигляді віртуальних об'єктів, локацій, персонажів, одягу. При цьому залишається неврегульованим питання належності майнових прав інтелектуальної власності на такі результати творчої діяльності. Окрім того, бізнес, який прагне використовувати метавсесвіт для просування власних товарів потребує гарантій захисту своїх прав на об'єкти.

Інтелектуальна власність у метавсесвітах, охороняється традиційними об'єктами права промислової власності та авторського права. Для ідентифікації джерела походження цифрового контенту та запобігання неправомірному копіюванню застосовуються знак торгової марки. Зауважимо, що авторське право на твори науки, літератури та мистецтва виникає автоматично з моменту створення таких об'єктів, незалежно від їх реєстрації чи оформлення охоронних документів [4].

Чинні правові рамки інтелектуальної власності в Україні, такі як Закон України «Про авторське право і суміжні права», Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» та Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів та послуг», захищають права авторів, винахідників, продюсерів, дизайнерів та виконавців, надаючи їм виключні права на їх об'єкти інтелектуальної власності — авторські твори, товарні знаки, патенти, промислові зразки чи комерційні таємниці. Регулювання прав інтелектуальної власності зосереджується не стільки на фізичному носії, у якому втілено об'єкт охорони, скільки на його нематеріальних (інтелектуальних) аспектах. У той час як цивільне законодавство регулює право власності на матеріальні об'єкти (автомобіль, книга чи гаманець), право інтелектуальної власності регламентує режим володіння, користування та розпорядження їх нематеріальними складовими. У термінології права

інтелектуальної власності це розрізнення між *corpus mysticum* (нематеріальним активом) та *corpus mechanicum* (матеріальним втіленням) об'єкта охорони. На нашу думку, цей принцип цілком доречно застосовувати до об'єктів метавсесвіту.

Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів 1971 року, встановлює зобов'язання договірних сторін надавати авторам виключні права на їхні твори незалежно від форми чи способу їх вираження. Згодом Бернська конвенція була доповнена Договором ВОІВ про авторське право 1996 року, метою якого було адаптувати положення Бернської конвенції до цифрового середовища. Згідно з Узгодженою заявою щодо статті 1(4) Договору, зберігання охоронюваного твору в цифровій формі на електронному носії (вміст якого відображається у метавсесвіті) є відтворенням, що потребує попередньої згоди суб'єкта авторського права [5].

Водночас варто зазначити, подібні інновації породжують низку проблем у сфері охорони прав інтелектуальної власності, що зумовлені специфікою нових цифрових платформ. Зокрема, Бернська конвенція передбачає, що автори, виконавці, виробники та правовласники наділені виключними правами на використання об'єктів інтелектуальної власності. Водночас ці права не є абсолютними, адже деколи передбачено випадки допустимого вільного використання охоронюваних об'єктів (цитування, особисте користування тощо).

За загальним правилом, використання у метавсесвіті чужого об'єкта інтелектуальної власності вимагає отримання попереднього дозволу правовласника, попри окремі винятки допустимого вільного використання. З огляду на динамічний розвиток технологій, правозастосовні органи постійно уточнюють межі таких винятків. Наприклад, у справах, пов'язаних із відеоіграми, деякі суди встановили, наприклад, що для певного описового використання товарних знаків третіх осіб не потрібна їхня попередня згода.

У 2021 році компанія Hermès подала позов проти OpenSea щодо продажу у метавсесвіті токенів під назвою MetaBirkins, які візуально ідентичні до ексклюзивних сумок Birkin від Hermès. Позивач стверджував, що несанкціоноване використання його активів, до яких належить і торговельна марка, завдає шкоди унікальному бренду Hermès. Водночас компаніям з менш відомими брендами може бути складніше довести факт порушення в метавсесвіті, адже судові органи зосереджуються на ймовірності введення в оману та подібності віртуальних і реальних товарів. Тому власникам торговельних марок варто розглядати можливість пред'явлення вимог щодо недобросовісної конкуренції та привласнення об'єктів інтелектуальної власності.

Отже, розвиток технологій віртуальної реальності та концепції метавсесвіту відкриває широкі можливості для творчості, комунікації та бізнесу. Водночас постає нагальна потреба вдосконалення правового регулювання та захисту прав інтелектуальної власності в нових умовах. З одного боку, учасники відносин у метавсесвіті можуть покладатися на традиційні способи захисту своїх прав інтелектуальної власності згідно з чинними міжнародними конвенціями та національними законами. З іншого боку, технологічна природа метавсесвіту як віртуального транскордонного простору породжує нові виклики, що вимагають розробки спеціальних правових механізмів. Потребують розв'язання проблеми юрисдикції спорів у метавсесвіті, процедур ідентифікації порушників та притягнення їх до відповідальності. Доцільною є розробка міжнародних стандартів щодо правової кваліфікації віртуальних активів та уніфікації підходів національних судових систем до вирішення спорів у цій сфері. Все це сприятиме формуванню передбачуваного та ефективного правового середовища для захисту інтелектуальної власності в умовах розвитку концепції метавсесвіту.

Список використаних джерел

1. REDPOINTS. Intellectual property rights in the metaverse: [Website]. URL: <https://www.redpoints.com/blog/metaverse-intellectual-property/>
2. Report copyright or trademark infringement in Meta Horizon Worlds:[Website].URL:<https://www.meta.com/help/quest/articles/horizon/explore-horizon-worlds/report-trademark-or-copyright-infringement-in-horizon/>
3. WhatisDecentraland[Website].URL:<https://www.kraken.com/learn/what-is-decentraland-mana>
4. The metaverse, NFTs and IP rights: to regulate or not to regulate?:[Website].URL:https://www.wipo.int/wipo_magazine/en/2022/02/article_0002.html
5. Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право, прийнятий Дипломатичною конференцією 20 грудня 1996 року: Договір Всесвіт. орг. інтелект. власності від 20.12.1996 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_770#Text
6. Hermès wins case against Metabirkins over digital NFTs, Rothschild to appeal: [Website]. URL: <https://www.voguebusiness.com/technology/hermes-wins-case-against-metabirkins-over-digital-nfts-rothschild-to-appeal>

ПРАВА І СВОБОДИ ЛЮДИНИ В ЦИФРОВУ ЕПОХУ

Анжела ЛЯБАХ,
*студентка, 1 курс, 11 група,
факультет міжнародної торгівлі та права,
Державний торговельно-економічний університет,
Київ, Україна*

Цифрова епоха, що стрімко розвивається, докорінно змінила всі сторони людського життя та значною мірою вплинула на реалізацію прав і свобод людини. Інтернет надає багато нових можливостей для самовираження, доступу до інформації, освіти, спілкування та участі в суспільному житті, але поява нових технологій принесла нові виклики захисту прав людини.

Будучи студенткою, я живу в епоху цифрових технологій, і Інтернет став невід'ємною частиною мого життя. З одного боку, це відкриває багато нових можливостей: я можу вільно спілкуватися з друзями та однодумцями з усього світу, отримувати необмежену кількість інформації, дізнаватися щось нове онлайн і навіть створювати власний контент.

З іншого боку, я також усвідомлюю виклики цифрової ери. Моя конфіденційність завжди під загрозою, оскільки мої дані збираються та використовуються без мого відома. Дезінформація та мова ворожечі поширюються із загрозливою швидкістю, що може мати негативний вплив на суспільство. Кіберзалякування та інші онлайн-загрози можуть вплинути на моє психічне та емоційне здоров'я.

Я вважаю, що важливо знайти баланс між свободою та безпекою в Інтернеті. Нам потрібні чіткі правила та закони для захисту наших прав і свобод у цифровому просторі. Також важливо, щоб ми, користувачі інтернету, були обережними та критично мислили, щоб не стати жертвою маніпуляцій та дезінформації.

Ось кілька конкретних кроків, які, на мою думку, можуть допомогти захистити права людини в епоху цифрових технологій:

- Підвищення обізнаності: людям важливо розуміти свої права та свободи в Інтернеті та те, як їх захистити. Цього можна досягти за допомогою освітніх програм, медійних кампаній та інших заходів.
- Посилити законодавство: Уряд має прийняти закони, які чітко визначають права та обов'язки користувачів Інтернету та передбачають відповідальність за порушення цих прав.

- Самодисципліна: Інтернет-компанії повинні прийняти власні правила та стандарти, які відповідають принципам захисту прав людини.

- Міжнародне співробітництво: важливо, щоб країни співпрацювали над розробкою спільних стандартів і правил управління Інтернетом.

Досліджуючи тему прав людини онлайн, потрібно обов'язково дослідити питання права особи на доступ до Інтернету. Це право поки що офіційно не визнано правом людини на міжнародному рівні, хоча міжнародні органи постійно наголошують на важливій ролі, яку відіграє Інтернет у демократичному, громадянському суспільстві (наприклад, через ті самі резолюції ООН).

Доступність Інтернету розглядається як засада сприяння реалізації іншим правам та свободам людини, зокрема свободі вираження поглядів онлайн.

Слід зауважити, що право на доступ до Інтернету має охоплювати такі аспекти:

- заборона незаконного обмеження доступу до Інтернету, зокрема відключення Інтернету в усій країні чи окремих регіонах.

- закріплений на законодавчому рівні обов'язок держави вживати усіх розумно можливих заходів для забезпечення максимального доступу своїх громадян до Інтернету (наприклад, створення спеціалізованого органу, напрямком функціонування якого була б розробка та впровадження доступного та відкритого для населення Інтернету).

Право на доступ до Інтернету має базуватися на кількох важливих принципах:

1. Недискримінація та інклюзивність:

Доступ до Інтернету не повинен бути дискримінаційним за жодними ознаками, такими як стать, раса, колір шкіри, мова, релігія, політичні переконання тощо.

Держави повинні вживати заходів для забезпечення доступу до Інтернету для всіх людей, незалежно від їхніх особистих обставин.

Це включає в себе сприяння культурній та мовній різноманітності в Інтернеті, а також створення технічних умов доступу для вразливих груп, наприклад, через підтримку публічних місць з Wi-Fi (бібліотеки, школи, лікарні).

2. Онлайн/офлайн нейтральність:

Користувачі повинні мати можливість вільно обирати системи та програмне забезпечення, якими вони хочуть користуватися в Інтернеті, без нав'язування з боку держави або приватних компаній.

Це означає, що держава не повинна блокувати доступ до певних веб-сайтів або програм, а також не повинна надавати переваги певним постачальникам послуг Інтернету або онлайн-платформам.

Користувачі повинні мати можливість контролювати власні дані та обирати, з ким вони хочуть ними ділитися.

3. Безпека Інтернету:

Держава повинна гарантувати безпеку Інтернету для своїх громадян.

Це включає в себе захист від кіберзлочинів, таких як хакінг, шахрайство та кібербулінг.

Держава також повинна вживати заходів для боротьби з поширенням дезінформації та мови ворожнечі в Інтернеті.

4. Якість сервісу:

Інтернет-послуги повинні бути якісними та доступними для всіх.

Це означає, що Інтернет повинен бути швидким, надійним та доступним за ціною. Відповідні структури мають забезпечити якість наданих Інтернет послуг.

Важливим для національного законодавства України, яке регулює сферу цифрових прав, є затверджене Кабінетом Міністрів України «Положення про Міністерство цифрової трансформації України» від 18.09.2019 р.

Міністерство забезпечує формування та реалізацію державної політики: у сферах цифровізації, цифрового розвитку, цифрової економіки, цифрових інновацій та технологій, електронного урядування та електронної демократії, розвитку інформаційного суспільства, інформатизації; у сфері впровадження електронного документообігу тощо.

Міністерство забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері розвитку цифрових навичок та цифрових прав громадян, що визначено як одне з основних завдань структури.

У висновку можу зазначити, що захист прав людини в цифрову епоху — це комплексне завдання, яке потребує спільних зусиль урядів, приватних компаній, громадянського суспільства та окремих людей. Важливо, щоб всі зацікавлені сторони співпрацювали для того, щоб створити безпечне та відкрите цифрове середовище, в якому люди зможуть вільно реалізовувати свої права та свободи.

Список використаних джерел

1. Рада Європи: <https://www.coe.int/en/web/freedom-expression>
2. Організація з безпеки та співробітництва в Європі: <https://www.osce.org/fom/80723>

3. Всесвітня декларація про права людини: https://www.ohchr.org/en/ohchr_homepage

4. «Цифрові права людини в епоху глобалізації» Лесько Н., Антонов М., 2021 <http://doi.org/10.23939/law2021.31.160>

5. Резолюція Ради ООН з прав людини 20/13 «Доступ до Інтернету та його використання в контексті сприяння та захисту прав людини та основоположних свобод» (2014 р.): <https://www.ohchr.org/en/news/2023/03/it-may-be-time-reinforce-universal-access-internet-human-right-not-just-privilege-high>

6. Резолюція Ради ООН з прав людини 22/22 «Сприяння та захист прав людини та основоположних свобод в Інтернеті» (2016 р.): [https://ap.ohchr.org/documents/dpage_e.aspx?si=A/HRC/RES/22/8](https://ap.ohchr.org/documents/dpage_e.aspx?si=

7. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розвитку цифрової економіки в Україні» (2019 р.) <https://zakon.rada.gov.ua/go/1667-20>

ЗАХИСТ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ ТА ЄС

Ганна МАРТИНОВА,
*студентка, 4 курс, 24 група,
факультет міжнародної торгівлі та права,
Державний торговельно-економічний університет,
Київ, Україна*

Лілія НЕВАРА,
*доцент кафедри міжнародного,
цивільного та комерційного права,
Державний торговельно-економічний університет,
Київ, Україна*

Сучасний світ базується на персоналізації. Вона проникла в повсякденне життя від покупки продуктів до читання новин. Компанії використовують кожну детальну інформацію про своїх користувачів, щоб створювати бездоганні, інтуїтивно зрозумілі рішення. Щоб надати користувачам відповідні продукти, послуги та інформацію,

дані зберігаються та обробляються на багатьох рівнях. У нинішню епоху фраза «дані — це нова нафта» відлунує в усіх галузевих вертикалях. Тому дослідження правової бази, що регулює збір та обробку персональних даних є надзвичайно актуальним.

Враховуючи окреслені питання, Європейським парламентом у квітні 2016 року був прийнятий Загальний регламент про захист даних (GDPR) [1]. Він представляє набір законів про захист персональних даних і конфіденційність для користувачів і бізнесу в Європейському Союзі. Ці закони вважаються найсуворішими у світі щодо конфіденційності, збору та захисту даних.

В Україні, починаючи з 1991 року та особливо після прийняття Конституції України 1996 року, захисту персональних даних приділяється все більше уваги. У 2010 році Парламент України ратифікував Конвенцію 108 про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних 1981 року [2]. З метою імплементації цієї Конвенції та Директив ЄС, у 2010 році був ухвалений Закон України «Про захист персональних даних» [3], який визначає правила, права і обов'язки тих, хто надає, збирає, зберігає, передає, обробляє та захищає інформацію та персональні дані. Наступним кроком стало прийняття Парламентом ЄС Регламенту 2016/679 про захист даних (GDPR), який сьогодні є основним документом у цій сфері.

Крім того, відповідно до Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, Україна зобов'язалася забезпечити належний рівень захисту персональних даних відповідно до найвищих європейських та міжнародних стандартів, включаючи відповідні інструменти Ради Європи. Як кандидат на вступ до ЄС, Україна зобов'язана привести своє законодавство у відповідність до законодавства Європейського Союзу. Так, українські законодавці розробили два законопроекти № 8153 [4] і № 6177 [5]. Перший з цих проектів пропонує нову версію Закону України «Про захист персональних даних», який встановлюватиме права та обов'язки громадян і тих, хто має доступ до їхніх персональних даних. Також передбачається створення незалежного органу з контролю за захистом персональних даних — Національної комісії з питань захисту персональних даних та доступу до публічної інформації. Другий законопроект № 6177 визначає структуру та функції цієї комісії, включаючи розгляд скарг і накладання штрафів на порушників законодавства про захист даних. Наразі такі функції виконує Уповноважений з прав людини.

Перший законопроект № 8153 пропонує зміни: він набагато детальніше, ніж чинний Закон, окреслює права та обов'язки суб'єктів даних. Громадяни мають бути проінформовані про того, хто буде

володіти та обробляти інформацію про них, мету збирання та обробки даних. Проект розширює права суб'єктів даних, включаючи право на забуття, право на заперечення, право на обмеження обробки, право на мобільність даних та інші; значно деталізуються умови отримання згоди на обробку персональних даних. Новий законопроект також передбачає уточнення та розширення переліку тих, кому можуть бути передані персональні дані за кордоном. До переліку додали міжнародні організації та транснаціональні корпорації. Встановлюється вимога до правоохоронних органів чітко розмежовувати та обробляти окремо у різних базах даних інформацію про різні категорії суб'єктів — підозрювані, засуджені, потерпілі та інші учасники кримінального провадження. Пропонується встановити різні види та розміри штрафів за порушення законодавства у сфері захисту персональних даних — від 10 тис грн до 150 млн грн, або до 8% загального річного обороту юридичної особи. Зараз максимальний штраф становить 34 тис. грн. [6].

На мою думку, збільшення суми штрафів зможе дійсно вплинути на порушників. Найбільший штраф за GDPR був накладений на компанію Meta Platforms, що є власником Facebook та Instagram. У вересні 2022 року Комітет із захисту даних (DPC) наклав на компанію штраф у розмірі 405 мільйонів євро. Meta була визнана винною в порушенні умов обробки даних дітей-користувачів в Instagram. Через два місяці на контролера даних Meta в Ірландії, компанію Meta Platforms Ireland Limited, було накладено штраф у розмірі 265 млн євро через витік даних, в результаті якого в інтернеті з'явилися персональні дані півмільярда користувачів [7].

Крім зазначених законопроектів, готується Закон України «Про єдину систему відеомоніторингу громадської безпеки», відомий як законопроект № 11031 [8], який допоможе уніфікувати систему громадського відеоспостереження. Законопроект має на меті відповідати Загальному регламенту захисту даних, а також місцевим правилам обробки даних. Закон має на меті запровадити єдині технічні вимоги та правила обміну інформацією між різними державними органами України. Система відеоспостереження зможе підключатися до Національної системи біометричної верифікації та ідентифікації України для розпізнавання осіб, а також до інших державних реєстрів, включаючи реєстри громадян, транспортних засобів, платників податків та міграційні реєстри. Єдина система буде централізовано контролюватися Міністерством внутрішніх справ разом з обласними та місцевими адміністраціями.

Важливим у контексті нормативно-правового регулювання захисту персональних даних виступає Закон України «Про інформацію». Термін «персональні дані» поданий у цьому акті як «інформація про фізичну особу» (ст. 11) [9]. До таких необхідно віднести Закон України «Про адміністративні послуги» [10] та Закон України «Про особливості надання публічних (електронних публічних) послуг» [11], який визначає засади надання електронних публічних послуг, публічних послуг, комплексних електронних публічних послуг, автоматичного режиму надання електронних публічних послуг. А також Закон України «Про публічні електронні реєстри» [12], який встановлює правові, організаційні і фінансові засади створення та функціонування публічних електронних реєстрів з метою захисту прав та інтересів фізичних та юридичних осіб під час створення, зберігання, оброблення та використання інформації у публічних електронних реєстрах.

Стаття 4 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» визначає державну реєстрацію як підтвердження створення або припинення юридичної особи, а також набуття або втрати статусу підприємця фізичною особою через внесення відповідних записів до Єдиного державного реєстру [13]. Окремі норми ЦК України також присвячені праву на особисте життя та його таємницю. З ними органічно пов'язані інші суб'єктивні немайнові права, які на практиці виступають правовими гарантіями забезпечення таємниці особистого життя. До таких відносимо: право на інформацію (ст. 302), право на особисті папери (ст. 303), право на таємницю кореспонденції (ст. 306) та право на недоторканність житла (ст. 311) [14].

Отже, враховуючи часті порушення з боку компаній та державних органів прав осіб при зборі, зберіганні та обробці їх персональних даних, наявність якісного правового регулювання є надзвичайно важливим. Україна наразі перебуває на шляху до вдосконалення власного законодавства та приведення його у відповідність нормам ЄС, що неодмінно наблизить нашу державу до набрання членства в даній організації та укріпить механізми захисту прав людини. Проаналізувавши Законопроект № 8153, створений у відповідності з Загальним регламентом про захист даних, я переконана, що збільшення грошового стягнення є визначним кроком, оскільки даний інструмент впливу набуде набагато більшої ефективності в притягненні до відповідальності винних осіб та організацій.

Список використаних джерел

1. General Data Protection Regulation від 27.04.2016 2016/679. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2016/679/oj>

2. Конвенція про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних від 28.01.1981 № 108. URL: <https://rm.coe.int/1680078b37>

3. Закон України «Про захист персональних даних» від 01.06.2010 № 2297-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text>

4. Проект Закону України «Про захист персональних даних» №8153 від 25.10.2022 URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/40707>

5. Проект Закону України «Про Національну комісію з питань захисту персональних даних та доступу до публічної інформації» № 6177 від 18.10.2021. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/27996>

6. Обов'язкове інформування, контроль та великі штрафи: як новий законопроект змінює правила захисту персональних даних. Укрінформ від 14.02.2024. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3826649-obovazkove-informuvanna-kontrol-ta-veliki-strafi-ak-novij-zakonoproekt-zminue-pravila-zahistu-personalnih-danih.html> Meta Fined €405 Million for Mishandling Teenagers' Data on Instagram. 07.09.2022. URL: <https://www.spiceworks.com/marketing/customer-data/news/meta-fined-405-million-for-mishandling-teenagers-data-on-instagram/>

7. Проект Закону України «Про єдину систему відеомоніторингу громадської безпеки» 11031 від 20.02.2024. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/43733>

8. Закон України «Про інформацію» від 02.10.1992 № 2657-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>

9. Закон України «Про адміністративні послуги» від 06.09.2012 № 5203-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5203-17#Text>

10. Закон України «Про особливості надання публічних (електронних публічних) послуг» від 15.07.2021 № 1689-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1689-20#Text>

11. Закон України «Про публічні електронні реєстри» від 18.11.2021 № 1907-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1907-20#Text>

12. Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» від 15.05.2003 № 755-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15#Text>

13. Цивільний Кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

СВОБОДА ВИРАЖЕННЯ ДУМКИ В ІНТЕРНЕТІ

Дар'я НОВІКОВА,
*студентка, 1 курс, 21 група,
факультет міжнародної торгівлі та права,
Державний торговельно-економічний університет,
Київ, Україна*

Ганна ІЛЬЧЕНКО,
*доцент кафедри міжнародного,
цивільного та комерційного права,
Державний торговельно-економічний університет,
Київ, Україна*

В сучасному світі свобода вираження думки в мережі Інтернет є важливим аспектом демократії та свободи слова. Це дозволяє людям вільно обмінюватися думками, ідеями, брати участь у суспільних обговореннях та дискусіях. В юридичному аспекті, пости у соціальних мережах є безпосередньо реалізацією свободи вираження поглядів — низки прав та свобод, закріплених міжнародними та національними нормативно-правовими актами [1].

Основним і провідним міжнародним документом, що закріплює основні положення та принципи стосовно поширення інформації є Європейська Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод (далі ЄКПЛ) [2]. Вони закріплені статтею 10 ЄКПЛ, яка гарантує право на свободу вираження, яке однаковою мірою поширюється на будь-яку особу: журналіста, засіб масової інформації, митця, науковця, на будь-яку особу, яка хоче повідомити або отримати інформацію. Ця свобода застосовується як до традиційних каналів передачі повідомлень (преса, радіо, телебачення, тощо), так і до поширення інформації в мережі інтернет. [3]

Також в окремих випадках можуть застосовуватися певні обмеження, або може виникнути необхідність отримати дозвіл або ліцензування за для поширення інформації. Дані обмеження закріплено частиною 2 статті 10 ЄКПЛ.[2] На відміну від Європейських країн в Україні Інтернет не має окремого правового регулювання та спеціального закону як такого. Стосовно поширення та висловлення своєї точки зору у «Всесвітній павутині» регулюється загальними правовими актами, серед яких можна виділити відповідні норми Конституції України [3], Цивільного кодексу України[4], Законів

України «Про телекомунікацію» [5], «Про авторське право і суміжні права» [6], «Про захист персональних даних» [7] та багато інших. Знову ж таки, є певні обмеження, що зазначені та закріплені в Конституції України стосовно обмеження прав та свободи слова на підставі закону в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно. Статтею 34 Конституції України гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань. Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб — на свій власний вибір [3].

На мій погляд, в сучасному світі соціальні мережі є основними платформами поширення власних думок та комунікації. Висловлювання та поширення поглядів на цифрових платформах без перешкод є безпосереднім проявом демократії. Розвиток інформаційного простору забезпечує обмін ідеями, творчість, інновації, що в подальшому сприяє розвитку суспільства та загальній культурі. Але серед низки переваг, поширення інформації в інтернеті містить низку недоліків. Наприклад дезінформація, шахрайство. Зловмисники порушуючи авторські права інших людей використовують їх висловлення перероблюючи на свою користь, тому треба бути обачними та впевнюватися у достовірності наявної інформації. Наступний недолік — недостатня конфіденційність, легка доступність до особистих даних користувача. Користуючись соціальними мережами варто враховувати всі нюанси, мінімізувати особисту інформацію, довіряти та використовувати лише перевірені джерела.

Вважаємо актуальним питання щодо свободи слова в інтернеті і соціальних мережах, спираючись на сучасні події. Вільне розповсюдження інформації стосовно сучасних подій на території України відіграє важливу роль. Люди поширюють інформацію про різні збори для Збройних Сил України та мирного населення, що допомагає залучити більше людей та швидше зібрати необхідну суму. Поширення кадрів і історій про воєнні злочини РФ є нагадуванням світу про Україну. Це допомагає проінформувати більше людей з різних куточків світу про події сьогодення на території України та може спонукати до більшої підтримки й допомоги з боку міжнародної спільноти. В той же час окрім військових дій йде і інформаційна боротьба. Тому поширення достовірної інформації українцями про події сьогодення допомагають протистояти сучасній пропаганді, якої на просторах інтернету, на жаль, багато. Це мінімальний внесок цивільного населення у боротьбі із ворогом, проте, на мою думку, не

менш важливий. Демонстрація світові терористичних вчинків росії та збереження міжнародної підтримки, а також розповсюдження позитивної інформації про Україну може залучити інвестиції та сприяти економічному розвитку країни.

В сучасному світі люди дізнаються більше з Інтернету, а ніж з газет, журналів та інших засобів масової інформації. Яскравим прикладом є Telegram, який наразі є дуже поширеним джерелом інформації, проте варто приділити більше уваги врегулюванню цього застосунку. Причинами цього є відсутність блокування незаконного та небажаного контенту, такого як фейкові новини або пропаганда тероризму. За словами народного депутата Миколи Княжицького: «...Telegram і подібні платформи повинні реагувати на поширення через них, виправдовування російської агресії та іншого контенту, який уже заборонено в інших мережах» [9]. Як зазначається, метою законопроекту є створення ефективного законодавства, яке б дозволяло реалізацію прав та свободу вираження поглядів і одночасно захищало національні інтереси України та права користувачів медіа-сервісів [9]. Тому здійснюючи пошук інформації, варто бути обачними та використовувати перевірені інформаційні джерела, щоб не потрапити на фейки та іншого роду дезінформацію.

Список використаних джерел

1. Лавренова Н., Абрамович Н. Свобода вираження поглядів у мережі Інтернет: межі дозволеного. Юридична газета, 27.11.2018. URL: <https://www.legalalliance.com.ua/publikacii/svoboda-virazenna-pogladiv-u-merezi-internet-mezi-dozvolenogo/>
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 року URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU50K02U>
3. Конституція України від 28 червня 1996 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#Text>
4. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
5. Про телекомунікацію: Закон України від 18 листопада 2003 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1280-15#Text>
6. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23 грудня 1993 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12#Text>
7. Про захист персональних даних: Закон України від 1 червня 2010 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text>

8. Міжнародні та національні стандарти свободи слова в Інтернеті. ГО «ПЛАТФОРМА ПРАВ ЛЮДИНИ» URL: <https://ppl.org.ua/bibliotech/mizhnarodni-ta-nacionalni-standarti-svobodi-slova-v-interneti#2>

9. Законопроект щодо регулювання роботи Telegram в Україні від 25.03.2024 року. URL: <https://espreso.tv/tekhnologiyi-u-radi-proponuyut-regulyuvati-robotu-telegram-v-ukraini-podrobitsi>

ЕВОЛЮЦІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ПОЧАТОК ФОРМУВАННЯ ЇХ У ЦИФРОВУ ЕПОХУ

Марія ПОНОМАРЕНКО,
*студентка, 1 курс, 11 група,
факультет міжнародної торгівлі та права,
Державний торговельно-економічний університет,
Київ, Україна*

Історія права бере свій початок з моменту виникнення людського суспільства. Ідея того, що права є невід’ємною частиною нашого життя, закладено в багатьох культурах та стародавніх традиціях.

В наш час ми можемо виділити дві конкретні групи прав. Перша дає нам зрозуміння невід’ємності людини від певних прав і свобод, які були надані їй з народження (природне право), наприклад: право на життя, свободу пересування, право на свободу та особисту недоторканність, право на недоторканність особистого життя і тд. Друга група вказує на юридичні права, які мають силу як на національному рівні так і на міжнародному та встановлюються відповідно до нормотворчих процесів. Природні та юридичні права ґрунтуються на ліберальній філософії прав людини, простими словами — це рівність у правах і свободах та рівність перед законом і судом. У зв’язку з недоліками даної філософії, досвід демократичних країн показав, що навіть ті гарантії рівності природних та юридичних прав які закріплені в конституціях, неспроможні подолати їхню фактичну нерівність, яка дедалі поглиблювалася [1].

Наступним етапом розвитку прав людини стало формування нової філософії, в її основу були покладені соціал-демократичні ідеали соціальної справедливості, солідарності та соціальних зобов’язань [1]. Нова філософія дала нам можливість розглянути

права людини під новим кутом, тепер вони поповнилися соціальним аспектом, що призвело до розширення переліку прав людини внаслідок його поповнення соціально-економічними правами.

Заключним розумінням поняття «прав людини» визначають «третє покоління прав людини». Його називають солідарними правами всього людства. Ці права здобули своє місце в міжнародних актах через національно-визвольні рухи країн та загостренням світових глобальних проблем після закінчення Другої світової війни. Дана теорія виникла в середині 70-х років, вона вплинула на розробку і прийняття актів прийнятих у рамках ООН. Концепція «третього покоління прав людини» призвела до глобальної дискусії з приводу прав людини, в результаті якої була переосмислена сучасна правова конструкція прав людини. Третє покоління прав людини називають колективними правами або «правами народів». З іншого боку, це спеціальні права, адресовані певним соціальним групам, які потребують додаткових гарантій захисту своїх прав з боку національних держав і світової спільноти в цілому [2].

В підсумку, сучасне розуміння прав людини було сформоване після закінчення Другої світової війни, завершальним етапом законодавчого закріплення прав людини і громадянина було оприлюднення «Загальної декларації прав людини» [3], в ній проголошувалось, що всі люди народжуються вільними та рівними у своїх правах.

В умовах сьогодення, коли наша країна знаходиться у стані війни з Росією, ми можемо спостерігати як цифровий простір допомагає нам в певній мірі протистояти цій загрозі і підтримувати комунікацію між один одним. В умовах війни, за допомогою інформаційних технологій, ми маємо змогу реалізовувати своє право на освіту, працю, на здійснення підприємницької діяльності. Тому актуалізація цифрового права є надважливою в наш час.

Початок розвитку цифрових технологій виражається застосуванням цих технологій в багатьох сферах суспільного життя, зокрема в праві. Цифрова трансформація сприяє появі нових прав людини і громадянина, як учасника глобального інформаційного та цифрового простору [4]. Під час прийняття міжнародних, регіональних або національних основоположних документів з прав людини доступ до інтернету, прав, свобод та заборон в інтернеті ще не мав такого впливу на всі сфери життєдіяльності людей. Тому ми маємо потребу в закріпленні цих прав, створивши додаткові гарантії реалізації та захисту даного виду прав [5].

Про право на доступ до інтернету на рівні ООН вперше почали говорити у 2011 році. Франк Ла Рю у своєму щорічному звіті [6]

визначив роль інтернету як засіб реалізації права на свободу вираження поглядів. Він зазначив, що «без конкретних політик та планів дій щодо впровадження загального доступу до інтернету, мережа стане технологічним інструментом, доступним лише для певної еліти, що, в свою чергу, лише поглибить цифровий розрив (digital divide)» [6]. На його думку такі фактори як неналежна технологічна доступність, повільна швидкість доступу та висока вартість доступу мереж є перешкодою для непривілейованих верств суспільства щодо їх прав на самовираження. Як наслідок «держави мають позитивний обов'язок сприяти реалізації права на свободу вираження поглядів та забезпечувати засоби для здійснення цього права, включно з доступом до інтернету» [6].

Враховуючи досвід зарубіжних країн у забезпеченні доступу особи до Інтернету з відносно швидким з'єднанням, ми можемо глибше зануритись у способи вирішення даного питання. До прикладу, у 2000 році Естонія змогла гарантувати підтримку доступу споживачів до таких сервісів, як пошукові системи, інтернет-банкінг, доступ до електронного урядування, дзвінки та відеодзвінки. У 2011 році Греція змогла доповнити Конституцію статтею 5А й поклала обов'язок на державу зі спрощення доступу до інформації, що надається онлайн [8].

Також у 2011 році спеціальні доповідачі з питань свободи вираження поглядів міжнародних та регіональних організацій видали спільну декларацію щодо свободи вираження поглядів та інтернету [7].

У пункті 6 (е) Декларації доповідачі також стверджують, що держави мають позитивні зобов'язання щодо сприяння загальному доступу до інтернету, вони мають запровадити:

- запровадити регуляторні механізми (режими ціноутворення, вимоги до універсальних послуг та ліцензійні угоди тощо), які сприятимуть більшому доступу до інтернету, в тому числі для бідних та у віддалених сільських районах;
- надавати пряму підтримку для сприяння доступу через створення у громадах ІТ-центрів та інших точок публічного доступу;
- сприяти адекватній обізнаності про використання інтернету та його користь, особливо серед бідних, дітей та людей похилого віку та ізольованого сільського населення;
- запровадити спеціальні заходи для забезпечення рівноправного доступу до інтернету для людей з інвалідністю та непривілейованих верств населення [8].

Аналіз досвіду зарубіжних країн дає нам змогу виділити декілька шляхів внутрішньонаціонального нормативного регулювання

цифрових прав. Один з них це конституціоналізація цифрових прав, за якої відбувається зміни тексту конституції з метою врегулювання цифрових прав на найвищому конституційному рівні, а інший це цифровізація конституційних прав, за якої права, закріплені в конституції, набувають оновленого тлумачення чи врегулювання на підставі рішень органів конституційної юрисдикції, практики Європейського суду з прав людини або у профільному законодавстві [5].

У висновку ми можемо зазначити, що витoki права кореняться в наших культурах, традиціях та особистостях. З рівнем нашого розвитку та розвитку цифрових технологій, мало хто може уявити своє життя без цифрових пристроїв, адже вони відіграють важливу роль в нашому повсякденному житті. Саме через це нам так важливо вирішити питання правового регулювання цифрового простору. Одним зі способів вирішення даної проблеми вважаю закріплення на конституційному рівні базових цифрових прав або включення цих прав у профільне законодавство, а також нагальним є розроблення ефективних механізмів для реалізації та захисту цих прав.

Список використаних джерел

1. М.І. Козюбра та інші. Загальна теорія права: підручник / за заг. ред. М.І. Козюбри. — К., 2015. — 392 с. 2015.
2. Загальне визначення прав людини та історія розвитку ідеї прав людини Онлайн-курс «Права жінок» (academysps.edu.ua)
3. Загальна декларація прав людини | від 10.12.1948 (rada.gov.ua)
4. Вісник Національної академії правових наук України Том 28, № 1, 2021 ст. 17-35.
5. Братасюк О. Б., Ментух Н. Ф. Поняття та класифікація цифрових прав в Україні. Юридичний науковий електонний журнал 2021. № 10. С. 58—61.
6. Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression, Frank La Rue
7. International Mechanisms for Promoting Freedom of Expression empty sheet (osce.org)
8. Чи будемо ми говорити про право на інтернет в Україні? Детектор медіа. 2020. URL: <https://detector.media/infospace/article/172446/2019-11-15-chy-budemo-my-govoryty-pro-pravo-na-internet-v-ukraini/>

ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ В ЕПОХУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Еліна ПОНОМАРЬОВА,
*студентка, 3 курс, 4 група,
факультет технологій та бізнесу,
Державний торговельно-економічний університет,
Київ, Україна*

Ольга СОНЮК,
*канд. юрид. наук, доц., доцент кафедри правового
забезпечення безпеки бізнесу,
Державний торговельно-економічний університет,
Київ, Україна*

Сучасний світ динамічно й стрімко розвивається, що несе за собою як нові можливості, так і виклики для прав та свобод людей. З одного боку, ми спостерігаємо за розширенням доступу до інформації, освіти, демократії. З іншого, нові технології, такі як штучний інтелект (ШІ), ставлять перед нами нові питання щодо приватності, автономії та контролю над власними даними.

ШІ має потенціал для значного покращення життя людей, але його неконтрольований розвиток може призвести до порушення прав та свобод. Автономні системи зброї, масове спостереження, цензура та дискримінація — це лише деякі з ризиків, пов'язаних з ШІ [1]. Адже загроза кібербезпеки стає більш актуальною у епоху цифрових технологій. На цьому етапі розвитку важливо розробити механізми захисту від кібератак та сторонніх втручань у системи.

Щоб забезпечити баланс між прогресом та захистом прав людини, необхідні спільні зусилля на міжнародному, національному та особистому рівнях. Потрібно розробити чіткі етичні норми та закони, які регулюватимуть розробку та використання ШІ. Кожна людина повинна мати доступ до інформації про те, як використовується її персональні дані, а також мати можливість контролювати їх [2].

У сучасному світі розвиток штучного інтелекту загрожує все більшою відповідальністю щодо впливу на права та свободи людини. Ця тема вимагає комплексного розгляду. Після зростання використання ШІ додається число питань, пов'язаних з приватністю, економічною справедливістю, етикою та безпекою [3].

На даний момент українське законодавство не має спеціального закону, який би регулював штучний інтелект в цілому. Проте, окремі аспекти використання і розробки ШІ можуть бути охоплені іншими законодавчими актами. Наприклад, Закон України «Про захист персональних даних» [4] встановлює правила щодо збору, зберігання та обробки персональних даних, що можуть застосовуватися й до систем штучного інтелекту. Крім того, Закон України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» [5] регулює питання кібербезпеки, що також може мати значення для захисту даних у контексті автоматизованих систем. Проте, у зв'язку зі стрімким розвитком цієї технології, можливо у майбутньому буде розроблений спеціальний закон, що враховуватиме всі аспекти регулювання штучного інтелекту в Україні.

Але окрім цього, поєднання штучного інтелекту з правами та свободами людини відкриває широкі можливості для подальшого прогресу та розвитку суспільства. Використання ШІ може сприяти покращенню якості життя, забезпечуючи доступ до більш ефективних та інноваційних технологій у різних галузях, включаючи охорону здоров'я, освіту, транспорт та інші. Автоматизація може допомогти виконувати рутинні завдання, звільняючи людей від монотонної та важкої праці, тим самим створюючи умови для самореалізації та розвитку особистості. До переваг ШІ можна віднести:

- покращення доступу до різноманітної інформації та знань;
- підтримка творчості та інновацій;
- підвищення продуктивності та ефективності;
- відкриття доступу до освіти та охорони здоров'я;
- підтримка демократії та прав людини [6].

Отже, Україна, подібно багатьом іншим країнам, стикається з рядом викликів і можливостей, пов'язаних із штучним інтелектом та його впливом на права та свободи людини. ШІ відкриває безліч можливостей для покращення якості життя, збільшення ефективності різних сфер, від охорони здоров'я до економіки. Проте, разом з цим постають виклики, такі як захист приватності та персональних даних, збереження рівності та запобігання дискримінації, а також забезпечення кібербезпеки.

З огляду на потенційні загрози для приватності та безпеки, важливо розробити чіткі правила збору, зберігання та використання персональних даних, а також забезпечити високий рівень кібербезпеки для захисту від кібератак. Розробка етичних стандартів і контроль за використанням ШІ можуть допомогти у запобіганні систематичної дискримінації та інших етичних порушень.

Однак, відкритість до інновацій та готовність до адаптації можуть створити нові можливості для розвитку суспільства. ШІ може допомогти вирішувати складні соціальні проблеми, оптимізувати роботу державних служб та поліпшити якість послуг для громадян. Важливо знайти баланс між розвитком технологій і захистом прав та свобод людини. ШІ має великий потенціал для досягнення соціального прогресу, але його вплив на суспільство потребує уважного вивчення та ефективного регулювання, щоб забезпечити використання технологій в інтересах всіх членів суспільства.

Список використаних джерел

1. Войнов М. Українська Гельсінська спілка з прав людини. Штучний інтелект та юридична сфера: чи зможуть технології замінити суддів. 2024. URL: <https://www.helsinki.org.ua/articles/shtuchnyy-intelekt-ta-iurydychna-sfera-chy-zmozhut-tekhnologii-zaminyty-suddiv/>

2. Петровський Д. УНІАН. Запобігти лиху: США та Китай співпрацюватимуть для захисту від ризиків штучного інтелекту. 2023. URL: <https://www.unian.ua/science/zapobigti-lihu-ssha-ta-kitay-spivpracyuvatimut-dlya-zahistu-vid-rizikiv-shtuchnogo-intelektu-12443091.html>

3. Турута В.О. та Турута П.О. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Штучний інтелект крізь призму фундаментальних прав людини. 2022. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/262876>

4. Про захист персональних даних: Закон України від 29.07.2022 № 2494-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text>

5. Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах: Закон України від 04.06.2020 № 681-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/681-20#Text>

6. Спесивцева О. Центр демократії та верховенства права. Право sui generis: як штучний інтелект адаптує під себе авторське право. 2024. URL: <https://cedem.org.ua/analytics/shtuchnyi-intelekt-pravo/>

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНИХ ПОСЛУГ: ЗРУЧНИЙ СПОСІБ АДМІНІСТРУВАННЯ ЧИ НЕОБХІДНІСТЬ СУЧАСНОСТІ

Іван САЛЬНІКОВ,

студент, 2 курс,

факультет міжнародної торгівлі і права,

Державний торговельно-економічний університет,

Київ, Україна

Ми живемо у час, коли набирає обертів питання інтеграції цифрових технологій у повсякденне життя. І, як не дивно, державні послуги це не обійшло. На даний момент Україна є однією з найрозвинутіших країн з питань цифровізації, у нас існують електронні черги до більшості установ, з 2010-х років розробляється і вже майже пів десятиліття експлуатується «Дія», яка має потенціал стати повноцінною «державою в смартфоні». На даний момент у «Дії» можливо отримати більше 15 видів послуг, від електронної версії документів, що посвідчують особу, і до реєстрації ФОП та створення медичних довідок [1]. Щодо легальності використання електронних документів, то було ухвалено Закон України Про внесення змін до Закону України «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус», який прирівняв Е-паспорти «Дії» до звичайних [2].

Однак, існують й певні обмеження та проблеми. Незважаючи на широкий спектр застосування, «Дія» є лише послугою. Тобто, вона не являє собою єдиний або хоча б альтернативний спосіб надання державних послуг. Це тому, що на даний момент в Україні наявність у володіння особою будь-яких пристроїв комунікації не є обов'язком конституційним як, наприклад, отримання паспорта у 14 років [3]. Тому даний застосунок неможливо повноцінно інтегрувати у державні структури. До того ж «Дія», незважаючи на її статус як державного підприємства, мала декілька масштабних збоїв, що є неприпустимим під час роботи центрів державних послуг.

Крім вище вказаного, є й інші варіанти адміністрування. Наприклад, використання ботів різних месенджерів, таких як Viber чи Telegram, медичного сервісу Helsi тощо. В даних випадках шириться проблема безпеки інформації — Helsi неодноразово був помічений у скандалах з розкриттям особистої інформації та реєстрації неіснуючих візитів до лікарів, хоча даний сервіс обслуговує більше 20 мільйонів українців [4]. А з Telegram ситуація ще дивніша. Даний месенджер часто звинувачується у роботі з країною-агресором та

викраденні особистої інформації, однак боти у цьому застосунку використовуються у більшості установ, які надають державні послуги.

Отже, Україна експериментуючи та на власних синцях вивчає новий шлях державного адміністрування. Однак на заваді стають певні законодавчі обмеження, проблема довіри та часті збої, що тільки відштовхують момент повної інтеграції цифрового способу адміністрування як повноцінної альтернативи звичайним візитам до установ.

Список використаних джерел

1. Інформація з сайту ДІА: <https://diia.gov.ua>
2. Про внесення змін до Закону України «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус»: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1368-20#Text>
3. Конституція України <https://www.president.gov.ua/ua/documents/constitution/konstituciya-ukrayini-rozdil-ii>
4. Чоловік двічі «ходив» до гінеколога. Як Helse потрапив у скандал із фейковими візитами до лікарів. BBC Україна: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-65571423#:~:>

ГРОМАДЯНИ УКРАЇНИ ЯК СУБ'ЄКТ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА

Віктор ТІМАШОВ,
*професор кафедри адміністративного, фінансового
та інформаційного права,
Державний торговельно-економічний університет,
Київ, Україна*

Євгенія ТИМОШЕНКО,
*студентка, 1 курс, 11 група,
факультет міжнародної торгівлі та права,
Державний торговельно-економічний університет,
Київ, Україна*

Адміністративне право регулює діяльність влади та їхні відносини з громадянами. Вони можуть бути об'єктами (їхні права та

обов'язки регулюються) та суб'єктами (можуть брати участь) правовідносин. Адміністративно-правовий статус громадян, їх права та обов'язки встановлюється Конституцією України, законами та іншими нормативно-правовими актами [1].

Суб'єкти адміністративного права — це фізичні та юридичні особи, які відповідно до адміністративного законодавством та адміністративно-правових норм наділені певним обсягом прав та обов'язків у сфері адміністративно-правового регулювання управлінських відносин, а також реалізують функції виконавчої влади [2].

Громадяни — це суб'єкти адміністративного права, які мають особливе становище. Їхні права та обов'язки відрізняються від прав та обов'язків інших суб'єктів, адже вони виступають як приватні особи, а не як представники органів влади, організацій або посад.

Позитивні моменти:

- Широкий спектр прав та свобод, гарантованих Конституцією та законами.

- Свобода вибору місця проживання, роботи, навчання та інших сфер життя.

- Різноманітні механізми захисту прав та свобод, включаючи судовий захист.

Проблемні аспекти:

- Недосконалість законодавства, що не завжди відповідає потребам суспільства.

- Бюрократія та корупція, які ускладнюють реалізацію прав та свобод.

- Недостатня обізнаність громадян про свої права та обов'язки.

Практична площина досліджуваного питання правового статусу громадянина як суб'єкта адміністративного права, при взаємодії із органами державної влади показує ряд проблем, що давно існують в Україні. Однією із таких проблем є корупція, яка безпосередньо впливає на різні сфери життя в Україні, включаючи адміністративну сферу. Правовий статус фізичних осіб як суб'єктів адміністративного права України має гарантувати дотримання законності, в тому числі у сфері боротьби з корупцією.

Однак проблема полягає в тому, що корупція може впливати на правовий статус фізичних осіб, особливо тих, хто наділений владними повноваженнями в органах влади. Це може призвести до того, що корупція незаконно впливатиме на процеси прийняття рішень у цій сфері.

Права, свободи та обов'язки громадян

<p>Загальні стосуються будь-яких галузей виконавчої влади і мають загальний характер для всіх громадян (право брати участь у державному управлінні, право на свободу світогляду, на охорону особистості тощо)</p>	<p>Спеціальні стосуються їх адміністративно-правового статусу в окремих галузях та сферах виконавчої влади і мають спеціальний характер (право керувати транспортними засобами, право на державну службу, право доступу до спеціальної інформації)</p>	<p>Абсолютні права і обов'язки, реалізація яких залежить від волевиявлення самих громадян (право на вибір місця проживання, право на звернення, право участі в громадських об'єднаннях, право звернення до органів державної влади)</p>	<p>Відносні права та обов'язки, реалізація яких залежить не тільки від волевиявлення окремих громадян, а й від інших умов (наприклад, реалізація права на навчання у ЗВО або на обіймання певної посади залежить від результату проходження конкурсного відбору, служба у Збройних Силах залежить від стану здоров'я)</p>
--	---	--	--

Джерело: [3].

Прикладом даних зловживань можна навести:

- Отримання адміністративних послуг. Часто владні чиновники вимагають хабарі або інші форми неправомірної вигоди в обмін на швидке та безперешкодне надання адміністративних послуг, таких як отримання дозволів, ліцензій, реєстрація прав власності тощо.
- Вирішення адміністративних питань. Корупція може виявлятися через втручання у рішення адміністративних справ, наприклад, при розгляді справ у сфері податків, земельних питань, будівництва тощо.
- Надання привілеїв та ухилення від виконання обов'язків. Корупція може призводити до надання привілеїв або ухилення від виконання обов'язків перед фізичними особами.
- Втручання у роботу правоохоронних органів. Фізичні особи можуть намагатися купити або втрутитися у роботу правоохоронних органів для уникнення відповідальності за правопорушення або отримання неправомірної вигоди.

- Фальсифікація документів. Деякі фізичні особи можуть звертатися до фальсифікації документів або інших форм шахрайства для отримання адміністративних пільг або уникнення покарання за порушення закону.

- Для боротьби з цією проблемою в Україні було створено ряд установ, зокрема Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК), Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП) та електронна система моніторингу декларацій чиновників [4].

Підсумовуючи, можна зазначити, що громадяни України це активні учасники суспільних відносин, визнані суб'єктами адміністративного права. Це свідчить про гуманізацію та демократизацію суспільства, адже дає їм права, обов'язки та можливість брати участь у публічному управлінні.

Список використаних джерел

1. Адміністративне право. Альбом схем: навч. посіб. / Ю. П. Битяк, В. В. Зуй, В. М. Гаращук та ін.; Нац. ун-т «Юрид.акад. України ім. Я. Мудрого». Харків: Право, 2017. 160 с.

2. Адміністративне право України (загальна частина) : навч. посіб. / [Остапенко О. І. Ковалів М. В., Єсімов С. С. та ін.] ; [Вид. 2-е, доп.] Львів : СПОЛОМ, 2021. 616 с. Бібліогр.: с. 612—614.

3. Загальне адміністративне право : підручник / [Гриценко І. С., Мельник Р. С., Пухтецька А. А. та інші] ; за заг. ред. І. С. Гриценка. Київ : Юрінком Інтер, 2015. 568 с.

4. Мельник Р. С. Загальне адміністративне право : навч. посіб. / Р. С. Мельник, В. М. Бевзенко ; за заг. ред. Р. С. Мельника. Київ : Ваіте, 2018. 376 с.

ЗАХИСТ ПРАВ ПРЕДСТАВНИКІВ ЛГБТІ-СПІЛЬНОТ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СУДІ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Юлія ЧЕРЕНОК,
*студентка, 4 курс, 23 група,
факультет міжнародної торгівлі та права,
Державний торговельно-економічний університет,
Київ, Україна*

Лілія НЕВАРА,
*доцент кафедри міжнародного, цивільного
та комерційного права, канд. юрид. наук,
Державний торговельно-економічний університет,
Київ, Україна*

Правовий статус особи ґрунтується на ідеї: «Усі люди вільні від народження, і ніхто не має права відчужувати їх природні права. Забезпечення і охорона цих прав є головним обов'язком держави». Сексуальна орієнтація і гендерна ідентичність є елементами ідентичності людини. Права людини є універсальними і належать всім людям незалежно від їх сексуальної орієнтації. Дискримінація за ознакою сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності потребує дієвих механізмів захисту прав ЛГБТІ-осіб.

Основними міжнародними документами, що забезпечують права представників ЛГБТІ-спільнот є: Загальна декларація прав людини 1948 р., Міжнародний пакт про громадянські та політичні права 1966 р., Міжнародний пакт про соціальні, економічні та культурні права 1966 р, Європейська конвенція з прав людини 1950 р, Хартія основоположних прав Європейського Союзу 2000 р., Європейська соціальна хартія (переглянута 1996 р.).

Загальна декларація прав людини зазначає, що всі люди, незалежно від їх сексуальної орієнтації, повинні користуватися основними правами та свободами без будь-якого виду дискримінації [1]. Міжнародні пакти зобов'язують держави-учасниці гарантувати право на захист від дискримінації за ознакою сексуальної орієнтації, право на рівність усіх перед законом, право на доступ до освіти, право на охорону здоров'я та інших прав людини.

Проблема міжнародно-правового регулювання прав ЛГБТІ є досить актуальною та стоїть дуже гостро. Саме тому, у 2006 році були

прийняті спеціальні Джок'якартські принципи, які охоплюють широкий спектр стандартів у сфері прав людини і їх застосовність до питань сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності [2]. Принципи підтверджують, що першочерговий обов'язок держави полягає в забезпеченні дотримання прав людини. Кожен принцип включає докладні рекомендації державам. Вони є набором принципів, які застосовують існуючі міжнародні права людини до гендерної ідентичності та сексуальної орієнтації. Джок'якартські принципи окреслюють правові стандарти для держав щодо захисту прав усіх представників ЛГБТІ-спільнот.

Що стосується Європи, то хоча Європейська конвенція з прав людини [3] прямо не згадує сексуальну орієнтацію і гендерну ідентичність, проте її положення про недискримінацію та право на приватне життя застосовуються до всіх осіб, включаючи представників ЛГБТІ-спільнот. Також, Хартією основоположних прав Європейського Союзу забороняється дискримінація за ознакою сексуальної орієнтації.

ЛГБТ-спільноти по всій Європі страждають від порушень їхнього права відкрито виражати свою ідентичність та відстоювати свої права людини. Згідно з опитуванням Агентства з фундаментальних прав, щодо рівноправності ЛГБТІ, проведеного у 2020 році, половина (53%) респондентів майже ніколи або рідко говорять про те, що вони є представниками ЛГБТІ-спільноти. Більшість респондентів (61%) завжди або часто уникають тримання за руки зі своїми одностатевими партнерами.

Контроль за дотриманням норм Європейської конвенції з прав людини здійснює Європейський суд з прав людини (далі — ЄСПЛ). За період свого функціонування ЄСПЛ прийняв чимало рішень щодо захисту прав членів ЛГБТ-спільнот.

Розглядаючи справи про мову ворожнечі, ЄСПЛ здійснює делікатне балансування між правом на свободу слова та правом на повагу до приватного життя. До уваги береться низка факторів, включаючи контекст, в якому було зроблено висловлювання, наміри автора, спосіб у який висловлювання було зроблене, а також його здатність привести до насильства.

ЄСПЛ розглядав зобов'язання держав щодо гомофобних висловлювань у кількох справах. Так, наприклад, справа «Бейзарас і Левіцкас проти Литви» 2020 року [4] стосувалася одностатевої пари, яка отримала численні ненависницькі коментарі після того, як

опублікувала у Facebook фотографію, на якій вони цілуються. Коментарі включали пропозиції спалити, каструвати, розстріляти, вбити або знищити цих двох чоловіків, а також гомосексуалів в цілому. Національні органи влади відмовилися розслідувати цю справу, охарактеризувавши висловлювання лише як «неетичні» та «аморальні», і звинуватили заявників у провокативній та «ексцентричній» поведінці, яка погано сприймається в такому традиційному суспільстві, як литовське.

ЄСПЛ не погодився з оцінкою національних органів влади. Він охарактеризував оскаржувані коментарі як «неприховані заклики до нападу на фізичну та психічну недоторканність заявників», що свідчить про «фанатичне мислення», яке потребує захисту відповідно до кримінального законодавства. Відмова органів влади розпочати кримінальне переслідування також була підкріплена дискримінаційними аргументами.

ЄСПЛ дійшов висновку, що мало місце порушення статті 14 (заборона дискримінації) у поєднанні зі статтею 8 (право на повагу до приватного життя). Крім того, було порушення статті 13 (право на ефективний засіб правового захисту), враховуючи, зокрема, «відсутність у Литві комплексного стратегічного підходу до вирішення проблеми расистської та гомофобної мови ненависті з боку влади», яка базується на відповідних висновках Європейської комісії проти расизму та нетерпимості.

Зокрема, ЄСПЛ наголосив на розповсюдженості та особливій небезпеці мови ворожнечі в Інтернеті. Уряд стверджував, що коментарі у Facebook є менш небезпечними, що кількість осіб, які негативно прокоментували сторінку першого заявника у Facebook, не перевищувала кількість заявників та їхніх прихильників, а також, що коментарі, про які йдеться, не мали «систематичного характеру», оскільки були написані різними людьми. ЄСПЛ відхилив ці аргументи, зазначивши, що навіть один ненависницький коментар у соцмережах, наприклад, про те, що гомосексуалістів треба «вбивати», слід сприймати серйозно. Тим часом фото заявників «розлетілося» та набрало понад 800 коментарів. ЄСПЛ також спирався на звіт Європейської комісії проти расизму та нетерпимості, в якому зазначалося, що в Литві більшість висловлювань, що розпалюють ненависть, мають місце в Інтернеті та соціальних мережах.

Окрім боротьби з мовою ворожнечі, ЄСПЛ підкреслив серйозну небезпеку насильства та жорстокості, що виникають на ґрунті дискри-

мінаційного ставлення, окреслив позитивний обов'язок розслідувати будь-які докази упередженості з боку правопорушника. Одним із особливих проявів насильства, спрямованого проти ЛГБТІ, є щорічні марші гордості, які проходять по всій Європі влітку.

Справа «Ідентоба проти Грузії» 2015 року [5], стосувалася насильства, вчиненого учасниками контрдемонстрації під час заходу ЛГБТ, що проходив на вулицях Тбілісі. Невеликий захід ЛГБТІ, якій відбувся в 2012 році, був розгромлений більш ніж 10 000 контрдемонстрантами, які виголошували погрози смерті та вчиняли безладні насильницькі дії. Учасники заходу скаржилися на нездатність влади захистити мирне зібрання та на неналежне офіційне розслідування. ЄСПЛ підкреслив дискримінаційний підтекст інциденту, зокрема, гомофобні висловлювання, які використовував розлючений натовп, що значно переважав заявників, виключаючи сильний страх і занепокоєння, на тлі широко поширеної ворожості до ЛГБТІ в Грузії. Офіційне розслідування було тривалим і поверхневим і не розглядало мотиви нападів.

Втручання поліції було погано сплановано і виконано, незважаючи на наявність попереднього повідомлення від організаторів заходу. ЄСПЛ зазначив, що поліція, присутня на місці події, спочатку відійшла назад, дозволивши натовпу вступити в контакт з жертвами. Зрештою, поліцейські заарештували та евакуювали потерпілих, яких вони були покликані захищати, замість того, щоб стримувати нападників. Таким чином, має місце порушення статті 3 (заборона нелюдського та такого, що принижує гідність, поводження) та статті 11 (свобода зібрань), кожна з цих статей розглядається у поєднанні зі статтею 14 (заборона дискримінації). Це перша справа, де ЄСПЛ дуже чітко заявив, що держава має переконливий позитивний обов'язок захищати ЛГБТІ-осіб, особливо в гомо- та трансфобному суспільстві, та забезпечувати їхні права на мирні зібрання.

Іншим прикладом є справа «М.С. та А.С. проти Румунії» 2016 року [6], у якій група осіб словесно та фізично напала на заявників, які щойно взяли участь у щорічному гей-параді, організованому в Бухаресті, і поверталися додому. Подальше кримінальне розслідування було припинено через 5 років без встановлення винних осіб. ЄСПЛ вирішив, що напад явно був спрямований проти заявників через їхню ідентичність, беручи до уваги гомофобні образи, що пролунали з цього приводу і той факт, що заявників переслідували після участі в ЛГБТІ-заході, а також напружену атмосферу в країні навколо таких питань.

ЄСПЛ також встановив процесуальне порушення статті 14 (заборона дискримінації) зі статтею 3 (заборона нелюдського та такого, що принижує гідність, поводження) на підставі того, що органи влади не провели належного розслідування інциденту, зокрема щодо ознак того, що напад був мотивований гомофобною ненавистю.

Що стосується України, то не існує окремого документу, який би регулював права представників ЛГБТІ-спільнот. Кримінальний кодекс України [7] містить низку статей, які передбачають суворіше покарання за злочини, скоєні з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості (злочини на ґрунті ненависті). Проте, за злочин скоєний з гомофобних мотивів, чинне українське законодавство не передбачає більш суворого покарання, а отже і не визнає його як злочин на ґрунті ненависті.

Окрім того, українське законодавство не передбачає жодної форми правового визнання одностатевих стосунків, а деякі положення навіть дискримінують одностатевих партнерів. Так, наприклад, ч. 3 статті 211 Сімейного Кодексу України [8] визначає, що особи однієї статі не можуть бути усиновлювачами.

Враховуючи вищезазначене, з метою забезпечення процесу гармонізації законодавства України до міжнародно-правових стандартів та до *aquis* ЄС, можна запропонувати наступне:

1. Розробити якісну базу нормативно-правових актів, спрямованих на реалізацію прав представників ЛГБТІ-спільноти.

2. Адаптувати законодавство в сферах сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності, що буде забезпечувати захист прав ЛГБТІ-осіб та сприяти у наближенні правової системи України до міжнародних стандартів захисту прав людини та права ЄС.

3. Внести зміни до Кримінального Кодексу України, зокрема до статті 67, щодо визнання вчинення злочину з мотивів сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності злочином на ґрунті ненависті, призначення більш суворого покарання за його вчинення.

4. Запровадити відповідний механізм моніторингу, щодо нагляду за дотриманням прав представників ЛГБТІ-спільнот та виконанням державою своїх зобов'язань щодо дотримання прав цих спільнот.

5. Внести зміни до Сімейного Кодексу України, які б регламентували правовий статус одностатевих стосунків, зокрема одностатевих сімей та їх нагальних проблем.

Список використаних джерел

1. Загальна Декларація прав людини від 10.12.1948. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text
2. The Yogyakarta Principles. URL: <https://yogyakartaprinciples.org/> (дата звернення 20.03.2024).
3. Європейська конвенція з прав людини від 04.11.1950. URL: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_ukr
4. Case of Beizaras and Levitskas v. Lithuania. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:\[%22001-200344%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-200344%22]})
5. Case of Identoba and others v. Georgia. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22fulltext%22:\[%22Identoba%20and%20others%20\[%22001-154400%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22fulltext%22:[%22Identoba%20and%20others%20[%22001-154400%22]})
6. Case of M.S. and A.S. against Romania (Application no. 12060/12) from 12 April 2016
7. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
8. Сімейний кодекс України від 10.01.2002. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>

РОЗВИТОК ПУБЛІЧНОГО ПРАВА В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУЧАСНОЇ СВІТОСИСТЕМИ

THE PRIMARY FACETS OF CONTEMPORARY PUBLIC LAW EVOLUTION

Kateryna HLUSHKO,
*Student, 1 course, 12 group,
Faculty of International Trade and Law,
State University of Trade and Economics,
Kyiv, Ukraine*

The interactions between the state and its citizens have a broad impact on daily life, influencing everything from safety and security to access to crucial services and opportunities for involvement in governance. The term ‘Public Law’ has gained considerable importance in contemporary legal discourse due to its extensive role in regulating various aspects concerning individuals and society. Originating from early European Civil Law, public law has expanded its influence to many legal systems worldwide. Public law deals with the rules that control how the government interacts with people. It covers different areas like administrative, criminal, constitutional, and international law. Constitutional law is a key part of public law. It outlines how the government is set up, what it can do, and what it can’t do, while also protecting the basic rights of citizens. Constitutional law works with the legislative, executive, and judicial branches of government to make sure they all have their roles and powers, keeping everything fair for everyone.

- **Globalization**

Martin Shapiro remarked: certain global commonalities in law develop from a universal, and apparently growing, popular distrust of government, or more precisely, of bureaucratic discretion based on claimed expertise.[1] As a result, what is sought globally is increased transparency of, and increased public participation in, bureaucratic decision-making. In this aspect, the globalization of public law plays a crucial role in promoting and protecting human rights worldwide. International human rights instruments, such as the Universal Declaration of Human Rights and the conventions that have followed, set global standards for the treatment of

individuals. These instruments oblige states to respect, protect, and fulfill human rights, contributing to a more just world. The process of globalization has expanded the scope of public law beyond national borders, emphasizing the importance of international law and institutions.

- **Technological evolution**

Technology promises services in the public sector will be cheaper and delivered faster in a more efficient manner. It offers to reduce operational and labour costs and increase the effectiveness and quality of services. It is also believed that technology integration would contribute to greater transparency and that, eventually, it will lead to increased trust. On the other hand, technology in its current development is linked to algorithmic biases, cybersecurity issues, the 'black-box' problem, and accountability issues.[2] Making decisions about specific individuals is an integral part of the functions of many public sector institutions, and the possibilities offered by algorithms are increasingly recognized in the process of making such decisions. R Calo and DK Citron noted in their work: governments all around are increasingly using automated decision-making systems in their administration.[3]

- **Environmental issue**

Worldwide growth of public concern for the natural environment has been one of the most important developments in recent decades. Globalization has helped connect societies and their environmental fates more closely than ever before. At the same time, environmental problems increasingly transcend national borders and pose serious challenges to the health of the planet. The development of more effective environmental laws and legal systems throughout the world has thus become critical to directing economic development and growth onto a path of environmental sustainability.[4] Professor Bruce Markell pointedly observed this trend: certain serious threats to the environment such as ozone layer depletion or climate change caused by the so-called «greenhouse effect» are of global rather than international concern since they affect humankind everywhere, regardless of national boundaries.[5]Ozone layer depletion, global warming, water pollution, soil and groundwater pollution, and vast land areas radiated by nuclear waste have reached dimensions that transcend the capabilities of not only individual states but also regional organizations to cope with these threats. The above problems pose global threats.[6]

In conclusion, the intricate relationship between governments and their citizens is governed by public law, which not only regulates their interactions but also protects essential rights. Nowadays, public law has evolved into a global structure, driven by globalization, technological advancements, and environmental imperatives. Globalization has expanded

the reach of public law, establishing international norms and institutions to uphold human rights and ensure transparency in governance. While technological progress offers opportunities for efficiency and openness, it also presents challenges like biased algorithms and cybersecurity threats. Moreover, the urgent environmental issues highlight the necessity for strong legal frameworks that transcend borders, safeguarding the environment for present and future generations. In this context, public law emerges as more than just a regulatory tool but as a fundamental element in promoting fairness and sustainability worldwide.

References

1. Shapiro, supra note 3; MARTIN SHAPIRO, WHO GUARDS THE GUARDIANS? (1988)
2. Research Article THE RULE OF LAW AND TECHNOLOGY IN THE PUBLIC SECTOR, Goda Strikaitė-Latušinskaja. URL: https://www.researchgate.net/publication/367285135_THE_RULE_OF_LAW_AND_TECHNOLOGY_IN_THE_PUBLIC_SECTOR
3. R Calo, DK Citron, 'The Automated Administrative State: A Crisis of Legitimacy' (2021) 70(4) Emory Law Journal 797-846.
4. Tseming Yang and Robert V. Percival, The Emergence of Global Environmental Law, 36 Ecology L.Q. 615 (2009), Available at: <http://digitalcommons.law.scu.edu/facpubs/728>
5. Delbruck, Jost (1993) «Globalization of Law, Politics, and Markets — Implications for Domestic Law — A, European Perspective,» Indiana Journal of Global Legal Studies: Vol. 1: Iss. 1, Article 2. Available at: <https://www.repository.law.indiana.edu/ijgls/vol1/iss1/2> ; Remarks at the Interdisciplinary Conference on the Globalization of Law, Politics, and Markets: Implications for Domestic Law Reform Celebrating the 150th Anniversary of the Indiana University School of Law, Bloomington (March 4-7, 1993)
6. Delbruck, Jost (1993) «Globalization of Law, Politics, and Markets — Implications for Domestic Law — A, European Perspective,» Indiana Journal of Global Legal Studies: Vol. 1: Iss. 1, Article 2. Available at: <https://www.repository.law.indiana.edu/ijgls/vol1/iss1/2>

ЩОДО ЕФЕКТИВНОСТІ ПАРЛАМЕНТСЬКОГО КОНТРОЛЮ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Роман ГРИНЮК,

д-р юрид. наук, проф.,

професор кафедри права,

Вінницький торговельно-економічний інститут

Державного торговельно-економічного університету,

Вінниця, Україна

Парламентський контроль — це конституційно визначена функція парламенту. Особливої ваги вона набуває в умовах воєнного стану. Цей правовий режим, що діє в Україні з 24.02.2022 передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки України, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із забезпеченням строку дії цих обмежень. [1]

Верховна Рада України, як єдиний орган законної влади, приймаючи закони у воєнний період, має контролювати їх виконання вказаними вище органами, консолідувати зусилля на подолання складних проблем надзвичайного характеру, створення таких умов, які б сприяли підвищенню ефективності функціонування цих органів в межах наданих повноважень.

Саме парламентський контроль в умовах воєнного стану повинен стати дієвим засобом формування правопорядку, забезпечення прав і свобод людини і громадянина у стосунках з державою.

Після двох років повномасштабної війни росії проти України можна констатувати, що питання парламентського контролю залишаються актуальними і такими, що потребують законодавчого вдосконалення.

На окремі аспекти цієї проблематики хочу звернути увагу юридичної спільноти. Сьогодні в Україні сформувалась стабільна система суб'єктів парламентського контролю, який може здійснюватися у різних організаційно-правових формах, але тільки у межах,

визначених Конституцією України. [2] Частина 4 статті 89 Конституції України надає право Верховній Раді України, для проведення розслідувань з питань, що становлять суспільний інтерес, створювати тимчасові слідчі комісії. Організація і порядок діяльності цих інституцій встановлюється Законом України «Про тимчасові слідчі комісії і тимчасові спеціальні комісії» від 19.12.2019 № 400-ІХ. Тимчасова слідча комісія утворюється з числа народних депутатів України, якщо за це проголосувало не менш як одна третина від конституційного складу Верховної Ради України. [3]

З 24 лютого 2022 року по 30 червня 2023 року Верховна Рада України утворила сім тимчасових слідчих комісії згідно зі своїми постановами, а у період з 05 вересня 2023 року по 05 лютого 2024 року ще три таких комісії.

Аналізуючи відповідні постанови Верховної Ради України можна дійти висновку, що законодавча база, яка дає можливість ефективно здійснювати парламентський контроль потребує удосконалення і приведення її у відповідність до реалій сьогодення. Слід констатувати, що в умовах воєнного стану має місце доволі низький темп внесення змін до законодавства України, що стосується тих сфер які були предметом парламентського контролю у період з 24 лютого 2022 року по теперішній час. В першу чергу мова йдеться про Закон України, який регламентує порядок організації та діяльності тимчасових слідчих комісій. Його слабе місце відсутність будь — якої юридичної відповідальності (адміністративної або кримінальної) за невиконання законних вимог слідчих комісій посадовими особами органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Тому вдосконалення парламентського контролю прямо стосується якості та своєчасності правотворчої діяльності. Зволікання з цим призводить до відсутності належного контролю, що в свою чергу породжує значну кількість корупційних ризиків, що є неприпустимим в аспекті Європейського розвитку України та міжнародної репутації держави.

Яскравим прикладом наявності проблем у сфері законодавчого регулювання контрольної функції парламенту є реакція на результати роботи однієї із перших слідчих комісій, що була створена 20 вересня 2022 року для розслідування можливих порушень законодавства України у сфері отримання, розподілу, транспортування, зберігання, використання за цільовим призначенням гуманітарної та іншої допомоги, а також неефективного використання державного майна, яке може бути використане для тимчасового розміщення ВПО та

забезпечення інших потреб держави.

Більшість пропозицій та рекомендацій цієї комісії, що містилися в її висновках залишилися без своєчасного та якісного реагування. Крім того, комісія виявила непоодинокі фати порушення принципу правової визначеності, під час розслідування було встановлено, що деякі підзаконні акти Кабінету Міністрів України в сфері гуманітарної допомоги суперечили нормам Закону України «Про гуманітарну допомогу», а в окремих випадках фактично скасовували дію чинних законодавчих норм.

Практика створення та діяльності тимчасових слідчих комісій в період воєнного стану є необхідною умовою підвищення ефективності парламентського контролю, тому професійне і оперативне реагування всієї системи органів влади, їх посадових осіб на результати роботи таких інституцій не тільки сприяє результативності парламентського контролю, а й вирішує важливі завдання, пов'язані з боротьбою із зловживаннями влади та унеможливленням корупційних ризиків.

Список використаних джерел

1. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

2. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

3. Про тимчасові слідчі комісії і тимчасові спеціальні комісії: Закон України від 19.12.2019 № 400-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/400-20#Text>

РОЗВИТОК РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ У БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

Олена СЕВАСТЬЯНЕНКО,
*старший викладач кафедри адміністративного,
фінансового та інформаційного права,
факультет міжнародної торгівлі та права,
Державний торговельно-економічний університет,
Київ, Україна*

Діана ЦАРИК,
*студентка II курсу,
факультет міжнародної торгівлі та права,
Державний торговельно-економічний університет,
Київ, Україна*

Розвиток ринку цінних паперів сприяє збільшенню фінансової стабільності банківської системи шляхом диверсифікації її джерел фінансування та зменшення залежності від депозитів.

Таким чином, розвиток ринку цінних паперів в банківській системі України є актуальною темою, оскільки він може сприяти стабільному розвитку фінансової системи, економіки та підвищенню інвестиційної привабливості країни.

Ринок цінних паперів в Україні є складовою фінансового ринку, відповідальною за акумулювання та перерозподіл фінансових ресурсів між різними учасниками. Однією з його ключових функцій є створення умов для швидкого перетворення заощаджень громадян і юридичних осіб у інвестиції, що сприяє економічному розвитку. Цей процес сприяє трансформації національної економіки у інноваційну, креативну та інвестиційно орієнтовану модель розвитку [1, с. 81].

Україна має кілька функціонуючих бірж, серед яких варто виділити Українську фондову біржу (UX) та Перший Український міжбанківський валютний ринок (PFTS). Ці біржі відіграють ключову роль у торгівлі цінними паперами та фінансовими інструментами в Україні. Обсяги торгівлі на ринку цінних паперів значно зросли, охоплюючи такі активи, як акції, облигації, деривативи та інші фінансові інструменти [2, с. 1059].

Ринок цінних паперів в Україні є розвиваючимся, але відстає від рівня розвитку аналогічних секторів у розвинених країнах. Успішне

функціонування цього ринку може сприяти мобілізації вільних коштів фізичних та юридичних осіб і їхньому спрямуванню у найбільш перспективні галузі, що допомагає вирішувати соціально-економічні проблеми та збільшувати ресурсну базу підприємств. Для досягнення цих цілей необхідно вдосконалювати правову базу, підвищувати прозорість та ефективність ринку цінних паперів та забезпечувати високий рівень довіри інвесторів до фінансової системи країни.

Так, загальна кількість випущених цінних паперів в Україні у 2021 році зменшилась порівняно з попереднім роком, основними складовими цієї зміни були зменшення обсягів облігацій місцевих позик і інвестиційних сертифікатів фондів спільного інвестування. У той же час відбувся значний зріст випуску акцій і іменних корпоративних облігацій, а також збільшення частки корпоративних інвестиційних фондів. Такі тенденції свідчать про потенційне зростання інтересу до корпоративного інвестування та підтримку фінансування підприємств на ринку цінних паперів.

У глобалізованому світі міжнародні фінансові відносини набувають все більшого значення, зокрема транскордонні інвестиції та інтернаціоналізація окремих секторів економіки. Інтеграція українських ринків цінних паперів у країни ЄС стає дедалі важливішою. На сьогоднішній день український ринок цінних паперів продовжує розвиватися, і під час цього процесу виникають певні проблеми, які законодавці та науковці намагаються вирішити, адаптуючи його нормативну базу до потреб сучасного світу [3, с. 91].

Український ринок цінних паперів поступово розвивається в умовах глобалізації та інтернаціоналізації економіки. Інтеграція українських ринків цінних паперів у країни ЄС має велике значення для забезпечення прозорості та привабливості для інвесторів. Незважаючи на певні проблеми, які виникають під час розвитку ринку, влада та науковці активно працюють над їх вирішенням шляхом адаптації нормативного середовища до сучасних вимог.

Розповсюдження технології блокчейн і криптовалют сприяло створенню незалежних систем платежів та зберігання даних, які не потребують посередників. Ця технологія дозволяє здійснювати безпечні та швидкі транзакції, маючи при цьому відкритий та доступний для перевірки реєстр операцій. Вона знаходить застосування у фінансовому секторі, медичній сфері, логістиці та багатьох інших галузях, де потрібна висока ступінь довіри та безпеки в обміні даними та фінансами [4, с. 339].

Отже, для посилення надійності банківської системи України та покращення інвестиційного клімату в країні необхідно забезпечити

приток капіталу до банків, нарощувати їх дохідність за рахунок розширення спектра операцій, оптимізувати структуру витрат та забезпечити гармонійне співіснування великих та малих банків на основі рівності вимог щодо дотримання норм пруденційного нагляду. Такі заходи сприятимуть стабільності та ефективності банківської системи, що, в свою чергу, сприятиме розвитку економіки та покращенню інвестиційного клімату в Україні.

Розвиток ринку цінних паперів в банківській системі України є актуальним та важливим процесом, який може сприяти стабільному фінансовому розвитку країни. Впровадження ефективної системи торгівлі цінними паперами та створення сприятливих умов для інвесторів може забезпечити зростання економіки, збільшення інвестицій та покращення фінансової стабільності банківської системи. Такий розвиток сприятиме підвищенню конкурентоспроможності України на міжнародному ринку та покращенню життя громадян. Для досягнення успіху у цьому напрямку необхідно вдосконалювати правову базу, підвищувати прозорість та ефективність ринку цінних паперів та забезпечувати високий рівень довіри інвесторів до фінансової системи країни.

Список використаних джерел

1. Лепа Я. С. Аналіз стану та перспективи розвитку ринку цінних паперів в Україні. Збірник тез доповідей. 2022. С. 81.
2. Дудчик О., Савченко А. Особливості розвитку фондового ринку України. Глобальні та національні проблеми економіки. 2014. № 2. С. 1058—1061.
3. Бороденко Т. Сучасні аспекти розвитку ринку цінних паперів в Україні. Grail of Science. 24. 2023. С. 91—99. URL: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.17.02.2023.010>
4. Третьякова О. В., Харабара В. М., Грешко Р. І. Фондовий ринок України: особливості функціонування в сучасних умовах. Економіка та держава. № 5. 2020. С. 103—107. URL: <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2020.5.103>

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ІНСТИТУТУ ОСКАРЖЕННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ

Артур ЧАЙКА,
*аспірант кафедри адміністративного,
фінансового та інформаційного права,
Державний торговельно-економічний університет,
Київ, Україна*
<https://orcid.org/0009-0007-1272-3539>

Розвиток інституту оскарження судових рішень відбувався у декілька етапів, починаючи з давніх часів. Важливість цього інституту полягає у забезпеченні правосуддя та справедливого судочинства. Процес еволюції цього інституту демонструє, як різні суспільства й правові системи прагнули досягти справедливості та рівності перед законом.

На початковому етапі розвитку адміністративної юриспруденції питання перегляду судових рішень розглядалися разом із загальним розвитком судової системи. У цей період суди лише починали визначати, як переглядати свої рішення, орієнтуючись на основні принципи справедливості та законності.

На другому етапі посилюється увага до проблем перегляду судових рішень в адміністративному судочинстві, що обумовлено змінами в законодавстві, зокрема в частині встановлення процедур та критеріїв для такого перегляду. В цей час з'являються перші наукові дослідження, які аналізують питання перегляду судових рішень у сфері адміністративного права.

Третій етап характеризується визначенням методологічних підходів до дослідження перегляду судових рішень в адміністративному судочинстві. Академічна спільнота активно працює над створенням теоретичних моделей, які допомагають краще зрозуміти процес перегляду рішень з науково-правового погляду.

На сучасному етапі науково-правові дослідження у сфері перегляду судових рішень в адміністративному судочинстві зосереджені на практичних аспектах цього процесу, враховуючи міжнародний досвід та сучасні виклики. Вони спрямовані на вдосконалення законодавства, розробку ефективних механізмів перегляду рішень та забезпечення справедливості і законності у судовій системі.

Перегляд судових рішень є ключовим елементом функціонування судочинства у правовій державі, оскільки цей процес гарантує кожній особі право на справедливий суд.

В античному світі, особливо у Римі, формувалися перші принципи оскарження судових рішень. У римському праві існували різні форми апеляцій, які дозволяли перегляд рішень нижчих судів. Апеляція розглядалася як засіб захисту прав громадян та забезпечення справедливості. З часом ці принципи розвивалися, і апеляційні процедури стали більш складними і формалізованими. Римські юристи, такі як Цицерон, внесли значний внесок у розвиток юридичної думки щодо оскарження [1].

У середньовічній Європі розвиток судової системи супроводжувався створенням апеляційних інститутів. Важливу роль у цьому процесі відіграла Церква, яка встановлювала канонічне право і правила оскарження рішень церковних судів [2]. Водночас у світській сфері з'являлися феодальні суди, де також існували процедури оскарження. Важливими елементами середньовічного правосуддя були ярмаркові суди і міські ради, які мали свої власні правила оскарження.

У XVII—XVIII століттях (Новий час) відбулася кодифікація законодавства у багатьох країнах Європи, що включало створення чітких процедур оскарження судових рішень. Французька революція 1789 року мала значний вплив на правову систему, запровадивши принцип рівності перед законом та право на апеляцію. В цей період відбувалися значні зміни у структурі судової системи, що сприяло більшій доступності оскаржень. Важливі кодекси, як-от Наполеонівський кодекс, встановили основи сучасних процедур апеляцій [3].

У XIX столітті судова система зазнала значних змін. У багатьох країнах запроваджувалися нові кодекси, які регулювали процесуальні питання, зокрема процедури оскарження. У Великій Британії була створена система судів, яка включала право на апеляцію до вищих інстанцій. Судова реформа в Англії, яка включала створення Високого суду, Апеляційного суду та Суду Корони значно покращила доступ до правосуддя [4]. Також у цей період були запроваджені концепції правової допомоги для малозабезпечених громадян.

У XX столітті розвиток інституту оскарження судових рішень був пов'язаний з демократизацією суспільства та розширенням прав і свобод громадян. Після Другої світової війни в багатьох країнах відбувалося оновлення судової системи, зокрема впровадження механізмів оскарження. Універсальні міжнародні стандарти правосуддя, закріплені в міжнародних договорах, таких як Європейська конвенція

з прав людини, сприяли поширенню права на справедливий суд та оскарження рішень. У цей період з'явилися міжнародні суди, такі як Європейський суд з прав людини, які стали важливими інститутами для забезпечення справедливості на глобальному рівні.

Сучасний етап розвитку інституту оскарження судових рішень характеризується значним впливом міжнародних організацій та стандартів. Розвиток технологій і глобалізація також вплинули на судову систему, роблячи процедури оскарження більш доступними та прозорими. Важливою складовою є забезпечення прав людини та дотримання принципу верховенства права. Сучасні судові системи активно використовують інформаційні технології для забезпечення прозорості та ефективності процесу оскарження. Електронні суди та онлайн-апеляції стають звичними у багатьох країнах, що полегшує доступ громадян до правосуддя.

Окремо слід відзначити про розвиток технологій та їхній вплив на апеляційні процедури. Сучасні технології мають значний вплив на інститут оскарження судових рішень. Електронне подання документів, відеоконференції та інші технологічні нововведення зробили апеляційний процес більш доступним і ефективним. У багатьох країнах були створені електронні платформи, що дозволяють подання апеляційних скарг онлайн, що значно спрощує процес для громадян. Крім того, використання штучного інтелекту в судовій системі допомагає автоматизувати певні аспекти апеляційного процесу, знижуючи навантаження на суди.

ВИСНОВКИ: Інститут оскарження судових рішень пройшов тривалий шлях розвитку від античних часів до сучасності. Його еволюція відображає зміни у суспільстві, правових системах та цінностях, забезпечуючи важливий механізм захисту прав і свобод громадян. У сучасному світі, де права людини є пріоритетом, інститут оскарження залишається ключовим елементом правової системи, що забезпечує справедливість і верховенство права.

Список використаних джерел

1. Себайн Джордж Г., Торсон Томас Л. Історія політичної думки К., 1997. С. 163-175.;
2. Мацелюх І.А. «Періодизація розвитку церковного судочинства у Великому Князівстві Литовському та Речі Посполитій (XIV — середина XVII століття)». ISSN 1813-338X. Держава та регіони С. 16—21.;

3. Сирко М. В. Цивільний кодекс Наполеона Бонапарта 1804 року та його застосування на території Румунії [Текст] / М. В. Сирко // Науковий вісник Ужгородського національного ун-ту: Серія: Право / голов. ред. Ю. М. Бисага. Ужгород : Видавничий дім «Гельветика», 2012. Вип. 20. Ч. 2. Т. 1. С. 74—76. Бібліогр.: с. 76 (10 назв);

4. Левенець Б. Б. Моделі судового правозастосування Великобританії та США // науковий журна «Підприємництво, господарство і право» / теорія держави і права: с. 170—175.

ОБ'ЄКТ ТА ОБ'ЄКТИВНА СТОРОНА ЯК ТЕОРЕТИЧНА ОСНОВА ДЛЯ КВАЛІФІКАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОРУШЕНЬ У СФЕРІ ОХОРОНИ ПРАЦІ

Роман ЧАЙКА,

*аспірант кафедри адміністративного,
фінансового та інформаційного права,*

*Державний торговельно-економічний університет,
Київ, Україна*

<https://orcid.org/my-orcid?orcid=0009-0007-6452-3053>

Склад адміністративного проступку слугує теоретичною базою для кваліфікації адміністративних правопорушень у сфері охорони праці, а також в інших галузях правового регулювання.

В. М. Берізко вважає, що визначення складу правопорушення має значну практичну цінність, оскільки дає змогу встановити, як фактичні ознаки будь-якого вчинку особи співвідносяться з юридичними ознаками, закріпленими в нормах чинного законодавства [1].

Як правило юридичний склад адміністративного проступку визначають як сукупність ознак, що поєднують об'єктивні та суб'єктивні характеристики, необхідні для визнання діяння правопорушенням. До цих ознак належать: об'єкт проступку, об'єктивна сторона, суб'єкт проступку та суб'єктивна сторона [2].

Назва об'єкта правопорушення часто може бути зазначена в назві статті або глави особливої частини Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП), хоча ознаки об'єкта правопорушення можуть бути неявними, але зрозумілими зі змісту статті [3].

Таким чином, аналізуючи статтю 41 КУпАП об'єктами адміністративного правопорушення у сфері охорони праці є: порушення

встановлених термінів виплати пенсій, стипендій та заробітної плати, їх неповна виплата, а також порушення термінів надання документів, пов'язаних із трудовою діяльністю, на вимогу працівників (включно з колишніми), з боку посадових осіб підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності, а також фізичних осіб-підприємців. Це стосується документів, необхідних для призначення пенсії (про стаж, заробітну плату тощо), згідно з Законом України «Про звернення громадян», або надання таких документів з недостовірними даними. Сюди також відноситься порушення термінів проведення атестації робочих місць за умовами праці та порядку її проведення, а також інші порушення вимог законодавства про працю тощо [4].

Виходячи із зазначеного, об'єктом адміністративного проступку — є суспільні відносини, які регулюються нормами адміністративного права і охороняються заходами адміністративної відповідальності. Ці відносини зазнають шкоди внаслідок адміністративного правопорушення.

Загалом, об'єкт адміністративного проступку — це те, на що спрямоване правопорушення і що зазнає негативних наслідків внаслідок цього діяння.

Наступним елементом адміністративного проступку є об'єктивна сторона.

Зокрема, О.Г. Стрельченко визначає об'єктивну сторону складу порушення як систему ознак, передбачених адміністративно-правовою нормою, що характеризують зовнішню сторону проступку. Останній зазначає такі ознаки об'єктивної сторони адміністративного правопорушення:

1. Протиправне діяння (дія або бездіяльність).
2. Негативні наслідки діяння.
3. Причинний зв'язок між протиправним діянням та шкідливими наслідками, які наступили.
4. Час, місце, умови, способи та засоби вчинення правопорушення.

Разом з тим, автор підкреслює, що обов'язковою ознакою об'єктивної сторони є протиправне діяння, тоді як інші перелічені ознаки мають факультативний характер [5].

Зважаючи на вищевикладене, об'єктивна сторона є невід'ємним елементом юридичного складу адміністративного правопорушення, пов'язаного з охороною праці, і характеризується наявністю протиправного діяння (дії чи бездіяльності). Ця ознака є обов'язковою, оскільки саме протиправне діяння (дія чи бездіяльність) особи є підставою для притягнення її до адміністративної відповідальності. Це свідчить про порушення законодавчо визначених вимог, заборон

та/або обмежень. Важливо підкреслити, що діяння особи може бути кваліфіковане як адміністративне правопорушення, якщо протиправний намір реалізується у формі дії або бездіяльності.

ВИСНОВКИ: питання об'єкта та об'єктивної сторони адміністративного правопорушення у сфері охорони праці залишається актуальним й на сьогоднішній день. Так як, об'єкт і об'єктивна сторона адміністративного правопорушення є важливими елементами його складу, оскільки вони визначають суспільні відносини, які порушуються через невиконання або порушення законодавчо встановлених норм і правил. Визначення об'єкта і об'єктивної сторони дозволяє з'ясувати, чи має місце протиправна діяльність чи бездіяльність, що є підставою для застосування адміністративної відповідальності. Ці елементи також сприяють забезпеченню правопорядку та охороні законних інтересів громадян і суспільства в цілому.

Список використаних джерел

1. Берізко В.М. Особливості складу адміністративного правопорушення у сфері протидії легалізації коштів, отриманих злочинним шляхом. Юридичний науковий електронний журнал. 2017. № 1. С. 80—83.

2. Адміністративне право України. Повний курс : підручник. В.В. Галуцько, П.В. Діхтієвський, О.В. Кузьменко, С.Г. Стеценко та ін. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2018. 446 с.

3. Кириленко Є.В. Поняття та склад адміністративних правопорушень: запрошення до дискусії. Порівняльно-аналітичне право. 2013. № 3—1. С. 219—221.

4. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-Х. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

5. Стрельченко О.Г. Специфіка проступку як складової частини адміністративного делікту. Право і суспільство. 2012. № 3. С. 137—143.

«ДІЯ» ЯК ІНСТРУМЕНТ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ

Олена ШЕВЧЕНКО,
*доцент кафедри адміністративного,
фінансового та інформаційного права,
Державний торговельно-економічний університет,
Київ, Україна*

Взаємодія населення держави із органами державної влади щодо отримання довідок, сертифікатів, ліцензій та багатьох інших адміністративних послуг в Україні набула стрімкого розвитку. Цей процес пришвидшили, на жаль, негативні процеси — пандемія COVID-19, воєнні дії та масовий тероризм українського народу, які стимулювали населення опановувати нові інтернет—технології та інші можливості віддаленої роботи, в тому числі і можливість звернення до органів державної влади використовуючи нові форми таких звернень (заповнення заяви чи іншого виду звернення у електронній формі, пересилання сканованих звернень за допомогою електронної пошти, використання інтернет платформ та мобільних додатків, тощо). У період воєнного стану в нашій державі використання електронних послуг дозволило не припиняти процес взаємозв'язків із органами публічної влади та отримати можливість задекларувати свої потреби (наприклад потреби внутрішньо переміщених осіб у житлі, фінансовій чи матеріальній підтримці). Проте, довга тривалість воєнного стану в державі (два роки) та воєнні дії на території держави (десять років) породжує необхідність розвитку електронних послуг, які набувають все більшої затребуваності населенням. З огляду на це вважаємо необхідним розглянути питання розвитку адміністративних електронних послуг в сучасних умовах на прикладі порталу «ДІЯ».

Процеси взаємодії з органами влади в Україні унормовані. Нормативне забезпечення щодо надання електронних послуг складає ряд нормативно-правових актів, серед таких: Закон України «Про звернення громадян» від 02.10.1996 р. [1] із змінами та доповненнями, в якому йдеться, що «письмове звернення також може бути надіслане з використанням мережі Інтернет, засобів електронного зв'язку (електронне звернення)» [1, ст. 5, п. 6]; Закон України «Про адміністративні послуги» від 06.09.2012 р. [2] із змінами та доповненнями, редакція від 31.12.2023 р. в якому передбачена можливість надання адміністративних послуг в електронній формі; *Закон України «Про*

особливості надання публічних (електронних публічних) послуг» від 15.07.2021 р. [3] (визначає засади надання електронних публічних послуг, комплексних електронних публічних послуг, автоматичного режиму надання електронних публічних послуг); Указ Президента України «Про деякі заходи щодо поліпшення доступу фізичних та юридичних осіб до електронних послуг» від 29 липня 2019 р. [4] (виданий з метою забезпечення доступності та зручності електронних послуг); Постанова Кабінету Міністрів України «Питання Єдиного державного веб-порталу електронних послуг та Єдиного державного порталу адміністративних послуг» від 04.12.2019 [5] та інші.

Важливо наголосити, що Указом Президента України «Про деякі заходи щодо поліпшення доступу фізичних та юридичних осіб до електронних послуг» (від 29 липня 2019 р.) було поставлене завдання Кабінету Міністрів України: забезпечити належну електронну взаємодію національних електронних інформаційних ресурсів, для мінімізації необхідність звернень фізичних та юридичних осіб до суб'єктів владних повноважень для отримання публічних послуг та усунути необхідність подання заявниками документів у паперовій формі [4, п.1, п.п.2]; вжити заходів для створення єдиного державного веб-порталу електронних послуг, на якому, в тому числі з використанням смартфона або планшета, забезпечуватиметься: можливість створення особами електронних кабінетів; отримання інформації про себе з національних електронних інформаційних ресурсів; надання електронних, в тому числі адміністративних, послуг; доступ до каталогу електронних послуг; можливість сплати адміністративного збору за надання адміністративних послуг, штрафів за адміністративні правопорушення, державного мита, інших платежів з автоматичним заповненням відомостей, необхідних для їх здійснення, та надсиланням відповідним суб'єктам інформації про сплату; подання звернень, зокрема до державних органів та органів місцевого самоврядування, в тому числі із забезпеченням автоматичного пересилання за належністю відповідному органу чи посадовій особі, та отримання інформації про хід і результати розгляду звернень; опитування щодо ініціатив, проектів у різних сферах суспільного життя [4, п.1, п.п.5]. Отже, розпочато реалізацію ідеї «держава в смартфоні», яка відома під назвою Портал Дія, та, у скрутний для українського народу час, надає можливість реалізовувати своє право на звернення до органів публічної влади у електронній формі.

Встановлений на мобільний пристрій додаток Дія на практиці дозволив широко використовувати електронні документи. У п. 5, п.п. 11 Положення про Єдиний державний веб-портал електронних

послуг зазначено, що електронні відображення інформації, що містяться в документах, сформованих засобами Порталу Дія, можуть пред'являтися (надаватися) особою через мобільний додаток Порталу Дія [5].

На кінець 2021 року населення активно користувалося мобільним застосунком Дія, кількість користувачів порталу у цей період сягала понад 10 млн. [6], на кінець 2023 року — їх налічувалось уже 20 млн [7].

Портал Дія надає можливість отримати послуги, пов'язані із пенсією, пільгами або отриманням допомоги, послуги, пов'язані із документами водія; подати заявку на отримання грантів для розвитку малого та середнього бізнесу, ліцензії, дозволи; отримати довідки та витяги (довідку про відсутність судимості, тощо); переглянути мапу пропускних пунктів; є можливість подати позов до суду; можна скористатися послугами при народженні дитини, доступні послуги для багатодітних родин та на випадок, якщо сім'я вирішила всиновити дитину та багато інших послуг. У 2024 році у Дію додано документи про освіту, абітурієнти 2024 року вступу отримали можливість зареєструватися на національний мультимедійний тест.

У період повномасштабного нападу на Україну з боку рф за допомогою Порталу Дія на смартфоні громадяни змогли пред'являти документи, навіть у випадках втрати чи знищення їх на паперових носіях, оформити допомогу внутрішньо переміщеним особам, зареєструвати пошкоджене чи знищене житлове приміщення для отримання компенсації в майбутньому, оформити заявку на участь у програмі «Надання пільгових іпотечних кредитів внутрішньо переміщеним особам». У 2024 році отримано можливість використати сертифікат «Відновлення для купівлі домівки за програмою «Оселя».

Можливості Порталу Дія дозволяють автоматично заповнювати різні форми документів, створені її засобами, в тому числі і за допомогою відомостей, отриманих завдяки електронній взаємодії з національними електронними інформаційними ресурсами, іншими інформаційно-комунікаційними системами. Також застосування автоматичної перевірки повноти заповнення форм (полів) документів, які створюються засобами Порталу Дія, дозволяє уникнути подання неповної інформації з того чи іншого питання, та скоротити час розгляду прохання особи звернення, адже в такому випадку заявка не відправиться, і система поверне до незаповненого поля електронної заяви.

Отже, електронні документи та електронні послуги в Україні стають все більш затребуваними у складний воєнний час, а Портал

Дія став зручним до використання інструментом для отримання адміністративних послуг і продовжує сьогодні постійно вдосконалюється.

Список використаних джерел

1. Постанова Кабінету Міністрів України від 04 грудня 2019 р. № 1137. Верховна Рада України : офіційний вебпортал. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1137-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 15.02.2024).

2. Найпопулярніша послуга : у Мінцифри назвали кількість зареєстрованих онлайн ФОПів. Інформаційне агентство УНІАН. 2021. *Про звернення громадян : Закон України» від 02 жовтня 1996 р. № 393/96-ВР.* Верховна Рада України : офіційний вебпортал. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80#Tex> (дата звернення: 15.02.2024).

3. Про адміністративні послуги : *Закон України* від 06 вересня 2012 р. № 5203-VI. Верховна Рада України : офіційний вебпортал. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5203-17#Text> (дата звернення: 15.02.2024).

4. Про особливості надання публічних (електронних публічних) послуг : *Закон України* від 15 липня 2021 р. № 1689-IX. Верховна Рада України : офіційний вебпортал. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1689-20#n2> (дата звернення: 15.02.2024).

5. Про деякі заходи щодо поліпшення доступу фізичних та юридичних осіб до електронних послуг : Указ Президента України від 29 липня 2019 р. № 558/2019. Верховна Рада України : офіційний вебпортал. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/558/2019#Text> (дата звернення: 15.02.2024).

6. Питання Єдиного державного веб-порталу електронних послуг та Єдиного державного порталу адміністративних URL: <https://www.unian.ua/society/nauropulyarnisha-posluga-u-mincifri-nazvali-kilkist-zareyestrovanih-onlayn-fopiv-novini-ukrajini-11657026.html> (дата звернення: 15.02.2024).

7. Будуємо цифрову державу : у Дії 20 мільйонів користувачів. Державні послуги онлайн : офіційний вебпортал. (новини за 14.02.2024 р.) <https://diia.gov.ua/news/buduyemo-cifrovu-derzhavu-u-diyi-20-miljoniv-koristuvachiv> (дата звернення: 15.02.2024).

ПРИВАТНЕ ПРАВО ТА СОЦІАЛЬНА СПРАВЕДЛИВІСТЬ

PRIVATE LAW AND SOCIAL JUSTICE: THE CASE OF CONTRACTUALIZATION IN GLOBAL SUPPLY CHAINS

Valentina CHABERT,

*Ph.D. Fellow in International Law,
Member of the Advisory Board — The Hague Research Institute for
Eastern Europe, the South Caucasus & Central Asia,
University of Rome «La Sapienza»,
Rome, Italy*

Abstract

Due to a wide range of impediments which are intrinsic to public international law when it comes to the regulation of global supply chains, an alternative for ensuring an adequate level of environmental and human rights protection by transnational corporations has emerged among legal scholars. The «contractualization approach» includes the conversion of social and environmental responsibility standards into legal obligations through their incorporation into contractual clauses. Their observation would be characterized as mandatory for the parties, who would be allowed to invoke the termination of the contract in the event of a breach of these clauses by one (or more) of the contracting parties. This paper aims at shedding light on the interaction between international and national law in the context of environmental protection and social justice in global supply chains. In particular, the employment of international law in global supply chains through contract law has led to the hybridization of a governance system promoting corporate social responsibility in which public, private, hard and soft law interact; and to the limited indirect promotion of public social justice goals of private law. The incorporation of social and environmental responsibility standards within contracts *de facto* pursues public policy goals, going beyond the pure function of private law as facilitator of private relationships to the pursuit of public international objectives. However, the limited enforcement of social and environmental responsibility clauses and the exclusion of commonly affected third parties both from the contract and from the eventual compensation for damages significantly limits the possibility of enhancing social justice purposes through private law.

Introduction

Due to a wide range of impediments which are intrinsic to public international law when it comes to the regulation of global supply chains, an alternative for ensuring an adequate level of environmental and human rights protection by transnational corporations (TNCs) has emerged among legal scholars. This includes the conversion of social and environmental responsibility standards into legal obligations through their incorporation into contractual clauses. Their observation would be characterized as mandatory for the parties, who would be allowed to invoke the termination of the contract in the event of a breach of these clauses by one (or more) of the contracting parties [1]. The use of the contractual instrument would allow to bridge the gap between the absence of a binding international framework and the presence of mere voluntary and soft law initiatives, imposing environmental protection obligations on subsidiary and branch companies operating along the supply chain at the international level [2]. By adopting a *bottom-up* approach as an alternative to top-down initiatives of intergovernmental and regional origin, the contractualization approach could give rise to a new binding regulatory framework between the parties. Furthermore, it would elevate one of the oldest legal instruments — the contract — into a means for pursuing new public purposes [3]. However, part of the doctrine recognized that, although private regulation and the use of contractualization have produced significant advances in the responsible conduct of the business community, this should not be considered a substitute for a more effective exercise of State authority [4]. Against this background, this paper aims at shedding light on the interaction between international and national law in the context of environmental protection and social justice in global supply chains. Markedly, the interaction of public international law and national contract law is responsible for the establishment of a hybrid regulatory system in which different forms of regulation interact, including private and public law, hard and soft law standards developed at intergovernmental level, and finally private regulation developed by TNCs. Therefore, the question of whether private law still merely regulates the legal relationships between private individuals or otherwise pursues a set of goals for the promotion of social justice within the wider society emerges. As the case of the contractualization of environmental protection will highlight, the incorporation of social and environmental responsibility standards within contracts *de facto* pursues public policy goals, going beyond the pure function of private law as facilitator of private relationships to the pursuit of public international objectives [5]. However, the limited enforcement of social and environmental responsibility clauses and the exclusion of

commonly affected third parties both from the contract and from the eventual compensation for damages significantly limits the possibility of enhancing social justice purposes through private law.

The current framework of international law regulating TNCs in global supply chains

The transnational nature of supply chains and the involvement of private corporations as well as of local human capital raises multiple issues in international law in terms of negative impacts of suppliers on human rights, the environment and social justice in local communities in which they operate. Indeed, if on the one hand TNCs have the opportunity to significantly contribute to the social and economic development of regions in which production is outsourced, the usually scarce enforcement of States' international obligations and less stringent environmental legislation in host developing countries plays a role in supply chain contributors' attempt to maximize profits to the detriment of social and environmental imperatives [6]. Within this context, it should be recognized that public international law frequently proves to be inadequate to regulate the activities of multinational corporations abroad and generally global supply chains. This is mainly attributable to its nature as a body of law governing the relations between States, as well as to the inability of existing international treaties to directly regulate corporate non-State actors because of their limited international legal personality. Additionally, as concerns international dispute settlement, States strictly maintain legal standing before adjudicatory mechanisms, with the limited exception of human rights litigation which is open also to individuals in claims against States. Further impediments in the State's regulation of private corporations committing violations in foreign countries concern the principle of extraterritoriality, which is based on the impossibility of the application of the home State's legislation outside its jurisdiction and against nationals of the foreign host State [5, p. 11]. Even though this impediment may be overcome as provided by the Alien Tort Claims Act in the United States, which allows foreign nationals to sue foreign perpetrators for breaches of the law of nations before US Courts, the abovementioned piece of legislation is only applicable in very limited cases. In addition, the majority of the doctrine considers these so-called «foreign-cubed claims» a challenge to the principle of extraterritoriality, casting light on the challenges individuals have to face when raising breaches of international standards before foreign national tribunals [7]. In this regard, the inability of international treaties to regulate multinational enterprises because of ambiguous interpretations of corporate legal personality in international law led to the development of soft law regimes

in the field of human rights and environmental protection. With the goal of integrating elements of hard law and reinforcing obligations taken by States, these include intergovernmental initiatives adopted at the level of international organizations, as well as codes of conduct developed directly by the business community (the so-called «corporate social responsibility»). The UN Guiding Principles on Business and Human Rights, the OSCE Guidelines for Multinational Enterprises and individual codes of conduct of single companies represent a case in point. Despite the non-binding nature of these initiatives, the continuous reference to the practice of business and human rights has shown the relevance of the topic of responsible supply chain management for corporations.

Turning to private law: the contractualization approach

Transnational corporations with global supply chains regularly incorporate code of conducts into their relations with suppliers by means of supply contracts. These codes stipulate corporate social responsibility (CSR) obligations and often refer to hard and soft international law instruments, such as International Labour Organization conventions and the UN Global Compact [8]. As mentioned, impediments linked to access to justice against TNCs at the international level and hindrances of tort before foreign tribunals have encouraged the development of alternative legal approaches to formulate an accountability framework based on contract law. In this regard, the contractualization approach includes the transformation of social and environmental responsibility standards into legal obligations through their incorporation into binding contractual clauses. By recurring to multiple methods, TNCs with global supply chains usually incorporate codes of conducts into their relations with suppliers through the use of contracts. More precisely, the mentioned codes generally refer to hard and soft international law instruments of both intergovernmental, regional and business origin, such as international environmental law principles and UN business and human rights initiatives [9]. From a contract law perspective, reference to codes of conduct and international principles raises important questions with respect to the method of incorporation, the drafting of contractual terms relating to CSR, implementation and enforcement. Specifically, contracts assume the power to give binding effect to voluntary corporate environmental responsibility instruments only if three criteria are met: CSR clauses must be effectively incorporated into the contract; they must be drawn up in a binding manner; the wording of the provisions must be clear and unambiguous [10]. Having the form of a binding legislative instrument, the contract is potentially able to leverage the behavior of the contracting parties without the need to reach an international agreement and face a long and expensive negotiation

process. While not operating in isolation from national and international law, contracts therefore perform an important governance function for the regulation of economic activities potentially harmful to the environment [11]. However, concrete cases of termination of a contract due to the violation of contractual clauses that incorporate CSR are limited. Eventually, if a TNC decides to initiate litigation for failure to comply with contractual obligations regarding social and environmental protection, third parties would not be part of the process, thereby being excluded from any potential compensation from the multinational company [5].

Hybridization of governance: can private law enhance social justice?

When it comes to the contractualization approach, attention should be paid on two core issues, namely the hybridization of the supply chain governance system and the role of private law in the promotion of social and environmental imperatives. Hence, on the one hand the hybridization of the governance system of supply chains through contractualization would lead to an interaction between public and private international law, as well as contract law. In the case considered, contracts between private actors would confer binding legal effect to CSR standards that would otherwise not be binding on the parties. However, despite acting as a regulatory gap-filling approach for CSR in global supply chains, the implementation of the contract still requires external supervision by State legislation, alongside effective enforcement mechanisms to hold TNCs accountable in case of breach of social and environmental clauses [12]. On the other hand, the question of the effectiveness of the contractual instrument as a means for adequate protection of social rights and the environment remains open. This mainly relates to the validity of the traditional conception of private law as a regulatory instrument of the relations between private individuals, without any original public function or persecution of objectives that benefit society as a whole. As a matter of fact, neither contract law nor private law was designed to assume public regulatory functions, with the potential of being poorly prepared to pursue social justice objectives [5]. Nonetheless, by recurring to private law instruments and incorporating CSR commitments within contracts, a system of «contract governance» is created, in which private law indirectly promotes general public interests. Indeed, not only is private law facilitating the promotion of social and environmental rights between private parties, but it also *de facto* pursues public policy goals, leading to a phenomenon that has been described by scholars as «private law 2.0» [13]. In this limited case, therefore, private law goes beyond the mere facilitation of private relationships and appears to perform a more international public role.

Conclusion

The present work has delved into the main impediments stemming from public international law in the field of direct regulation of TNCs with global supply chains, as well as hindrances local communities and affected individuals have to face when recurring to access to justice mechanisms. Against this background, the alternative approach of the contractualization of social and environmental protection has emerged, with a view to fill the regulatory gap in the area of global supply chain management. In spite of multiple impediments related to contract implementation, enforcement and access to remedies for third parties, this paper has highlighted the implications of the contractualization approach on the role of private law as an instrument to pursue social and environmental purposes. In particular, the employment of international law in global supply chains through contract law has led to two different phenomena, namely the hybridization of a governance system promoting CSR in which public, private, hard and soft law interact; and the limited indirect promotion of public social justice goals of private law. Eventually, it does not appear possible to affirm that a modification of the original purpose of private law as facilitator of private relations is occurring, as State legislation still proves to be paramount for the effectiveness of the abovementioned hybrid system promoting CSR in global supply chains.

References

1. Marrella, F. Protection internationale des droits de l'homme et activités des sociétés transnationales. Recueil des cours de l'Académie de Droit International de la Haye. 2017.
2. Beckers, Anna. Towards a Regulatory Private Law Approach for CSR Self-Regulation? The Effect of Private Law on corporate CSR Strategies. Tilburg University Faculty of Law. Private Law Working Paper Series. 2019. No.03 (19). P. 2-19.
3. Peterkova Mitkidis, K. Using Private Contracts for Climate Change Mitigation. Groningen Journal of International Law. 2014. 2(1). P. 54—80.
4. Bendek, W., De Feyter, K., Marrella, F. Economic Globalization and Human Rights. Cambridge University Press. 2007.
5. McCall-Smith, K., Ruhmkorf, A. From International law to national law: the opportunities and limits of contractual CSR supply chain governance. University of Edinburgh School of Law Research Paper. 2018. Series No. 30 (18). P. 1—38.

6. Morgera, E. Corporate environmental accountability in International law. Oxford University Press. 2020.
Alien Tort Claims Act. 28 USC. 1948.
7. Bonfanti, A. Imprese multinazionali, diritti umani e ambiente. Profili di diritto internazionale pubblico e privato. Giuffr  Editore. 2012.
8. Yan, M., Zhang, D. From Corporate Responsibility to Corporate Accountability. Hastings Business Law Journal. 16(1). 2020. P. 43—64.
9. Affolder, N. Beyond law as tools: foreign investment projects and the contractualisation of environmental protection. In: Dupuy, P.M, Vi uales, J.E. Harnessing Foreign Investment to Promote Environmental Protection, Cambridge University Press. 2013. P. 355—382.
10. Vogel, D. The private regulation of global corporate conduct. Achievements and limitations. Business & Society. 49(1). 2010. P. 68—87.
11. Gunningham, N. Environmental Law, Regulation and Governance: Shifting Architectures. Journal of Environmental law. 21(2). 2009. P. 179—212.
12. Smits, J.M. Private Law 2.0: On the Role of Private Actors in a Post-National Society. Hague Institute for the Internationalisation of Law and Eleven International Publishing. 2011.

ГЕНЕЗИС НАУКОВО-ПРАВОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У СФЕРІ ОРГАНІЗАЦІЇ І ПРОВЕДЕННЯ АЗАРТНИХ ІГОР

Юрій БОДРОВ,
*аспірант кафедри адміністративного,
фінансового та інформаційного права,
Державний торговельно-економічний університет,
Київ, Україна*

Індустрія азартних ігор (гральний бізнес, гемблінг) відіграє помітну роль в економічному і соціальному житті найбільш розвинутих світових держав, таких як: Австралія, Бельгія, Великобританія, Данія, Іспанія, Канада, Нідерланди, Німеччина, США, Фінляндія, Франція, Швейцарія, Швеція та інших. На сьогодні загальний обсяг світового ринку азартних ігор становить близько 80 млрд. доларів США. За оцінками експертів, до 2026 року цей показник зросте щонайменше на 50% — до 115 млрд. доларів США. Легалізація та інтеграція грального бізнесу в національні економічні системи

забезпечує створення нових робочих місць, покращення соціальної інфраструктури, стабільне наповнення державних і місцевих бюджетів за рахунок податкових надходжень і ліцензійних зборів.

Мережі гральних закладів створюють широкий простір для соціальної взаємодії, розваг і відпочинку. Багатьма експертами розвинутий гральний бізнес розглядається як позитивний чинник впливу на рівень задоволеності життям. Так, наприклад, за даними фахівців Інституту Геллапа (Gallup, Inc.), країни, в яких легалізовано гральний бізнес, є лідерами світового рейтингу за індексом людського щастя (Ranking of Happiness). Лише в трьох країнах з першої двадцятки цього рейтингу (Ісландія, Ізраїль та Норвегія) азартні ігри частково або повністю заборонені. У решті країн-учасників рейтингу гральний бізнес є інтегральною складовою національних економік [1].

Разом з тим, азартні ігри можуть слугувати джерелом ряду соціальних проблем, пов'язаних з ігровою залежністю людини — лудоманією. Лудоманія, як патологічна хвороба включена Всесвітньою організацією охорони здоров'я до Міжнародної статистичної класифікації хвороб та проблем, пов'язаних зі здоров'ям (ICD-11), під кодом 6C50 «Ігрові розлади» [2]. За негативними наслідками для психіки людини сучасні вчені ставлять лудоманію в один ряд з такими хворобами як алкоголізм і наркоманія. Протягом останнього десятиліття, поширення цієї хвороби серед населення набуло колосальних масштабів [3, с. 97]. Особливо чітко ця негативна тенденція окреслилася у 2019—2021 роках — під час пандемії COVID-19, коли стрес і карантинні обмеження призвели до стрімкого збільшення кількості учасників азартних ігор, які проводяться в режимі онлайн, а це, своєю чергою, потягнуло за собою масове розповсюдження ігрової залежності.

Проблемні аспекти гемблінгу зумовлюють необхідність досконалого правового регулювання питань організації та проведення азартних ігор, яке б, з одного боку, сприяло максимальній соціально-економічній «віддачі» грального бізнесу, а з іншого — нівелювало його негативний вплив на психічне здоров'я і добробут громадян. Ця задача передбачає розробку широкого комплексу організаційно-правових заходів, але найпершим кроком до поставленої мети повинно стати створення надійного наукового підґрунтя. Адже, ключові процеси функціонування та розвитку грального бізнесу протікають у канві, окресленій правом, а тому — обумовлюються станом і результатами науково-правових досліджень, які сприяють розбудові законодавства, визначають зміст правовідносин, формують загальне уявлення про мету, цілі та принципи правового регулювання організації та проведення азартних ігор.

Як свідчить бібліографічний аналіз, до кінця ХХ ст. правові аспекти організації та проведення азартних ігор у вітчизняній науці ґрунтовно не досліджувались. Така ситуація була обумовлена слабким розвитком грального бізнесу та загальним браком уваги до пов'язаної з ним проблематики. Однак, подальше розширення національної мережі гральних закладів актуалізувало широке коло правових, організаційних, соціальних, етичних та інших питань, вирішення яких дедалі більше потребувало наукового підходу.

Важлива соціальна та економічна роль грального бізнесу обумовлює наявність сталого наукового інтересу до пов'язаної з ним проблематики, в тому числі — до проблем адміністративно-правового регулювання організації та проведення азартних ігор. Вирішенню цих проблем присвячена велика кількість наукових праць (монографій, дисертацій, посібників тощо), на сторінках яких розглядаються питання удосконалення та розвитку вітчизняного законодавства про гральний бізнес, публічного адміністрування сфери азартних ігор, державного контролю і нагляду в цій сфері, протидії незаконному гральному бізнесу та інші.

Історичний процес проведення таких досліджень умовно поділити на три основні етапи:

I-й етап (середина 90-х років ХХ ст. — 2009 рік) характеризується тим, що відповідні дослідження здійснювалися в умовах становлення вітчизняного грального бізнесу та формування правового базису для організації та проведення азартних ігор. На даному етапі основна увага галузевих дослідників була зосереджена на вивченні зарубіжного досвіду, а також на пошуку оптимальної моделі державного регулювання сфери азартних ігор. II-й етап (2009—2020 роки) охоплює період повної заборони грального бізнесу в Україні. В умовах делегалізації азартних ігор і деліктивізації будь-якої діяльності, пов'язаної з їх проведенням, адміністративно-правові дослідження цього періоду спрямовувалися на забезпечення протидії нелегальному гральному бізнесу (читай — гральному бізнесу як такому). Здебільшого вони були спрямовані на вирішення проблем, пов'язаних з виявленням і припиненням адміністративних правопорушень, а також з функціонуванням інституту адміністративної відповідальності у сфері азартних ігор. III-й етап (2020 рік — теперішній час) — протікає на тлі легалізації грального бізнесу в Україні та прискореного впровадження сучасної моделі його адміністрування, яка передбачає максимальний рівень контролю за організацією і проведенням азартних ігор. Оскільки вже на початку цього етапу були сформовані законодавчі та інституційні засади публічного адміністрування

грального бізнесу, основні зусилля представників галузевої науки скеровуються на вирішення конкретних проблем нормотворчої і правозастосовної (насамперед, контрольно-наглядової) діяльності в сфері азартних ігор.

Як свідчить проведений аналіз, практично на всіх етапах розвитку адміністративно-правових досліджень з питань організації та проведення азартних ігор давалася взнаки відсутність дієвого взаємозв'язку між наукою і практикою. Як наслідок, велика кількість корисних наукових напрацювань не змогли отримати своєчасного практичного впровадження, що, у свою чергу, істотно гальмує розбудову вітчизняної системи публічного адміністрування грального бізнесу. З метою вирішення цієї проблеми доцільно: — включити питання правового регулювання організації та проведення азартних ігор до змісту державних цільових програм економічного розвитку; — окреслити коло актуальних проблем грального бізнесу, які потребують першочергового науково-правового вирішення; — визначити пріоритетні напрями правових досліджень у сфері грального бізнесу, забезпечити їх ґрунтовну розробку правничими школами України.

Список використаних джерел

1. Helliwell, J. F., Huang, H., Norton, M., Goff, L., & Wang, S. World Happiness, Trust and Social Connections in Times of Crisis. In World Happiness Report 2023 (11th ed., Chapter 2). Sustainable Development Solutions Network. *Gallup World Poll data*. URL: <https://worldhappiness.report/ed/2023/world-happiness-trust-and-social-connections-in-times-of-crisis/#ranking-of-happiness-2020-2022>

2. 6C50 Gambling disorder. ICD-11. International Classification of Diseases for Mortality and Morbidity Statistics. Eleventh Revision. *The official site of World Health Organization*. URL: <https://icd.who.int/browse11/l-m/en#/http://id.who.int/icd/entity/1041487064>

3. Олійничук О., Хом'юк С. Лудоманія як загроза безпеці держави: соціальні, економічні та правові контексти. *Актуальні проблеми правознавства*. 2020. №1 (21). С. 96—102.

ПОЛІТИКА ДЕРЕГУЛЯЦІЇ ЯК СПРИЯННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Анна ГРИЦАЙ,
*студентка, 3 курс, 12 група,
факультет міжнародної торгівлі та права,
Державний торговельно-економічний університет,
Київ, Україна*

На сьогодні дерегулювання є одним з багатьох пріоритетних напрямків реформування системи управління економікою, зокрема, у підприємницькій діяльності, а також всієї економіки країни. Деретуляція тісно пов'язана із саморегулюванням, адже це буквально означає зменшення впливу держави на різного роду економічні процеси задля сприяння їх активізації, а розвиток підприємства його власними силами багато в чому впливає на економічний розвиток держави в цілому. З огляду на це, політика дерегуляції підприємницької діяльності все більше набуває розголосу і підтримки зокрема з боку самих підприємців, проте чи дійсно державне втручання в діяльність суб'єктів підприємництва зменшено настільки, аби дозволити останнім максимально ефективно реалізовувати свій потенціал?

Ефективна політика дерегуляції почалася не після першого виданого акту про дерегуляцію, проте після видання президентом указу — Стратегії сталого розвитку «Україна-2020», метою якого було становлення держави із сильною економікою, її стійким зростанням та зокрема створенням сприятливих умов для ведення господарської діяльності та прозорої податкової системи. Ба більше, дерегуляція та розвиток підприємництва, як і розвиток малого та середнього бізнесу були одними з найпріоритетніших заходів, що мали бути реалізовані в рамках даної Стратегії. Однак проаналізувавши зокрема діяльність Кабінету Міністрів України і відповідальних за виконання цих заходів органів виконавчої влади видно, що із запланованих заходів, передбачених у планах дерегуляції виконуються вкрай мало аби назвати результати втішними. Це дає підстави стверджувати, що перед нашим суспільством все ще постає конкретне завдання — розроблення та впровадження нових підходів до вироблення ефективного механізму з дерегулювання підприємницької діяльності на даному етапі розвитку. [2, 3].

Проаналізувавши згадані акти чітко видно, що дерегулювання та саморегулювання не одне і те ж саме, адже перше все ж має на меті

створення та активне застосування вже створеної для цього нормативно-правової бази. Усунення надмірного тиску з боку органів державної влади, зменшення великої кількості бюрократичних процедур та їх спрощення залежать також і від організаційно-правових заходів, а не лише нормативних. Тому такі влучні, але складні у реалізації заходи із дерегуляції як: скорочення кількості обов'язкових до ліцензування видів господарської діяльності, скасування таких видів регуляторних актів, що ускладнюють введення підприємницької діяльності і т.д. є такими важкими до виконання.

Нині підтримка бізнесу є одним з пріоритетів роботи Уряду, а його діяльність полягає в допомозі підприємцям подолати наслідки повномасштабної війни, його ж завданням є стимулювання участі бізнесу у відбудові та створення точок росту повоєнної економіки. Одним із перших рішень після початку повномасштабних бойових дій щодо забезпечення господарської діяльності в умовах воєнного стану стала Постанова Кабінету Міністрів України від 18 березня 2022 р. № 314 якою у період воєнного стану право на провадження господарської діяльності стало можливо для суб'єктів господарювання набувати на підставі безоплатного подання до відповідних органів декларації про провадження господарської діяльності без отримання дозвільних документів. Зупинився зокрема і перебіг строків звернення за отриманням визначених законодавством публічних послуг, а строк дії вже чинних ліцензій та документів автоматично продовжився на весь період воєнного стану, а також три місяці з дня його припинення чи скасування.[5]

У контексті гострої потреби збереження та розвитку підприємницького потенціалу країни доцільно поставити питання створення превентивного механізму задля недопущення надмірних регуляторних обмежень та розроблення нового підходу — комунікація між державою та суб'єктами господарювання. І утворення при президентові нового у практиці консультативно-дорадчого органу як от Ради з питань підтримки підприємництва в умовах воєнного стану відповідно до Указу «Про невідкладні заходи із забезпечення економічної безпеки на період дії правового режиму воєнного стану» № 30/2024 потенційно зможе регулювати дані питання. Серед завдань Ради не лише сприяння налагодженню ефективної взаємодії держави та суб'єктів господарювання, що виглядає досить декларативно, але також і аналіз забезпечення в умовах воєнного стану права на підприємницьку діяльність, а також формування політики щодо гарантування права на неї. На склад Ради покладається ще і розгляд законопроектів з питань підприємництва та поширення найкращого міжнародного досвіду. [6]

Підсумовуючи, можна дійти висновку, що Україна міцно стоїть на шляху дерегуляції. У контексті воєнного конфлікту уряд має пріоритетним завданням підтримати підприємницьку діяльність як беззаперечну частину економічної системи держави. Позитивно на розвиток комерційної діяльності впливає і підвищена увага світової спільноти, досвід якої, перед нами стоїть завдання, активно застосувати для покращення власного стану. А докладання зусиль до новоствореного органу у вигляді надання йому більших повноважень і детальної регламентації його прав та обов'язків обіцяє підняти місце України у рейтингу країн найбільш сприятливих для ведення підприємницької діяльності.

Список використаних джерел

1. Сергійко О. В. Деретулювання підприємницької діяльності на сучасному етапі / О. В. Сергійко // Приватне право і підприємництво. — 2016. Вип. 15. 146—150. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Prip_2016_15_38.

2. Указ Президента України Про Стратегію розвитку «Україна-2020» від 12 січня 2015 року № 5/2015. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#Text>

3. Указ Президента України Про усунення обмежень, що стримують розвиток підприємницької діяльності від 3 лютого 1998 року № 79/98. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/79/98#Text>

4. Л.В. Хомко, Х.Ю. Кульгавець Правове регулювання підприємницької діяльності: навч. посіб. Львів, 2016. с. 66—67

5. Постанова Кабінету Міністрів України Деякі питання забезпечення провадження господарської діяльності в умовах воєнного стану від 18 березня 2022 р. № 314. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/314-2022-п#Text>

2. Указ Президента України Про Раду з питань підтримки підприємництва в умовах воєнного стану від 26 січня 2024 року № 30/2024. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/30/2024#Text>

СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА І СОЦІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Діана КАБАК,
*студентка, 1 курс, 11 група,
факультет міжнародної торгівлі та права,
Державний торговельно-економічний університет,
Київ, Україна*

З мірою зростання України як суверенної, незалежної та демократичної держави ми поступово здійснюємо розбудову соціальної країни, яка бере за мету реалізацію справедливого розподілу національного багатства, майнових прав та розвитку держави і суспільства. В сучасному світі соціальну політику можливо розглядати лише спираючись на глобальні зміни та виклики, від яких напряду залежить суспільний прогрес та загальнолюдська безпека. Питання соціальної справедливості в Україні є достатньо актуальним в такий непростий час для неї, коли в свідомості громадян відбувається процес переоцінки цінностей.

Соціальна політика в сучасному світі стала міцним інструментом зростання якості «людського капіталу» країни та забезпеченням її конкурентоздатності на міжнародній арені [1]. Німецький аналітик Фонду Фрідріха Еберта Лотар Вітте зазначив: «Соціальна справедливість та соціальне зрівняння можуть піти на користь економічного розвитку, щоб вони не були суто витратними. І навпаки, економічний розвиток має сприяти соціальному вирівнюванню».

Військові події в Україні ускладнюють процес реалізації соціальної політики. У зв'язку з цим пріоритет ставиться на дослідження спрямовані на створення наукового підґрунтя для розробки та реалізації політики соціального захисту та підтримки населення. Маючи ціль інтегруватись до європейського простору впроваджуючи власну стратегію, Україна повинна брати до уваги свої можливості та зовнішні чинники впливу. Головною ідеєю соціальної політики має повстати прагнення до справедливості в самому суспільстві та забезпечення сталого розвитку з покращенням умов та можливостей для наступних поколінь [2 ст. 5].

Щодо особливостей реалізації соціальної політики в Україні я б хотіла розкрити тему соціального захисту, а саме «соціальне забезпечення». Соціальне забезпечення — це система матеріальної підтримки громадян за віком, у разі хвороби, інвалідності, у разі безробіття, у випадку втрати годувальника, виховання дітей та в інших встановлених законодавством випадках [3].

Таке право було передбачено в Конституції СРСР [4] як гарантована державою фінансова допомога при настанні старості, інвалідності і т.д. Гроші виділялись з фонду споживання національного доходу, загальна сума всіх виплат та пільг із суспільних фондів за період від 1980-го до 1990-го становила 11—12% від обсягу валового суспільного продукту. Системою страхування управляли профспілки, кошти соціального страхування та санаторіїв були передані в їхнє розпорядження. Профспілкам було доручене виконання ряду державних функцій, а бюджет соціального страхування був включений до складу єдиного державного бюджету. У радянський період соціальне забезпечення відображало ідеологію державного патерналізму. На організаційному рівні функцію державного піклування здійснювали органи соціального забезпечення, а їхня діяльність відповідала централізовано-плановій економіці [3].

Статтею 46 Конституції України [5] визначено право громадянина на соціальний захист, воно гарантує забезпечення у разі повної, часткової, або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, у старості та інших випадках, передбачених законом. Незважаючи на це, в Україні немає єдиного нормативного документу, який міг би регулювати всі аспекти соціального захисту населення. Наразі соціальне забезпечення передбачає собою систему державних заходів надання матеріальної допомоги, заради зменшення негативного впливу соціальних ризиків на осіб [6]. Простими словами, соціальне забезпечення в Україні — це така форма вираження державної політики, спрямованої на матеріальне забезпечення певних категорій громадян [7 ст. 8].

Система соціального захисту в Україні складається з двох основних частин. Перша з них — це загальнообов'язкове державне соціальне страхування, воно формується через здійснення внесків роботодавців та громадян, які працюють у фонди соціального страхування. Друга частина — це система соціальної підтримки, яка формується шляхом оподаткування та фінансування з державного бюджету. У 2013 році загальні видатки на соціальний захист склали близько 25% ВВП. В Україні за період від 1996 р. до 2013 р. зросли від 5 до 10% розміру ВВП та від 12 до 28,7% від суми видатків Державного бюджету України. [2 ст.141]. Показник витрат на соціальний захист в Україні один з найнижчих в Європі. Але варто зазначити, що ставки нарахування платежів порівняно з іншими країнами достатньо високі. Підвищення рівня витрат на соціальний захист в Україні можливий лише за умови зростання економічних показників розвитку країни [6].

У висновку ми можемо зазначити, що соціальний захист відіграє важливу роль у покращенні умов життя, скороченні бідності і тд. Але його недостатній рівень в різних країнах світу свідчить про те, що громадяни які потребують допомоги не можуть повною мірою користуватись своїми правами на захист. Близько 50% населення світу мають доступ до форми соціального забезпечення, з них лише 20% мають достатнє охоплення соціальним забезпеченням [7]. Вирішенням даної проблеми вважаю розширення охоплення різних груп населення, для цього ми маємо побороти демографічне старіння населення, розвивати сімейні структури, та впроваджувати більше неформальних ринків праці.

Список використаних джерел

1. Герасіна Л. М. Реалізація принципу соціальної справедливості в Україні: соціолого-правовий вимір / Л. М. Герасіна, В. І. Місютіна // Вісник Національної юридичної академії України ім. Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія : зб. наук. пр. Х. : Право, 2012. 2012. № 2(12). С. 169—286.
2. Соціальна політика в Україні: Монографія / О.В. Макарова ; Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України. К., 2015. 244 с.
3. Болотіна Н. Б Право соціального захисту. <https://westudents.com.ua/glavy/67741-vstup-sotsaln-prava-lyudini-ta-h-derjavne-zabezpechennya-suchasn-tendants-rozvitku.html>
4. Конституція (Основний Закон) Союзу Рад... | від 07.10.1977 rada.gov.ua
5. Конституція України | від 28.06.1996 № 254к/96-ВР (rada.gov.ua)
6. Бондар М. І. Соціальне забезпечення та соціальний захист в Україні. Київ: Економіка та суспільство. № 34. 2021. <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/976/934/>
7. Oficijnyj sajt Mizhnarodnoji asociaciji socialjnogho zabezpechnja. Official website of the International Social Security Association. <https://ww1.issa.int/ua/>

СОЦІАЛЬНА СПРАВЕДЛИВІСТЬ У РЕГУЛЮВАННІ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН

Анна КІХТЕНКО,
*студентка, 1 курс, 10 група,
факультет міжнародної торгівлі та права,
Державний торговельно-економічний університет,
Київ, Україна*

У сучасному світі, де праця відіграє ключову роль у житті кожної людини, питання справедливості у трудових відносинах набуває особливої гостроти. Справедливе регулювання трудових відносин — це не лише етичний принцип, а й важливий фактор економічного розвитку та порядку у державі. Зростання нерівності та дискримінації на ринку праці, недосконалість трудового законодавства, низький рівень правової свідомості працівників актуалізують цю проблематику. Тож досить доречним є розкриття ключових аспектів соціальної справедливості у сфері трудових відносин та аналіз проблем, що стоять перед суспільством у цій сфері.

Низький рівень заробітної плати — це поширена проблема, яка має значний вплив на людей та суспільство в цілому. Це не лише особиста трагедія для людей, які не можуть заробити на життя, але й гальмо економічного розвитку та посилення соціальної нерівності. Оскільки низька зарплата не дозволяє людям задовольнити свої базові потреби, такі як їжа, житло, одяг, медичне обслуговування, це може призвести до бідності серед населення та до нерівності серед людей. До того ж, відсутність нормальної оплати за людську працю є одним із факторів падіння економіки, причиною цього є зниження споживчого попиту та податкових надходжень, що може призвести до дефіциту бюджету та скорочення державних витрат на такі важливі сфери, як освіта, охорона здоров'я та інфраструктура [1].

Досліджуючи проблему соціальної справедливості у сфері трудових відносин важливо взяти до уваги питання дискримінації. Варто зазначити, що вона може виявлятися у різних формах та на різних етапах робочого процесу. Однією з найпоширеніших форм дискримінації у трудових відносинах є дискримінація за гендером. А саме, жінкам може бути надано менше можливостей для кар'єрного зросту, меншу оплату за однакову роботу чи наголошення на стереотипах щодо їхньої придатності для певних професій. Додатково, вікова дискримінація є ще однією серйозною проблемою у трудових

відносинах. Старші працівники можуть стикатися з ущемленням прав, обмеженнями у можливостях професійного росту та навіть втратою робочого місця через їхній вік. Крім того, дискримінація може стосуватися інших аспектів, таких як раса, етнічне походження, релігія, сексуальна орієнтація та інші особисті характеристики. Всі ці форми дискримінації порушують основні права людини та мають негативний вплив на працівників та організації в цілому [2].

Попри існуючі закони та нормативно-правові акти, які захищають права працівників, суспільство все ще досить часто стикається із численними випадками порушень цих прав. Однією з головних причин цього є недосконалість саме законодавства та актів нормотворчості. Закони можуть бути нечіткими, суперечливими, часто недоречними по відношенню до сучасних реалій життя суспільства. Деякі з найбільш серйозних проблем трудового законодавства включають в себе недостатній рівень захисту працівників у сферах таких як безпека та охорона здоров'я на робочому місці, регулювання робочого часу та відпочинку, оплата праці та захист від дискримінації. Відсутність ефективного механізму контролю та недостатнє вжиття заходів зі сторони вищих органів можуть призводити до безкарності роботодавців, які порушують права своїх працівників, що дуже впливає на життя всіх українців.

Ще одне, не менш актуальне питання, яке стосується справедливості у трудових відносинах і яке доречно висвітлити, це правова свідомість працівників, тобто їхнє розуміння власних прав та обов'язків у сфері трудових відносин. Саме свідомість є надзвичайно важливою для забезпечення справедливих умов праці та захисту від можливих порушень. Однак, низький рівень правової свідомості серед працівників залишається серйозною проблемою, адже багато працівників не мають достатнього розуміння щодо своїх прав та обов'язків на робочому місці. Це може призводити до того, що робітники не можуть ефективно захищати свої права у випадках порушень з боку роботодавців або інших проблем у сфері трудових відносин. Одним із можливих причин низького рівня правової свідомості є недостатня зрозумілість інформації про трудове законодавство та права працівників. Оскільки багато людей абсолютно не розуміються на законах та їх тлумаченні, що створює прогалини у їхній правовій свідомості.

Хоч питання соціальної справедливості у трудових відносинах є досить не простими і потребує дуже детального аналізу з боку спеціалістів і фахівців, проте існують деякі шляхи для досягнення мети. Перш за все, важливо розглянути наші трудові закони та

нормативно-правові акти з огляду на міжнародні стандарти. Нам потрібно вдосконалювати наше законодавство, щоб воно відповідало сучасним вимогам та забезпечувало захист прав працівників на всіх рівнях. Наступним, похідним від цього, є контроль спеціальних органів за дотриманням вищевказаного законодавства [4, с. 174]. Для цього можуть бути використані заходи, такі як проведення інспекційних перевірок на підприємствах, здійснення контролю за оплатою праці та умовами праці, а також вжиття ефективних заходів у разі виявлення порушень. Запровадження жорстких санкцій за порушення трудового законодавства може служити ефективним заохоченням для дотримання правил роботодавцями. І не менш важливим напрямком є також вдосконалення правової грамотності працівників. Це може бути реалізовано через додаткові освітні курси та заходи, які будуть спрямовані на те, щоб надати якомога більше інформації про права та обов'язки працівників у сфері трудових відносин.

Соціальна справедливість у трудових відносинах є фундаментальною складовою суспільного розвитку та хороших відносин між працівниками та роботодавцями. Забезпечення справедливих умов праці та захист прав працівників є не лише моральною, але й економічною стратегією для стабільного функціонування суспільства. Тож необхідно, щоб роботодавці прозоро дотримувалися своїх обов'язків, а держава продовжувала контроль над моніторингом їхнього виконання. Таким чином буде забезпечено захист від соціальної несправедливості у трудовій сфері та покращено життя громадян.

Список використаних джерел

1. Соціальна справедливість у трудовій сфері: сучасні реалії, проблеми та протиріччя / Аналітична записка/ Нац. ін-т стратегічних досліджень. 2017. С. 3—7. URL: <http://niss.gov.ua/sites/default/files/2017-12/spravedlyvist1-7aa69.pdf>

2. Соза Відал А.К., Бондар О.С. Щодо дискримінаційних проявів у сфері трудових відносин /Науковий вісник публічного та приватного права. 2022. № 1. С. 75. URL:<https://www.researchgate.net/publication/360123456>

3. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні: Закон України від 6 вересня 2012 р. від 06.09.2012 № 5207-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17>

4. Жернаков В. В. Проблеми законодавчого регулювання та реалізації

лізації прав у сфері праці / Актуальні проблеми трудового законодавства, законодавства про державну службу та службу в правоохоронних органах : матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Харків, 16 листопада 2018 р.) ; за заг. ред. К. Ю. Мельника. Х. : Харків. нац. ун-твнутр. справ, 2018. С. 171—174. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/4e9b82ad-14ff-4c84-96ae-90f5054e3072/content>

КОРПОРАТИВНЕ ПРАВО І СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ: РОЛЬ БІЗНЕСУ У СУСПІЛЬСТВІ

Марія КОВАЛЕНКО,
студентка, 1 курс, 20 група,
Державний торговельно-економічний університет,
Київ, Україна

Михайло СТУДЕННИКОВ,
студент, 1 курс, 20 група,
Державний торговельно-економічний університет,
Київ, Україна

Корпоративний сектор має вагомий вплив на національну економіку та тенденції її розвитку. Окрім того, що підприємства забезпечують нас трудовими місцями та поповненням державного бюджету, будь який бізнес має певні обов'язки перед державою та її громадянами — соціальну відповідальність. [1]

Корпоративна соціальна відповідальність, або скорочено КСВ (CSR — Corporate Social Responsibility) — це термін, який використовується в усьому світі, але він визначається досить розпливчато. Його часто ототожнюють із «корпоративною відповідальністю» та «корпоративною етикою». Модні слова «екологічна свідомість» і «сталий розвиток» також неодноразово виникають у цьому контексті, але охоплюють лише різні підсфери.

Дотримання прав людини; дотримання вимог законодавства; ділова та корпоративна етика; захист навколишнього природного середовища; співпраця із зацікавленими сторонами; дотримання міжнародних норм поведінки; прозорість та підзвітність є прикладами соціальної відповідальності. [2]

Отже, *Корпоративна соціальна відповідальність (далі КСВ)* — це підхід до ведення бізнесу, за яким вводяться ініціативи та рішення для покращення навколишнього середовища, життя інших людей та суспільства загалом. У цьому випадку, компанія, яка працює за принципом КСВ, максимально відповідально ставиться до зацікавлених сторін (працівники, клієнти, інвестори тощо) та робить все можливе для задоволення їхніх потреб. [3]

Ознайомившись з низкою матеріалів, в тому числі дослідження і наукові роботи, проведені стосовно соціальної відповідальності корпоративного сектору, можемо виокремити наступні ознаки Корпоративної соціальної відповідальності:

- *Залученість*. Активна побудова та реалізація планів, контроль за дотриманням та участь в стратегічному плануванні місії бренду.
- *Цільовий характер*. Системне розв'язання конкретної проблеми або допомога певній людині або групі людей.
- *Системність*. Не разова дія, а постійна регулярна робота та розширення ініціатив.
- *Акцент на людях*. Головним тут є люди (працівники, клієнти тощо), а саме їхній добробут, задоволеність та розуміння.
- *Взаємовигода*. Суспільство розв'язує проблеми та отримує рішення, а компанія покращує свою репутацію та залучає більше клієнтів.[3]

Одну з ключових ролей в питанні КСВ відіграє держава, адже це в інтересах держави щоб бізнес розвивався, отримував більшу впізнаваність, прибутки і сплачував більше податків. Тож яким чином держава проявляє свій інтерес до соціальної відповідальності бізнесу?

Насправді програм або пільг для бізнесу, що пропонують запровадити КСВ настільки мало, що нам не вдалося знайти у публічному доступі жодної, тому повернемося до відповіді на це питання трохи згодом, коли говоритимемо про проблеми. Та ми знайшли дещо, на нашу думку, цікавіше, а саме: громадська організація «CSR Ukraine». «CSR Ukraine» допомагає реалізовувати проекти соціальної відповідальності найкрупнішим і найвідомішим корпораціям в нашій державі, наприклад:

«*Київстар*» та їх проекти: онлайн-школа мобільної грамотності для старшого покоління «Смартфон для батьків», інформаційно-просвітницький портал про безпеку дітей в інтернеті StopSexтинг, ініціатива СМС-благодійності «Дитяча надія», спільна ініціатива з Національною поліцією «Пошук дітей» та програма «Інновації і підприємництво» в освітніх дитячих таборах GoCamp.

Компанія «*Нова пошта*» є соціально відповідальним бізнесом і реалізує проекти сталого розвитку. Найбільш відомі з них — «Гуманітарна пошта України», «Нова пошта напівмарафон», реабілітація учасників АТО, «Школа бізнесу».

Також Важливий проект — «Екошкола» від «*Фармак*», до якого в 2020 р. приєдналася «Мала академія наук України». Цей проект дозволяє учням 8—11 класів пройти курс з питань екології і вивчають, як застосувати здобуті знання на практиці. Кращі проекти вирішення екологічних проблем, отримують міні-гранти від «*Фармак*».

І таких проектів дуже багато, сподіваємося вітчизняний бізнес продовжуватиме розвиватися в даному напрямку, і ще більше корпорацій приєднається до подібних ініціатив, а держава зі свого боку створить більше програм та пільг для підтримки бізнесу.

Переходячи до питання проблем, мусимо відмітити матеріал на якому базуються наші висновки, а саме детальне наукове дослідження доктора економічних наук Головінова Олега Миколайовича, з твердженнями якого ми погоджуємось, в ньому автор не тільки аналізував проблеми з боку держави але й певні заходи, які варто застосувати для *спільної*, злагодженої роботи бізнесу, держави і суспільства. Автор статті відзначає, що є необхідність об'єднання зусиль бізнесу, держави та інших зацікавлених у сталому розвитку суспільних інститутів. А відсутність повної, детальної законодавчої бази, закріплює КСВ в неформальному форматі, попри те, що соціальна відповідальність в Україні існує вже доволі довгий період часу. [5]

Комунікація між державою, бізнесом і суспільством. Влада може і навіть повинна розвивати соціально-економічний напрям, це можливо реалізувати, зацікавивши бізнес певними пільгами, наприклад: вдосконалити податковий кодекс України шляхом прийняття відповідних законів про зменшення податкового тиску на компанії, що впроваджують КСВ, через надання їм податкових пільг. *Бізнес і громада — нероздільні речі*, задля досягнення сталого розвитку економіки і, як наслідок, зростання добробуту населення вони мають співпрацювати.

Проекти з КСВ недостатньо висвітлені в медіапросторі: КСВ потрібно популяризовувати через ЗМІ, рекламні ролики, форуми та прес конференції, залучати іноземні держави для створення різноманітних соціальні програм за спільної ініціативи, переймати досвід і розвиватися.

Соціальна діяльність компанії потребує великих затрат, отже до подібних ініціатив можуть долучитися виключно великі компанії.

Бізнесу з меншими фінансовими спроможностями найчастіше не вдається реалізувати подібні проекти, навіть у разі прихильності принципам соціальної відповідальності.

З огляду на проблеми, пов'язані з корпоративною соціальною відповідальністю в українському бізнесі, вважаємо за доцільне сформулювати загальнонаціональну модель корпоративної соціальної відповідальності, що стане базисом та універсальним рішенням для бізнесів. Це має бути модель, що скомбінує досвід найпотужніших європейської та американської моделей та врахуванням особливості української дійсності та менталітету нації. Розвиток успішного та легального бізнесу є в інтересах держави, тож вона повинна брати більшу участь у створенні та розширенні програм КСВ; сприяти їх публічному висвітленню та популяризації корисних для суспільства проєктів; заохочувати до КСВ, шляхом надання тимчасового зменшення податку, безвідсоткової позики чи інших пільг, що частково або повністю компенсують матеріальні витрати бізнесу на реалізацію КСВ.

Список використаних джерел

1. Янушевська С. О. До шляхів реалізації соціальної відповідальності сучасного вітчизняного підприємництва. URL: <https://www.conf.inem.lviv.ua/thesis/s5/Yanyshvskay.pdf>.

2. Комарова К. В., Новальчук Н. В. Соціальна відповідальність як складова стратегії розвитку бізнесу на підприємствах України. *Інноваційна економіка*. 2016.1. URL: <http://biblio.umf.dp.ua/jspui/bitstream/123456789/2470/1/Соціальна%20відповідальність%20як%20складова%20Остратегії.pdf>.

3. Корпоративна соціальна відповідальність бізнесу: усе, що потрібно знати 1327. Школа Бізнесу Нова Пошта. URL: <https://online.novaposhta.education/blog/korporativna-socialna-vidpovidalnist-biznesu-use-shho-potribno-znati#6595>.

4. 15 років впроваджуємо та розвиваємо корпоративну соціальну відповідальність в Україні. CSR Ukraine. URL: <https://csr-ukraine.org/>.

5. Головінов О. М. Соціальна відповідальність бізнесу: українські реалії і проблеми. *Економічний вісник Донбасу*. С. 191. URL: http://www.irbisnbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&S21STN=1&S2

СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА ЩОДО ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

Софія КОВБАСА,
*студентка, 1 курс, 11 група,
факультет міжнародної торгівлі та права,
Державний торговельно-економічний університет,
Київ, Україна*

Важлива тема сьогодення — повномасштабне вторгнення Росії в Україну, тому питання соціального захисту цивільних громадян та військовослужбовців має неабияку актуальність, адже кількість офіційно зареєстрованих внутрішньо переміщених осіб в країні досягає 4,9 млн осіб, з них — 3,6 млн — особи, які перемістилися (чи повторно перемістилися) після початку повномасштабної війни. З них — 2,5 млн, які перемістилися і не можуть повернутися до своїх домівок (оскільки житло або зруйноване, або знаходиться у зоні активних бойових дій, або на тимчасово окупованій території) за даними Міністерства соціальної політики України [1].

В сучасності соціальна політика — це діяльність держави щодо підтримання відносин між соціальними групами, тобто створення умов для забезпечення достойного рівня життя для членів суспільства та забезпеченню їх певними соціальними гарантіями [2 ст. 8]. Невід’ємна складова політики держави — соціальний захист. «Соціальний захист — це засіб збереження стабільності та злагоди в суспільстві, що трансформується, інструмент, за допомогою якого держава може впливати на життя людей, отримує підтримку урядового курсу» [3 ст. 1]. Це поняття також закріплено статтею 46 конституції України: «Громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом» [4]. Активно використовувати соціальний захист Україна почала в період незалежності. Розбудовувати соціальну країну з метою реалізації справедливого розподілу національного багатства, майнових прав та розвитку держави і суспільства — наша головна ціль. Крім соціального забезпечення, соціальний захист охоплює також й інші соціальні права, такі як право громадян на отримання безкоштовного житла [4 ч. 2 ст. 47], право на охорону здоров’я [4 ст. 49], право на освіту [4 ст. 53] і тд., а з початком повно-

масштабного вторгнення соціальні права щодо захисту набули важливого значення для всіх верств населення України.

Війна в Україні супроводжується значними соціальними наслідками, які в тій чи іншій мірі відчуває кожен із нас: розбиті житлові будинки, зруйновані сім'ї, діти-сироти, погіршення психологічного та фізичного стану населення — все це призводить до економічного послаблення та зростання ризиків безробіття.

З початком бойових дій на сході у 2014 році, незалежна Україна вперше зіштовхнулася з проблемою масових переселень, потрібно було терміново налагодити перевезення людей з гарячих точок, оформлювати реєстрацію та розміщати прибулих осіб. Спочатку вторгнення найбільш оперативну допомогу надавали приватні волонтерські організації, порівняно з державними органами. Це пояснюється тим, що державним органам потрібно проходити багато процедур узгодження, які потребують ретельних обґрунтувань [2 ст. 174].

Для надання послуг соціальної підтримки Міністерство соціальної політики розпочало реєстрацію внутрішньо переміщених осіб, до послуг входила допомога з майбутнім працевлаштуванням, оплата комунальних послуг, покриття витрат на оренду. Грошова допомога надавалась на сім'ю та виплачувалась одному з її членів у розмірі — 884 грн на одну особу для непрацевладтних (члена сім'ї) та — 442 грн на одну особу (члена сім'ї) для працевладтних. Загальна сума розмірів допомоги на сім'ю розраховується як сума розмірів допомоги на кожного члена сім'ї та не може перевищувати 2 400 грн [2 ст. 174].

Спираючись на вище надану інформацію ми можемо підсумувати, що вирішення проблем соціального захисту ВПО напряму залежить від фінансування. «Міжнародні донори вказують, що непрозорий та низький рівень доступу внутрішньо переміщених осіб до інформації від уряду стосовно міжнародної фінансової допомоги, яка націлена на вирішення проблем ВПО, не відповідає частині 2 Угоди про Асоціацію «Державна допомога», ст. 262 Угоди про Асоціацію «Загальні принципи», ст. 263 Угоди про Асоціацію «Прозорість»» [5 ст. 22].

Держава має забезпечити внутрішньо переміщених осіб гідними умовами для життя і праці, яке могло б балансувати з інтересами місцевих громад. Аналітики зазначають, що 2/3 переселенців зареєстрованих як безробітних, мають вік від 25 до 45 років, понад 55% за останнім місцем роботи працювали на посадах керівників, професіоналів або фахівців. Таких громадян потрібно реінтегрувати до місцевих ринків праці, така політика відкриє для людей нові можливості і буде корисна для відновлення економіки країни, порівняно з

заходами пасивної підтримки, яка має тимчасовий характер та не усуває реальних проблем нужденності [2 ст. 175—176].

Для надання повноцінного пакету соціальних послуг внутрішньо переміщеним особам, а саме сім'ям з дітьми, потрібно враховувати етапи адаптації людини до екстремальних умов життя і діяльності. Ми можемо розділити адаптацію на чотири ключових моменти: первинна адаптація, період стабілізації, можлива дезадаптація, вторинна адаптація. Це тривала робота з проблемами, їх причинами та наслідками, робота над психологічною подальшою соціальною адаптацією і подоланням пережитих психологічних травм [6 ст. 337].

У висновку ми можемо зазначити, що основні напрямки для удосконалення життя внутрішньо переміщених осіб є: розробка прозорого механізму фінансування соціального захисту ВПО, реінтеграція ВПО у програми з надання їм гідної праці, запровадження державної програми забезпечення житла ВПО, створення фонду спеціального житла і впровадження прозорого механізму його розподілу

Список використаних джерел

1. Міністерство соціальної політики України. Внутрішньо переміщені особи — Міністерство соціальної політики України (msp.gov.ua)

2. Макарова О.В. Соціальна політика в Україні: монографія / О.В. Макарова ; Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України. К., 2015. 244 с.

3. Соціальний захист в системі соціальної політики. Назарова Галина Валентинівна, д.е.н., професор, ХНЕУ ім. С. Кузнеця, м. Харків, Україна Тімофєєва Марина Іванівна, аспірант ХНЕУ ім. С. Кузнеця, м. Харків, Україна

4. Конституція України <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B>

5. Соціальний захист внутрішньо переміщених осіб: сучасний стан та перспективи удосконалення. Боняк В.О., д.ю.н., професор, завідувач кафедри теорії та історії держави і права Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

6. Трубавіна І.М. Проблеми внутрішньо переміщених осіб в Україні як основа ведення випадку в соціальній роботі з ними. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/8a338e50-a725-4397-b169-15f24fe6f832/content>

ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У СФЕРІ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН

Микола ЛОТОЦЬКИЙ,
*аспірант кафедри адміністративного,
фінансового та інформаційного права,
Державний торговельно-економічний університет,
Київ, Україна*

Однією з головних Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року, проголошених Указом Президента України від 30.09.2019 р. № 722/2019, є захист та відновлення екосистем суші та сприяння їх раціональному використанню, боротьба з опустелюванням, припинення і розвертання процесу деградації земель [1]. Досягнення цієї цілі неможливе без надійної правової охорони землі, як основного національного багатства, а також суспільних відносин, що складаються у сфері володіння і користування земельними ресурсами [2].

З огляду на свою багатоаспектність, правова охорона земель забезпечується широким комплексом правових засобів, спрямованих на попередження і припинення правопорушень, покарання за їх учинення, усунення (мінімізацію) їх шкідливих наслідків. Такі засоби мають різну природу, різну спрямованість, різні механізми реалізації. Кожен з них відіграє особливу роль у забезпеченні стабільного і безпечного функціонування земельних відносин. Проте, безумовно, найбільш вагомим, з точки зору загальної ефективності та масштабів застосування, засобом правової охорони є юридична, зокрема, адміністративна відповідальність за порушення земельного законодавства.

Будучи втіленням негативної реакції держави на порушення прав, свобод і законності, адміністративна відповідальність служить головним інструментом протидії правопорушенням у сфері земельних відносин.

Разом з тим, практичне застосування адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері земельних відносин суттєво утруднюється через наявність численних доктринальних, правових та організаційних проблем [3; 4; 5; 6; 7; 8]. Як наголошують О.П. Германов та О.П.Світличний: «хоча роль адміністративної відповідальності у боротьбі з правопорушеннями у галузі земельного законодавства постійно зростає, проте невідповідність положень різних галузей права, недостатнє правове розроблення механізму застосування та

притягнення винних осіб до адміністративної відповідальності за порушення земельного законодавства негативно впливає не лише на її ефективність, але й на функціонування усіх ланок державного апарату [9, с. 217; 10, с. 33]».

У даному контексті, перш за все, варто зазначити, що представники вітчизняної правової науки демонструють різні підходи до розуміння природи та сутності адміністративної відповідальності у сфері земельних відносин. Переважна частина вчених (Н.В. Бондарчук, О.П. Германов, Л.В. Мелех, О.В. Слюсаренко, О.С. Мірошніченко, В.В. Пахомов, М.В. Шульга) розглядає її як негативну реакцію держави на порушення земельного законодавства, котра втілюється у застосовуванні щодо правопорушників санкцій відповідних адміністративно-деліктних норм за процедурою, визначеною КУпАП чи іншими законодавчими актами [11, с. 408; 12, с. 35; 13, с. 259—260; 14, с. 8; 15, с. 12—13; 16, с. 52; 17, 384].

Інші науковці (І.В. Федорчак, А.В. Шестакова, О.М. Шуміло) вбачають у ній обов'язок порушника земельного законодавства зазнати негативного впливу примусових заходів, передбачених адміністративно-деліктним законодавством. Зокрема, на їх думку, адміністративна відповідальність у сфері земельних правовідносин являє собою: «примусове виконання за спеціально визначеною процедурою суб'єктом адміністративного правопорушення застосованих до нього заходів адміністративно-правового впливу, встановлених державою й реалізованих спеціально уповноваженими органами чи посадовими особами з метою охорони земельних правовідносин, попередження правопорушень, виховання й покарання винної особи» [18, с.138; 19, с. 294]».

Водночас, окремі дослідники здійснюють спроби поєднати обидва наведені підходи в єдиний концепт адміністративної відповідальності у сфері земельних відносин. Так, наприклад, Л.В. Мілімко пропонує розуміти під нею: «специфічне реагування держави з метою захисту земельних відносин шляхом виконання суб'єктом, що вчинив адміністративний проступок, примусово застосованих до нього заходів впливу спеціально уповноваженими органами чи посадовими особами за процедурою визначеною Кодексом України про адміністративні правопорушення чи іншими законодавчими актами [20, с. 38]». Одразу зауважимо, цю конкретну спробу важко назвати вдалою, оскільки вона пов'язує негативну реакцію держави на правопорушення з діями, а отже й з волею суб'єкта правопорушення. Насправді ж державний примус та юридична відповідальність застосовуються незалежно від волі та бажання юридично зобов'язаних

суб'єктів [21, с. 19]. Більше того, державний примус завжди передбачає: «заперечення волі підвладної особи і зовнішній вплив на її поведінку [22, с. 106]».

Стосовно питання про те, що саме слід розуміти під адміністративною відповідальністю в сфері земельних відносин — негативну реакцію держави на правопорушення чи безпосередній вплив такої реакції на правопорушника, — то, безумовно, кожен зі згаданих вище підходів має право на існування. За великим рахунком, все залежить від того, який аспект адміністративної відповідальності піддається аналізу: будучи формою правозастосування, вона мислиться як діяльність (реакція) держави, а, втілюючись у покаранні правопорушника, вона завжди передбачає негативний вплив на правову, особистісну або матеріальну сфери його життя.

Та все ж, оскільки правова наука і юридична практика вимагають однозначності визначень, вважаємо за доцільне розглядати поняття «адміністративна відповідальність у сфері земельних відносин» крізь призму діяльнісного підходу, тобто як: *застосування уповноваженими суб'єктами державної влади адміністративних стягнень або інших заходів впливу, передбачених законом, щодо осіб, винних у вчиненні адміністративних правопорушень, спрямованих проти сфери земельних відносин.*

Список використаних джерел

1. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України від 30.09.2019р. № 722/2019. *Офіційний вісник України*. 2019. № 79. Ст. 2712.

2. Ярмиш О., Гуржій Т. Правове забезпечення земельної реформи в Україні. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2014. № 1. С. 83—92.

3. Гуржій Т.О., Гуржій А.В. Удосконалення законодавства про відповідальність за адміністративні проступки. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2022. № 5. С. 78—87.

4. Гуржій Т.О. Правове регулювання адміністративно-деліктних відносин: перспективи розвитку. *Вісник прокуратури*. 2008. № 8. С. 92—99.

5. Gurzhii T., Goncharuk S., Kuzmenko O., Berlach A., Yarmaki K. Establishment of the institute of administrative responsibility in the legal system of Ukraine. *Journal of Law and Political Sciences*. 2021. Vol. 26 (1). P. 261—284.

6. Гуржій Т.О. Актуальні проблеми законодавчого регулювання адміністративно-деліктних відносин у сфері безпеки дорожнього руху. *Право України*. 2009. № 3. С.90—95.

7. Гуржій Т.О. Адміністративна відповідальність за порушення правил дорожнього руху у світлі законодавчих новел. *Адміністративна реформа та проблеми вдосконалення діяльності правоохоронних органів* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., (Сімферополь-Ялта, 11-12 грудня 2008 року). Сімферополь : КЮІ ОДУВС, 2008. С. 39—40.

8. Гуржій Т.О. Нормативна регламентація адміністративної відповідальності водіїв за порушення Правил дорожнього руху. *Вісник Прокуратури*. 2007. № 7. С. 109—112.

9. Світличний О.П. Правовий аналіз визначення та застосування земельно-правової відповідальності як спеціального виду юридичної відповідальності за порушення земельного законодавства. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2010. №4—5. С. 139—145.

10. Германов О.П. Адміністративна відповідальність за правопорушення у сфері земельних відносин: поняття та специфіка. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2019. Спецвипуск. Т.2. С. 31—35.

11. Бондарчук Н. В. Актуальні питання адміністративної відповідальності за земельні правопорушення. Вчені записки Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського. Серія «Юридичні науки». 2011. Т. 24 (63). № 2. С. 407—411.

12. Германов О.П. Адміністративна відповідальність за правопорушення у сфері земельних відносин: поняття та специфіка. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2019. Спецвипуск, Т. 2. С. 31—35.

13. Мелех Л. В. Юридична відповідальність за правопорушення у сфері земельних відносин. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 8. С. 259—262.

14. Слюсаренко О.В. Адміністративно-правове регулювання режиму земель оборони : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2004. 18 с.

15. Мірошніченко О.С. Адміністративно-правові засоби охорони земельних відносин в Україні : автореф. дис канд. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2005. 20 с.

16. Пахомов В.В. Адміністративна відповідальність за правопорушення у сфері земельних відносин. *Наше право*. 2015. № 6. С. 46—53.

17. *Земельне право* ; за ред. М. В. Шульги. Харків: Юрайт, 2023. 592 с.

18. Федорчак І.В. Поняття та ознаки адміністративної відповідальності у сфері земельних правовідносин. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2013. № 4. С. 136—138.

19. Шестакова А. В., Шуміло О.М. Застосування адміністративної відповідальності за порушення земельного законодавства. Об'єднані наукою: перспективи міждисциплінарних досліджень: матеріали VII Всеукр. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів та молодих вчених, м. Київ, 12—13 листоп. 2020 р. К.: Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка, Рада молод. вчених, Студент. парламент, Наук. парк., Наук. товариство студентів та аспірантів, 2020. С. 293—296.

20. Мілімко Л. В. Особливості адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері земельних відносин. *Підприємництво, господарство і право*. 2008. № 1. С. 28—38.

21. Шевчук О. М. Засоби державного примусу у правовій системі України : автореф.дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2003. 18 с.

22. Шевчук О. М. Державний примус у системі засобів соціального впливу. *Вісник Харківського університету внутрішніх справ*. 2002. Вип. 17. С. 105—109.

РІВНІСТЬ ТА ДИСКРИМІНАЦІЯ У ТРУДОВИХ ВІДНОСИНАХ

Євгенія ТИМОШЕНКО,
студентка, 1 курс, 11 група,
факультет міжнародної торгівлі та права,
Державний торговельно-економічний університет,
Київ, Україна

Конституція України гарантує кожному громадянину право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується. При цьому на законодавчому рівні забороняються будь-які форми дискримінації [1].

Дискримінація — одне з низки явних та розповсюджених порушень прав і свобод людини. Часто підставою для вчинення дискримінаційних дій є стереотипи та упередження. Що ж стосується дискримінації у сфері праці — то це нерівні можливості працівників, наділених рівною продуктивністю, або неоднакове до них відношення з боку роботодавців, суспільства і держави, а також свідоме

обмеження прав суб'єктів соціально-трудова відносин, що перекриває їм доступ до рівних можливостей на ринку праці.

Сьогодні головною проблемою дискримінації в Україні є її поширена форма прояву, яка полягає в гендерній нерівності у сфері зайнятості та пошуку роботи. Дискримінація на ринку праці є достатньо розповсюдженим явищем, втім у нашій державі над дослідженням проблем дискримінації у трудових відносинах почали працювати лише після проголошення незалежності. Так, було доповнено норми Кодексу законів про працю України (ст. 2-1), Законів України «Про рекламу» (ст. 24-1), «Про зайнятість населення» (ст. 11), «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» (ст. 17).

Відповідно ст. 24 Конституції України громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками[1].

Відповідно до ст. 2-1 Кодексу законів про працю України держава забезпечує рівність трудових прав усіх громадян. Забороняється будь-яка дискримінація у сфері праці, зокрема порушення принципу рівності прав і можливостей, пряме або непряме обмеження прав працівників залежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, гендерної ідентичності, сексуальної орієнтації, етнічного, соціального та іноземного походження, віку, стану здоров'я, інвалідності, підозри чи наявності захворювання на ВІЛ/СНІД, сімейного та майнового стану [2]. Також, стаття 6 Закону України «Про зайнятість населення» забороняє будь-яку дискримінацію у сфері зайнятості.

Видами дискримінації у трудових відносинах є:

1) пряма дискримінація — це випадки коли людина цілеспрямовано відмовляє в чомусь іншій людині або ж цілій групі людей певної раси, віку чи статі. Іншими словами це випадки, коли до деяких осіб ставляться менш прихильно, ніж до інших в аналогічній ситуації;

2) непряма дискримінація — проявляється у створенні певних умов, коли певна група осіб ставиться в несприятливу ситуацію в порівнянні з іншою групою, незалежно від офіційного законодавства держави.

До наслідків дискримінації у трудових відносинах можна віднести:

1. *Порушення прав людини*: Дискримінація порушує право на рівні можливості та соціальну справедливість у сфері праці, яке гарантоване багатьма міжнародними та національними нормативно-правовими актами.

2. *Погіршення психологічного здоров'я*: Проходження через дискримінацію на робочому місці може викликати стрес, депресію та інші психологічні проблеми у постраждалих працівників.

3. *Зниження професійного розвитку*: Постраждали працівники можуть відчувати дискримінацію та втрату мотивації до праці через відчуття несправедливості на робочому місці.

4. *Втрата продуктивності*: Дискримінація може призвести до низької продуктивності праці через відсутність позитивних чинників на роботі і ефективної співпраці в колективі.

5. *Втрата довіри та репутації організації*: Організації, що допускають дискримінацію, ризикують втратити довіру споживачів, клієнтів та інших стейкхолдерів, що може негативно позначитися на їх репутації та прибутковості.

Важливо також зазначити, що Україна підписала низку міжнародних конвенцій та угод, які передбачають захист від дискримінації, зокрема Конвенцію Міжнародної організації праці МОП № 111 «Дискримінація у сфері праці та занять», ухвалену 1958 року.

Крім того наша держава має:

1. **Законодавство про дискримінацію**: Україна прийняла Закон «Про забезпечення рівних прав та можливостей чоловіків і жінок» та Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні». Ці закони передбачають правовий захист від дискримінації на підставі різних критеріїв, таких як стать, раса, етнічне походження, релігія тощо.

2. **Наглядові органи**: Україна має органи, які відповідають за нагляд і виконання законодавства про дискримінацію. Наприклад, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, комітет з питань прав людини при Кабінеті Міністрів України, омбудсман з прав людини в автономній Республіці Крим, місті Києві та областях.

3. **Освітні програми та інформаційні кампанії**: Уряд України сприяє освітнім програмам та інформаційним кампаніям з метою підвищення свідомості громадян щодо проблеми дискримінації, а також розуміння їхніх прав та обов'язків.

Отже, важливо продовжувати працювати над посиленням правового розвитку і практичного забезпечення принципу рівності та заборони дискримінації у трудових відносинах. Крім того, необхідно активізувати освітню та просвітницьку діяльність для громадськості і

бізнес-спільноти з метою підвищення обізнаності про дискримінацію, про важливість забезпечення рівних можливостей на робочому місці для всіх громадян. Це єдиний спосіб досягти більшої справедливості та гармонії у трудових відносинах нашого суспільства. На мою думку, всі ці аспекти зможуть зміцнити та надолужити прогалини в освітній, просвітницькій діяльності та національному законодавстві, а саме покращити захист працівників від дискримінації і утисків зі сторони роботодавця та колективу.

Список використаних джерел

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.

2. Кодекс законів про працю України : Закон Верховної Ради УРСР від 10 грудня 1971 р. № 322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>.

ПРИВАТНЕ ПРАВО ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАХИСТУ ПРАВ ПРАЦІВНИКІВ ТА СПОЖИВАЧІВ У СФЕРІ ГОСТИННОСТІ

Яна ЮЗЬКІВ,
*студентка, 3 курс, 4 група,
факультет технологій та бізнесу,
Державний торговельно-економічний університет,
Київ, Україна*

Ольга СОНЮК,
*доцент кафедри правового забезпечення безпеки бізнесу,
Державний торговельно-економічний університет,
Київ, Україна*

Приватне право виступає як важливий інструмент захисту прав працівників та споживачів у сфері гостинності через ряд юридичних інструментів та правових механізмів, які воно надає.

Приватне право — це сукупність правових норм різних правових галузей, що регулює відносини між приватними особами, що можуть бути юридичними чи фізичними особами[4]. Основна мета

приватного права полягає в забезпеченні регуляції відносин між приватними особами, захисті їх прав та інтересів, а також вирішенні конфліктів та спорів шляхом застосування відповідних правових норм і принципів.

Ця галузь права у сфері гостинності сприяє стабільності, впевненості та розвитку, забезпечуючи законність та справедливість у відносинах між працівниками та споживачами даної сфери.

Сфера гостинності- це складна та багатогранна сфера, яка базується на постійних відносинах та комунікації працівників і гостей. Саме тому ці відносини повинні бути відрегульовані законом, щоб права й обов'язки усіх учасників були узгоджені.

В Україні існує система законів, які захищають права працівників та споживачів. Ця система складається з багатьох різних нормативно-правових актів, що належать до різних галузей права. Їх мета — гарантувати права людей, які працюють та купують товари та послуги. Конституція України також гарантує державний захист прав споживачів. Це означає, що у людей є право на безпечні та якісні товари та послуги, а також на справедливе відшкодування шкоди у разі їх порушення.

Приватне право тісно взаємопов'язане із законодавчими актами та Законами України «Про захист прав споживачів», «Про якість та безпечність харчових продуктів та продовольчої сировини», «Про охорону праці» та Кодексом законів про працю України або Трудовим кодексом.

Головним законодавством України про захист прав споживачів, що встановлює перелік прав споживачів та механізми їх захисту для суб'єктів господарювання незалежно від форми власності, які здійснюють виробництво, продаж товарів або харчових продуктів, виконують роботи або надають послуги згідно з Законом України «Про права споживачів»[2].

Законодавство про захист прав споживачів складається з цього Закону, Господарського кодексу України, Цивільного кодексу України та інших нормативно-правових актів, що містять положення про захист прав споживачів[2].

Невід'ємною частиною законодавства про захист прав споживачів є законодавча система вимог до якості та безпеки побутових товарів, робіт і послуг, а також правові механізми контролю за їх дотриманням державними органами. Серед них Закон України «Про стандартизацію» та Закон України «Про забезпечення охорони здоров'я та епідемічного благополуччя населення»[1].

Кодекс законів про працю України або Трудовий кодекс є основним нормативно-правовим актом, що регулює трудові відносини між працівниками та роботодавцями в Україні. Він містить ряд норм і положень, які стосуються роботи працівників у всіх галузях економіки, включаючи сферу гостинності.

Трудовий кодекс встановлює загальні принципи та норми, що регулюють трудові відносини між працівниками та роботодавцями, включаючи умови праці, заробітну плату, відпустки, умови працевлаштування та звільнення, регулює час роботи і відпочинку, заохочення та стягнення з працівників, гарантії для останніх із боку роботодавця, тобто захищає права працівників та встановлює відповідні умови роботи, що гарантовані законом[3].

Приватне право має велике значення в забезпеченні незалежності і самостійності приватних осіб і тому є умовою забезпеченням розвитку ринкової економіки, демократії, громадянського суспільства [4]. Приватне право-це важлива складова діяльності закладів сфери гостинності, адже законодавчі акти, створюючи правову стабільність, формують базу для надання якісних послуг споживачам та забезпечують відповідні умови праці робітникам.

Приватне право надає працівникам та споживачам у сфері гостинності ряд можливостей:

- захист особистих прав та інтересів;
- визначає правила укладення та виконання договорів у сфері гостинності, які стосуються як працевлаштування, так і надання послуг споживачам;
- забезпечує механізми вирішення спорів, які можуть виникати між працівниками та роботодавцями, або між споживачами та підприємствами гостинності;
- отримання відшкодування у разі невиплати зарплати для працівників та відшкодування при наданні неякісних послуг;
- право на надання якісних послуг в повному обсязі, достовірну, необхідну та своєчасну інформацію;
- працівники та споживачі можуть застрахувати свої ризики, пов'язані з діяльністю у сфері гостинності.

Приватне право — це дієвий інструмент захисту прав працівників та споживачів у сфері гостинності. Знаючи свої права та використовуючи доступні інструменти, можна ефективно захищати свої законні інтереси.

Список використаних джерел

1. Правове регулювання захисту прав споживачів. Головне управління держпродспоживслужби в хмельницькій області URL: <https://consumerhm.gov.ua/1956-pravove-regulyuvannya-zakhistu-prav-spozhivachiv> .

2. Про захист прав споживачів : Закон України від 10.06.2023 р. № 3153-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3153-20#Text>.

3. Учасники проектів Вікімедіа. Кодекс законів про працю України Вікіпедія URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/ Кодекс_законів_про_працю_України](https://uk.wikipedia.org/wiki/Кодекс_законів_про_працю_України) .

4. Учасники проектів Вікімедіа. Приватне право — Вікіпедія. Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Приватне_право.

5. John. Як забезпечити безпеку гостей та співробітників. Hotel Solution. URL: <https://hotel-solution.com.ua/news/how-to-ensure-the-safety-of-guests-and-employees> .

УНІФІКАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА ЯК ДРАЙВЕР ВЗАЄМНОГО НАБЛИЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ПРАВОВИХ СИСТЕМ

ПЕРСПЕКТИВИ ГАРМОНІЗАЦІЇ ІНСТИТУТУ НОТАРІАТУ ВІДПОВІДНО ДО СТАНДАРТІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Софія БИЧОК,
*студентка, 3 курс, 11 група,
факультет міжнародної торгівлі та права,
Державний торговельно-економічний університет,
Київ, Україна*

Діана БУКАТОВА,
*доцент кафедри міжнародного, цивільного
та комерційного права, канд. юрид. наук,
Державний торговельно-економічний університет,
Київ, Україна*

Дослідження проблем у сфері нотаріальної діяльності спонукало науковців та нотаріусів порушити питання про реформування та трансформацію сучасного українського нотаріату. Діюче законодавство, що регулює нотаріальну діяльність, потребує змін, котрі актуалізують напрями розвитку вітчизняного нотаріату, забезпечать його удосконалення, сприятимуть децентралізації структури нотаріальних установ з метою надання громадянам якісних правових послуг та вчинення нотаріальних дій відповідно до міжнародних стандартів. Крім того, необхідно вжити заходів для інтеграції українського нотаріату як інституту позасудового захисту цивільних прав до європейських стандартів. Проте, слід зауважити, що модернізація нотаріату — це довготривалий процес, який тісно пов'язаний з іншими реформами, що відбуваються в державі.

На нашу думку, важливим аспектом такої гармонізації є систематичне та послідовне узгодження діяльності нотаріату з урахуванням впровадження цифрових технологій у дану сферу, водночас забезпечуючи унікальність і розвиток професії, а також незалежність нотаріального самоврядування.

Подібне рішення має важливе значення на тлі активного процесу європейської інтеграції. Враховуючи дану обставину, доречним вбачається аналіз характерних позитивних рис діяльності нотаріату в країнах Європи. Зокрема, зазначимо, що цінний практичний інструментарій можна перейняти у нотаріусів країн Балтії, Німеччини, Франції, Грузії, Польщі та інших.

Так, у Німеччині професія нотаріуса вважається престижною та високоповажною, а також не є суворо контрольованою державою. Незважаючи на розвиток цифрових технологій, персональна роль нотаріуса в цивільному обороті та його індивідуальний підхід до кожної справи залишаються вирішальними. Як наслідок, інформаційні технології мають бути корисним інструментом у руках кваліфікованого нотаріуса. У Німеччині опрацьовується система електронного архіву нотаріуса і дані фахівці на практиці застосовують картки електронного підпису, видані Федеральною нотаріальною палатою [1].

Ще однією країною, яка успішно впроваджує програму нотаріального реформування, беручи до уваги європейський досвід, є Грузія. Відповідно до чинного законодавства, в Грузії відсутній поділ на публічний та приватний нотаріат. Одним із важливих аспектів грузинського законодавства є те, що нотаріусам дозволено укласти трудові договори між собою. Крім того, в Грузії існує електронний реєстр усіх нотаріальних дій, що забезпечує прозорість та підзвітність. З 2010 року грузинські нотаріуси також можуть засвідчувати довіреності та підписи на заявах за допомогою відео зв'язку [2].

На ряду із вже згаданими країнами, міцним взаємозв'язком між нотаріусом та клієнтом характеризується французький нотаріат. Нотаріуси виконують усі завдання, пов'язані з документами, включаючи збір необхідних документів, складання нотаріальних документів, засвідчення документів, реєстрацію документів, а також комунікацію з органами державної влади або муніципальними службами, коли це необхідно. Також нотаріуси у Франції застосовують інструмент для ідентифікації та підпису документів, подібний до електронного цифрового підпису. Документи підписуються на комп'ютері, завіряються цифровим підписом нотаріуса та зберігаються в електронному форматі, а цифровий обмін з банками для іпотеки та нотаріальні депозити для розрахунків є звичайною практикою [3].

Неодмінно, з метою виконання вимог, необхідних для членства України в ЄС, необхідно привести національне законодавство у відповідність до європейських стандартів. Аналіз масиву вітчизняного нормативно-правового регулювання у сфері нотаріату свідчить про те, що невпорядкованість та неузгодженість положень значною

мірою перешкоджає та уповільнює роботу нотаріусів. Доречним, на наш погляд, у контексті даної необхідності, слід проаналізувати чинну систему законодавства, що регулює діяльність нотаріату в Україні та кодифікувати її в єдиний комплексний нормативний документ — Нотаріальний процесуальний Кодекс або Кодекс нотаріату України.

Впровадження зазначеного нормативно-правового акту забезпечить належне регулювання процесуальних особливостей нотаріальної діяльності, встановлення прозорих та зрозумілих механізмів вчинення кожної нотаріальної дії, а також інструментів для оскарження її правомірності.

Зауважимо, що 15 лютого 2022 року було прийнято за основу проєкт Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення регулювання нотаріальної діяльності». Даний законопроєкт спрямований в першу чергу на удосконалення інституту нотаріату як одного з механізмів реалізації гарантій захисту прав фізичних та юридичних осіб, підвищення якості надання нотаріальних послуг, забезпечення доступності нотаріальних та реєстраційних дій, а також запровадження нових антирейдерських заходів. Слід зазначити, що заплановані зміни передбачається впровадити за трьома пріоритетними напрямками [4]:

- перехід до єдиного нотаріату, ліквідація системи поділу нотаріусів на державних та приватних, як це практикується у більшості європейських країнах;
- запровадження системи електронного нотаріату;
- передання окремих повноважень у сфері нотаріату від центрального органу виконавчої влади до органу професійного самоврядування нотаріусів (здійснення саморегулювання).

Вважаємо, що пріоритетом при переході до єдиного нотаріату має бути забезпечення дотримання прав та інтересів громадян, особливо соціально вразливих верств населення.

Для забезпечення доступності базових нотаріальних послуг для соціально незахищених верств населення також необхідно розробити комплекс заходів, а саме:

- введення пільгових цін на нотаріальні послуги для пенсіонерів, осіб з інвалідністю, військовослужбовців тощо;
- активізація роботи програм безоплатної правової допомоги, які включатимуть базові послуги нотаріуса;
- проведення інформаційних кампаній про доступні нотаріальні послуги та пільги для соціально незахищених верств населення;

- забезпечення організації постійної роботи виїзних громадських приймалень із залученням приватних нотаріусів;
- створення актуальних «гарячих ліній» з питань організації роботи та діяльності державних нотаріальних контор, приватних нотаріусів;
- надання консультацій на офіційних веб-сторінках територіальних органів Міністерства юстиції в режимі «питання — відповідь» за допомогою засобів електронної пошти.

Оскільки важливо, щоб кожна людина, незалежно від її матеріального становища чи місця проживання мала можливість звернутися за допомогою до нотаріуса.

Завдяки впровадженню єдиної системи нотаріату відбудеться поступова ліквідація державних нотаріальних контор, що призведе до значного скорочення державних витрат на їх утримання. Це сприятиме економії бюджетних коштів. Адже, на жаль, наразі існують проблеми з матеріально-технічним забезпеченням державних нотаріальних контор, неналежною оплатою праці державних нотаріусів та, як наслідок, закриття окремих державних нотаріальних контор. Найбільш ефективним вирішенням цієї ситуації був би перехід до єдиної системи нотаріату, заснованої на приватній нотаріальній формі діяльності [5].

Що ж стосується можливості запровадження електронного нотаріату, необхідно комплексно підійти до цього процесу, враховуючи досвід іноземних держав-членів Міжнародного союзу нотаріату та не копіюючи безумовно їхні напрацювання. Нотаріальна палата України вже тривалий час працює над реалізацією такої системи, і спільно з Міністерством юстиції удосконалюють ці напрацювання відповідно до сучасних вимог діджиталізації та з урахуванням європейського досвіду нотаріальної практики.

Підкреслимо, що в рамках проєкту масштабної цифровізації нотаріальної діяльності передбачається відмова від паперових нотаріальних книг, зменшення кількості документів, необхідних для вчинення нотаріальних дій, автоматизація процесів, покращення інформаційного обміну між державними ресурсами, ведення електронних нотаріальних архівів, використання електронних робочих місць нотаріусів, запровадження електронних реєстрів нотаріальних дій тощо.

Зокрема, Постановою Кабінету Міністрів України «Деякі питання функціонування Єдиної державної електронної системи е-нотаріату» від 29 грудня 2023 року було встановлено, щодень початку

функціонування Електронного реєстру нотаріальних дій, Електронного нотаріального архіву як складових Єдиної державної електронної системи е-нотаріату визначається рішенням Міністерства юстиції, що публікується в Офіційному віснику України. Держателем електронної системи нотаріату буде Міністерство юстиції України, технічним адміністратором — державне підприємство «Національні інформаційні системи», що належить до сфери управління Мін'юсту. Нотаріальна палата України відповідатиме за функціональне адміністрування електронного робочого місця нотаріуса [6].

Якщо ж брати до уваги підхід і модель практики країн латинського нотаріату, то варто було б казати про те, що Електронний реєстр нотаріальних дій повинен належати та перебувати в адмініструванні Нотаріальної палати України, адже в Європі нотаріальні електронні реєстри належать професійним самоврядним організаціям.

Ключовою особливістю електронних нотаріальних послуг є не просто автоматизація функцій нотаріуса, а підвищення їх доступності та зручності для всіх членів українського суспільства. Загалом, не слід нехтувати й тим, що нотаріуси теж розраховують на впровадження електронного цифрового нотаріального архіву та системи звітності, що спростить нотаріальний процес та дозволить приділяти більше часу іншим важливим завданням. У той час як деякі європейські та пострадянські країни вже запровадили електронні нотаріальні послуги в різних формах, українська система нотаріату має пройти власний унікальний шлях, враховуючи особливості нашої правової системи та економічного розвитку.

Інноваційна концепція передбачає перехід нотаріальної професії від самоврядування до саморегулювання. Даний підхід допоможе забезпечити більшу гнучкість та ефективність у вирішенні нагальних питань, зокрема у підвищенні професійних стандартів у нотаріаті. Саморегулювання може призвести до кращого нагляду за якістю послуг та дотриманням етичних стандартів. Так, в Україні самоврядування нотаріусів здійснюється в межах діяльності Нотаріальної палати України.

Так само вважаємо за необхідне розглянути можливість розширення й спектру нотаріальних та інших послуг, що надаються нотаріусами від імені держави. Варто передбачити у законодавстві функції попереднього забезпечення нотаріусом доказів; запровадження можливості позасудового встановлення нотаріусом фактів, що мають юридичне значення, зокрема таких, як реєстрація народження, усиновлення, шлюбу, розлучення тощо. До речі, такий досвід вже існує у таких країнах, як Іспанія, Естонія, Франція, Латвія та інших.

На ряду з зазначеним вище, розширення ролі нотаріусів як медіаторів є надзвичайно актуальним питанням. Оскільки нотаріальна медіація широко використовується у вирішенні сімейних та майнових спорів, спираючись на міжнародний досвід. Саме в країнах латинського нотаріату активно використовуються медіаційні техніки у своїй професійній діяльності. Директива Європейського парламенту та Ради № 2008/52/ ЄС «Про деякі аспекти посередництва (медіації) в цивільних та комерційних справах» від 21 травня 2008 р. визначає медіатора як «будь-яку третю особу, до якої звернулися з проханням провести медіацію ефективно, неупереджено та компетентно, незалежно від віросповідання або професії цієї третьої особи у відповідній державі-члені, та способу, у який ця третя особа була призначена або отримала запит провести медіацію» [7]. 15 грудня 2021 року набрав чинності Закон України від 16 листопада 2021 року № 1875-ІХ «Про медіацію», яким визначено, що нотаріуси можуть проводити медіацію у порядку, визначеному законом, за умови проходження ними базової підготовки медіатора. Нотаріальна палата України в свою чергу здійснює підготовку нотаріусів у сфері медіації, веде та оприлюднює реєстри нотаріусів, які пройшли підготовку у сфері медіації [8]. Створення Центру медіації при Нотаріальній палаті України є значним кроком вперед у залученні нотаріату як визнаного інституту до впровадження практики попереджувального правосуддя. Цей центр має на меті об'єднати нотаріусів, які спеціалізуються також на питаннях і методах застосування медіації.

Таким чином, незважаючи на те, що наразі в правовому регулюванні і сфері нотаріату існує значна кількість прикладних проблем, котрі потребують оперативного вирішення, оскільки створюють певні конфліктні та колізійні ситуації не лише для нотаріусів, але й для громадян та бізнесу, зусилля України щодо приведення законодавства у відповідність до європейських стандартів вже сприяють підвищенню довіри громадян та забезпечують більшу захищеність їх прав та інтересів.

Реформа системи нотаріату позитивно вплине насамперед на пересічних громадян, оскільки вона дозволить заощадити їх час та кошти, зробити нотаріальні дії більш доступними, забезпечити надійний захист від шахрайства, суттєво зекономити кошти державного бюджету та, зрештою, наблизитися до стандартів ЄС. Ми вважаємо, що система нотаріату України має великий потенціал для успішного розвитку та діджиталізації за умови належного впровадження механізмів, розроблених органами державної влади та Нотаріальною палатою України, з урахуванням позитивного досвіду країн Європейського Союзу.

Список використаних джерел

1. Нотаріат в Німеччині. 2023. URL: <http://yurradnik.com.ua/news/notariat-v-nimechchini/>
2. Головенко І. А. Нотаріат в умовах грузинського економічного дива. Юридичний радник. 2012. № 2. URL: <http://yurradnik.com.ua/stati/d0-bd-d0-be-d1-82-d0-b0-d1-80-d1-96-d0-be/>
3. Світові системи нотаріату: порівняльний аналіз. Юридичні науки. 2020. Т. 7, № 1. С. 140. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2020/may/21501/23.pdf>
4. Про прийняття за основу проекту Закону України про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення регулювання нотаріальної діяльності : Постанова Верховної Ради України від 15.02.2022 р. № 2051-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2051-20#Text>
5. Богатир Ю. В, Гордієнко К. О., Петришина В. А. Реформування органів нотаріату в Україні: проблеми та перспективи. Правове регулювання економіки. 2018. № 17. С. 237—248. URL : <https://core.ac.uk/download/pdf/197272927.pdf>
6. Деякі питання функціонування Єдиної державної електронної системи е-нотаріату : Постанова Кабінету Міністрів України від 29.12.2023 р. № 1406. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1406-2023-п#Text>
7. Директива № 2008/52/ЄС Європейського парламенту і Ради про деякі аспекти посередництва (медіації) в цивільних та комерційних справах : Директива Європейського співтовариства від 21.05.2008 р. № 2008/52/ЄС. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a95#Text
8. Про медіацію : Закон України від 16.11.2021 р. № 1875-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text>
9. Про нотаріат : Закон України від 02.09.1993 р. № 3425-XII : станом на 30 січня 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12#Text>

ЗАХИСТ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ЄС

Дар'я ЄФАНОВА,
*студентка, 2 курс, 17 група,
факультет міжнародної торгівлі та права,
Державний торговельно-економічний університет,
Київ, Україна*

Ганна ІЛЬЧЕНКО,
*доцент кафедри міжнародного, цивільного
та комерційного права,
Державний торговельно-економічний університет,
Київ, Україна*

Захист прав інтелектуальної власності є важливим аспектом в сучасному світі, який має значення як для індивідуальних творців і компаній, так і для економічного розвитку країн. Україна та країни Європейського Союзу визнають цю необхідність і приділяють значну увагу захисту прав даних відносин.

Під терміном «інтелектуальна власність» розуміється творіння людського розуму, такі як винаходи, корисні моделі чи промислові зразки, літературні, художні чи наукові твори. [1, с. 13]. На відміну від поняття та значення інтелектуальної власності, поняття «право інтелектуальної власності» юридично закріплене в законодавстві України та країн ЄС таких, як Німеччина та Франція [2, с. 185].

Найважливішим нормативним актом у Франції у сфері інтелектуальної власності (далі — ІВ) є Закон про інтелектуальну власність, який встановлює основні умови для власників продуктів і тих, хто їх використовуватиме. За недотримання даних умов передбачається відповідальність, як цивільна, так і кримінальна. Примусовими вимогами для власників ІВ є отримання ліцензії на винахід, яка видається на патент, який не використовується, а також на патент, який без дозволу власника не дозволяється використовувати. З огляду на особливості захисту прав ІВ у Франції, слід зазначити, що патенти є найважливішим елементом у сфері у цій сфері та охороняються законом і системою правозастосування РІД (Реєстр інтелектуальної власності). Крім того, патентний захист відображається в існуванні відповідних органів з патентного захисту таких, як Міністерство наукових дослід-

жень та Міністерством малого і середнього бізнесу. До компетенції цих міністерств входить співпраця з науковцями та промисловими діячами [3, с. 284].

Щодо ФРН, то Німеччина є одним з основоположних лідерів у галузі авторського права та суміжних прав. Дані положення закріплені у таких законодавчих актах, як Закон ФРН «Про авторське право і суміжні права»[4]. Щодо цивільного судочинства, то позови з приводу захисту права інтелектуальної власності розглядаються спеціалізованими судами. Також захист ІВ у ФРН враховує економічні фактори, що проявляється в наступному: судова система повинна забезпечувати правосуддя за справедливою ціною; засоби судового захисту (розмір виплат та відшкодування шкоди у випадку доведення порушення) Сьогодні більшість правопорушень у сфері інтелектуальної власності регулюються відповідно до процедури приватного обвинувачення в межах цивільного судочинства, коли правопорушник, якщо його визнано винним у скоєнні правопорушення, зобов'язаний виплатити значний штраф за повторне правопорушення [2, с. 187].

В Україні відносини, що складаються у зв'язку із створенням і використанням об'єктів авторського права і суміжних прав, регулюються Цивільним кодексом України, Законом України «Про авторське право і суміжні права» [5]. Також важливо зазначити ст.41 Конституції України, яка гарантує кожному право володіти, користуватися і розпоряджатися результатами своєї творчої, інтелектуальної діяльності, а також гарантує право на недоторканність даної діяльності [6]. За порушення прав ІВ в Україні особу може бути притягнуто до цивільної, адміністративної та кримінальної відповідальності.

Також важливим аспектом є інтеграційний напрям України в ЄС наша держава намагається гармонізувати і в деякій мірі імплементувати в національне законодавство норми ЄС, щодо захисту прав ІВ. На даний момент, за даними інформаційно-аналітичної системи «Пульс Угода», виконано 98% поставлених задач у сфері ІВ, щодо наближення норм ЄС з українським законодавством. У розділі «Авторських прав та суміжних прав», а також у розділі «Захист прав ІВ», наразі все відповідає нормам ЄС [7].

Таким чином, підсумовуючи, можемо зробити висновки, що захист прав інтелектуальної власності в Україні та ЄС є важливим фактором створення сприятливих умов для інновацій, технологічного розвитку та культурного прогресу, а також одним із напрямків зобов'язань, які Україна взяла на себе у зв'язку із отриманням членства в ЄС. Взаємна співпраця, гармонізація законодавства та

ефективні механізми правозастосування допомагають забезпечити високий рівень захисту правовласників та створюють умови для подальшого розвитку сфери ІВ.

Список використаних джерел

1. Джунь В. В. Право інтелектуальної власності. Київ ДП «Видавничий дім «Персонал» 2017. 432 с.
2. Боярчук О.М. Захист права інтелектуальної власності: особливості здійснення в Україні, США та країнах Європейського Союзу (Німеччина, Франція). Аналітичне та порівняльне правознавство 2023. № 6. С. 184—188. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/294411/287196> (дата звернення 01.04.2024).
3. Жила К.В., Кришталь А.О. Правове регулювання інтелектуальної власності у Франції. Гуманітарний дискурс суспільних проблем: минуле, сучасне, майбутнє 2023. С. 284—285. URL: <https://chipb.dsns.gov.ua/upload/2/0/2/8/1/5/9/konferenciiia-gumanitarnii-diskurs-suspilnix-problem-200423.pdf> (дата звернення 01.04.2024).
4. Gesetz über Urheberrecht und verwandte Schutzrechte. Bundesamt für Justiz. URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/urhg/> (дата звернення 01.04.2024).
5. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 01.12.2022 р. № 3792-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12#Text> (дата звернення 01.04.2024).
6. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
7. EU–UA: Пульс Угода. URL: <https://pulse.kmu.gov.ua/ua/direction/intelektualna-vlasnist>

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ КУРС ДОГОВІРНОГО ПРАВА

Ірина ЖИЛА,
*студентка, 3 курс, 10 група,
факультет міжнародної торгівлі та права,
Державний торговельно-економічний університет,
Київ, Україна*

Лариса НЕСКОРОДЖЕНА,
*канд. юрид. наук, доц.
доцент кафедри міжнародного,
цивільного та комерційного права
Державний торговельно-економічний університет,
Київ, Україна*

Метою євроінтеграційного курсу є створення умов для входження в суспільство європейських розвинутих країн, шляхом масштабних та найбільш важливих внутрішніх перетворень. Такі тенденції поширюються й на договірне право України [1].

Євроінтеграційний курс договірного права представляє собою один із правових напрямків такої інтеграції. Як правило, він базується на уніфікації та гармонізації основних норм та принципів вітчизняного законодавства, які мають на меті упорядкування головних стадій існування договірних відносин [2, с. 121].

Одне із визначень терміну «уніфікація» (лат. *unire facere* — робити єдиним) представляє собою створення одноманітних норм у внутрішньому праві різних держав задля правового регулювання схожих чи подібних видів суспільно-правових відносин. Для уніфікованого регулювання договірного права, як приклад європейською спільнотою використовується Загальноєвропейський закон про продажі (Common European Sales Law), прийнятий в 2011 році.

Щодо поняття «гармонізація», то воно являє собою інше правове явище. Як правило, воно виходить з того, що дає можливість різним законодавчим органам приймати нормативно правові акти, але дозволяє окремим членам приймати власні акти для досягнення спільної мети [3, с. 135]. Загалом, не реалізує юридичних рішень, але прагне зблизити різні правові рамки.

На сьогоднішній день, вітчизняні правознавці виокремлюють декілька шляхів євроінтеграції договірного права. Перший відбувається шляхом забезпечення органами державної влади ефективних

механізмів правового регулювання різноманітних інститутів договірного права за допомогою регламентів і директив. Другий же говорить про можливість євроінтеграції через розроблення рекомендованих приватних кодифікацій загально правових принципів та законів [4, с. 50].

Для прикладу, можна розглянути договірні відносини за участю споживачів, які на просторах Євросоюзу, досить часто, регулюються Директивами Європейського Парламенту та Ради. Як правило, вони мають за мету встановити високий рівень захисту споживчих прав для вільного та необмеженого руху товарів в межах ринку ЄС. До таких директив можна віднести, зокрема: про захист споживачів при зазначенні цін на товари, що пропонуються споживачам (№98/6/ЄС від 16.02.1998 р.); про недобросовісні умови у споживчих контрактах (№93/13/ЄС від 05.04.1993 р.); про дистанційну торгівлю та фінансові послуги споживачам (№2002/65/ЄС від 23.09.2002 р.) тощо.

Такі Директиви ЄС визначили основні принципи, які набули впливу не тільки для Союзу, а й для інших держав світу, в тому числі й для України. До таких принципів можна віднести: принцип відповідності товару договору; принцип недопустимості виключення або обмеження споживчих прав; принцип прозорого та точного забезпечення переддоговірної інформації споживачу при укладенні договорів; принцип заборони недобросовісних комерційних практик тощо.

Розглядаючи інші договірні відносини, варто звернути увагу на відносини у сфері державних закупівель та концесії, які регулюються наступними Директивами: щодо закупівель у сфері оборони (№ 2009/81/ЄС від 13.07.2009 р.); щодо закупівель у сфері комунального господарства (№2014/25/ЄС від 26.02.2014 р.); щодо договорів концесії (№2014/23/ЄС від 26.02.2014 р.) тощо. Із зазначених Директив Україна увібрала в себе: принцип взаємного визнання; принцип прозорості та рівного ставлення; принципи вільного руху товарів та послуг тощо.

Разом з тим, варто зазначити й те, що євроінтеграцію договірного права становить неконвенційна (незаконодавча) уніфікація, яка представляє із себе неофіційну кодифікацію, а також ряд інших документів, які не є обов'язковими. Так, УНІДРУА було розроблено ряд Принципів міжнародних комерційних договорів (PICC), що визначають спеціальний підхід питань права міжнародної торгівлі та встановлюють основи укладання й виконання міжнародних договорів. Однак, хоч зазначені Принципи і передбачають відсутність перешкод для приватних осіб можливість їх застосування до внутрішніх договорів, такі застосування можуть бути обмежені імперативними нормами внутрішнього законодавства.

На останок, варто наголосити й на тому, що згідно частини 1 статті 6 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» передбачено, що суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності при складанні тексту зовнішньоекономічного договору (контракту) мають право використовувати відомі міжнародні звичаї, рекомендації, правила міжнародних органів та організацій, якщо це не заборонено прямо та у виключній формі цим та іншими законами України [5].

На основі вищезазначеного, можна зробити висновок, що в умовах євроінтеграції договірного права, виникає гостра необхідність створення гармонізованих правових норм єдиного економічного простору задля вільного руху товарів та послуг на території України та ЄС.

Список використаних джерел

1. Європейська інтеграція. European integration portal. European integration portal. <https://eu-ua.kmu.gov.ua/integration/> (дата звернення: 08.04.2024).

2. Алексеев І. Г. Особливості та істотні умови принципів європейського договірного права. Міжнародне право та право європейського союзу. 2015. С. 120—125.

3. Перспективи гармонізації договірного права ЄС / О. Ю. Димінська 2017 № 3. С. 132—137 +http://nbuv.gov.ua/UJRN/pravo_2017_3_24 Європеїзація господарського договірного права України як напрям правової інтеграції / В. С. Мілаш // Актуальні проблеми права: теорія і практика. 2018. №1. С. 4757 http://nbuv.gov.ua/UJRN/app_2018_7

4. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України від 16.04.1991 р. № 959-ХІІ : станом на 31 груд. 2023 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text>

ЄВРОПЕЇЗАЦІЯ МІГРАЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА: ВИКЛИКИ ТА ШЛЯХИ ДО СПРАВЕДЛИВОСТІ ДЛЯ МІГРАНТІВ ТА БІЖЕНЦІВ

Володимир ЖУРАВЛЬОВ,
*студент, 4 курс, 24 група,
факультет міжнародної торгівлі та права,
Державний торговельно-економічний університет,
Київ, Україна*

Лілія НЕВАРА,
*доцент кафедри міжнародного,
цивільного та комерційного права,
Державний торговельно-економічний університет,
Київ, Україна*

Захист прав мігрантів та біженців у сучасному світі важливий більше ніж коли-небудь раніше. Зростання міжнародних міграційних потоків та глобальних криз, пов'язаних зі змінами клімату, конфліктами та іншими факторами, накладають серйозні виклики на країни та суспільства. В контексті європеїзації національного міграційного законодавства, ці виклики стають особливо актуальними, вимагаючи комплексного підходу до забезпечення прав мігрантів і біженців та забезпечення справедливості в цій сфері.

Європейська інтеграція вимагає гармонізації національних законів та стандартів у багатьох сферах, зокрема, у сфері міграції. Однак, процеси гармонізації часто виявляються складними через різні підходи та інтереси держав-членів Європейського Союзу. У такому контексті, досягнення справедливості у сфері міграції передбачає пошук оптимальних шляхів співпраці та узгодження законодавства між країнами [1, с. 276].

Розвиток спільної імміграційної політики ЄС відбувався у контексті розвитку міжнародного міграційного права, що визначало стандарти та орієнтири для регулювання імміграційних процесів у всесвітньому масштабі [2, с. 181]. Ця тема вимагає комплексного підходу, який охоплює як міжнародно-правові норми, так і національне законодавство кожної країни. Досягнення справедливості в цьому контексті включає в себе не лише врахування прав та потреб мігрантів та біженців, а й забезпечення їхньої інтеграції та захисту від дискримінації.

Одним із основних викликів є те, що міграційне законодавство України часто не відповідає принципам верховенства права та поваги до прав людини масштабі [3, с. 48]. Це призводить до порушень прав мігрантів та біженців, таких як дискримінація, жорстоке поводження, позбавлення свободи, безпідставне затримання та депортація.

Іншим викликом є недосконалість системи надання притулку. Процедури надання притулку часто довгі, бюрократизовані та непрозорі, що робить доступ до них для біженців складним. Крім того, умови життя в центрах для біженців часто не відповідають належним стандартам.

Ще одним викликом є негативне ставлення до переміщених осіб з боку частини українського суспільства. Це може призводити до дискримінації та ксенофобії, а також до ускладнення процесу інтеграції таких людей у українське суспільство.

Один з важливих аспектів європеїзації національного міграційного законодавства полягає у гармонізації законів держав-членів Європейського Союзу з міжнародними стандартами та угодами.

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод прийнята Радою Європи у 1950 році [4], є одним з найважливіших регіональних міжнародно-правових документів у сфері захисту прав людини. Вона гарантує основні права та свободи кожної людини, яких зобов'язані дотримуватись всі держави-члени Ради Європи, включаючи право на справедливий суд та ефективний засіб юридичного захисту, заборону дискримінації.

Конвенція ООН з протидії дискримінації жінок (CEDAW) прийнята ООН у 1979 році, має на меті забезпечення рівних прав жінок у всіх сферах життя [5]. У контексті міграції, вона є важливим інструментом у боротьбі зі статевою дискримінацією та захистом прав жінок-мігранток та біженок у Європі. Ця конвенція зобов'язує держави-члени приймати ефективні заходи для усунення будь-якої форми дискримінації на основі статі.

Гармонізація національного законодавства з цими міжнародними стандартами дозволяє забезпечити стабільність у захисті прав переміщених людей у європейських державах. Це важливо для забезпечення справедливого та однакового стандарту прав для всіх осіб, які перебувають на території Європейського Союзу, незалежно від їхнього статусу чи походження.

Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ) у своїх рішеннях підкреслює важливість захисту прав таких осіб незалежно від їхнього статусу та обставин. Наприклад, у справі M.S.S. проти Бельгії та Греції (2011) Суд визнав порушення статті 3 Європейської Конвенції

про захист прав людини (яка забороняє жорстоке та принижувальне поводження чи покарання) через нестерпні умови перебування мігрантів у приймальних центрах. У цій справі Європейський суд з прав людини визнав, що умови перебування мігрантів у приймальних центрах Бельгії та Греції порушували статтю 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Суд визнав, що ці умови були надмірно жорстокими та принижуючими для осіб, які перебували в цих центрах, і це порушувало їхні права.

Цей вирок підкреслює важливість захисту прав мігрантів та біженців у контексті приймальних центрів і підкреслює обов'язок держав-членів дотримуватись міжнародних стандартів у цій сфері. Це також ставить під сумнів ефективність системи контролю та умов перебування в таких центрах, вказуючи на необхідність поліпшення умов для мігрантів і біженців у цих установах.

Загалом, рішення Європейського суду з прав людини відіграє важливу роль у встановленні стандартів захисту міграційних прав у Європейському просторі, а також в нагадуванні державам-членам про їхні зобов'язання з цього питання.

Також важливим кроком на шляху європеїзації національного міграційного законодавства стала Директива ЄС 2001/55/ЄС «Про статус біженців» [6]. Ця директива встановлює єдині критерії визначення статусу біженця, а також гарантує біженцям низку прав, включаючи право на притулок, доступ до освіти та охорони здоров'я, можливість возз'єднання з сім'єю тощо.

Директива 2001/55/ЄС встановлює чітке визначення статусу біженця, ґрунтуючись на Женевській конвенції 1951 року про статус біженців [6]. До категорії біженців належать особи, які через обґрунтовані побоювання стати жертвою переслідувань з боку держави або окремих осіб через расу, релігію, національність, політичні переконання або приналежність до певної соціальної групи, змушені покинути свою країну.

Директива 2001/55/ЄС мала значний вплив на законодавство європейських держав щодо захисту прав мігрантів та біженців. Її прийняття призвело до:

- гармонізації національних стандартів надання статусу біженця та прав біженців;
- покращення доступу біженців до освіти, охорони здоров'я та інших соціальних послуг;
- збільшення можливостей для возз'єднання біженців з сім'ями;
- підвищення рівня обізнаності про проблеми міграції та біженства.

Однак, необхідно визнати, що викликів у цій сфері ще багато. Наприклад, питання відміни заходів тимчасового захисту для біженців після закінчення терміну дії таких заходів може породжувати правові колізії та непорозуміння. Тут важливо брати до уваги інтереси всіх сторін і шукати компромісні рішення, які б забезпечили як права мігрантів, так і безпеку та інтереси держав-членів.

У контексті досягнення справедливості для мігрантів і біженців важливо також активно залучати громадські організації та міжнародні установи до моніторингу та контролю за дотриманням їхніх прав. Тільки взаємодія всіх зацікавлених сторін може привести до створення ефективної та справедливої системи захисту прав таких осіб у європейському просторі.

Для подолання цих викликів та досягнення справедливості у сфері міграції та біженства необхідно вжити низки заходів:

- Незахищеність мігрантів та біженців: забезпечення доступу до основних прав та послуг, таких як охорона здоров'я, освіта та житло; захист від дискримінації та експлуатації; створення безпечного та сприятливого середовища для проживання;

- Неефективні та несправедливі системи надання притулку: спрощення та пришвидшення процесів надання притулку; забезпечення справедливої та неупередженої оцінки заяв про надання притулку; надання можливостей для оскарження рішень про надання притулку;

- Недостатня солідарність та розподіл відповідальності: збільшення фінансової та технічної підтримки країнам, які приймають найбільшу кількість мігрантів та біженців; заохочення до більш справедливого розподілу відповідальності за прийом та інтеграцію мігрантів та біженців; створення механізмів співпраці та координації на міжнародному рівні;

- Боротьба з корінними причинами міграції: вирішення конфліктів, які змушують людей покидати свої домівки; боротьба з бідністю та нерівністю, які є основними причинами міграції.

Загалом, захист прав мігрантів та біженців у контексті європеїзації національного міграційного законодавства вимагає комплексного підходу, врахування міжнародних стандартів та рішень судових органів, а також активної участі громадськості та міжнародних установ. Тільки за таких умов можна досягти справедливості та захисту прав цих вразливих категорій осіб.

Захист прав мігрантів та біженців є не лише гуманітарним зобов'язанням, але й важливою умовою для розвитку демократичного та справедливого суспільства. Європеїзація національного міграцій-

ного законодавства України може стати важливим кроком на шляху досягнення цієї мети. Однак для цього необхідно подолати низку викликів, пов'язаних з удосконаленням законодавства, підвищенням обізнаності, підтримкою інтеграції та міжнародним співробітництвом.

Список використаних джерел

1. Заставна О. Міграційна політика ЄС у контексті безпеки країн Європейського Союзу. Міжнародне право. 2021. № 1. С. 276—281.
2. Кортукова Т.О. Правове регулювання спільної імміграційної політики Європейського Союзу. — Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. С. 181.
3. Кортукова Т. Захист прав українських трудових мігрантів у Європі. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. № 4. 2021. С. 48—57.
2. 4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. 1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.
1. Конвенція ООН з протидії дискримінації жінок. 1979. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207#Text.
3. Директива Ради 2001/55/ЄС про мінімальні стандарти для надання тимчасового захисту у разі масового напливу переміщених осіб та про заходи, що сприяють збалансованості зусиль між державами-членами щодо прийому таких осіб та відповідальності за наслідки такого прийому. 2001. URL: https://court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/war/Direkt_ES_2001_55.pdf

АДАПТАЦІЯ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ДО ЗАКОНОДАВСТВА ЄС

Наталія КОСТЮК,
канд. юрид. наук, доц.
доцент кафедри права,
Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ
м. Вінниця, Україна
ID <https://orcid.org/0000-0001-5272-982X>

1 вересня 2017 року після тривалого процесу ратифікації Угода про асоціацію між Україною та ЄС набула чинності у повному обсязі. Відповідно до цієї Угоди Україна взяла на себе зобов'язання посилювати співробітництво у сфері юстиції, свободи та безпеки з метою

забезпечення верховенства права та поваги до прав людини і основоположних свобод. Для того, щоб реалізувати ці зобов'язання Україна поступово адаптує наше законодавство до законодавства Європейського Союзу. Особливої уваги заслуговує проєкт Кримінального кодексу України, який має врахувати специфіку кримінального законодавства ЄС, а також особливості нашої національної системи законодавства. Проблема полягає в тому, що кожна країна Європейського Союзу має своє національне кримінальне законодавство.

По-перше, для того, щоб криміналізувати певне діяння, потрібно імплементувати відповідну норму в національне законодавство, по-друге, оскільки акти законодавства ЄС не є актами прямої дії, кожна країна має переваги на застосування норм кримінального права; по-третє, існує проблема щодо перекладу актів ЄС на державну мову, оскільки ці акти містять складну юридичну термінологію, має бути створено; по-четверте, мають бути чітко прописана процедура введення в законну силу актів ЄС, що передбачає додатково прийняття законів і підзаконних нормативно-правових актів, які є необхідними для дотримання акта ЄС.

Для того, щоб визначити розбіжності у кримінальному законодавстві ЄС і України, слід визначити основні принципи, на яких побудовано кримінальне законодавство. Основними принципами кримінального законодавства Європейського Союзу є: принцип гуманізму, який передбачено у ст. 3 Конвенції про захист прав і основоположних свобод і ст. 1 Протоколу 13 до Конвенції про захист прав і основоположних свобод; принцип законності, передбачено у ст. 7 Конвенції про захист прав і основоположних свобод та у ч. 1 і 2 ст.49 Хартії основних прав Європейського Союзу; принцип пропорційності зазначено у ч. 3 ст.49 Хартії основних прав Європейського Союзу; принцип рівності передбачено у ст. 14 Конвенції про захист прав і основоположних свобод; принцип *ne bis in idem*, що означає, що одна й та ж сама особа не може двічі бути притягнена до кримінальної відповідальності (ст. 50 Хартії основних прав Європейського Союзу та ст. 4 Протоколу 7 до Конвенції про захист прав і основоположних свобод); принцип сумлінного виконання міжнародних зобов'язань, який зазначено у ч. 1. ст. 7 Конвенції про захист прав і основоположних свобод та у ст. 49 Хартії основних прав Європейського Союзу [3, 4].

В законодавстві України також передбачено принципи, вони закріплені, як в Основному законі, так і в кримінальному кодексі України. В Конституції України в ст. 24, 21 та 129 передбачено принцип рівності, відповідно до якого не може бути застосовано жодних привілеїв та обмежень незалежно від раси, кольору шкіри, майнового,

соціального та іншого походження, також зазначено, що всі учасники судового процесу є рівними перед законом і судом; в ст. 28 Конституції України передбачено принцип гуманізму, який зазначає, що не може бути застосовано до особи жорстоке, нелюдське, таке, що принижує гідність покарання [1]; принцип *ne bis in idem* зазначено у ч. 3 ст. 2 Кримінального кодексу України, яка містить норму про те, що одна й та ж сама особа не може бути притягнута до кримінальної відповідальності за одне кримінальне правопорушення більше одного разу; принцип пропорційності визначається у п. 3. ч. 1 ст. 65 Кримінального кодексу України, яка передбачає, що суд призначає покарання враховуючи ступінь тяжкості кримінального правопорушення, а також обставини, які пом'якшують та обтяжують відповідальність та особу винного; принцип законності в українському законодавстві також передбачено у ч. 3 та ч. 4 ст. 3 Кримінального кодексу України [2], де зазначено, що застосування кримінального закону за аналогією в Україні заборонено, а також вказано, що тільки Кримінальний кодекс визначає, які діяння визнаються протиправними та караними; принцип сумлінного виконання міжнародних зобов'язань враховано у ч. 5 ст. 3 Кримінального кодексу України, що вказує на те, що кримінальне законодавство має базуватись на нормах міжнародного права, згода на які надана Верховною Радою України [2].

Підсумовуючи все вищевказане, слід зазначити, що кримінальне законодавство України базується на тих самих принципах, що і кримінальне законодавство ЄС. Його адаптація буде ускладнена тим, що потрібно буде чітко зазначати строки та процедуру впровадження актів ЄС, може виникнути проблема з застосуванням термінології при перекладі юридичних термінів. Тому приймаючи новий Кримінальний кодекс України, законодавці мають врахувати ці особливості.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28 червня 1996 року № 254. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

2. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25—26. Ст. 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

3. Конвенція про захист прав і основоположних свобод: Закон України від 17 липня 1997 № 475. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

4. The Charter of Fundamental Rights of the European Union URL: <http://www.europarl.eu.int>

РЕФОРМУВАННЯ ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ: ПРИВЕДЕННЯ У ВІДПОВІДНІСТЬ ДО ПРИНЦИПІВ ЄС

Володимир КРАВЧЕНКО,
канд. юрид. наук,
Київ, Україна

Прагнення України приєднатися до Європейського Союзу зумовлює необхідність всебічного перегляду її правової бази, в тому числі значної трансформації трудового законодавства. Приведення українського трудового законодавства у відповідність до принципів ЄС є складним, але необхідним кроком на шляху до європейської інтеграції.

Європейська комісія 1 лютого 2023 р. оприлюднила Аналітичний звіт «Висновок Європейської Комісії щодо заявки України на членство в Європейському Союзі» [1, с. 38—40]. У цьому аналітичному звіті оцінюється загальна спроможність України дотримуватися зобов'язань, пов'язаних із членством, тобто повного зведення норм права ЄС, встановлених у Договорі, вторинному законодавстві та політиках Європейського Союзу (*acquis* ЄС). За результатами аналізу прогресу України у впровадженні принципів і завдань у сфері соціальної політики та зайнятості, Європейська комісія дійшла висновку, що Україна демонструє початковий рівень підготовки. Україні необхідно усунути визначені у висновку недоліки трудового законодавства.

Зобов'язання України щодо імплементації законодавства ЄС передбачено Угодою про асоціацію між Україною та ЄС. Додаток XL до Глави 21 «Співробітництво у галузі зайнятості, соціальної політики та рівних можливостей» розділу V «Економічне і галузеве співробітництво» Угоди про асоціацію між Україною та ЄС визначає напрями за якими Україна має привести своє трудове законодавство у відповідність із правовими актами ЄС [2]. Зокрема вони включають мінімальні стандарти трудового права, гендерної рівності, охорони здоров'я та безпеки на робочому місці та недискримінації.

Україна зробила кроки для приведення свого трудового законодавства у відповідність до директив ЄС, особливо в таких сферах, як права молодих працівників та соціальний діалог. Однак необхідні подальші зусилля, особливо у сфері захисту працівників нестандартних форм зайнятості, таких, що працюють на фрилансі, та у вирішенні проблеми заборгованості із заробітної плати.

Хоча українське законодавство забороняє дискримінацію у сфері зайнятості за різними ознаками, включаючи релігію, вік, сексуальну орієнтацію та гендерну ідентичність, механізми правозастосування та захисту жертв залишаються недостатніми. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини разом з іншими державними органами відповідальний за протидію дискримінації, але правозастосування залишається несистемним, особливо щодо дискримінації за ознакою статі.

Гендерна рівність в Україні стикається зі значними проблемами, включаючи значний розрив в оплаті праці жінок і чоловіків та недосконалість законодавства щодо протидії домаганням і дискримінації на робочому місці, зокрема вагітних жінок. Крім того, тягар доказування у справах про дискримінацію не врегульовано належним чином. Відсутність чітких визначень та відповідного законодавства, а також прогалини, що дозволяють винятки з принципів недискримінації, перешкоджають прогресу у наближенні до стандартів ЄС.

Україна має законодавство, спрямоване на забезпечення охорони здоров'я та безпеки працівників, але його відповідність стандартам ЄС, зокрема Рамковій директиві ЄС, є обмеженою. Державна служба з питань праці відповідає за правозастосування, але стикається з такими проблемами, як нестача кадрів і недостатнє фінансування, що підриває ефективність її роботи. Обмеження на проведення трудових перевірок також не узгоджуються із відповідними конвенціями МОП ратифікованими Україною.

Варто зауважити, що імплементація законодавства ЄС на національному рівні має ширше значення, ніж прийняття нормативно-правових актів. Головною метою такої діяльності є не лише приведення норм національного законодавства України у відповідність до норм законодавства ЄС, а і його належне застосування, створення умов для усвідомлення суб'єктами суспільних відносин можливостей практичного використання норм законодавства України, гармонізованих із законодавством ЄС [3, с. 65].

Україна зробила кроки у напрямку приведення свого трудового законодавства, антидискримінаційних практик і норм охорони праці та безпеки до стандартів ЄС, як це передбачено Угодою про асоціацію між Україною та ЄС і конвенціями МОП. Однак залишаються значні проблеми у правозастосуванні, гендерній рівності та соціальному захисті. Розв'язання цих проблем потребує рішучих законодавчих реформ, посилення механізмів правозастосування та активізації

зусиль для сприяння соціальної рівності. Визначивши пріоритети в цих сферах, Україна може досягти більшої відповідності стандартам соціальної політики ЄС та забезпечити добробут і права своїх працівників і громадян.

Список використаних джерел

1. Аналітичний звіт до Повідомлення Комісії для Європейського Парламенту, Європейської Ради та Ради «Висновок Європейської Комісії щодо заявки України на членство в Європейському Союзі» / Європейська Комісія, 01.02.2023. URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/Analitychnyj-zvit-YEK-ukrayinskoju.pdf>.

2. Додатки до Розділу V «Економічне і галузеве співробітництво» Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_a11#Text

3. Макогон О.В. Гармонізація трудового законодавства України із законодавством Європейського Союзу про регулювання трудових відносин працівників-мігрантів. Монографія / О.В. Макогон. — К.: Ніка-Центр, 2015. С. 65

ЩОДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ ЗАХИСТУ ПРАВ ЖІНОК У СФЕРІ ПРАЦІ

Олександра КУШНЕР,
*студентка, 3 курс, 11 група,
факультет міжнародної торгівлі та права,
Державний торговельно-економічний університет,
Київ, Україна*

Захист прав праці жінок є однією з найважливіших та актуальних проблем у сучасному світі. Незважаючи на прогрес, який було досягнуто у сфері рівних можливостей для чоловіків і жінок, все ще існує багато викликів та нерівностей, з якими стикаються жінки на ринку праці. Європейський Союз, як глобальний лідер у сфері захисту прав людини, відіграє важливу роль у забезпеченні рівних можливостей та захисту інтересів жінок на ринку праці і є прикладом для нашого суспільства.

Перш за все, хочемо зазначити, що ЄС має досить велику кількість законодавчих актів, які спрямовані саме на боротьбу з дискримінацією на робочому місці, Як приклад можемо навести Директиву 2006/54/ЄС про реалізацію принципів рівних можливостей і рівноправного поводження щодо чоловіків та жінок у питаннях працевлаштування і зайнятості [1]. Згідно з цією директивою, жінки мають право на однакову з чоловіками оплату праці за однакову роботу або роботу однакової цінності. Звичайно, що це позитивно впливає на проблеми зменшення гендерної нерівності у сфері праці та гарантує справедливі умови для професійного зростання жінок.

Також нам відомо, що Європейський Союз постійно активно працює над поліпшенням умов праці для жінок з дітьми. Наприклад, Директива 2019/1158ЄС від 20 червня 2019 року про збалансованість службових та сімейних обов'язків для батьків і опікунів та скасування Директиви Ради 2010/18/ЄС забезпечує чоловікам і жінкам право на відпустку після народження дитини[2]. Важливо також зазначити, що ЄС сприяє розвитку дитячих садків та інших форм дитячого догляду, що дозволяє матерям поєднувати роботу з вихованням дітей. Це важливий крок у боротьбі з нерівністю між чоловіками і жінками на ринку праці, сприятиме розширенню можливостей кар'єрного росту жінок.

Крім того, Європейський Союз завжди намагається протистояти та боротися з насильством щодо жінок на робочому місці. Директива 2012/29/ЄС про права жертв злочинів зазначає, що насильство щодо жінок — одна з форм дискримінації та забороняє насильство на робочому місці у будь-якій формі [3].

У цьому контексті під насильством щодо жінок розуміється сексуальне домагання, домашнє насильство та інші форми фізичного та психологічного тиску на жінок. ЄС надає підтримку жертвам насильства та забезпечує їм доступ до правосуддя, соціальної допомоги і підтримки.

Також вважаємо, що суттєвим є те, що ЄС активно сприяє розвитку політики, спрямованої на підвищення присутності жінок на керівних посадах. Це ми можемо прослідкувати у нормах Директиви 2014/95/ЄС про невеликі та середні підприємства, де встановлені квоти для жінок у сфері працевлаштування[4]. Це також сприяє розширенню професійних можливостей жінок займати важливі керівні посади та забезпечує рівні умови для розвитку кар'єрного зростання.

Україна також має законодавчу базу, яка спрямована на захист прав жінок у сфері праці. Закон «Про зайнятість населення» гарантує

рівні можливості для чоловіків і жінок у сфері праці, забороняє дискримінацію на підставі статі та встановлює принципи рівного винагородження [5].

На нашу думку, однією з основних проблем, пов'язаних з гендерною нерівністю у сфері працевлаштування є низька представленість жінок на керівних посадах. Не секрет, що жінки у нашому суспільстві досить часто зустрічаються з труднощами побудови власної кар'єри через певні стереотипи та упередження. Подолання цієї проблеми, як ми вважаємо, полягає у запровадженні нових підходів та розробки програм, які сприятимуть розвитку кар'єрного зростання жінок, зокрема шляхом створення квот та інших заохочувальних заходів.

Другим важливим аспектом є недостатня підтримка материнства на робочому місці та в повсякденному житті. Багато жінок стикаються з проблемами поєднання відповідального материнства та кар'єрного зростання. У зв'язку з цим необхідно розвивати різні форми дитячих садочків і інші альтернативні напрямки дитячого догляду, щоб дозволити жінкам оптимально поєднувати виконання роботи з вихованням дітей.

Третій виклик полягає у боротьбі з різними формами насильства щодо жінок на робочому місці. Україна прийняла законодавчі акти, які забороняють будь-яку форму насильства, включаючи сексуальне домагання та домашнє насильство. Нам всім необхідно підтримувати ефективне впровадження цих нормативно-правових актів та програм у повсякденному житті, а також надавати підтримку жертвам насильства та забезпечувати їм доступ до правосуддя і соціальної допомоги.

Ми вважаємо, що зараз наша держава активно працює над поліпшенням умов праці для жінок, але, на нашу думку, необхідно частіше залучати жінок до прийняття рішень у сфері праці, розвивати програми професійного розвитку та підтримки жінок, а також забезпечувати рівні можливості для розвитку кар'єри у всіх сферах суспільної діяльності.

У підсумку, захист праці жінок в ЄС та в Україні є невід'ємною частиною розвитку справедливого та рівноправного світу. Законодавча база ЄС забезпечує рівні умови праці для жінок, бореться з дискримінацією та насильством на робочому місці. Це не тільки сприяє розширенню можливостей для жінок, але й забезпечує справедливий та стабільний розвиток суспільства. Наша держава також має всі можливості для забезпечення реалізації цих світових стандартів у практичній діяльності.

Найважливішими чинниками для розбудови сучасного суспільства, де права жінок у сфері праці поважаються та захищаються, є забезпечення ефективної реалізації встановлених законами норм та розвиток програм, які сприятимуть рівноцінному представництву жінок на керівних посадах. Тільки шляхом спільних зусиль уряду, громадськості та бізнесу можна досягти прогресу у цих питаннях.

Список використаних джерел

1. Директива 2006/54/ЄС від 05.07.2006 Про реалізацію принципів рівних можливостей і рівноправного поводження щодо чоловіків та жінок у питаннях працевлаштування і зайнятості. URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=68315

2. Директива 2019/1158ЄС від 20 червня 2019 року про збалансованість службових та сімейних обов'язків для батьків і опікунів та скасування Директиви Ради 2010/18/ЄС. URL: <https://jurfem.com.ua/wp-content/uploads/2023/09/EU-2019-1158.pdf>

3. Directive 2012/29/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime. OJ of the EU L315/57; URL: https://eurlex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?qid=1421925131614&uri=CELEX%3A32012L0029&fbclid=IwAR0E_PiKKEhSN3Rl3VJgou7wHG2wHLMLxIniAC-sgOzXwagPx9uZOSYnnjM

4. Directive 2014/95/EU of the European Parliament and of the Council of 22 October 2014 amending Directive 2013/34/EU as regards disclosure of non-financial and diversity information by certain large undertakings and groups; L 330/1. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32014L0095>

5. Про зайнятість населення : Закон України від 05.07.2012 № 5067-VI. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T125067?an=1>

РЕФОРМУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Віталій ЛИСИЙ,

*студент, 3 курс,
Державний торговельно-економічний університет,
Київ, Україна*

Олена СУДАРЕНКО,

*доцент кафедри адміністративного,
фінансового та інформаційного права,
Державний торговельно-економічний університет,
Київ, Україна*

Регулювання банківської системи є основним елементом державної фінансової політики, від ефективності реалізації якої залежить економічна стабільність держави та рівень добробуту населення. В умовах євроінтеграційних процесів забезпечення відповідності національного фінансового середовища до європейських норм та принципів є важливою передумовою вступу України до ЄС. Європейські правові норми щодо регулювання національного банківського законодавства закріплені в Римському, Маастрихтському, Амстердамському, Лісабонському договорах ЄС, у документах Базельського комітету, Директивах ЄС та ін.

Підписана у 2014 році Угода про асоціацію України з Європейським Союзом закріплює на законодавчому рівні принципи нормативно-правової бази для всіх видів фінансових послуг, до яких в тому числі входять банківські послуги. Даний документ передбачає забезпечення сторонами дотримання міжнародних стандартів регулювання та нагляду у сфері фінансових послуг, до яких відносяться стандарти Базельського комітету, Міжнародної організації комісій з цінних паперів, Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF) та ін. [5].

За рахунок провадження активної політики реформування банківської системи згідно з Угодою про асоціацію України з ЄС було посилено платоспроможність та ліквідність банківської системи, завдяки запровадженню та підвищенню нормативів ліквідності, капіталу банків, введено нові підходи оцінки кредитних ризиків,

запроваджено нову систему оцінки банків відповідно до європейської методології SREP (Supervisory review and evaluation process) тощо [3].

Реформування банківської системи з 2014 року дозволило скоротити кількість банківських установ на території України, число яких становило 180 станом на початок 2014 року. На березень 2024 року в Україні зафіксовано 63 банки, 19 з яких є банками зі 100% іноземним капіталом, а 26 — з часткою іноземного капіталу [3]. Виявлення та ліквідація «токсичних» та неплатоспроможних банків дозволяє підвищити безпеку та ефективність фінансового середовища, забезпечити захист вкладників, збільшити довіру до банківського сектору та оптимізувати ресурсний розподіл.

Стратегія розвитку фінансового сектору до 2025 року, розроблена Національним банком України, Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку, Міністерством фінансів України та Фондом гарантування вкладів фізичних осіб, має на меті створення стабільної, прозорої та ефективної фінансової системи, що здатна підтримувати економічне зростання та підвищувати добробут громадян. Ця стратегія охоплює широкий спектр ініціатив, які забезпечать макроекономічну та фінансову стабільність, впровадження сучасних фінансових послуг та інституційну спроможність регуляторів і ФГВФО. До стратегічних цілей у вдосконаленні банківської сфери відносяться: зменшення обсягів непрацюючих кредитів у банківській системі; удосконалення системи гарантування вкладів клієнтів банків; запровадження механізмів перспективного планування, раннього виявлення проблем у банках, раннього втручання та врегулювання неплатоспроможності банків; встановлення вимог до капіталу банків за результатами регулярного стрес-тестування тощо. Окрім того, важливими пунктами є підвищення рівня міжнародного співробітництва (у т. ч. з іноземними регуляторами, ЕВА, ЕІОРА та ESMA, IAIS) у сфері регулювання та нагляду за банками і небанківськими фінансовими установами та впровадження регуляторних вимог, передбачених Угодою про асоціацію між Україною та ЄС, зокрема щодо ліцензійних вимог, вимог до капіталу, ліквідності, розкриття інформації та кваліфікаційних вимог [4].

У 2017 році НБУ приєднався до Базельської консультативної групи, яка існує при Базельському комітеті з питань банківського нагляду (BCBS). Це дозволило НБУ стати учасником міждержавних обговорень щодо банківської сфери, а також отримати доступ до світових практик управління банківською системою [2, с. 122].

Уряд України, як і багато закордонних держав, активно застосовує норми та стандарти Базельського комітету, зокрема імплементує

вітчизняне фінансове законодавство до актуальних документів BCBS, таких як Базель III. Основним спрямуванням даного нормативно-правового акту є зменшення банківських ризиків, посилення контролю та нагляду, посилення вимог до капіталу банків та до розкриття інформації тощо. Протягом найближчих років передбачається активна робота щодо гармонізації банківської політики України відповідно до рекомендацій Базеля III та Базеля IV [1]. Вже сьогодні у вітчизняному правовому полі спостерігається поява нових нормативно-правових актів, які ґрунтуються на Основних принципах ефективного банківського нагляду BCBS, наприклад: «Положення НБУ про порядок визначення банками України мінімального розміру операційного ризику» від 24.12.2019, «Положення НБУ про організацію процесу оцінки достатності внутрішнього капіталу в банках України та банківських групах» від 30.12.2021 та багато інших.

Основною передумовою успішного проведення реформування та вдосконалення банківської системи є тісне співробітництво з суб'єктами міжнародних фінансових правовідносин, таких як міжнародні фінансові інституції, центральні банки інших держав, взаємодія з якими може відбуватися не лише у формі кредитування, але й у вигляді технічної допомоги та консультацій з питань реформування банківського сектору, розробки та впровадження регуляторних стандартів, поліпшення механізмів корпоративного управління та управління ризиками. Виконання вимог іноземних кредиторів щодо інтеграції вітчизняного законодавства до європейських стандартів спричинить збільшення довіри зовнішніх суб'єктів фінансових відносин, а також забезпечить посилення макроекономічної стабільності держави та підвищення рівня життя. Проте, залучення будь-якого іноземного досвіду повинно відбуватися згідно з особливостями національного фінансового середовища, щоб уникнути потенційних ризиків та максимізувати ефективність нововведень.

В умовах воєнного стану банківська система України зазнала негативного впливу. За другий квартал 2022 року чистий збиток банківської системи становив понад 4,6 млрд. грн. Проте, регулятору вдалося забезпечити стійкість банків та не допустити критичного становища. За версією Central Bank Awards 2023 НБУ було обрано національним банком 2023 року [6]. Загалом, реформування банківської системи в умовах євроінтеграційних процесів є складним та багатограним процесом, який має реалізуватися послідовно та в комплексі із запровадженням інших заходів у національній фінансово-економічній галузі.

Список використаних джерел

1. Блащук-Дев'яткіна Н.З., Себестянович І.С. Базельський комітет та його роль в регулюванні банківської діяльності. Молодий вчений. 2020. № 4 (80). С. 286—289. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-4-80-59>.

2. Вайцеховська О.Р. Міжнародно-правові аспекти співпраці України з міжнародними фінансовими організаціями. Юридичний вісник. 2021. № 4. С. 118—126.

3. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/>

4. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року (оновлена у березні 2021 року). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/strategiya-rozvitku-finansovogo-sektoru-ukrayini-do-2025-roku-7686>

5. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014 р. Офіційний вісник України. 2014. № 75. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text

6. Central bank of the year: National Bank of Ukraine — Central Banking. Central Banking. URL: <https://www.centralbanking.com/awards/7954744/central-bank-of-the-year-national-bank-ofukraine>

ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ ЯК ЧИННИК УНІФІКАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА ІЗ ЗАКОНОДАВСТВОМ КРАЇН-ЧЛЕНІВ ЄВРОСОЮЗУ

Микола ПИПЯК,
*доцент кафедри права,
Вінницький торговельно-економічний інститут
Державного торговельно-економічного університету,
Вінниця, Україна*

Сьогодні євроінтеграція це не тільки зовнішньополітичний курс, яким рухається розвиток нашої держави, а також і чинник трансформації законодавства та його уніфікації із законодавством країн-членів Євросоюзу. Як зазначає О. Кушнарєва, що уніфікація у праві —

це процес приведення законодавства до єдиної узгодженої системи шляхом усунення розбіжностей і надання однаковості правовому регулюванню подібних або близьких видів суспільних відносин [1, с. 58].

Сучасна наукова література по-різному визначає уніфікацію законодавства: як тенденцію, що виражається в об'єднанні, групуванні нормативних актів; як процес регулювання в межах одного правового інституту і поширення дії норм, що раніше призначалися для регулювання визначеного кола відносин. Також уніфікація трактується як усунення розбіжностей в регулюванні визначених суспільних відносин, або ще як процес вироблення єдиних (уніфікованих) правових норм для уподібнених відносин незалежно від того, в яких правових формах здійснюється даний процес [2, с. 45].

Низка держав (Данія, Ісландія, Норвегія, Фінляндія, Швеція) уніфікували свою внутрішню нормативно-правову базу шляхом систематизації національного законодавства, імплементації норм міжнародного права у внутрішнє, його адаптацію до вимог міжнародного права такі галузі як сімейне право, спадкове, морське, торговельне, договірне, вексельне, зобов'язальне законодавство; законодавство про інтелектуальну власність тощо. Це позитивно вплинуло на інтеграцію правового регулювання у міжнародних відносинах, зближенню національного і міжнародного права, забезпеченню гармонізації правових систем [3, с. 29—30].

Копенгагенські критерії є критеріями вступу країн до Європейського Союзу, які були прийняті в червні 1993 року на засіданні Європейської Ради у Копенгагені та підтверджені у грудні 1995 року на засіданні Європейської Ради у Мадриді. Критерії вимагають, щоб держава-кандидат дотримувалася демократичних принципів, принципів свободи та поваги до прав людини, а також принципу правової держави (статті 6, 49 Маастрихтського договору). Також у країні має бути конкурентоспроможна ринкова економіка, мають визнаватись загальні правила та стандарти ЄС, включаючи відданість цілям політичного, економічного та валютного союзу [4, с. 16].

Одним із Копенгагенських критеріїв виступає необхідність забезпечення дії принципу верховенства права в країні. З огляду на те, що доктрина верховенства права (rule of law) є пануючою доктриною англо-американського типу правової системи, а головним джерелом права в цій системі виступає правовий прецедент, напевно, має відбуватися зростання ролі правового (зокрема, судового) прецеденту серед джерел права України та відповідного закріплення його положення на нормативному рівні. Однак усім відома фраза «Влада

розбещує, абсолютна влада розбещує абсолютно». Тому щоб не було зловживань у такому напрямку з боку суддів, потрібно одночасно посилювати роль громадянського суспільства у разі зростання суддівського нормотворення в країні. Зокрема, ця проблема може бути вирішена через підвищення ролі та значення інституту присяжних. У статті 124 Конституції України [5] закріплено, що народ безпосередньо бере участь у здійсненні правосуддя через присяжних. Законодавчі основи діяльності суду присяжних містяться в Законі України «Про судоустрій і статус суддів» [6] та Кримінальному процесуальному кодексі України [7; 4, с. 16—17].

Також слід приділити більше уваги правам і свободам людини (оскільки сам по собі цей інститут включає у себе велике різноманіття різних норм) і механізму захисту цих прав. Як відзначає Ю.В. Кузьменко, Україна як демократична та правова держава спрямовує свою політику на дотримання основоположних прав і свобод людини та виконання міжнародних вимог до протидії правопорушенням... Заборона катувань чи нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання виступає одним з основних прав і одночасно є гарантією таких невід'ємних прав людини, як право на життя, здоров'я, свободу й особисту недоторканність, право на повагу честі та гідності кожного індивіда... Одним із важливих факторів захисту від катувань є урегульована система національного рівня щодо дотримання та захисту прав і свобод людини... Стаття 87 Кримінального процесуального кодексу говорить про недопустимість доказів, отриманих внаслідок істотного порушення прав і свобод людини [8, с. 50—51].

Водночас у впровадженні європейських стандартів доречно було би зважати на таке: Україна повинна орієнтуватися в процесах, які відбуваються у сучасному світі, своєчасно реагувати на них, вносити відповідні зміни у національне законодавство. Однак у разі внесення цих змін обов'язково слід враховувати особливості національної культури, національної свідомості, національної ментальності, особливості історичного розвитку та інші фактори, які впливають на стан країни загалом та зумовлюють наявність різних взаємозв'язків між її структурними елементами. Саме це характеризує будь-яку країну як системне утворення з притаманними виключно йому особливостями [4, с. 17].

Як бачимо, сьогодні, незважаючи на надважку безпекову ситуацію у нашій країні, в умовах збройної агресії РФ, Україна продовжує швидкими темпами здійснювати євроінтеграційні реформи. Наша країна вже набула статусу країни-кандидата на вступ до Європейського Союзу, однак потрібно провести ще чимало реформ для того щоб досягти повноправного членства у Євросоюзі.

Список використаних джерел

1. Кушнарьова О. В. Поняття і природа уніфікації нормативно-правової термінології. Юридична психологія та педагогіка. 2011. № 2 (10). С. 58—61.

2. Клещенко Н. О. Уніфікація законодавства: теоретико-прикладні аспекти: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2020. 204 с.

3. Клещенко Н.О. Уніфікація та гармонізація законодавства: порівняльно-правовий аспект. Юридичний науковий електронний журнал. № 4, 2022. С. 29—31.

4. Корунчак Л.А. Євроінтеграція: питання адаптації законодавства України до правової системи Європейського Союзу. Проблеми становлення правової демократичної держави. Ч. 2 №4, 2022. С. 14—19.

5. Конституція України: Закон України від 28.06.1998 р. № 254к/96 ВР. Датаоновлення: 01.01.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

6. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 р. №1402. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>.

7. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

8. Кузьменко Ю.В. Аналіз правового механізму заборони катувань в Україні. Юридичний бюлетень. 2020. Вип. 14. С. 49—54.

УНІФІКАЦІЯ ТА ГАРМОНІЗАЦІЯ ДОГОВІРНОГО ПРАВА В УКРАЇНІ В УМОВАХ ЄВРОПЕЇЗАЦІЇ: БАЗИСНІ ПРИНЦИПИ ТА ОСНОВОПОЛОЖНІ МІЖНАРОДНІ ДОКУМЕНТИ

Софія ПОЛЯНИЦЯ,

*студентка, 3 курс, 10 група,
факультет міжнародної торгівлі та права,
Державний торговельно-економічний університет,
Київ, Україна*

Юлія ТИЩЕНКО,

*доцент кафедри міжнародного,
цивільного та комерційного права,
Державний торговельно-економічний університет,
Київ, Україна*

Питання європеїзації національного права є чи не найбільш актуальним в умовах теперішнього часу. Сучасні науковці зазначають, що процес адаптації українського законодавства до права

Європейського Союзу було розпочато ще в 1998 році — саме тоді набула чинності Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами, яка була підписана ще у 1994 році. В статті 51 даної угоди сторони дійшли згоди, що «Україна буде вживати заходи для забезпечення того, щоб її законодавство поступово було приведене у відповідність до законодавства Співтовариства» [2]. Рівно через 20 років після підписання даної угоди, не дивлячись на всі перешкоди зі сторони тогочасного президента (який відмовився від підписання Угоди про асоціацію з ЄС) та завдяки демонстрації відваги українського народу під час Революції гідності 21 березня 2014 року було підписано Угоду про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони.

Європеїзацію можна визначити як цілеспрямовану, програмовану адаптацію внутрішнього національного законодавства, процедур, норм та стандартів до норм і правил ЄС [6, с. 372].

Європеїзація договірного права є одним із напрямів правової інтеграції, що ґрунтується на процесах уніфікації та гармонізації норм та принципів, які спрямовані на впорядкування усіх стадій існування договірних відносин [5, с. 48].

Загально прийнятих визначень понять «уніфікація» та «гармонізація» права досі не визначено, проте з аналізу сучасної доктрини права можна вивести наступні визначення даних понять:

- уніфікація — певна діяльність компетентних органів держави чи групи держав, яка спрямована на створення однакових (уніфікованих) норм у внутрішньому праві різних держав;
- гармонізація — певна діяльність, яка спрямована на зближення права різних держав, усунення (зменшення) відмінностей у правовому регулюванні, узгодження загальних підходів та спільних правових принципів [4, с. 30].

Повертаючись до питання європеїзації договірного права, зауважимо, що даний процес, на думку деяких науковців, здійснюється двома шляхами:

- через забезпечення ефективного механізму правового регулювання окремих інститутів договірного права в межах директив та регламентів;
- через напрацювання диспозитивних приватних кодифікацій загальних правових принципів і типових законів («м'яке право») [3, с. 33].

Таким чином, маємо дійти висновку, що основними джерелами, з яких вітчизняний законодавець має виходити, закріплюючи в чинному законодавстві ті чи інші норми, це міжнародні документи, що розроблені під егідою ЄС та які містять в собі загальновизнані та загальноприйняті норми і принципи договірного права.

Одне з центральних місць в розрізі питання, що нами розглядається, посідає УНІДРУА (Міжнародний інститут уніфікації приватного права), під егідою якого було розроблено принципи міжнародних комерційних договорів (PICC) (на сьогодні існує чотири редакції цих принципів — 1994, 2004, 2010 та 2016 років). Дані принципи носять диспозитивний характер для держав і не є обов'язковими, проте вони є настільки базисними для сучасності, що визнаються певною основою в питаннях, що стосуються міжнародних комерційних договорів (контрактів). Цей документ містить 11 Глав та закріплює питання щодо укладення контракту та представництва, чинності договору, змісту та умов договору тощо.

Дані принципи є доповненням до таких міжнародних договорів, як, наприклад, Конвенції ООН про договори міжнародної купівлі-продажу товарів, і існують задля гармонізації договірного права в цілому.

Принципи європейського договірного права (PECL) — це одна з головних неурядових уніфікацій приватного права, яка була підготовлена Комісією з європейського договірного права. Будова даного документа збігається з Принципами міжнародних комерційних договорів (PICC) і закріплює такі принципи договірного права, як, свобода договору, обов'язковість укладеного договору для його сторін тощо.

Прикладів подібних документів, насправді, є ще доволі велика кількість, проте більшість з них закріплюються як принципи саме через те, що норми та положення приватного права в більшості є диспозитивними, де сторони самі обирають норму своєї поведінки. Тому в таких документах закріплюються принципи на кшталт «дотримання умов договору», які, здавалося б, виходячи з самої природи таких відносин є очевидними. Проте, вони є очевидними саме через багаторічні напрацювання людства та уніфікації подібних документів, які були розглянуті вище.

Отже, можемо зробити висновок, що європеїзація договірного права України повинна здійснюватися, в першу чергу, саме завдяки уніфікації принципів правового регулювання договірних відносин, які є результатами багаторічної роботи науковців та правовиків у сфері правового регулювання договірних відносин.

Список використаних джерел

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Угода Україна від 27.06.2014 р. № 984_011 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення: 09.03.2024).

2. Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами : Угода Україна від 14.06.1994 р. № 998_012 (втратив чинність) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_012#Text (дата звернення: 09.03.2024).

3. Димінська О.Ю. Перспективи уніфікаційного вектору європеїзації договірного права. Міжнародний конгрес європейського права: Збірн. наук. праць. Одеса : Фенікс, 2017. С. 31—34.

4. Клещенко Н.О. Уніфікація та гармонізація законодавства: порівняльно-правовий аспект. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 4. С. 29—31.

5. Мілаш В. С. Європеїзація господарського договірного права України як напрям правової інтеграції. *Актуальні проблеми права: теорія і практика / збірник наукових праць*. № 1 (35). 2018. С. 47—57.

6. Приходько Д. О. Вплив законодавства ЄС на національні правові системи та національне законодавство. Проблеми цивільного права та процесу, Харків. 2018. С. 371—372.

ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ: У РАМКАХ ДІЇ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

Марія ПОНОМАРЕНКО,
студентка, 1 курс, 11 група,
факультет міжнародної торгівлі та права,
Державний торговельно-економічний університет,
Київ, Україна

Історія людства рясніє збройними конфліктами, що призвели до руйнування мільйонів життів. Протягом часу світові лідери уклали численні договори, покликані захищати права мирних жителів як у мирний час, так і під час війн. З 2014 року, а особливо з 24 лютого 2022 року, світ став свідком жахливого порушення цих прав

Російською Федерацією в її жорстокій війні проти України. Збройний конфлікт робить неможливим дотримання всіх норм прав людини, особливо найважливішого — права на життя. Багато конституційних прав і свобод, таких як недоторканність житла, таємниця листування та телефонних розмов, право на освіту, свобода пересування, опинилися під загрозою. До цього змушені були пристосуватися громадяни України.

Після жахливих злочинів та людських втрат Другої світової війни, виникла нагальна потреба у захисті прав людини. Саме з цією метою у 1945 році було прийнято Статут ООН, який проголосив повагу до всіх людей, незалежно від раси, статі, мови та релігії. Цей принцип став фундаментом для подальшого розвитку міжнародного права прав людини. Також було видано Загальну декларацію прав людини яка складається з 30 статей, в них зазначені основні права якими володіє кожна людина від народження. У період воєнного стану частіше використовують термін «Міжнародне гуманітарне право», з праці істориків та науковців ми можемо дізнатись, що з приблизно трьох тисяч років писаної історії людства, лише 270 років були мирними. Тому для регулювання міжнародних збройних конфліктів було створено «право війни», яке після ХХ століття отримало назву «Міжнародне гуманітарне право» [1, с. 15—17].

Спираючись на міжнародне гуманітарне право, ми можемо прослідкувати, що основним суб'єктом зобов'язання виступає держава, як основний суб'єкт міжнародного права. В умовах збройного конфлікту на перший план виходить захист прав та безпеки людей, які постраждали від війни. Україна зі свого боку, несе відповідальність за дотримання норм міжнародного гуманітарного права. Вона має забезпечити захист міжнародних гуманітарних прав жертв війни, а саме: цивільне населення, осіб, які припинили безпосередню участь у збройному конфлікті, цивільних об'єктів, захисту небезпечних об'єктів та культурних цінностей [2, с. 133]. Також гуманітарне право захищає комбатантів, не виключаючи поранених та полонених. Суть міжнародного гуманітарного права полягає в тому, щоб наскільки це можливо зменшити біль та страждання потерпілих.

Збройний конфлікт на сході України трагічно позначився на житті людей. Використання обома сторонами конфлікту мінометів та артилерії, що мають хаотичну та значну зону ураження, призвело до численних жертв та поранень серед мирного населення. Це є грубим порушенням принципу розрізнення, який лежить в основі міжнародного гуманітарного права. Захист цивільного населення — це першочергове завдання в умовах активної фази збройного конфлікту. МГП

гарантує їм право на життя та свободу від жорстокого поводження. Особливої уваги потребують люди, які стали заручниками конфлікту. Їх примусове перевезення на територію противника є грубим порушенням норм МГП. У таких ситуаціях ключовими принципами, які мають неухильно дотримуватися, є принципи розрізнення та пропорційності [3, с. 53]. Важливим джерелом МГП в контексті захисту людей, які опинилися під окупаційною владою, є Женевська конвенція (IV) про захист цивільного населення у разі війни. Цей документ гарантує їм основні права та свободи, а також захист від зловживань з боку окупантів. Захист цивільного населення — це не лише гуманітарний обов'язок, а й юридична відповідальність. Всі сторони конфлікту, без винятку, зобов'язані дотримуватися норм МГП. Тільки неухильне дотримання принципів МГП може гарантувати безпеку людей та мінімізувати страждання, які несе з собою війна [2, с. 134].

За останнє десятиліття Російська Федерація систематично порушувала норми міжнародного гуманітарного права, що призвело до жахливих людських страждань. На жаль, протягом 2022-2023 років ми стали свідками низки жахливих терактів, які свідчать про грубе порушення Росією норм МГП:

- Вранці 1 березня росіяни обстріляли центр Харкова. В результаті влучання двох «Калібрів» було фактично зруйновано будівлю обласної державної адміністрації на площі Свободи. Жертвами російського теракту стали 29 людей, ще 35 було поранено.

- 16 березня 2022 року — знищення драмтеатру у Маріуполі. Точна кількість загиблих досі невідома, озвучувалися цифри від 300 до 600 жертв. Всього ж там на час бомбардування перебували від 500 до 1200 мешканців Маріуполя.

- Вранці 14 липня Росія запустила з підводних човнів у Чорному морі крилаті ракети «Калібр». Відомо про 20 загиблих, серед них троє дітей. Також відомо, що близько 90 потерпілих у Вінниці звернулися по допомогу до медичних закладів, приблизно пів сотні з них — у тяжкому стані.

- 17—18 серпня 2022 — удари по студентських гуртожитках у Харкові. Удари окупантів забрали 25 людей, серед яких була й дитина. «Іскандерами» ворог стріляв по студентських гуртожитках на Салтівці,

- Ракетний удар по кафе у селі Гроза відбувся 5 жовтня 2023 року, в результаті загинуло 59 осіб серед них восьмирічна дитина. Ще одна особа вважається зниклою безвісти.

Це далеко не всі злочини, Російської Федерації в збройній агресії проти України [4].

Як зазначає Н. Ногас міжнародне право прав людини та міжнародне гуманітарне право дуже тісно переплітаються між собою, але мають значні відмінності. Одним з таких винятків є те, що міжнародне гуманітарне право потребує суворого дотримання усіх зазначених в ньому зобов'язань, тоді як міжнародне право прав людини дозволяє відходити від виконання зобов'язань у випадку надзвичайної ситуації в країні» [2, с. 135]. Це зазначено у Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод стаття 15 «Під час війни або іншої суспільної небезпеки, яка загрожує життю нації, будь-яка Висока Договірна Сторона може вживати заходів, що відступають від її зобов'язань за цією Конвенцією, виключно в тих межах, яких вимагає гострота становища, і за умови, що такі заходи не суперечать іншим її зобов'язанням згідно з міжнародним правом.» [5].

У висновку ми можемо побачити скільки міжнародних гуманітарних прав людини порушила Росія за час вторгнення. Тому вирішенням даного питання, має бути переосмислення своїх широких повноважень регіональних та міжнародних установ, розуміння відповідальності, контролю та дотримання прав людини. Потрібно збільшувати рівень суворості покарань, за грубі порушення міжнародного гуманітарного права.

Список використаних джерел

1. Сенаторова О. В. Права людини і збройні конфлікти: навчальний посібник. Київ: ФОП Голембовська О. О., Київ, 2018. 208 с.
2. Ногас Н. Міжнародний захист прав людини під час збройних конфліктів // Збірник наукових праць Юридичного факультету Західноукраїнського національного університету у співпраці з НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України. Актуальні Проблеми правознавства Випуск 4 (24) 2020. 133—135 с.
3. Соколенко І.С. Порушення гуманітарного права під час військового конфлікту на сході України // Захист прав людини в умовах збройного конфлікту: збірник тез доповідей Науково-практичної конференції (Київ, 15 квітня 2021 р.). Київ: ГО «УКРО», 2021. 98 с.
4. Reports on the human rights situation in Ukraine. URL: <https://www.ohchr.org/EN/Countries/ENACARRegion/Pages/UARports.asp> x.
5. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004

СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ «БІЖЕНЕЦЬ» ТА «ОСОБА, ЩО ПОТРЕБУЄ ТИМЧАСОВОГО ЗАХИСТУ» ЗА ПРАВОМ ЄС

Юлія ТИЩЕНКО,

*доцент кафедри міжнародного,
цивільного та комерційного права,
Державний торговельно-економічний університет,
Київ, Україна*

Починаючи з лютого 2024 року країни Європейського Союзу (далі — ЄС) стикнулися із масовою міграцією українців, які шукають прихисток від військових дій. Звичайно, будь яке перебування іноземців на території іншої держави, повинно оформлюватися наданням певного правового статусу. Наразі в ЄС для громадян інших країн, які змушені були залишити країну свого громадянства або постійного місця проживання, передбачено дві категорії такого статусу: це біженець та особа, що потребує тимчасового захисту.

Щодо правового регулювання статусу біженців в ЄС діють Конвенція про статус біженців 1951 року (далі — Конвенція 1951 року) [1], Протокол щодо статусу біженців 1967 року (далі — Протокол 1967 року) [2] та Конвенція, що визначає державу відповідальну за розгляд заяв про надання прихистку, що подані в одній із держав-членів Європейського Співтовариства 1990 року (далі — Конвенція 1990 року) [3].

Відповідно до статті 1 Конвенції 1951 року «біженець» означає особу, яка внаслідок подій, які відбулися до 1 січня 1951 р., і через обґрунтовані побоювання стати жертвою переслідувань за ознакою расової належності, релігії, громадянства, належності до певної соціальної групи чи політичних поглядів знаходиться за межами країни своєї національної належності і не в змозі користуватися захистом цієї країни або не бажає користуватися таким захистом внаслідок таких побоювань; або, не маючи визначеного громадянства і знаходячись за межами країни свого колишнього місця проживання в результаті подібних подій, не може чи не бажає повернутися до неї внаслідок таких побоювань [1].

Принагідно зауважимо, що Протокол 1967 року значно розширив коло осіб, які можуть підпадати під статус біженця, виключивши умову подій, які відбулися до 1 січня 1951 року [2] (малася на увазі масова міграція осіб, що постраждали від подій пов'язаних із Другою світовою війною). Отже, Протоколом 1967 року було «пролонговано»

дію Конвенції 1951 року і на всі наступні негативні історичні події, що можуть спровокувати потребу у громадян шукати захисту в інших державах.

В свою чергу, пункт б) частини першої статті 1 Конвенції 1990 року щодо визначення поняття «біженець» посилається на положення статті 1 Конвенції 1951 року, з врахуванням поправок, що внесені Протоколом 1967 року [3].

Щодо поняття «особа, яка потребує тимчасового захисту», то його зміст знаходимо в Директиві Ради Європейського Союзу від 20 липня 2001 року № 2001/55/ЕС про мінімальні стандарти для надання тимчасового захисту у разі масового напливу переміщених осіб та про заходи, що сприяють збалансованості зусиль між державами-членами щодо прийому таких осіб та несення наслідків цього (далі — Директива) [4].

Проте, стаття 2 цієї Директиви не містить чіткої дефініції «особи, яка потребує тимчасового захисту». Зміст цього поняття можна розкрити через визначення понять «переміщені особи» та «тимчасовий захист», значення яким в Директиві надається.

Так, під «переміщеними особами» Директива розуміє громадян третіх країн або осіб без громадянства, які були змушені залишити свою країну чи регіон походження, або були евакуйовані, зокрема у відповідь на звернення міжнародних організацій, і не можуть повернутися безпечно через ситуацію, що склалася в цій країні, які можуть підпадати під дію статті 1А Конвенції 1951 року або інших міжнародних або національних документів, що надають міжнародний захист, зокрема: осіб, які втекли з районів збройного конфлікту або поширеного насильства; осіб, які перебувають під серйозним ризиком або стали жертвами систематичних чи загальних порушень їхніх прав людини [4].

Таким чином, за цими міжнародними документами зміст поняття «особа, що потребує тимчасового захисту» більш ширше за поняття «біженець».

Для отримання статусу біженця особі необхідно довести можливість переслідувань за ознакою расової належності, релігії, громадянства, належності до певної соціальної групи чи політичних переконань в країні її громадянства. Проте, для отримання тимчасового захисту особі достатньо, крім наявності підстав за статтею 1 Конвенції 1951 року, довести належність до громадянства або постійного місця проживання в країні, де відбувається збройний конфлікт/ насильство або побоювання стати жертвами систематичних чи загальних порушень прав людини.

Список використаних джерел

1. Конвенція про статус біженців 1951 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_011#Text

2. Протокол щодо статусу біженців 1967 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_363#Text

3. Конвенція, що визначає державу відповідальну за розгляд заяв про надання прихистку, що подані в одній із держав-членів Європейського Співтовариства 1990 року. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU90308?an=2>

4. Директиві Ради Європейського Союзу від 20 липня 2001 року № 2001/55/ЕС про мінімальні стандарти для надання тимчасового захисту у разі масового напливу переміщених осіб та про заходи, що сприяють збалансованості зусиль між державами-членами щодо прийому таких осіб та несення наслідків цього. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2001/55/oj>

УНІФІКАЦІЯ ПАТЕНТНОГО ПРАВА У МЕЖАХ ЄС

Анастасія ШАПОВАЛ,
*студентка, 4 курс, 24 група,
факультет міжнародної торгівлі та права,
Державний торговельно-економічний університет,
Київ, Україна*

Лілія НЕВАРА,
*доцент кафедри міжнародного,
цивільного та комерційного права,
Державний торговельно-економічний університет,
Київ, Україна*

Тема уніфікації патентного права та встановлення системи ефективною патентної охорони є актуальною, адже пройшла багаторічну процедуру встановлення та нині перебуває на етапі експерименту. Оновлена система розпочала своє безпосереднє функціонування лише 1 червня 2023 року, проте її історія сягає 70-х роках ХХ століття. Саме тоді було вирішено, що функціонування внутрішнього ринку без такого вагомому елемента як право інтелектуальної

власності неможливе. Для цього є поважні причини, зокрема, внутрішньому ринку властиві безперешкодний рух товарів, сприятливий інвестиційний клімат, а також його невіддільною частиною є науково-технічний прогрес, який сприяє попереднім факторам. Водночас виходячи із суті ст. 118 Договору про функціонування ЄС, впливає той факт, що кропітка робота щодо якісної дії внутрішнього ринку належить до спільної компетенції як ЄС, так і держав, що входять до його складу. Саме ці першооснови стали причиною та приводом до подальших дій щодо уніфікації такої складної підгалузі як патентне право.

З огляду на вищезазначене, розпочалася важка робота, яка стала результатом ухвалення відповідних актів, які є, по суті, основою функціонування теперішньої уніфікованої патентної системи. Такими є Регламент № 1257/2012 Європейського Парламенту та Ради від 17 грудня 2012 року про імплементацію посиленої співпраці у сфері становлення уніфікованої системи патентної охорони; Регламент № 1260/2012 Ради від 17 грудня 2012 року про імплементацію посиленої співпраці у сфері становлення унітарної системи патентної охорони щодо відповідних положень про переклад; Угода про Уніфікований патентний суд від 19 лютого 2012 року. Також не варто оминати увагою Європейську патентну конвенцію, яка була прийнята 05 жовтня 1973 року та містить дані щодо нині функціонального Європейського патентного відомства, який є частиною Європейської патентної організації наряду з Адміністративною радою [1, с. 637].

Очевидним є те, що зважаючи на проблемність поставленого завдання, виникали певні труднощі. Саме вони вплинули на утворення недосконалостей початкового процесу формування вже згаданої системи. Виділять, зокрема, наступні: територіальність, інвестиційний клімат, переклад та суверенітет [3].

Проблема територіальності вже частково була згадана. Патентне право як явище традиційно є сферою, що контролюється національним правом, це, своєю чергою, унеможливорює вільний рух товарів та послуг, що є критично важливим для внутрішнього ринку ЄС. До того ж сама співпраця держав ЄС у цій сфері ґрунтується на так званому механізмі посиленої співпраці, який передбачений ст.ст. 326—334 Договору про функціонування ЄС [1, с. 637]. Він характеризується як остання можливість держав ЄС віднайти компроміс щодо питання, яке потребує нагального вирішення та глибшої співпраці. Проблема територіальності виникла та ще досі зберігається внаслідок приєднання до запровадженого 2011 року механізму 25 держав ЄС, в той час, як до складу утворення входять

27 держав. Тобто дія виданого особі уніфікованого патенту розповсюджуватиметься лише на території згаданих держав. Окрім того, питання територіальності не обмежилось й юрисдикцією Уніфікованого патентного суду, до Угоди про утворення якого приєдналось лише 17 держав [4]. Зрозуміло, що в таких умовах повноцінне здійснення повноважень установою не передбачається реальним.

Інвестиційний клімат зважаючи на перераховані вище проблеми не є сприятливим, адже складна та дорога відносно інших європейська процедура отримання патенту не сприяє вкладенню інвестицій у винаходи відповідними суб'єктами.

Переклад є чи не найбільшою перепорою для запровадження злагодженого механізму функціонування патентної системи. На цю мить процедура подачі заявки має супроводжуватися перекладом на одну з офіційних мов Європейської патентної організації, такими є англійська французька, німецька. Якщо дана умова не буде виконана протягом встановленого терміну, заявка відкликатиметься. Проте є ще один нюанс на який варто звернути увагу. Після отримання європейського патенту можливою є також проходження процедури валідації, яка передбачає переклад патентної специфікації та формули винаходу на мову тієї держави, захист для власного патенту якої, бажає отримати винахідник. Зрозуміло, що це додаткові та не бажані витрати з боку винахідника та потенційних інвесторів.

Суверенітет держав є найчастішим бар'єром при запровадженні нового явища. ЄС становить собою утворення з 27 держав перелік яких потенційно розширюватиметься. Держави, що входять до його складу, мають різні уявлення щодо здійснення певної політики, процедури її запровадження та наділення певних утворень своїми ж повноваженнями. Тому, не дивно, що процес переговорів щодо теми даної роботи не став винятком та є досить контроверсійним та тривалим.

Досі тривають дискусії щодо Уніфікованого патентного суду, що є унікальною за своїми якостями інституцією як і сам ЄС. Він не є складовою судової системи ЄС, бо утворений згідно з Угодою про Уніфікований патентний суд. Як вже зазначалося його повноваження поширюються лише на ті 17 держав ЄС, які приєднались до цього акту та наділили його виключними повноваженнями щодо розгляду справ при порушенні охоронюваних європейським патентним законодавством прав. Проте, він як впливає з установчих договорів ЄС як і національні суди ЄС, має діяти згідно із принципом поваги до права ЄС. Як відомо, національні суди зобов'язані тлумачити власне законодавство таким чином, щоб воно не суперечило нормативній

базі ЄС, даний факт підтверджується існуванням процедури преюдиціального запиту. Він передбачає звернення національними судами до Суду ЄС із проханням розтлумачити певну норму законодавства ЄС, якщо виникає проблема із її застосуванням [2, с. 409]. Вищевикладені обставини надають розуміння того, що така практика застосовуватиметься й до діяльності Уніфікованого патентного суду.

Тож сучасна європейська система отримання патенту характеризується такими етапами як підготовка необхідної документації та її подання до Європейської патентної організації, первинна експертиза, звіт пошуку, публікація, експертиза по суті, ухвалення рішення про надання патенту, валідація та оскарження [5]. Останній етап надає можливість третім особам апелювати рішення щодо видання патенту його винахіднику. Стає зрозуміло, що процедура залишається складною, довготривалою та дорогою. В середньому перелічені етапи займають від двох до п'яти років часу. Коштуватиме така послуга щонайменше 6 300 євро, не враховуючи подальший процес валідації національними установами конкретних держав [6]. Водночас не можливо не виділити перевагу того, що процедура отримання саме даного типу патенту є простішою в порівнянні з подачею запитів на отримання патенту до уповноважених відомств окремих держав.

Підсумовуючи вищевикладене, розуміємо, що процес отримання патенту досі має власні недоліки, основними з яких є ціна та тривалість. Водночас права самих власників патентів залишаються незахищеними, адже до Угоди про Уніфікований патентний суд приєдналися лише 17 держав. Це збільшує відсоток подання позовів за захистом до національних судів, які досить часто можуть виносити рішення, що за своєю природою відрізнятимуться від рішень судів інших держав. Таким чином зростатиме юридична невизначеність. Також залишається відкритим питання перекладу, доцільним вважаю ухвалити рішення щодо перекладу документації однією мовою. Це не є проблемою, адже при утворенні ЄС держави вже пішли на певні поступки задля спільної цілі. Згадані фактори показують наскільки важливим є поглиблення співпраці у даній сфері. Не можна не згадати перевагу приєднання у майбутньому України до зазначених вище актів. Адже всупереч певним недолікам, описана процедура отримання уніфікованого патенту є дійсно спрощеною в порівнянні з надсиланням запитів до патентних відомств окремих держав. Вона має всі права на існування та доведення до досконалого стану, наскільки показує практика функціонування такого унікального утворення як ЄС.

Список використаних джерел

1. Соколова О. О. Реформування системи патентної охорони України та її наближення до унітарної системи патентної охорони ЄС. Юридичний науковий електронний журнал. 2023. Вип. № 6. С. 636—640;
2. Соколова О. О. Уніфікований патентний суд як унікальна інституція патентного захисту в ЄС. Право і суспільство. 2023. Вип. 1. С. 403—412;
3. Соколова О. О. The European patent protection system: problematic issues and development prospects. Публічне право. 2022. Вип. № 1 (45). С. 42—56;
4. The unitary patent system: веб-сайт. URL: https://single-market-economy.ec.europa.eu/industry/strategy/intellectual-property/patent-protection-eu/unitary-patent-system_en
5. The patenting process: веб-сайт. URL: <https://www.epo.org/en/learning/learning-resources-profile/business-and-ip-managers/inventors-handbook/protecting-your-idea/patenting-process>
6. How to apply for a patent: веб-сайт. URL: <https://www.epo.org/en/new-to-patents/how-to-apply-for-a-patent>

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ НОРМ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ФІНАНСОВОГО ПРАВА В НАЦІОНАЛЬНУ ПРАВОВУ СИСТЕМУ УКРАЇНИ

Богдана ШИРЧЕНКО,
студентка, 3 курс, 6 група,
факультет фінансів та обліку,
Державний торговельно-економічний університет,
Київ, Україна

Олена СУДАРЕНКО,
доцент кафедри адміністративного,
фінансового та інформаційного права,
Державний торговельно-економічний університет,
Київ, Україна

Для незалежної України ЄС в різні роки був мрією, вектором розвитку та перспективою. На сьогодні держави-члени цього об'єднання є основним торговим партнером України, місцем навчання,

відпочинку та тимчасового прихистку для багатьох українців. Прийняття Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у 2014 році стало важливим кроком у розбудові якісно нових відносин сторін у контексті політичної асоціації та економічної інтеграції, а надання Україні статусу кандидата на членство в ЄС в 2022 році уможливило реалізацію прагнення приєднатись до євроспільноти.

Серед основних напрямів інтеграційного процесу, зокрема є адаптація законодавства України до законодавства ЄС. Розділ V Закону України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» визначає 16 пріоритетних сфер, в яких здійснюється ця адаптація [1].

28 лютого 2023 р. Кабінет Міністрів України запустив процес внутрішньої оцінки стану імплементації норм ЄС (селф-скринінг). Оцінка дала змогу визначити стан адаптації законодавства України до права ЄС, виявити невідповідності та прогалини, які необхідно усунути в рамках переговорів та підготовки до вступу в ЄС.

Відповідно до інформації, наведеної у Звіті за результатами проведення первинної оцінки стану імплементації актів права Європейського Союзу (acquis ЄС), держава-кандидат має виконати рекомендації за 6 кластерами та 35 переговорними розділами. Наразі 2739 актів права ЄС підлягають подальшій імплементації, 1625 актів повністю імплементовано та 23456 актів не потребують імплементації [2]. Зокрема, у сфері публічних фінансів:

Розділ 4. Свобода руху капіталу. Наближення українського законодавства до актів права ЄС означатиме: відсутність дискримінації та заборон щодо руху капіталу між Україною та державами-членами ЄС; підвищення інвестиційної привабливості України на міжнародному ринку; розширення можливості інвестицій в різні сфери; спрощення надання/отримання кредитів на комерційній основі. Загальна кількість актів — 44, серед яких 1 повністю імплементовано, 28 — не потребують імплементації, 15 — підлягають подальшій імплементації.

Розділ 5. Публічні закупівлі. Наближення української системи публічних закупівель до стандартів ЄС сприятиме законності, відкритості, неупередженості, ефективному та раціональному витрачання бюджетних коштів, а також підвищенню конкурентоспроможності і експортного потенціалу українських підприємств на міжнародних ринках унаслідок відповідності сучасним вимогам щодо державних контрактів, забезпеченню взаємного доступу на відповідні ринки. Загальна кількість актів — 74, серед яких 1 повністю імплементовано, 66 — не потребують імплементації, 7 — підлягають подальшій імплементації.

Розділ 9. Фінансові послуги. Нині, законодавство України у сфері фінансових послуг відповідає основним стандартам ЄС. Однак, існують деякі не вирішені питання, що стосуються страхування, ліквідації фінансових установ, передачі ЄС повноважень щодо регулювання авторизації нагляду застосування заходів впливу до панєвропейських наднаціональних органів регулювання. Загальна кількість актів — 471, серед яких 11 повністю імплементовано, 244 — не потребують імплементації, 216 — підлягають подальшій імплементації.

Розділ 16. Оподаткування. Для успішного наближення України потрібно слідувати плану дій BEPS, а також обов'язково імплементувати Директиву щодо боротьби з ухиленням від сплати податків та Директиву про адміністративне співробітництво. Це сприятиме функціонуванню єдиного внутрішнього ринку, у якому функціонує вільний рух товарів, осіб, послуг та капіталу. Загальна кількість актів — 249, серед яких 233 — не потребують імплементації, 16 — підлягають подальшій імплементації.

Розділ 17. Економічна та монетарна політика. Наближення українського законодавства до актів права ЄС у цій сфері дозволить підвищити ефективність банківської системи та збирання статистичної інформації. Зокрема, запровадження регуляторних практик ЄС забезпечуватиме ефективніше відновлення та реструктуризацію кредитних установ та інвестиційних компаній шляхом впровадження структурованого підходу до управління збанкрутілими банками, зменшуючи ймовірність системних криз і сприяючи підвищенню довіри до банківського сектору. Загальна кількість актів — 569, серед яких 2 повністю імплементовано, 536 — не потребують імплементації, 31 — підлягають подальшій імплементації.

Розділ 32. Фінансовий контроль. Подальші реформи в даній сфері дозволять ефективніше виявляти та запобігати фінансовим порушенням, забезпечуючи прозорість та чесність у фінансових операціях. Важливим є розвиток інфраструктури для моніторингу та аналізу фінансових процесів, що сприятиме підвищенню ефективності адміністрування фінансового ринку на різних рівнях. Крім того, ця інтеграція надає українським компаніям можливість доступу до європейського ринку, що розширює їхні можливості для росту та розвитку. Загальна кількість актів — 71, однак жоден не потребує імплементації.

Розділ 33. Фінансові та бюджетні положення. Наближення до права ЄС у сфері бюджетних відносин сприятиме вдосконаленню правового регулювання та як наслідок підвищенню ефективності

функціонування системи управління державними фінансами. Загальна кількість актів — 314, серед яких 311 — не потребують імплементації, 3 — підлягають подальшій імплементації.

Отже, процеси європейської інтеграції мають суттєвий вплив на вітчизняну правову систему, зокрема і у сфері фінансового права, спонукаючи до адаптації та гармонізації національних норм зі стандартами ЄС. Цей процес відкриває нові можливості для України, водночас вимагає пошуку балансу, який забезпечить дотримання суверенітету, власних «ідей розвитку» тощо.

Список використаних джерел

1. «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу». Закон України від 18 березня 2004 року № 1629-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629-15#n161>

2. Звіт за результатами проведення первинної оцінки стану імплементації актів права Європейського Союзу (acquis ЄС). Кабінет Міністрів України URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/zvit-UA.pdf>

УНІФІКАЦІЯ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА В МЕЖАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Анастасія ШТУРМАК,
*студентка, 2 курс, 17 група,
факультет міжнародної торгівлі та права,
Державний торговельно-економічний університет,
Київ, Україна*

Ганна ІЛЬЧЕНКО
*доцент кафедри міжнародного приватного,
комерційного та цивільного права,
Державний торговельно-економічний університет,
Київ, Україна*

У сучасному світі європейське право відіграє значну роль. Останнім часом значно посилюється вплив європейського права на розвиток та зближення національних правових систем.

Цивільні відносини також певною мірою регулюються правом Європейського Союзу (далі — ЄС). Сучасний вектор розвитку цивільного права відповідає ідеям його гармонізації та універсалізації. Його основу складає ідея про визначальну цінність права, його верховенство над законом, поділ права на приватне та публічне, можливість застосування прецеденту та широкого застосування договору для врегулювання відносин між автономними суб'єктами права [1, с. 3].

Уніфікація законодавства — це досить складний процес приведення норм різних країн до єдності нормативно-правових актів та усунення суперечностей в них. Обов'язковою умовою уніфікації цивільного законодавства є належне відпрацювання та узгодження юридичних понять і термінів, усунення неточностей і двозначності в національному праві держав-членів Європейського Союзу.

Сприятливими для уніфікації умовами свого часу стали економічна й політична інтеграція Західної Європи, а також створення Європейського економічного Союзу. Римський договір 1957 р., що став його основою, зобов'язав учасників уніфікувати та зблизити національне законодавство настільки, наскільки необхідно для функціонування Спільного ринку [2].

Загалом, цивільному праву притаманний розвиток в межах конкретної національної правової системи. Однак, у сучасному світі уніфікація цивільного права є необхідним явищем в міжнародному аспекті. Виникнення транснаціональних корпорацій, зростання обігу міжнародних економічних зв'язків, політична та економічна інтеграція, утворення різноманітних міжнародних організацій — всі ці процеси є поштовхом до тенденції уніфікації цивільного права країн.

В межах ЄС уніфікація здійснюється на рівні модельних актів та стосовно окремих інститутів цивільного права. Основними правовими документами встановлення єдності норм права в ЄС є регламенти і директиви. Регламент є обов'язковим та має пряме застосування в усіх державах-членах одночасно. В той час, як директива є обов'язковою для кожної держави-члена, якій її адресовано. Можна стверджувати, що саме регламенти слугують, основним драйвером наближення національних правових систем, адже їх юрисдикція поширюється одночасно на всі держави-члени ЄС. Варто зазначити, що регламенти та директиви спонукають до усунення колізій, адже у разі їх виникнення саме норми права ЄС матимуть пріоритет над національним законодавством.

Нині деякі цивільно-правові інститути досягли надзвичайно високого ступеня уніфікації, наприклад, інститут юридичних осіб,

купівлі-продажу, торгового мореплавства, залізничних перевезень, інтелектуальної власності тощо. Однак, є й такі цивільно правові інститути уніфікація яких є досить низькою (наприклад, спадкове та сімейне право тощо).

В рамках ЄС спостерігається, також, міжнародна гармонізація та уніфікація договірних прав, що набуває пріоритетного значення для уніфікації правового регулювання цивільних та торговельних відносин вже на рівні окремих держав Союзу [3, с. 68].

Прикладом нормативно правових актів, що закріплені в праві ЄС та спонукають до уніфікації цивільного законодавства країн-членів ЄС є, зокрема: Регламент ЄС «Щодо забезпечення митними органами дотримання прав інтелектуальної власності та про скасування Регламенту ЄС № 1383/2003» № 608/2013 від 12 червня 2013 року [4]; Директива ЄС від 22 травня 2001 № 2001/29 «Про гармонізацію певних аспектів авторського права та суміжних прав у інформаційному суспільстві» [5] тощо.

Отже, найбільш потужне зближення національних правових систем можна спостерігати в Європейському Союзі, адже більшість країн територіально наближених до ЄС обирають саме європейський вектор розвитку. Україна не є винятком. Уніфікація цивільного законодавства ЄС є закономірним та необхідним процесом у зв'язку з активним розвитком міжнародного співробітництва. Вона виступає своєрідним драйвером зближення національних правових систем, які стандартизують юридичну термінологію, допомагають убезпечити суб'єктів цивільного права від непорозумінь, а найголовніше створюють єдиний правовий простір, що забезпечить економічну стабільність, розвиток, співробітництво та рівновагу в міжнародному середовищі.

Список використаних джерел

1. Миза С. С. Цивільне право в системі права. Цивільне законодавство: лекція до теми / Мирза С.С. Одеса, 2017. 14с. URL: https://oduvvs.edu.ua/wp-content/uploads/2016/09/lek_k-2017-tema-1-csp.pdf

2. Шимон С. І. Поняття та способи уніфікації норм цивільного й торгового права зарубіжних країн. URL: https://buklib.net/books/22889/#_ftnref4

3. Стрельцова Є.Д. Особливості уніфікації права в рамках ЄС: окремі аспекти. Порівняльне, зарубіжне та приватне міжнародне право. 2019. С. 6768. URL:<http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/25766/1/66-70.pdf>

4. Щодо забезпечення митними органами дотримання прав інтелектуальної власності та про скасування Регламенту ЄС № 1383/2003. Регламент Парламенту і Ради ЄС від 12 червня 2013 року № 608/2013. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_021-13#Text

5. Про гармонізацію певних аспектів авторського права та суміжних прав в інформаційному суспільстві: Директива Європейського Парламенту і Ради 2001/29/ЄС від 22 травня 2001 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_005-01#Text

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СТРУКТУРИ ДЖЕРЕЛ ПРАВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Дмитро ЯНКЕВИЧ,
*студент 2 курсу,
Львівський національний університет
імені Івана Франка,
Львів, Україна*

Європейський Союз часто характеризують як одну з найдосконаліших форм регіональної інтеграції у світі, а науковці наголошують на важливості та винятковості права ЄС, що формує самостійну правову систему, яка не властива ні національним правовим системам держав-членів, ні міжнародному праву. На їхню думку, той факт, що право Європейського Союзу створює зобов'язання та уповноважує як держави-члени, так і фізичних осіб, доводить існування автономного правового порядку та засвідчує трансформацію ЄС у наднаціональну державу, що володіє особливими правовими інструментами.

Аналіз доктринальних напрацювань засвідчує, що джерелами законодавства ЄС є всі форми зовнішнього вираження норм права як об'єктивованих результатів діяльності уповноважених суб'єктів нормотворення, що безпосередньо встановлюють права та обов'язки чи опосередковано впливають на правове забезпечення суспільних відносин на рівні Європейського Союзу [5, с. 153]. Специфічний характер законодавства Європейського Союзу виявляється, зокрема, в тому, які саме види джерел права регулюватимуть ті чи інші суспільні відносини. Важливість вибору конкретного виду джерела права зумовлена значимістю відносин, що потребують правового регулювання.

Саме тому особливої уваги вимагає дослідження взаємозв'язків та ієрархічної побудови джерел права Європейського Союзу. Різні науковці виділяють різні підходи до визначення структури джерел права ЄС.

Найпоширенішим є підхід до визначення структури джерел права ЄС на первинні, тобто ті, які є визначальними для права ЄС, та вторинні, тобто похідні від первинних. Цей поділ значно відображає особливості їхнього ухвалення та місце окремих правових актів у системі. Науковці зазначають, що до первинного права Європейського Союзу належать положення міжнародних угод, що становлять правову основу для функціонування усіх структур, які формують ЄС [3, с. 201]. Що стосується вторинних джерел права, то, на думку правознавців, ця група розуміється як більш складна підсистема, до якої належать норми, які закріплені в актах органів ЄС, міжнародні звичаї, що склалися в процесі діяльності Євросоюзу, загальні принципи права, міжнародні угоди між ЄС та іншими суб'єктами міжнародного права тощо [2, с. 475].

Проте, на нашу думку, такий підхід не є досконалим, оскільки, по-перше, він характеризується відсутністю чіткої ієрархії між первинними та вторинними джерелами права, яка може викликати непорозуміння та неоднозначності в тлумаченні та застосуванні різних нормативних актів; по-друге, підсистема вторинних джерел може ускладнювати процес визначення правового статусу конкретного акта, а також викликати потенційні колізії та протиріччя між різними нормами; по-третє, поділ правових актів на первинні та вторинні не відповідає потребам політико-правової інтеграції Європейського Союзу.

Другий підхід до визначення класифікації джерел права ЄС полягає у тому, що всі джерела права Європейського Союзу не можуть бути поміщені у межі первинного та вторинного права, тож, наприклад, О. Москаленко пропонує класифікацію на чотири ієрархічні рівні: перший рівень складають установчі договори, рішення Ради ЄС та загальні принципи права Європейського Союзу; другий рівень — міжнародно-правові зобов'язання Євросоюзу, що впливають з усіх джерел міжнародного права; третій рівень утворюють прецеденти Суду ЄС; до четвертого рівня належать закриті конвенції між державами-членами Європейського Союзу, які укладаються з метою реалізації положень установчих договорів, нормативно-правові акти, які приймають органи ЄС, а також звичаї, що сформувались в умовах європейської інтеграції [4, с. 7]. Окрім цього, О. Стрельцова також розділяє всі джерела права ЄС на чотири групи: перша група —

джерела первинного та вторинного законодавства: друга — джерела договірної права; третя — джерела прецедентного (судового) права; четверта — загальні принципи права [6, с. 5].

Частково із цим підходом можна погодитись, оскільки на сьогодні система різноманітних джерел права Європейського Союзу дійсно не може бути поміщена у просту дворівневу класифікацію (первинне та вторинне право). Проте, він також не є досконалим, оскільки деякі групи джерел права, виділені за другим підходом, в окремих випадках можуть належати як до первинних, та і до вторинних джерел права.

Тому пропонуємо третій підхід до визначення структури джерел права ЄС, який полягає у тому, що до первинних та вторинних джерел права варто додати допоміжні класифікаційні одиниці. Це обумовлюється тим, що, наприклад, прецеденти створює Суд Європейського Союзу, який діє на підставі установчих договорів [1, с. 42], а це, в свою чергу, вказує на їхню приналежність до вторинного права ЄС. Оскільки до судової компетенції належить також й офіційне тлумачення установчих договорів, а тим самим і формування нових норм права [1, с. 43], це доводить приналежність прецедентів Суду ЄС і до первинного права. Тобто, в такому випадку ми можемо говорити про джерела прецедентного права як про окрему, допоміжну групу в системі.

Тож, з'ясовуючи структуру законодавства Європейського Союзу, найперше зазначаємо, що підтримуємо поділ правових актів ЄС на три групи: первинні, вторинні та допоміжні акти законодавства. Особливість допоміжних джерел права Європейського Союзу полягає у їх гнучкості та можливості бути застосованими у разі виявлення прогалин у первинному чи вторинному праві. Як своєрідна правова площина ці акти допомагають усунути прогалини у правовому забезпеченні, тому в контексті їхнього місця в системі джерел права Європейського Союзу треба вести мову не про їхню підлеглість первинному чи вторинному праву, а про їхнє паралельне розташування з джерелами права, які вони роз'яснюють, змінюють чи доповнюють.

Список використаних джерел

1. Анакіна Т. М. Судовий прецедент у праві Європейського Союзу: дис ..... канд. юрид. наук: 12.00.11. Харків, 2009. 80 с.
2. Дмитрієв А. І., Муравйов В. І. Міжнародне публічне право. Київ: Юрінком Інтер. 2001. С. 474—476

3. Луць Л. А. Джерела права Європейського Союзу: загально-теоретичні аспекти. Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: матеріали X регіональної науково-практичної конференції. 5—6 лютого 2004 р. Львів: Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2004. 470 с.

4. Москаленко О. М. Джерела права Європейського союзу (міжнародно-правовий аналіз): автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.11. Інститут законодавства Верховної Ради України. Київ, 2006. 13 с.

5. Рим О. М. Трудове право Європейського Союзу. Львів: «Галич-прес». 2020. 596 с.

6. Стрельцова О. В. Джерела права Європейського Союзу (теоретичні аспекти): автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.01. Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Київ, 2008. 13 с.

УНІФІКАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА ТА СУТНІСТЬ ПРИНЦИПУ ПОСИЛЕНОЇ СПІВПРАЦІ ЄС

Дарина ЯЦЕНКО,
*студентка, 4 курс, 24 група,
факультет міжнародної торгівлі та права,
Державний торговельно-економічний університет,
Київ, Україна*

Лілія НЕВАРА,
*доцент кафедри міжнародного, цивільного
та комерційного права,
Державний торговельно-економічний університет,
Київ, Україна*

Світова економіка розвивається, країни все тісніше співпрацюють між собою, укладають міжнародні договори та декларації, з'являється все більше міжнародних організацій та союзів держав. Через те, що співробітництво між країнами зміцнюється — є необхідність у залученні методів регулювання даних відносин. Адже, як нам відомо, різний характер національних законодавств країн може перешкоджати успішній та ефективній співпраці, підтримці миру та

забезпечення хороших умов для життя суспільства. Тому, важливо продовжувати досліджувати способи правового регулювання міжнародних відносин.

Особливої уваги заслуговує уніфікація — один з найвідоміших та найпоширеніших методів наближення національних правових систем країн, який полягає в опрацюванні та розробці однакових норм у національному законодавстві різних держав на основі узагальнення міжнародного досвіду. Його метою є правове регулювання схожих суспільних відносин [1, с. 134]. Як перевагою, так і недоліком може вважатись той факт, що ні в міжнародному, ні в європейському праві не існує єдиного визначення змісту терміну уніфікація. Не можна не погодитись з Каліченко З.Д., що у забезпеченні єдиного правового простору перевагу має метод уніфікації нормативно-правових актів [2, с. 56]. Цей процес грає важливу роль на міжнародній арені, адже він не тільки сприяє запобіганню утворенню колізій та суперечностей норм, але й покращує ефективність міждержавних відносин.

Нині процес уніфікації стає все дедалі поширеніший — зростає число розробки нових документів міжнародними організаціями, виникає все більша кількість правових норм міжнародного та національного права. Зважаючи на вищезазначені факти, доцільним є вважати, що цей процес є результатом співпраці країн з розробки, зміни або виключення уніфікованих норм у внутрішньому законодавстві, що відбувається на стадії нормотворчості та правозастосування. Загалом, сутність уніфікації полягає не у викоріненні відмінностей у регулюванні спільних сфер у праві, а у запобіганні перешкод та колізій у міжнародному співробітництві.

Важливо пам'ятати, що уніфікація права ЄС реалізовується вже тривалий час — більше ніж 50 років досвіду, а тому сформувались певні конкретні методи та способи її здійснення. Поштовхом до цього стала спільна мета — створення міцного міждержавного союзу. Уніфікація у рамках права ЄС здійснюється за допомогою поєднання різних методів, відповідно до обов'язкових регламентів, норми яких є прямими до застосування, як зазначено у ст. 249 Договору про заснування Європейської Спільноти [3].

Також, в ЄС були започатковані такі вагомні принципи, на яких ґрунтуються взаємини між внутрішнім правом держав-членів і європейським правом: принцип верховенства права ЄС, принцип примату права ЄС, а також, принцип прямої дії [3]. Цих принципів потрібно дотримуватись, оскільки результативність та ефективність розвитку міжнародних відносин, не лише у рамках ЄС, але й загалом, залежить

від добре побудованого механізму гармонійного співіснування національного та міжнародного права держав, що у певній частині забезпечується уніфікацією.

Важливо розуміти, що міжнародна договірно-правова уніфікація здійснюється на основі установчих договорів ЄС: Договору про функціонування Європейського Союзу, Договору про заснування Європейської Спільноти та протоколів до них, а також, протоколу Статуту Суду ЄС та інших міжнародних договорів. Основними інструментами здійснення уніфікації вважаються регламенти та директиви [4]. З огляду на це, слід додати, що правильне застосування норм вищеперерахованих джерел є основою успіху уніфікації європейського права.

Втім, уніфікація правових норм має як переваги, так і недоліки, що зазначено у таблиці 1.

Таблиця 1

Переваги	Недоліки
Скорочений обсяг правових норм та їх компактність	Тривалі терміни, необхідні для розробки договорів уніфікації і їх вступу у дію
Спрощена форма нормативно-правових актів і методів правозастосування	Відсутність гарантії що розроблені норми набудуть чинності
Відсутність зайвої диференціації та відмінностей у нормах	Уніфіковані норми, які закріплені у міжнародних договорах, часто мають факультативний характер
Відсутність колізій та рівність правових систем країн-учасниць, третіх країн та країн-членів ЄС у політичному та економічному плані.	Неповнота та розмитість уніфікаційних угод

Джерело: складено автором

Як вже зазначалось, уніфікація здійснюється на основі певних договорів, переважно шляхом імплементації норм. Проте, через відсутність чітко закріпленого правового механізму здійснення даного процесу, не завжди є можливість у його реалізації, через що доводиться звертатись до колізійного методу. Тому, є пропозиція у створенні окремого нормативно-правового акту, котрий би прописував чітку послідовність дій при здійсненні уніфікації. На додаток до цього, варто переглянути вже існуючі установчі акти для визначення компетенції ЄС по уніфікації договірної права.

Варто уточнити, що уніфікація є одним із чинників забезпечення інтеграції. Як ми знаємо, інтеграція — це процес взаємодії та взаємозв'язку між країнами, спрямований на досягнення результату об'єднання економічних, культурних, політичних, соціальних структур та елементів [5]. В процесі її здійснення запозичуються правові норми, методи правового регулювання, різні техніки та засоби утворення нормативно-правових актів, що, фактично, впливає на правотворчість і правозастосування у межах правових систем.

Цікавим є дослідження взаємозв'язку між інтеграцією та так званим механізмом посиленої співпраці. Роль даного механізму є суттєва, адже однією із його ознак вважається просування розглянутого інтеграційного процесу у межах Європейського Союзу. Механізм посиленої співпраці сприяє заінтересованості держав-членів ЄС розвивати тісніші правові відносини, що здійснюється через інститути ЄС.

Проаналізувавши коментар до ДФЄС [6, с. 1191], можна переконатись, що у даного механізму є суттєві переваги: гарантія збереження державного суверенітету та забезпечення інтересів держав є одним із варіантів інтеграції ЄС, а також закріплює статус Європейського Союзу як інтеграційного об'єднання. Його дієвість та переваги обумовлюються принципом гнучкості. Отже, цей механізм забезпечує єдність держав-членів Європейського Союзу.

Проте, під час аналізу наукових досліджень та нормативно-правових актів, було виявлено деякі недоліки, які необхідно детальніше розглянути. По-перше, принцип відкритості дещо обмежений, адже Рада ЄС та Європейська Комісія приймають рішення щодо участі відповідно до дотримання країною визначених умов. По-друге, допустимо державам, що не входять до списку учасників посиленої співпраці, ставити під сумнів її легітимність. Це супроводжується тим, що ДФЄС, а саме стаття 327, закріплює положення про повагу компетенції, права та зобов'язання цих держав усіма учасниками посиленої співпраці [7]. Зважаючи на вказані недоліки, є доцільним переглянути ДФЄС та внести поправки, які б просунули розвиток механізму посиленої співпраці.

Варто зазначити, що одним з основоположних показників успішного розвитку уніфікації правової системи ЄС з національними правовими системами держав-членів є якість національних правових актів, котрі реалізують право ЄС, і їх ефективне застосування. Уніфікація, інтеграція та посилена співпраця є взаємозалежними механізмами, котрі забезпечують стабільну співпрацю в межах Європейського Союзу. Задля захисту та підтримки міжнародних

відносин між державами-учасницями ЄС, необхідно слідувати чіткій інструкції уніфікації права та будувати правову систему, засновану на універсальних принципах, які поширюються на європейські країни та їх правові системи.

Список використаних джерел

1. Новосад І. В. Теоретичні засади дослідження питань уніфікації міжнародного приватного права в умовах глобалізації. Прикарпатський юридичний вісник : зб. наук. пр. Одеса, 2022. С. 133—137.

2. Калініченко З.Д. Уніфікація у міжнародному приватному праві як пріоритетний напрям забезпечення єдиного правового простору. Генезис публічного та приватного права: європейський вимір: зб. матеріалів Міжнар. юрид. наук.-практ. конф. Київ, 2019. С. 55—61

3. Договір про заснування Європейської Спільноти (Договір про заснування Європейського економічного співтовариства) від 25 бер. 1957 р. №994_017.URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_017#Text (дата звернення: 27.03.2024).

4. Регламент (ЄС) Європейського Парламенту та Ради «Про право, яке підлягає до застосування щодо договірних зобов'язань («Рим I»)» :Регламент від 17.06.2008 р. № 593/2008. URL: <https://regulation.gov.ua/documents/id73115>

5. Інтеграція. Енциклопедія Сучасної України ЕСУ. URL: <https://esu.com.ua/article-12384>

6. TOMÁŠEK, M., ŠMEJKAL, V. Коментар до Договору про функціонування ЄС, Договору про ЄС та Хартії основоположних прав ЄС. Прага: Wolters Kluwer ČR, 2024. 1780 с.

7. Договір про функціонування Європейського Союзу : Установ. договір від 25.03.1957 р. URL: <https://eulaw.ru/treaties/tfeu/>

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА ТА ПРАВОПОРЯДОК В УМОВАХ АКТУАЛІЗАЦІЇ ЗОВНІШНІХ ЗАГРОЗ

THE ROLE OF ITALY IN THE RED SEA. BETWEEN DIPLOMACY AND SECURITY

Chiara FERRO,

*Ph.D Student, Department of Political Science,
University of Naples Federico II,
Naples, Italy*

Fabio TESTA,

*Ph.D Student, Department of Political Science,
University of Naples Federico II,
Naples, Italy*

Abstract

Under the guise of the «friendship diplomacy», Italian politicians and diplomats were dedicated to reestablishing Italy's reputation in the Middle East after World War II [1].

Today, following the rekindling of hostilities in the Middle East, the Italian Parliament voted to authorise Italian participation in a European military mission to ensure the security of maritime trade routes in the Red Sea.

The research aims to provide a brief historical overview of Italy's role in the Middle Eastern context and to reflect on the prospects for transforming the image and role of Italian foreign policy in the geopolitics of the enlarged Mediterranean.

Methodology

The methodology used has been based on the analysis of the recent policies and strategies adopted by the Italian government and by the European Union (EU) against Houthi attacks in the Red Sea, with a comparison between the cultural diplomacy and the military action of Italy in the Middle East.

In particular, the analysis of Italian political speeches and statements was also taken into account for conducting the research.

Then, there was the selection of bibliographic databases for the literature review, Scopus and Google Scholar were mainly chosen as bibliographic databases.

The research by keywords was composed as follows: «Italian diplomacy/Italian cultural diplomacy» or «Italy in the Red Sea/Italian commerce» or «Houthi attacks/Italian military action» or «Italian constitution/article 11 Italian constitution».

Data mainly taken from Ministero degli Affari Esteri e della Cooperazione Internazionale (MAECI) of the Italian Government and from the Italian Chamber of Deputies.

Introduction

Although Italy has always had deep ties with the Middle East, these relationships assumed a more contemporary turn during the colonial era and continued to develop during World War II.

With the fall of the fascist regime and the end of the conflict, the Italian government resumed and strengthened its cultural activities, in particular promoting cultural cooperation based on multilateral cultural diplomacy [2]¹.

In the years immediately following the Second World War, as a consequence of its military defeat, Italy did not have the political or economic means for an effective foreign policy [3; 4; 5].

However, as Prime Minister and Minister of Foreign Affairs, Alcide De Gasperi understood that the Italian government could draw on a prestigious cultural tradition based on the principle of cooperation, as it was also declared by Aldo Moro as Minister of Foreign Affairs in 1970 [6]. De Gasperi thought that cultural relations should be not only a political tool to reflect national interests but also a tool to promote peace [7, p. 88].

In the decades following the end of the World War II, **Rome significantly intensified its diplomatic activism** towards the Middle East and North Africa. Warmly appreciated by some Arab countries for its regional approach and maintaining its traditional pro-Arab posture, Italian foreign policy towards the Middle East was initially balanced between promoting dialogue, stability and cooperation on one hand, and colluding with global superpower manoeuvres to exploit existing tensions and achieve local influence on the other.

In particular, Giulio Andreotti, the longest-serving Italian politician capable of tracing an all-Italian line of continuity and dialogue on the international scene [8], and especially in the Middle East, immediately developed the conviction that Italy, albeit a modest power, played a pivotal

---

¹ Cultural diplomacy aims at supporting traditional diplomacy through the building of friendship and sympathy with other nations in order to improve political, economic, commercial relations, as well as for purposes of prestige and acknowledgment.

role in the bipolar international scenario and in the Mediterranean, and also developed the consideration that alone it would be impossible to defend itself because of the geographical issue [9]. Influenced by the teachings of his mentor De Gasperi, international dynamics were at the centre of the Roman statesman's political life, Giulio Andreotti where the themes of dialogue and *détente* played a prominent role [8]. A convinced Europeanist, the Roman statesman was convinced that Europe must express solidarity for the delicate Middle Eastern issues that see many interests intersecting with the Mediterranean country, from the geographical to the economic but above all the security issue. Andreotti understood the critical nature of the Arab world and the importance of defusing dangerous tensions in favour of fruitful cooperation [8]. Relations with the Arab world were at the heart of Andreotti's foreign policy, as were the oil interests initiated by Enrico Mattei, who fully understood the importance of the Middle East region and the oil factor for our country's development. But the security issue was equally fundamental for Italy [9].

These priorities caused quite a few problems for the Italian statesman with the 'great ally' who demanded clarity, and Andreotti replied with marked irony: «*neighbours are not chosen...*» (*i vicini non si scelgono*)².

Andreotti's thesis was that the Middle East should be addressed with the subtle weapons of dialogue, never with drastic interventions. He valued politicians on the spot who, despite the democratic deficit, gave guarantees of dialogue. This attitude earned him the friendly epithet «*Giulio D'Arabia*» (*Giulio of Arabia*) [10; 9].

Nowadays, with a constant and «peer-to-peer» dialogue, Italy is still trying to apply for the role of main European interlocutor with the Arab world as it did in the past, and this is widely demonstrated by the long series of high-level meetings promoted by the President of the Republic, Sergio Mattarella, by the Prime Minister, **Giorgia Meloni**, and by the deputy prime minister and minister of foreign affairs, **Antonio Tajani**, with protagonists of the Arab political arena such as the king of Bahrain, **Hamad Bin Isa Al Khalifa**, the president of Iraq, **Abdul Latif Rashid**, and the king of Jordan, **Abdullah II Ibn Al Hussein**³.

---

² <https://st.ilsole24ore.com/art/notizie/2013-05-06/andreotti-arabo-211449.shtml?uuid=AbCrrdtH>.

³ <https://www.agenzianova.com/en/news/Middle-East-Italy-is-at-the-forefront-of-dialogue-for-peace/>.

Pic. 1 Giulio Andreotti, Palmira (Syria), 1988

Source: Archivio Andreotti

The Red Sea and the costs of the crisis

It is now clear that there is a military build-up caused by Houthi's attacks in the Southern Red Sea region, which is causing serious concerns about the region's geopolitical stability and which is having an impact on international trade and security. As a key area for international trades, the Houthi threat in the Red Sea constitutes a direct attack to European interests⁴.

Since November 2023 the Ansar Allah group⁵, the Partisans of God, has launched a campaign to boycott ships in transit in the name of 'solidarity with the Palestinians'. For months, the Shiite armed group supported by the Islamic Republic of **Iran** has been claiming the launching of missiles towards Israel and against ships to and from the Suez Canal. Following the developments related to the Hamas terrorist attack on Israel and Tel Aviv's subsequent military response, there has been an exponential increase in the frequency and dangerousness of Houthi actions against ships transiting the Red Sea and the Gulf of Aden since 19th November⁶, with more than forty attacks perpetrated⁷.

---

⁴ The Houthis (الحوثيون, al-Ḥūthiyyūn; or Houthi) are an armed political and religious group which champions Yemen's Shia Muslim minority, the Zaidis, declaring themselves to be part of the Iranian-led "axis of resistance" against Israel, the US and the wider West — along with armed groups such as Hamas and Lebanon's Hezbollah movement. Formally known as the Ansar Allah (Partisans of God), the group emerged in the 1990s and takes its name from the movement's late founder, Hussein al-Houthi. The current leader is his brother, Abdul Malik al-Houthi.

⁵ أنصار الله, Anṣār Allāh.

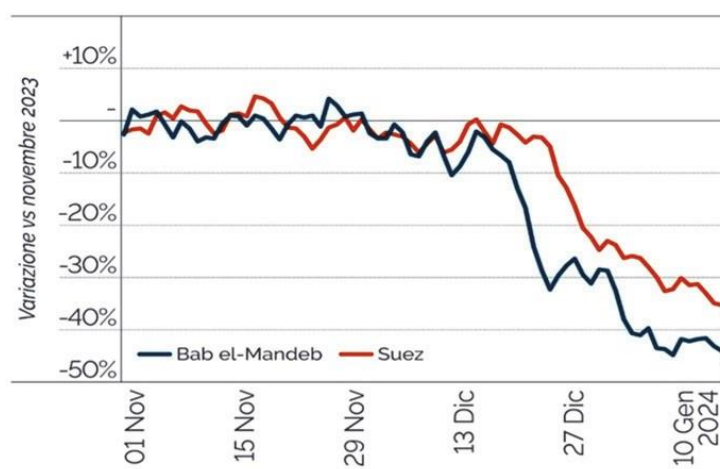
⁶ (<https://www.ilsole24ore.com/art/dall-italia-radar-volanti-missione-ue-mar-rosso-AFVLkEZC>).

⁷ <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-67614911>.

Stability, marine security, and freedom of passage in the Red Sea and the Gulf of Aden are vital, as the European Parliament has often emphasised⁸.

The widening of the crisis in the Middle East to the Red Sea has serious consequences for international maritime trade transiting through the Suez Canal, which could jeopardise the recovery of international trade that was expected in 2024. *Due to the Houthi attacks in the Red Sea, the transport costs of a 'typical' container have drastically increased, and the number of containers shipped in the Red Sea fell drastically by more than half in December 2023. Already by mid-January 2024, the traffic of container ships, tankers and LNG carriers from the Strait of Bab el-Mandeb had fallen by almost half (-46%), which was reflected in the traffic from the Suez Canal further north (-35%)⁹.*

According to the Kiel Institute for the World Economy, the current volume is only around 200,000 containers per day, compared to around 500,000 containers in November 2023, and the current volume is 66 percent below the volume actually expected, calculated from the freight volume for the years 2017 to 2019¹⁰. This means that major shipping companies have stopped using the Red Sea route — through which almost 15 percent of global seaborne trade usually passes — and are using a much longer route around Southern Africa instead¹¹.

Pic. 2 Red Sea: commercial traffic collapses

Source: ISPI elaboration on PortWatch data (2024)

⁸ https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2022-0345_EN.html.

⁹ <https://www.ispionline.it/it/pubblicazione/mar-rosso-i-costi-della-crisi-cinque-grafici-per-capire-160905>

¹⁰ <https://www.ifw-kiel.de/publications/news/cargo-volume-in-the-red-sea-collapses/>

¹¹ <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-67614911>.

These recent events have prompted some Western powers to increase their presence in international waters in the area with naval vessels for years now and they led Italy to have a more proactive posture in the region and to take a step towards a true European defence.

Towards a European defence: Aspides mission in the Red Sea

For this reason, recently, the European Union (EU) announced a plan to organise its own safeguard and escort mission, under the United Nations auspices, for safeguarding freedom of navigation. The operation has been named ‘Aspides’, which means *Protector* in Greek, to guarantee the security of maritime trade routes in the Red Sea off Yemen. With the launch of the Aspides expedition, a significant advancement has been made in the vital Red Sea region.

Operation Aspides role is to protect the commercial traffic in the Red Sea and Gulf of Aden against the continuing attacks by Yemeni-based Houthi rebels¹² — tasked with ensuring maritime surveillance to protect commercial vessels and guarantee the security of commercial routes. The area of operations set by the EU mandate, intended to protect ships from these rebels with Iranian support¹³, includes the maritime area between Bab al Mandeb and **Hormuz**, including the Red Sea, **Gulf of Aden**, **Arab Sea**, **Gulf of Oman** and **Persian Gulf**¹⁴.

Aspides is a mission conceived, organized and conducted at European level and represents a crucial turning point both in terms of collaboration in the defence field and in terms of increasingly concrete cooperation in the protection of common interests.

Italy has been asked to lead the EU’s new naval operation in the Red Sea.

The Italian Defence Force quickly pledged its help for Operation Aspides because of its significance and urgency in preserving open passage and the security of commercial traffic in the area.

Italy immediately declared the need to act to restore security to a strategic area, whose instability is a serious risk to freedom of navigation

---

¹² Houthi attacks were primarily carried out by using short-range bombs, anti-ship mines, and suicide drones. These attacks were supplemented by ostracising operations carried out with boats and helicopters, sometimes with the intention of scuttling, such as when the Galaxy Leader cargo was hijacked. (<https://www.ilsole24ore.com/art/dall-italia-radar-volanti-missione-ue-mar-rosso-AFVLkEZC>).

¹³ https://www.ilmessaggero.it/schede/aspides_guerra_italia_mar_rosso_quali_sono_rischi_oggi_3_marzo_2024-7971703.html.

¹⁴ <https://www.difesa.it/eng/primo-piano/crosetto-the-european-union-approves-mission-aspides/47147.html>.

and world trade, with negative consequences on international economic stability and the cost of raw materials.

The day after the attack by the Houthis on an MSC Mediterranean Shipping Company vessel, Italian lawmakers officials approved the country's participation in the EU's Operation Aspides. With only two political parties that voted against — and with the Movimento 5 Stelle (M5S) political party who insisted on the missions' purely defensive tasks¹⁵ -, the vote expressed by the Italian Parliament, first in the Chamber of Deputies and then in the Senate of the Republic, gave the definitive green light to the participation of Italy in **the Aspides mission**¹⁶.

The operation involves four ships and an air patrol under the strategic command of the Greek navy and the operational command of Italy¹⁷.

In reference to the US and UK airstrikes against the **pro-Iranian Houthi rebels** in Yemen, the Deputy Prime Minister and Minister of Foreign Affairs and International Cooperation **Antonio Tajani** explained that from a political point of view '*Italy is on the side of its allies*'¹⁸.

However, this raises questions since Italy morally, politically and legally condemns the use of armed violence as an instrument of offence, i.e. as a means of resolving conflicts between peoples, as stated in Article 11 of the Italian Constitution. Article 11 of the Italian Constitution calls for peace among peoples, requires that a diplomatic way be sought in the event of conflict, and provides for the repudiation of war as an instrument of offence¹⁹.

The article, therefore, prohibits wars of aggression, i.e. armed conflicts aimed at undermining the independence and or territorial integrity of another State or at imposing a certain order on another population in pursuit of its own interests. However, Article 11 does not exclude that warlike actions may be undertaken in the legitimate defence of repelling an

---

¹⁵ <https://www.rainews.it/articoli/2024/03/esame-alla-camera-la-deliberazione-del-cdm-per-3-nuove-missioni-internazionali-fee8985e-3247-4e2f-b081-8ae13d185026.html>.

¹⁶ <https://assarmatori.eu/en/the-italian-parliament-gives-the-green-light-to-the-aspides-mission-assarmatori-an-essential-garrison-in-the-red-sea/>.

¹⁷ <https://it.euronews.com/2024/03/04/cosa-sono-la-missione-ue-aspides-e-le-altre-operazioni-nel-mar-rosso-il-ruolo-dellitalia>.

¹⁸ <https://www.agenzianova.com/en/news/raid-against-the-Houthis-Palazzo-Chigi-specifies-Italy-supports-the-operation-of-the-allied-countries/>.

¹⁹ The repudiation of war stems from the desire to definitively relegate to the past the terror, death and devastation of the two World Wars; the cruelty of the atomic bomb in Hiroshima; the horror of the Shoah.

armed attack that endangers the existence and independence of the State (defensive war) [11].

But since *Aspides* in the Red Sea ‘*will only have defensive functions*’ and can never act ‘*in a preventive manner*’²⁰, the start of Italy’s concrete action was decided at the Foreign Affairs Council meeting on 19th February, with the aim of restoring and safeguarding freedom of navigation in the Red Sea and the Persian Gulf. As part of its defensive mandate, the operation has the task of providing maritime situational awareness, accompanying ships, and protecting them from possible attacks at sea, in particular, by Houthi militias. In this regard, according to a report by the United Nations Conference on Trade and Development, due to the tensions in the Middle East, the volume of trade through the Suez Canal has fallen by 42% in the last two months, and these repercussions are also affecting Italian ports, especially the port of Trieste. This is an alarming fact, since 12 per cent of global cargo traffic and 30 per cent of global *container* traffic passes through the channel, with an annual value of around one trillion dollars²¹. Hence the importance of actions of a similar kind to protect the world of work and Italian workers.

The *Aspides* mission is limited to one year, claiming authorisation to open fire only against suspected attacks in international waters.

Conclusions

The prominence of regional leaders and the perceived disengagement of the traditional American presence contribute to shaping an extremely fluid scenario that allows for previously unimaginable combinations. Italy, for reasons of geographical, historical and cultural intimacy, has a natural interest in promoting the security and stability of its Southern side. Therefore, Italy has always advocated for an inclusive approach, combining prevention, containment and resolution of crises and conflicts, with the promotion of a «positive agenda»²².

Nonetheless, in an evolving international context, the Mediterranean country cannot renounce to a more incisive role, not so much from a purely commercial point of view, but above all to steer the European Union’s relationship with the countries of the Mediterranean basin, at the same time acting as a go-between and guide for European security instances, as well as a reliable *security provider* for the countries of the region.

---

²⁰ https://www.repubblica.it/politica/2024/03/05/news/missione_aspides_mar_rosso_tajani-422255230/.

²¹ <https://www.camera.it/leg19/410?idSeduta=0256&tipo=stenografico>.

²² https://www.esteri.it/en/politica-estera-e-cooperazione-allo-sviluppo/aree_geografiche/mediterr_mo/.

With non-propagandistic perspective and inspired by the principles of the United Nations Charter and the Charter of Fundamental Rights of the European Union, international cooperation represents a significant part of Italy's foreign policy still today. In accordance with the principle set out in Article 11 of the Italian Constitution, its action contributes to the promotion of peace and justice and aims to promote solidarity and equal relations between peoples, based on the principles of interdependence and partnership.

Nonetheless, the Meloni government's decision to go to war against the Houthis in the Red Sea represents a turning point in the history of Italy's foreign policy, since never before had an Italian government taken Israel's side in the Israeli-Hamas conflict.

Our opinion is that Italian diplomacy in the Middle East is still developing, at a more rapid pace, influenced by both local and global power dynamics, while keeping a close eye on the interplay of political involvement, economic interests, and ethical issues. Therefore, what is noticeable is a clear change in the role played in recent times by Italy, which no longer positions itself as a mere power using the instrument of diplomacy, as Andreotti and Mattei did, but as an active player in the military and security sphere. What is changing is the Italian posture in the Mediterranean and beyond.

References

1. Pizzigallo M. *La diplomazia italiana e i paesi arabi dell'oriente mediterraneo*. Milano. 2008. Franco Angeli. ISBN 9788856804096.
2. Medici L. *Italy's Cultural Diplomacy: From Propaganda to Cultural Cooperation*. Świat Idei i Polityki ISSN 1643-8442. DOI: 10.15804/siip201902 2019, tom 18. 2019.
3. Monzali L. *Mario Toscano e la politica estera italiana nell'era atomica*. Firenze: Le Lettere. 2011.
4. Di Nolfo E. *La guerra fredda e l'Italia (1941—1989)*. Firenze: Polistampa. 2010.
5. Varsori A. *L'Italia nelle relazioni internazionali dal 1943 al 1992*. Roma-Bari: Laterza. 1998.
6. Ministero degli Affari Esteri. *La cooperazione culturale scientifica e tecnica*, Roma: Ministero degli Affari Esteri. 1971. pp. V-VII; 15—16.
7. Medici L. *Dalla propaganda alla cooperazione: La diplomazia culturale italiana nel secondo dopoguerra (1944—1950)*. Padova: Cedam. 2009.

8. Franco M. Andreotti la vita di un uomo politico, la storia di un'epoca. Mondadori. Milano. 2008.

9. Camera dei Deputati. Discorsi politici e parlamentari. Giulio Andreotti, Segreteria generale. Roma. 2019.

10. Panorama. Giulio d'Arabia. 1983.

11. Sarandrea A. La guerra e i singoli ordinamenti costituzionali: il caso dell'Italia. Convegno su: «Guerra e Costituzione» Roma 12 aprile 2001, Facoltà di Giurisprudenza dell'Università degli studi di Roma Tre. 2001.

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ НАДС В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Катерина БИНДЮК,
*студентка, 4 курс, 14 група,
факультет міжнародної торгівлі та права,
Державний торговельно-економічний університет,
Київ, Україна*

Олена ЗАПОТОЦЬКА,
*доцент кафедри адміністративного,
фінансового та інформаційного права,
Державний торговельно-економічний університет,
Київ, Україна*

24 лютого 2022 року у зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України Указом Президента України № 64/2022 введено воєнний стан [1]. Воєнний стан впровадив зміни не тільки у життя кожного громадянина, а також в функціонування різноманітних установ, організацій та державних органів. У даній роботі хочемо висвітлити роботу, а також зміни, що відбулися в функціонуванні Національного агентства України з питань державної служби та виклики, які виникли під час дії воєнного стану.

Відповідно до законодавства, що регулює діяльність Національного агентства України з питань державної служби, НАДС — є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України, забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері державної

служби, здійснює функціональне управління державною службою в органі державної влади, а також в іншому державному органі та його апараті. Основними завданням даного органу є забезпечення формування і реалізації державної політики у сфері державної служби, а також з питань управління персоналом у державних органах, участь у формуванні державної політики у сфері служби в органах місцевого самоврядування та здійснення функціонального управління державною службою [2].

З вищезазначеного розуміється, що діяльність НАДС безпосередньо пов'язана з державною службою, яка в свою чергу є публічною, професійною, політично неупередженою діяльністю із практичного виконання завдань і функцій держави [3]. Отже, державна служба поєднує в собі різноманітні види публічної служби, а тому регулюється не тільки Законом України «Про державну службу», а також спеціалізованими нормативно-правовими актами, прикладом є Закони України «Про військовий обов'язок і військову службу» [4], «Про місцеве самоврядування в Україні» [5], «Про Національну поліцію» [6] тощо.

З початку повномасштабного вторгнення РФ на територію України за інформацією, що міститься на офіційному сайті НАДС, значно зросла кількість звернень із запитаннями щодо роботи державних установ, статусу державних службовців, які на час військових дій виїхали за кордон та оплати праці [7]. Нові виклики стали передумовою для внесення змін до чинних законодавчих актів, тому вже 20 травня 2022 року набрав чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану», яким було внесено зміни до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [9], а саме визначено норми, що стосуються призначення на посади публічної служби громадян України в період воєнного стану [8]. Увагу заслуговує також Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо окремих питань, пов'язаних із проходженням військової служби під час дії воєнного стану», який містить норму про щомісячну виплату військовослужбовцям додаткової винагороди на умовах, у розмірах та в порядку, що встановлює Кабінет Міністрів України [10].

Відслідковуючи діяльність Національного агентства України з питань державної служби, можемо зробити висновок, що НАДС приймає нормативно-правові акти, які відповідають викликам суспільства в умовах сьогодення. З останніх опублікованих документів є:

- Наказ від 14 березня 2024 року № 47-24 Про утворення робочої групи з оцінювання корупційних ризиків у Національному агентстві України з питань державної служби — затверджено склад робочої групи, метою якої є планування роботи з оцінювання корупційних ризиків, дослідження середовища НАДС та визначення обсягу оцінювання таких ризиків, обмін інформацією та проведення консультацій із внутрішніми та зовнішніми заінтересованими сторонами, здійснення ідентифікації, аналізу та визначення рівнів корупційних ризиків та розробка заходів впливу на останні [11];

- Наказ від 11 березня 2024 року № 44-24 Про здійснення заходу контролю — закріплено склад робочої групи для здійснення заходу контролю у Пенсійному фонді України щодо стану додержання об'єктом заходу контролю вимог Закону України «Про державну службу» щодо реалізації громадянами права на державну службу [12];

- Наказ від 29 лютого 2024 року № 41-24 Про затвердження структури апарату НАДС — закріплено структуру апарату Національного агентства України з питань державної служби зі штатною чисельністю 138 штатних одиниць [13].

У висновку хочемо зазначити, що війна росії проти України створила цілу низку викликів для Національного агентства України з питань державної служби. По-перше, це забезпечення безперебійної роботи агентства, у зв'язку з чим, деякі співробітники НАДС перейшли на дистанційну роботу для того, щоб забезпечити безперебійну роботу агентства в умовах воєнного стану — це стало складним завданням, адже з цього виникла потреба в належній організації робочого безпечного та ефективного дистанційного робочого середовища. По-друге, перехід на дистанційну роботу спричинив ряд проблем, основними з яких є забезпечення потужної кібербезпеки та підтримка належного зв'язку та комунікацій між працівниками. По-третє, це забезпечення кадрового потенціалу державної служби, адже у зв'язку з військовими діями значний відсоток працівників державної служби виїхав за кордон або змінили вид публічної служби на військову, тому НАДС активно вживає заходи для забезпечення кадрового потенціалу державної служби, а з цього випливає спрощення процедури прийняття на роботу. По-четверте, зміна пріоритетів роботи, адже НАДС мав необхідність в першу чергу вирішувати питання, що пов'язані з обороною країни та забезпеченням життєдіяльності населення. По-п'яте, необхідність адаптуватись до нових умов, адже війна включає дуже не стабільний стан суспільства, що потребує гнучкості та готовності до змін державних та владних органів.

Незважаючи на всі виклики, НАДС успішно вирішує всі питання, а також продовжує свою активну роботу над покладеними на нього завданнями, а саме реформування державної служби, боротьба з корупцією та забезпечення кадрового потенціалу державної служби. Для подолання викликів, спричинених війною, НАДС вже зробив такі кроки: було розроблено та впроваджено систему дистанційного навчання для державних службовців; створено онлайн-платформу для підбору кадрів на державну службу; проведено ряд антикорупційних заходів.

Національне агентство України з питань державної служби прагне зробити державну службу ефективнішою, прозорою та відповідальною, для цього НАДС потребує підтримки з боку інших органів влади, громадськості та міжнародних партнерів.

Список використаних джерел

1. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>

2. Про затвердження Положення про національне агентство України з питань державної служби: Постанова Кабінету Міністрів України від 1 жовтня 2014 року №500. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/500-2014-%D0%BF#Text>

3. Про державну службу: Закон України від 10 грудня №889-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>

4. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25 березня 1992 року №2232-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text>

5. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>

6. Про національну поліцію: Закон України 2 липня 2015 року №580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>

7. Відповіді на актуальні питання організації роботи державних органів та державних службовців в умовах воєнного стану: Національне агентство України з питань державної служби. URL: <https://nads.gov.ua/derzhavna-sluzhba-v-umovakh-viiny>

8. Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану: Закон України від 12 травня 2022 року № 2259-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2259-20#Text>

9. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 року № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

10. Про внесення змін до деяких законів України щодо окремих питань, пов'язаних із проходженням військової служби під час дії воєнного стану: Закон України від 28 червня 2023 року № 3161-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3161-20#Text>

11. Про утворення робочої групи з оцінювання корупційних ризиків у Національному агентстві України з питань державної служби: Наказ Національного агентства України з питань державної служби від 14 березня 2024 року № 47-24. URL: <https://nads.gov.ua/npas/pro-utvorennia-robochoi-hrupy-z-otsiniuvannia-koruptsiinykh-ryzykiv-u-natsionalnomu-ahentstvi-ukrainy-z-pytan-derzhavnoi-sluzhby>

12. Про здійснення заходу контролю: Наказ Національного агентства України з питань державної служби від 11 березня 2024 року № 47-24. URL: <https://nads.gov.ua/npas/pro-zdiisnennia-zakhodu-kontroliu-2>

13. Про затвердження структури апарату НАДС: Наказ від 29 лютого 2024 року № 41-24. URL: <https://nads.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-struktury-aparatu-nads-2>

ЗНАЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ПРАВОПОРЯДКУ В ТРУДОВИХ ВІДНОСИНАХ В УМОВАХ АКТУАЛІЗАЦІЇ ЗОВНІШНІХ ЗАГРОЗ

АННА БУЛАХ,
*студентка, 1 курс, 10 група,
факультет міжнародної торгівлі та права,
Державний торговельно-економічний університет,
Київ, Україна*

У нашому сучасному світі військові конфлікти суттєво впливають на різні сфери життя та мають серйозні наслідки. Одним із яскравих прикладів сьогодення, на який безпосередній вплив мають зовнішні військові загрози — це сфера трудових відносин в Україні. Питаннями пов'язаними з зовнішніми та внутрішніми загрозами займається національна безпека, так як вона спрямована на захист інтересів Батьківщини, громадян та спільноти. При цьому трудові

відносини є основою для функціонування держави та розвитку суспільства — завдяки праці людина здатна на самореалізацію та мати грошовий достаток, а для держави праця відіграє позитивну роль для економіки, у цілому. Тому обрана тема є досить важливою і як ніколи актуальною для даного часу, враховуючи події і наслідки, які зараз відбуваються в Україні у зв'язку зі збройним конфліктом.

Національна безпека та правопорядок є одними з найголовніших аспектів для нормального функціонування трудових відносин. Через збройну агресію РФ відносно України за пропозицією Ради національної безпеки і оборони України, Президент України видав указ № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» [1]. Відповідно до цього нормативно-правового акту Голови держави, можуть бути обмежені конституційні права, зазначені в статтях 30-34, 38, 39, 41-44, 53 Конституції [1]. Найголовнішим у трудових відносинах — є безпека праці, яка є обов'язком держави, згідно з 43 статтею Конституції України [2]. Однак, конституційні права працівників на належні, безпечні і здорові умови праці під час трудової діяльності, не тільки обмежуються, а й порушуються через зовнішню військову загрозу з боку РФ. Це є негативним показником для органів Національної безпеки, так як їхнім завданням є не тільки захист, а і вчасна спроможність виявити та усунути зовнішні загрози, як найшвидше.

Маса людей та підприємств продовжують працювати в умовах збройної агресії РФ. Постійні зовнішні загрози надзвичайно сильно впливають на робочий процес та ефективність працівників через фізичну небезпеку та вплив на психологічний стан робітників [3, с. 415]. Внаслідок даних подій зростає вразливість населення, що збільшує ризик порушення прав громадян у сфері праці [4]. Прикладом такого порушення є праця, яка використовується без належного офіційного оформлення трудових відносин [4]. У період дії воєнного стану порядок регулювання трудових відносин визначає Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» [5].

Повномасштабне вторгнення залишило великий негативний відбиток на ринок праці України. За інформацією, яку надала Державна служба зайнятості, статус безробітного станом на початок травня 2023 мають 127 тис. осіб, з наведеного числа, більшість офіційно безробітних — це жінки, які становлять 72%, решта — чоловіки [6]. Така кількість безробітних спричинена руйнацією підприємств, переїздами громадян у інші міста країни та втратою роботи через неможливість її виконувати в умовах війни. Крім безробітних, зростає чисельність внутрішньо-переміщених осіб, кількість яких, згідно зі

статистикою останнього року в Україні, збільшилася на 300 тисяч осіб [6]. Станом на 2024 р. ринок праці за кількістю пропозицій відновився на 93% порівняно з лютим 2022, але це відновлення відбувається нерівномірно в регіональному значенні [7]. Отже, на жаль, військовий конфлікт призвів до міграції людей з країни, дефіциту робочої сили та висококваліфікованих кадрів. Громадяни мігрували до інших країн здебільшого через загрозу життю, руйнацію або пошкодження житла та втрати роботи у зв'язку зі знищенням підприємства. Всі ці сумні обставини впливають на права та свободи людини, а також на її життєдіяльність, у цілому.

Виходячи з вище наведених фактів, можна дійти до висновку, що національна безпека є вкрай важливою складовою для функціонування трудової діяльності людини, тому що зовнішні загрози мають значний вплив на організацію трудових відносин. Повномасштабне вторгнення РФ, вплинуло на такі права людей як: право на недоторканість житла, право на неможливість примусового позбавлення житла, право на працю, щоб мати можливість заробляти собі на життя, право на безпечні умови праці та багато інших прав, які стосуються не тільки трудової сфери. Щоб зменшити випадки порушення прав та свобод людини і забезпечити нормальне функціонування трудової сфери, потрібно якомога швидше вирішити питання зовнішньої загрози. Варто пам'ятати, що важливість національної безпеки має інтерес не тільки для України, а й для інших держав, щоб запобігти виникненню серйозних міжнародних економічних та геополітичних наслідків.

Список використаних джерел

1. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24 лютого 2022 року № 2102-IX, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>

2. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

3. Бужанська М.В. Актуальні проблеми безпеки праці під час воєнного стану в Україні. Вісник Херсонського національного технічного університету № 4(87), 2023 р. URL: https://journals.kntu.kherson.ua/index.php/visnyk_kntu/article/view/540/516

4. Каракулов С. Превенція порушень трудових прав працівників під час воєнного стану, використання незадекларованої праці. Східне міжрегіональне управління Державної служби України з питань праці.

2023. URL: <https://smu.dsp.gov.ua/news/preventsia-porushen-trudovykh-prav-pratsivnykiv-pid-chas-voiennoho-stanu-vykorystannia-nezadeklarovanoi-pratsi-priorytet-v-roboti-inspektora-pratsi-serhiia-karakulova/>

5. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану: Закон України від 12 грудня 2023 року № 2136-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text>

6. European Business Association. Ринок праці України: дефіцит кадрів, гібридний формат роботи та працевлаштування ВПО. 2023. URL: <https://eba.com.ua/rynok-pratsi-ukrayiny-defitsyt-kadriv-gibrydnyj-format-roboty-ta-pratsevlashtuvannya-vpo/>

7. Відновлення ринку праці в Україні в умовах війни: регіональні аспекти. Національний інститут стратегічних досліджень. 2024. URL: <http://niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialna-polityka/vidnovlennya-rynku-pratsi-v-ukrayini-v-umovakh-viyny-rehionalni>

ЗАХИСТ ТРУДОВИХ ПРАВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Дарина МАКУШОК,
*студентка, 1 курс, 10 група,
факультет міжнародної торгівлі та права,
Державний торговельно-економічний університет,
Київ, Україна*

Валентина АНДРІЇВ,
*доцент кафедри адміністративного,
фінансового та інформаційного права,
Державний торговельно-економічний університет,
Київ, Україна*

З початком повномасштабного вторгнення життя українців кардинально змінилося. З метою забезпечення обороноздатності країни та захисту населення було введено воєнний стан[1]. Нові умови життя призвели і до певних реформ у трудовому законодавстві. Такі зміни були викликані потребою пристосувати ринок праці до нових умов, а також для забезпечення захисту трудових прав працівників та роботодавців.

В Конституції України статтею 43 зазначено, кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя [2]. Тому для більш ґрунтовного розуміння своїх трудових прав, потрібно проаналізувати зміни, які відбулись в законодавстві. Насамперед можна виділити, що в статті 2 Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» встановлюється можливість укладення строкових трудових договорів з новими працівниками [3]. Це може бути зумовлено, зокрема, потребою заміни відсутніх працівників, які перебувають в зоні бойових дій, евакуації або втратили працездатність. Також для будь-якої категорії працівників може бути встановлений випробувальний термін (осіб з інвалідністю, вагітних жінок, одиноких матерів, внутрішньо переміщених та інших осіб). Тривалість робочого часу збільшена до 60 годин на тиждень на об'єктах критичної інфраструктури, до 40 годин на тиждень — це скорочений робочий час. Під час воєнного стану тривалість відпочинку може бути скорочена з 42 до 24 годин щотижня[4].

Крім того, можна виділити особливості розірвання трудового договору. Працівник може розірвати договір якщо за місцем розташування підприємства, в установі чи організації відбуваються ворожі дії, що загрожують життю і здоров'ю працівників, трудовий договір може бути розірвано за власним бажанням у зазначений строк (крім випадків примусового залучення в умовах воєнного стану до суспільно корисних робіт, участі у об'єктах критичної інфраструктури). Особливості припинення договору зі сторони роботодавця зазначені в статті 5 [4]. По-перше, під час дії надзвичайного стану роботодавець має право звільнити працівника, навіть якщо він тимчасово непрацездатний або перебуває у відпустці (за винятком декретної відпустки та відпустки по догляду за дитиною до 3 років). Дата звільнення у такому випадку, перший робочий день після закінчення тимчасової непрацездатності або перший робочий день після закінчення відпустки.

По-друге, у період воєнного стану норми статті 43 Кодексу законів про працю України не застосовуються, крім випадків звільнення працівників підприємств, установ або організацій, обраних до профспілкових органів[3].

Також не слід лишати без уваги зростання рівня безробіття через воєнний стан. Кабінет Міністрів України ухвалив постанову в якій затвердив порядок реєстрації людей без роботи, нарахування та виплату допомоги. Завдяки порталу «Дія», а також за допомогою електронних сервісів Державної служби зайнятості, можна скласти заяву про надання статусу безробітного, призначення соціальної

допомоги чи припинення реєстрації. Згідно з Постановою Уряду [5], якщо безробітний відмовляється від виконання суспільно-корисних робіт, його реєстрація в центрі зайнятості може бути припинена. Це означає, що непрацевлаштовані громадяни України, які отримують допомогу від держави, зобов'язані брати участь у таких роботах, якщо це вимагає військове командування або органи місцевого самоврядування.

У підсумку, зміни в трудовому законодавстві, запровадженні в умовах воєнного стану мають як позитивні, так і негативні сторони. З одного боку, ці зміни дають роботодавцям більше гнучкості у веденні бізнесу, дозволяючи їм, тимчасово збільшувати тривалість робочого часу або звільняти працівників у зв'язку з воєнними діями. З іншого боку, деякі з цих змін можуть розглядатися як обмеження трудових прав працівників. Наприклад, скорочення тривалості відпочинку або можливість звільнення під час тимчасової непрацездатності. Тож українцям потрібно пристосовуватися до нових реалій життя, та знайти баланс між інтересами роботодавців і працівників, щоб забезпечити безпечні та справедливі умови праці для всіх.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» : Закон України від 24.02.2022 р. № 2102-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20#Text> (дата звернення: 07.04.2024).

2. Конституція України : від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 07.04.2024).

3. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану : Закон України від 15.03.2022 р. № 2136-IX : станом на 24 груд. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text> (дата звернення: 07.04.2024).

4. Трудові відносини під час воєнного стану в Україні. Сайт Державної служби України з питань праці. URL: <https://dsp.gov.ua/podolannia-nelehalnoi-zainiatosti/trudovi-vidnosyny-pid-chas-voiennoho-stanu/trudovi-vidnosyny-pid-chas-voiennoho-stanu-v-ukraini-shcho-zminylosia/>.(дата звернення: 07.04.2024).

5. Про допомогу по безробіттю попри воєнний стан. Урядовий портал. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/ukrayinci-prodovzhuvatimut-otrimuvati-dopomogu-po-bezrobittyu-popri-voeyennij-stand>. (дата звернення 07.04.2024)

ЗАГРОЗА ЕКОЛОГІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЇ

Дар'я ПЕТРУНОВСЬКА,
*студенка, 2 курс, 17 група,
факультет міжнародної торгівлі та права,
Державний торговельно-економічний університет,
Київ, Україна*

Ганна ІЛЬЧЕНКО,
*доцент кафедри міжнародного,
цивільного та комерційного права,
Державний торговельно-економічний університет,
Київ, Україна*

Проблема чистого довкілля стає все актуальнішою в сучасному світі, й відповідно, увага до цього питання зростає на фоні тих подій, які відбуваються. Російське вторгнення зробило Україну відомою у світі, але не варто забувати, якою ціною. Від початку повномасштабного вторгнення військові рф завдали понад 5 тис. ракетних ударів по об'єктах на території України, численні обстріли спричиняють пожежі. Внаслідок військових дій постраждало понад 3 млн га лісів, що становить майже третину лісового фонду держави. Екологія України на сьогоднішній день потребує посиленого захисту, тож розглянемо охоронні механізми зарубіжних країн для запозичення досвіду [1].

Так, з метою здійснення екологічного контролю у Франції всі міністерства уповноважені в межах своєї компетенції здійснювати заходи щодо охорони природи та покращення якості життя. У кожному департаменті існує Рада департаменту з охорони навколишнього середовища, який складається з представників різних комісій і рад, що здійснюють екологічний контроль. Раду з охорони навколишнього середовища очолює префект або його представник [2, с. 161].

В Україні ж не буде доречним створювати цілу Раду з екологічних питань під час воєнного стану, оскільки на даний момент дуже багато коштів з державного бюджету йде на підвищення обороноздатності держави, а питаннями охорони навколишнього природного середовища займається Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів і Держекоінспекція [3].

Основним нормативним актом, що регулює зазначені питання у Франції є Екологічний кодекс Франції, який проголошує, що обов'язком кожного громадянина, всіх державних і приватних організацій є охорона природного середовища, в якому вони мешкають. Стаття L. 110-1 цього Кодексу визначає, що природні території, ресурси та місця поширення (ареали), а також ландшафти, якість повітря, види тварин та рослин, біологічне різноманіття та баланс, якому вони сприяють, є частиною загального надбання нації. Захист, збільшення, відновлення, реабілітація та управління всім вищезгаданим має здійснюватися в загальних інтересах та сприяти меті досягнення сталого розвитку [5].

Українська держава, у свою чергу, не має окремого кодексу для регуляції питань охорони довкілля, однак існує цілий ряд законів, які стосуються охорони природи. Зокрема Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» [4].

Для порівняння розглянемо досвід Великобританії, де всі компанії-резиденти, зобов'язані показувати викиди вуглецю у своїх річних звітах. Ця інформація оприлюднюється і, таким чином, інвестори та споживачі можуть бачити вуглецевий слід різних брендів та приймати відповідні рішення. Крім того, уряд підтримує впровадження зелених технологій, пропонуючи фінансові стимули компаніям, які використовують відновлювану енергію у своєму виробництві та забезпечують енергозощадження на робочих місцях [6,7].

В Україні було укладено Угоду мерів, яка є ініціативою ЄС та впроваджувалася Європейською Комісією й спрямована на те, щоб органи місцевої влади та громадяни почали боротьбу з глобальними змінами клімату. Починаючи з жовтня 2015 року, органи місцевої влади зобов'язалися скоротити викиди CO₂ як мінімум на 40%, підвищити стійкість до впливу змін клімату та забезпечити надійний доступ до сталої та фінансово доступної енергії до 2030 року. Однак підписання такої угоди поки що, на жаль, не є загальнообов'язковим [8]. Через військові дії екологічний стан в Україні значно погіршився. Одним із яскравих прикладів є катастрофа на Каховській ГЕС, що сталася у червні 2023 року. Крім втрачених людських життів та майна, маємо порушення екосистеми не тільки України, але й інших держав, які мають вихід до Чорного моря (наприклад, Болгарії). Крім того, зараз в Україні заміновано приблизно 30% територій, на розмінування яких піде не один рік. Потенційно це означає, що найближчі 10 років українці не будуть мати можливості використовувати земельні ресурси, в тому числі обмежений доступ до деяких природних

пам'яток (таких як: Рожеве озеро, Херсонська області та Сольові шахти в Соледарі) [9].

На основі наведеного вище можна зробити висновок: кожна цивілізована країна, намагається забезпечити захист довкілля для збереження життєпридатності планети у майбутньому, оскільки проблеми екології не мають кордонів. Якщо станеться аварія на Запорізькій атомній станції, яка постійно знеструмлюється та має брак сертифікованих фахівців, то це не буде проблемою лише однієї держави (як показала аварія на Чорнобильській АЕС). Для належного захисту екології в Україні необхідна допомога іноземних експертів, а також невідворотність покарання для тих, хто завдає відповідну шкоду

Список використаних джерел

1. Інститут аналітики та адвокації. URL: <https://iaa.org.ua/articles/vijna-ta-ekologiya-chomu-pryroda-staye-zhertvoyu-zbrojnogo-konfliktu/>
2. Прокопенко І.П. Правове регулювання природоохоронного законодавства Франції. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2017. Випуск № 2. Том 1. 160—163 с. URL : http://ir.polis.siauniver.edu.ua/bitstream/123456789/9449/3/PRPZ_2017_160-163.pdf
3. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України URL : <https://mepr.gov.ua/>
4. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 23.07.2004 р. № 1264-ХІІ, URL : <https://ecolog.mk.gov.ua/ua/laws/lawsa/>
5. Code de l'environnement: Livre Ier : Dispositions communes. / Articles L110 URL : https://www.legifrance.gouv.fr/codes/section_lc/LEGITEXT000006074220/LEGISCTA000006129022/#LEGISCTA000006129022 (Дата звернення: 18.03.2024)
6. Управління природокористуванням: досвід Великобританії. URL: <https://lc-les.com/press-center/posts/upravlinya-prirodokoristuvanyam-dosvid-velikobritaniyi>
7. Press release: Boost for UK hydrogen as government backs world-leading industry 27.02.2024 // gov.uk. Веб-сайт: URL <https://www.gov.uk/government/news/boost-for-uk-hydrogen-as-government-backs-world-leading-industry> (Дата звернення: 18.03.2024)
8. Угода мерів. URL: <https://enefcities.org.ua/ugoda-meriv/>
9. Державна служба України з надзвичайних ситуацій <https://dsns.gov.ua/uk/news/ostanni-novini/30-teritoriyi-ukrayini-zaminovano-zamasstabami-ce-yak-dvi-teritoriyi-derzavi-avstriya-sergii-kruk>

ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ: У РАМКАХ ДІЇ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

Марія ПОНОМАРЕНКО,
*студентка, 1 курс, 11 група,
факультет міжнародної торгівлі та права,
Державний торговельно-економічний університет,
Київ, Україна*

Історія людства рясніє збройними конфліктами, що призвели до руйнування мільйонів життів. Протягом часу світові лідери уклали численні договори, покликані захищати права мирних жителів як у мирний час, так і під час війн. З 2014 року, а особливо з 24 лютого 2022 року, світ став свідком жахливого порушення цих прав Російською Федерацією в її жорстокій війні проти України. Збройний конфлікт робить неможливим дотримання всіх норм прав людини, особливо найважливішого — права на життя. Багато конституційних прав і свобод, таких як недоторканність житла, таємниця листування та телефонних розмов, право на освіту, свобода пересування, опинилися під загрозою. До цього змушені були пристосуватися громадяни України.

Після жахливих злочинів та людських втрат Другої світової війни, виникла нагальна потреба у захисті прав людини. Саме з цією метою у 1945 році було прийнято Статут ООН, який проголосив повагу до всіх людей, незалежно від раси, статі, мови та релігії. Цей принцип став фундаментом для подальшого розвитку міжнародного права прав людини. Також було видано Загальну декларацію прав людини яка складається з 30 статей, в них зазначені основні права якими володіє кожна людина від народження. У період воєнного стану частіше використовують термін «Міжнародне гуманітарне право», з праці істориків та науковців ми можемо дізнатись, що з приблизно трьох тисяч років писаної історії людства, лише 270 років були мирними. Тому для регулювання міжнародних збройних конфліктів було створено «право війни», яке після XX століття отримало назву «Міжнародне гуманітарне право» [1, с. 15—17].

Спираючись на міжнародне гуманітарне право, ми можемо прослідкувати, що основним суб'єктом зобов'язання виступає держава, як основний суб'єкт міжнародного права. В умовах збройного конфлікту на перший план виходить захист прав та безпеки людей, які постраждали від війни. Україна зі свого боку, несе відповідальність за

дотримання норм міжнародного гуманітарного права. Вона має забезпечити захист міжнародних гуманітарних прав жертв війни, а саме: цивільне населення, осіб, які припинили безпосередню участь у збройному конфлікті, цивільних об'єктів, захисту небезпечних об'єктів та культурних цінностей [2, с. 133]. Також гуманітарне право захищає комбатантів, не виключаючи поранених та полонених. Суть міжнародного гуманітарного права полягає в тому, щоб наскільки це можливо зменшити біль та страждання потерпілих.

Збройний конфлікт на сході України трагічно позначився на житті людей. Використання обома сторонами конфлікту мінометів та артилерії, що мають хаотичну та значну зону ураження, призвело до численних жертв та поранень серед мирного населення. Це є грубим порушенням принципу розрізнення, який лежить в основі міжнародного гуманітарного права. Захист цивільного населення — це першочергове завдання в умовах активної фази збройного конфлікту. МГП гарантує їм право на життя та свободу від жорстокого поводження. Особливої уваги потребують люди, які стали заручниками конфлікту. Їх примусове перевезення на територію противника є грубим порушенням норм МГП. У таких ситуаціях ключовими принципами, які мають неухильно дотримуватися, є принципи розрізнення та пропорційності [3, с. 53]. Важливим джерелом МГП в контексті захисту людей, які опинилися під окупаційною владою, є Женевська конвенція (IV) про захист цивільного населення у разі війни. Цей документ гарантує їм основні права та свободи, а також захист від зловживань з боку окупантів. Захист цивільного населення — це не лише гуманітарний обов'язок, а й юридична відповідальність. Всі сторони конфлікту, без винятку, зобов'язані дотримуватися норм МГП. Тільки неухильне дотримання принципів МГП може гарантувати безпеку людей та мінімізувати страждання, які несе з собою війна [2, с. 134].

За останнє десятиліття Російська Федерація систематично порушувала норми міжнародного гуманітарного права, що призвело до жахливих людських страждань. На жаль, протягом 2022—2023 років ми стали свідками низки жахливих терактів, які свідчать про грубе порушення Росією норм МГП:

- Вранці 1 березня росіяни обстріляли центр Харкова. В результаті влучання двох «Калібрів» було фактично зруйновано будівлю обласної державної адміністрації на площі Свободи. Жертвами російського теракту стали 29 людей, ще 35 було поранено.

- 16 березня 2022 року — знищення драмтеатру у Маріуполі. Точна кількість загиблих досі невідома, озвучувалися цифри від 300

до 600 жертв. Всього ж там на час бомбардування перебували від 500 до 1200 мешканців Маріуполя.

- Вранці 14 липня Росія запустила з підводних човнів у Чорному морі крилаті ракети «Калібр». Відомо про 20 загиблих, серед них троє дітей. Також відомо, що близько 90 потерпілих у Вінниці звернулися по допомогу до медичних закладів, приблизно пів сотні з них — у тяжкому стані.

- 17—18 серпня 2022 — удари по студентських гуртожитках у Харкові. Удари окупантів забрали 25 людей, серед яких була й дитина. «Іскандерами» ворог стріляв по студентських гуртожитках на Салтівці,

- Ракетний удар по кафе у селі Гроза відбувся 5 жовтня 2023 року, в результаті загинуло 59 осіб серед них восьмирічна дитина. Ще одна особа вважається зниклою безвісти.

Це далеко не всі злочини, Російської Федерації в збройній агресії проти України [4].

Як зазначає Н. Ногас міжнародне право прав людини та міжнародне гуманітарне право дуже тісно переплітаються між собою, але мають значні відмінності. Одним з таких винятків є те, що міжнародне гуманітарне право потребує суворого дотримання усіх зазначених в ньому зобов'язань, тоді як міжнародне право прав людини дозволяє відходити від виконання зобов'язань у випадку надзвичайної ситуації в країні» [2, с. 135]. Це зазначено у Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод стаття 15 «Під час війни або іншої суспільної небезпеки, яка загрожує життю нації, будь-яка Висока Договірна Сторона може вживати заходів, що відступають від її зобов'язань за цією Конвенцією, виключно в тих межах, яких вимагає гострота становища, і за умови, що такі заходи не суперечать іншим її зобов'язанням згідно з міжнародним правом.» [5].

У висновку ми можемо побачити скільки міжнародних гуманітарних прав людини порушила Росія за час вторгнення. Тому вирішення даного питання, має бути переосмислення своїх широких повноважень регіональних та міжнародних установ, розуміння відповідальності, контролю та дотримання прав людини. Потрібно збільшувати рівень суворості покарань, за грубі порушення міжнародного гуманітарного права.

Список використаних джерел

1. Сенаторова О. В. Права людини і збройні конфлікти: навчальний посібник. Київ: ФОП Голембовська О. О., Київ, 2018. 208 с.

2. Ногас Н. Міжнародний захист прав людини під час збройних конфліктів // Збірник наукових праць Юридичного факультету Західноукраїнського національного університету у співпраці з НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України. Актуальні Проблеми правознавства Випуск 4 (24) 2020. 133—135 с.

3. Соколенко І.С. Порухення гуманітарного права під час військового конфлікту на сході України // Захист прав людини в умовах збройного конфлікту: збірник тез доповідей Науково-практичної конференції (Київ, 15 квітня 2021 р.). Київ: ГО «УКРО», 2021. 98 с.

4. Reports on the human rights situation in Ukraine. URL: <https://www.ohchr.org/EN/Countries/ENACARRegion/Pages/UARports.aspx>.

5. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 10.12.2022).

МІЖНАРОДНИЙ ТЕРОРИЗМ ЯК ФАКТОР ЗАГРОЗИ НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ ТА ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ: У РАМКАХ ДІЇ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

Марія ПОНОМАРЕНКО,
*студентка, 1 курс, 11 група,
факультет міжнародної торгівлі та права,
Державний торговельно-економічний університет,
Київ, Україна*

У складний час для нашої країни питання національної безпеки відіграє надважливу роль в житті мільйонів громадян. Безпека тісно пов'язана з розвитком країни в сучасному світі, відтак заключним засобом для її збереження стали силові можливості держави, завдяки їм дослідження в сфері національної безпеки весь цей час концентрувались на вивченні ролі, характеру і напрямків зміни загроз безпеки Росією, а небажані зміни або події можуть серйозно впливати на подальше майбутнє нашої країни.

Міжнародне право з питань захисту прав людини розпочало свій розвиток по завершенню другої світової війни, після безлічі жорстоких порушень прав людини та скалічених життів, світова спільнота мала на меті не допустити цього знову. У 1945 році був

прийнятий статут ООН, основною ціллю якого було забезпечення поваги до всіх рас, статі, мов та релігій. На час воєнного стану частіше використовують термін «Міжнародне гуманітарне право», а з праць істориків та науковців ми можемо дізнатись, що приблизно з трьох тисяч років розвитку історії людства, лише 270 років були мирними. Тому для регулювання міжнародних збройних конфліктів було створено «право війни», яке після ХХ століття отримало назву «Міжнародне гуманітарне право» [1, с. 15—17].

За міжнародним гуманітарним правом, основним суб'єктом зобов'язання виступає держава, як основний суб'єкт міжнародного права. Передусім Україна має забезпечити захист міжнародних гуманітарних прав жертв війни, а саме: мирного населення, колишніх учасників воєнних дій, цивільних об'єктів, захисту небезпечних об'єктів та культурних цінностей [2, с. 133]. Також гуманітарне право захищає комбатантів, не виключаючи поранених та полонених. Мета міжнародного гуманітарного права наскільки це можливо зменшити біль та страждання потерпілих. У ситуації на сході України ми можемо прослідкувати, що обидві сторони конфлікту використовують міномети і артилерію, які мають достатньо хаотичну та велику зону ураження, що в свою чергу призводить до смерті та різноманітних тілесних ушкоджень мирного населення. Це приклад порушення принципу розрізнення цивільних осіб між учасниками бойових дій [3, с. 53]. Тому цивільне населення потребує захисту при активній фазі війни, для того щоб запобігти травмам та ушкодженням здоров'я. Захист також має надаватись у випадку примусового перевезення людей у країну противника. При перших умовах необхідно застосовувати принципи розрізнення та пропорційності. В іншому випадку основним джерелом міжнародного гуманітарного права стає Женевська конвенція про захист цивільного населення у разі війни, вона захищає людей, які потрапили під окупаційну владу [9].

Загроза для національної безпеки любої країни — це міжнародний тероризм. За результатами аналітичного дослідження Інститутом економіки та миру (IEP) в звіті Global Terrorism Index, лише в період з 2022 по 2023 рік від терористичних атак загинула майже 7 тисяч осіб по всьому світу, а смертність під час терористичних атак збільшилась на 12% з 2021 року [4, с. 2].

Відповідно до Закону України «Про боротьбу з тероризмом» міжнародний тероризм — здійснювані у світовому чи регіональному масштабі терористичними організаціями, угрупованнями, у тому числі за підтримки державних органів окремих держав, з метою досягнення певних цілей суспільно небезпечні насильницькі діяння,

пов'язані з викраденням, захопленням, вбивством ні в чому не винних людей чи загрозою їх життю і здоров'ю, зруйнуванням чи загрозою зруйнування важливих народногосподарських об'єктів, систем життєзабезпечення, комунікацій, застосуванням чи загрозою застосування ядерної, хімічної, біологічної та іншої зброї масового ураження [5]. У міжнародному праві немає прямого визначення цього терміну, однак загально прийнято вважати міжнародний тероризм злочином, який використовується як інструмент політичної боротьби реакційних кіл, політичних партій, злочинних організацій та окремих осіб [6].

У квітні 2022 року Верховна рада офіційно визнала Росію державою-терористом, чия ціль чинити геноцид над українським народом та застосовувати насилля до невинних громадян нашої країни. Попри це, пояснення терміну «держава-терорист» є лише в українському законодавстві і визначається воно як: «держава, яка відкрито, з використанням власних збройних сил, інших збройних формувань, або приховано, з використанням збройних формувань, що діють від імені та (або) в інтересах такої держави, вчиняє терористичні акти, акти міжнародного тероризму» [7]. У міжнародному праві такого терміну не існує, отже не існує й чітких норм для надання Росії статусу «держави-терориста». Україна намагається змінити це та всіляко сприяє появі міжнародної конвенції, яка б закріпила терміни «державного тероризму» і «держави терориста». На користь такого кроку часто наводять аргумент про відкриття нових можливостей щодо конфіскації заморожених російських активів та направлення їх на компенсацію збитків.

За останнє десятиріччя Російська Федерація порушила не одну норму міжнародного гуманітарного права, через це ми можемо навести приклади найбільших терактів за 2022—2023 роки:

- Вранці 1 березня росіяни обстріляли центр Харкова. В результаті влучання двох «Калібрів» було фактично зруйновано будівлю обласної державної адміністрації на площі Свободи. Жертвами російського теракту стали 29 людей, ще 35 було поранено.

- 16 березня 2022 року — знищення драмтеатру у Маріуполі. Точна кількість загиблих досі невідома, озвучувалися цифри від 300 до 600 жертв. Всього ж там на час бомбардування перебували від 500 до 1200 мешканців Маріуполя.

- Вранці 14 липня Росія запустила з підводних човнів у Чорному морі крилаті ракети «Калібр». Відомо про 20 загиблих, серед них троє дітей. Також відомо, що близько 90 потерпілих у Вінниці звернулися по допомогу до медичних закладів, приблизно пів сотні з них — у тяжкому стані.

- 17—18 серпня 2022 — удари по студентських гуртожитках у Харкові. Удари окупантів забрали 25 людей, серед яких була й дитина. «Іскандерами» ворог стріляв по студентських гуртожитках на Салтівці.

- Ракетний удар по кафе у селі Гроза відбувся 5 жовтня 2023 року, в результаті загинуло 59 осіб серед них восьмирічна дитина. Ще одна особа вважається зниклою безвісти.

Це лише менша частина злочинів Російської Федерації в збройній агресії проти України [8].

7 жовтня 2023 року терористична організація ХАМАС перетнула кордон Ізраїлю, де вчиняла масовані вбивства цивільного населення, гвалтувала жінок та обстрілювала житлові будинки. Події в Ізраїлі сколихнули весь світ, тому у країн-партнерів з'явилась нагальна потреба надати ізраїльтянам фінансову та військову допомогу, тим самим ускладнивши постачання обіцяної зброї зі сторони Сполучених Штатів Америки Україні.

На прикладі наведених вище злочинів Російської Федерації у війні проти України ми можемо прослідкувати, що загроза від міжнародного тероризму залишається, тривалий час порушуються принципи та норми міжнародного гуманітарного права. Тому в першу чергу питання боротьби та протидії тероризму в світі, має постійно лобіюватись світовою спільнотою. Як одним із способів вирішення цієї проблеми вважаємо збільшення суворості покарань, за грубі порушення міжнародного та міжнародного гуманітарного права.

Список використаних джерел

1. Сенаторова О. В. Права людини і збройні конфлікти: навчальний посібник. Київ: ФОП Голембовська О. О., Київ, 2018. 208 с.

2. Ногас Н. Міжнародний захист прав людини під час збройних конфліктів // Збірник наукових праць Юридичного факультету Західноукраїнського національного університету у співпраці з НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України. Актуальні Проблеми правознавства Випуск 4 (24) 2020. 133—135 с.

3. Соколенко І.С. Порушення гуманітарного права під час військового конфлікту на сході України // Захист прав людини в умовах збройного конфлікту: збірник тез доповідей Науково-практичної конференції (Київ, 15 квітня 2021 р.). Київ: ГО «УКРО», 2021. 98 с.

4. Institute for Economics & Peace. Global Terrorism Index 2023: Measuring the Impact of Terrorism, Sydney, March 2023. URL: <https://www.visionofhumanity.org/wpcontent/uploads/2023/03/GTI-2023-web-170423.pdf>

5. Про боротьбу з тероризмом : Закон України від 20 березня 2003 року № 638-IV. Розділ I, ст. 1. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15#Text>

6. Романюк В. О., Арістова А. В. Міжнародний тероризм // Велика українська енциклопедія. URL: https://vue.gov.ua/Міжнародний_тероризм.

7. Про заборону пропаганди російського нацистського тоталітарного режиму, збройної агресії Російської Федерації як держави-терориста проти України, символіки воєнного вторгнення російського нацистського тоталітарного режиму в Україну : Закон України від 22 травня 2022 року № 2265-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2265-20#Text>

8. Reports on the human rights situation in Ukraine. URL: <https://www.ohchr.org/EN/Countries/ENACARRegion/Pages/UARports.asp> x.

9. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими від 12 серпня 1949 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153#Text

ВПЛИВ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ НА КРИМІНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ

Анна СИРОТЕНКО,
*студентка, 1 курс, 15 група,
факультет міжнародної торгівлі та права,
Державний торговельно-економічний університет,
Київ, Україна*

Ганна ІЛЬЧЕНКО,
*доцент кафедри міжнародного,
цивільного та комерційного права,
Державний торговельно-економічний університет,
Київ, Україна*

Повномасштабна російська військова агресія проти України, що розпочалася 24 лютого 2022 року, спричинила за собою суттєві зміни в усіх сферах життя українського суспільства, включаючи й сферу кримінального права. В умовах воєнного стану з'явилися нові виклики та загрози, які потребують адекватного правового реагування.

Кримінальне законодавство України відіграє важливу роль у захисті суверенітету та територіальної цілісності держави створюючи відповідну правову базу для діяльності правоохоронних органів. У зв'язку з цим було внесено ряд змін до Кримінального кодексу України (далі — КК України), спрямованих на посилення відповідальності за злочини, пов'язані з посяганням на незалежність та територіальну цілісність України; диверсійною діяльністю; колабораціонізмом; мародерством; воєнними злочинами.

Зокрема було внесено зміни до таких статей КК України: ст. 111 Державна зрада; ст. 111¹ Колабораційна діяльність, ст 111² Пособництво державі-агресору, ст. 113. Диверсія, ст. 114². Несанкціоноване поширення інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану, ст. 201². Незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги, ст. 435¹. Образа честі і гідності військово-службовця, погроза військовослужбовцю, ст. 436². Виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України, глорифікація її учасників [1].

Також, в умовах воєнного стану, який було введено в Україні 24 лютого 2022 року [2], діють певні особливості застосування норм щодо розширення переліку обставин, що обтяжують покарання (ст. 67 КК України)

З початку збройної агресії РФ, лише за 2022 рік слідчими Національної поліції розпочато понад 56,1 тис. кримінальних проваджень за фактами вчинення на території країни злочинів військовослужбовцями збройних сил Російської Федерації, Республіки Білорусь та їх пособниками. Серед таких злочинів:

- порушення законів та звичаїв війни (стаття 438 КК України) — 44,5 тис.;
- посягання на територіальну цілісність і недоторканність України (стаття 110 КК України) — 9,2 тис.;
- колабораційна діяльність (стаття 111-1 КК України) — 2,2 тис.;
- державна зрада (стаття 111 КК України) — 106;
- диверсія (стаття 113 КК України) — 37;
- терористичний акт (стаття 258 КК України) — 18.

Станом на 2022 рік Служба безпеки України розслідувала 44,8 тис. кримінальних проваджень, до суду направлено 285 з них, на

деокупованих територіях виявлено 3 тис. тіл загиблих та оглянуто 31,5 тис. пошкоджених цивільних об'єктів. За колабораціонізм розпочато 2230 кримінальних проваджень, 454 особам оголошено підозру [3].

Отже, кримінальне законодавство в Україні зазнало значних змін через повномасштабне вторгнення РФ. Державні служби займаються переважно справами державної зради, колабораціонізму, диверсій, терористичних актів та ін. Та головний акцент повстає на внутрішній та зовнішній безпеці України. Для зміни даної ситуації потрібно чітко врегулювати обов'язки та права кожного громадянина (особливо звертаючи увагу на врегулювання повноважень та обов'язків державних службовців), а також позбутись корупції. Це допоможе забезпечити безпеку не тільки у військовому контексті, а також підвищити громадську безпеку, зменшить кількість злочинів в цілому.

В той же час, беручи до уваги новини, досвід пересічних українців, все частіше зустрічаєшся з перевищенням повноважень, а іноді й незаконними діями працівників державних органів. Особи, які перевищують свої повноваження, у багатьох випадках залишаються непокараними за це. Такі випадки шкодять не тільки українським громадянам, а й безпеці держави в цілому. Для того, щоб зберегти суверенітет та перемогти ворога, держава має реагувати на всі без винятку злочини та правопорушення, щоб ніхто не залишився без покарання, а кожен невинний громадянин України був впевнений у своїй безпеці.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
2. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022 URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>
3. Звіт Національної поліції 2022р. ст. 2-4 URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit2022/Zvit_polic_2022.pdf

АКТУАЛЬНІ ВИКЛИКИ ТА СТРАТЕГІЇ ЗАХИСТУ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УМОВАХ ЗОВНІШНІХ ЗАГРОЗ

Євгенія ТИМОШЕНКО,
*студентка, 1 курс, 11 група,
факультет міжнародної торгівлі та права,
Державний торговельно-економічний університет,
Київ, Україна*

У сучасному світі, де відбуваються швидкі та непередбачувані зміни в політичній, економічній та технологічній сферах, питання національної безпеки набуває особливого значення. Зовнішні загрози стають дедалі складнішими і вимагають комплексного підходу до захисту національних інтересів. Виклики, що стоять перед сучасними державами, вимагають ефективних стратегій та правових норм для забезпечення національної безпеки.

Оцінюючи суперечливі тенденції та сучасні загрози трансформації українського суспільства у напрямі євроінтеграції та розбудови правової демократичної держави з ефективною ринковою економікою, слід зазначити, що досягнення успіху на шляху вирішення декларованих завдань безпосередньо пов'язане з певним рівнем національної стійкості як здатності держави і суспільства протистояти внутрішнім кризам та зовнішнім загрозам.

Саме через призму правового регулювання можна визначити ефективні стратегії захисту національних інтересів у змінних умовах міжнародного співтовариства. З урахуванням динамічності сучасних загроз, таких як гібридна війна, кібератаки, терористичні загрози, важливо постійно адаптувати та удосконалювати правові механізми, що регулюють заходи з оборони та безпеки.

Національна стійкість країни — це така стратегія її існування, коли вона здатна зберігати збалансованість розвитку та успішно відповідати на зовнішні і внутрішні виклики, протистояти загрозам і кризам, більше того, зусиллями політичної та інтелектуальної еліти вчасно передбачати й ефективно реагувати на них заради гідної самореалізації та гуманістичного розвитку людини, які забезпечує держава в балансі з громадянським суспільством. Таке розуміння національної стійкості робить її реальним потенціалом національної безпеки країни. [1]

Актуальні виклики:

- Збройна агресія Російської Федерації — це є один із найсерйозніших викликів національній безпеці не тільки для України, а й для всього регіону. Для боротьби з цією загрозою необхідний комплексний підхід до забезпечення національної безпеки за допомогою правового регулювання.

- Інформаційна війна в Україні є складною проблемою, що створює серйозні виклики для національної безпеки. Цей вид війни включає в себе систематичне розповсюдження дезінформації, пропаганди та маніпулювання інформацією з метою впливу на суспільство, дестабілізації ситуації та підриву національної єдності.

- Економічні та енергетичні проблеми є важливим аспектом національної безпеки для будь-якої країни. Підвищена енергетична залежність від іноземних джерел енергії може являти собою ризик для національної безпеки, оскільки вона може зробити країну вразливою у разі відмови країни-постачальника або стрибка цін на енергоносії. Крім того, високий рівень економічної залежності від інших країн може знизити стійкість національної економіки, що може призвести до значних втрат у разі глобальної економічної кризи. [2]

Правове регулювання

В контексті сучасних викликів і стратегій захисту національної безпеки через призму зовнішніх загроз охоплює ухвалення та реалізацію законів, НПА і міжнародних договорів, спрямованих на захист національного суверенітету, територіальної цілісності, економічних та енергетичних інтересів. Ключові аспекти правового регулювання включають:

- Законодавство з безпеки та оборони: Прийняття законів, які визначають стратегічні напрямки політики безпеки та оборони, механізми реагування на зовнішні загрози та захисту національних інтересів.

- Кібербезпека: Розробка та впровадження нормативно-правових актів, що регулюють кібербезпеку, захист критично важливих інформаційних інфраструктур від кібератак, а також визначення відповідальності за кіберзлочини та вироблення механізмів міжнародного співробітництва у цій сфері.

- Міжнародне право і дипломатія: Дотримання міжнародного права, зокрема принципів недоторканності суверенітету, невтручання у внутрішні справи і територіальну цілісність і розвиток механізмів міжнародного діалогу та співробітництва з метою запобігання конфліктам та врегулювання існуючих суперечок.

- Економічна та торговельна політика: Прийняття правових актів, спрямованих на розвиток власної економіки, диверсифікацію енергетичних джерел та ринків, захист від недобросовісної торгівлі та дискримінації на міжнародному рівні.

- Інформаційна безпека: Законодавче забезпечення захисту інформаційних ресурсів від зовнішніх загроз, боротьба з дезінформацією та інформаційною агресією з боку інших країн. [3]

Таблиця 1

Головні аспекти захисту національної безпеки

Створення потужних Збройних Сил	Підвищення стійкості суспільства до інформаційних атак	Диверсифікація економіки	Збереження довкілля
Збільшення оборонних витрат	Захист критичної інфраструктури	Залучення інвестицій	Розвиток зеленої енергетики
Модернізація армії	Протидія кіберзлочинності	Розвиток нових галузей економіки	Підвищення екологічної свідомості населення

Джерело: [3].

Отже, на сьогодні відбуваються значні трансформаційні процеси у світі. За останні десятиліття виникли нові, значні загрози й виклики, трансформувалися вже наявні. Україна як одна із країн Європи повинна вчасно реагувати на ці зміни. Для успішної адаптації необхідно провести аналіз загроз та викликів національній безпеці, які мали місце в минулому, мають місце в сьогоденні та можуть виникнути в майбутньому. На нашу думку, такими загрозами можуть бути зовнішні загрози (агресія з боку інших держав, політичні або економічні маніпулювання, тероризм, піратство, торгівля наркотиками\зброєю, відмивання грошей, кіберзагрози та ін.) та внутрішні (економічні та енергетичні кризи, природні та антропогенні небезпеки, безробіття, екологічні негаразди, поширення нових видів наркотичних засобів, поширення захворювань, демографічний спад та міграція з України, корупція, криза суспільної довіри, екстремізм).

Список використаних джерел

1. Національна стійкість України: стратегія відповіді на виклики та випередження гібридних загроз: національна доповідь / ред. кол. С. І. Пирожков, О. М. Майборода, Н. В. Хамітов, Є. І. Головаха, С. С. Дембіцький, В. А. Смолій, О. В. Скрипнюк, С. В. Стоєцький / Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. Київ, 2022. 552 с.

2. Основи стратегії національної безпеки та оборони держави: підруч. — 3-е вид., перероб. і доп. К.: НУОУ ім. Івана Черняхівського, 2015. — 620 с. 3) Ситник Г. П.

3. Виклики національній безпеці у контексті формування нового світового порядку: курс лекцій / Г. П. Ситник. К: ТОВ «САК Лтд.», 2023. 103 с.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ, ЩО ЗДІЙСНЮЮТЬ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ

Юлія ПУСТОВІТ,

*доцент кафедри адміністративного, фінансового
та інформаційного права, канд. юрид. наук,
Державний торговельно-економічний університет,
Київ, Україна
ORCID 0000-0003-1845-7044*

Одним із ключових елементів адміністративно-правового механізму забезпечення продовольчої безпеки є нормативно-правова база, яка створює формальну інституційну основу для розвитку відносин, пов'язаних із забезпеченням продовольчої безпеки країни.

Нормативно-правове регулювання адміністративно-правового забезпечення продовольчої безпеки можна розглядати на кількох рівнях. Зокрема, С. Лушпаєв виділяє такі групи нормативно-правових актів: «які регламентують загальні аспекти продовольчої безпеки; які визначають правовий статус та компетенцію органів державного регулювання у сфері продовольчої безпеки; які встановлюють вимоги до безпечності та якості сільськогосподарської продукції та харчових

продуктів; які встановлюють правила виробництва окремих видів сільськогосподарської продукції та харчових продуктів; які регулюють формування державного матеріального резерву та державного інтервенційного фонду» [1, с. 419].

Деякі автори пропонують додати до цієї класифікації окрему групу нормативно-правових актів «які передбачають заходи юридичної відповідальності за порушення вимог законодавства у сфері продовольчої безпеки» [2, с 20].

На даний момент правове регулювання продовольчої безпеки в Україні ґрунтується на різних законах і підзаконних актах. Однак в Україні відсутній спеціальний нормативно-правовий акт, який би безпосередньо врегульовував питання продовольчої безпеки. У багатьох юридичних дослідженнях неодноразово зазначалася необхідність прийняття такого спеціального закону (А. Берлач, А. Статівка, Т. Курман). Проте спроби ухвалити подібний закон не увінчалися успіхом. Наприклад, у 2012 році законопроект «Про продовольчу безпеку» був повернутий Президентом України до Верховної Ради з зауваженнями та не був прийнятий. Як наслідок, відносини у сфері продовольчої безпеки залишаються без належного законодавчого регулювання.

Будь-яка функція публічної адміністрації не може бути ефективною без відповідного адміністративно-правового механізму, який забезпечує її реалізацію. Це особливо актуально з урахуванням конституційної вимоги, що органи державної влади та місцевого самоврядування, а також їхні посадові особи повинні діяти в межах своїх повноважень і відповідно до законодавчо встановленого порядку. Це повною мірою стосується і публічного управління у сфері забезпечення продовольчої безпеки України.

Законопроект «Про продовольчу безпеку України» 2011 року мав як переваги, так і недоліки. Серед його переваг варто відзначити комплексне визначення терміну «продовольча безпека», закладення правового механізму її формування, а також визначення системи принципів для забезпечення продовольчої безпеки України.

Серед недоліків цього законопроекту можна виділити його недостатню відповідність принципам забезпечення продовольчої безпеки, що існують у законодавстві ЄС. Крім того, проект недостатньо регулював взаємодію між інститутами громадянського суспільства та публічною адміністрацією під час розробки стратегій і тактики державної політики у сфері продовольчої безпеки.

Закон повинен чітко визначати мету та завдання публічного управління у цій сфері, а також компетенцію та повноваження

суб'єктів, відповідальних за її адміністрування. Важливою частиною є встановлення системи принципів, на яких має ґрунтуватися публічне управління у забезпеченні продовольчої безпеки, відповідно до європейських стандартів. Крім того, у законі необхідно передбачити правові основи для співпраці України з країнами ЄС та на міжнародному рівні з метою дотримання європейських та міжнародних стандартів продовольчої безпеки.

Особлива увага мала бути приділена забезпеченню доступності продуктів харчування та основних товарів для кожного громадянина. Важливим є врегулювання процесів ціноутворення, встановлення прожиткового мінімуму та підтримка малозабезпечених верств населення. Однак це завдання також включає забезпечення належного функціонування продовольчої системи України, яка має гарантувати достатню кількість продуктів для задоволення базових потреб населення. Крім того, слід зосередитися на взаємодії публічної адміністрації з інститутами громадянського суспільства [3].

Підсумовуючи стан системи правового забезпечення продовольчої безпеки України на початок 2022 року, можна відзначити, що вона перебувала в стані рівноваги. Україна продовжувала виступати надійним експортером сільськогосподарської продукції, одночасно забезпечуючи внутрішній ринок необхідною кількістю та якістю продукції. Важливу роль у підвищенні ефективності цієї системи відіграв Саміт ООН з продовольчих систем, що відбувся у вересні 2021 року і сприяв ухваленню низки нормативно-правових актів, зокрема Указу Президента України №41/2022 від 7 лютого 2022 року «Питання національних пріоритетів трансформації продовольчих систем в Україні» та розробленого Кабінетом Міністрів України плану заходів щодо трансформації продовольчих систем до 2030 року. Крім того, постановою КМУ від 3 березня 2021 року №179 була затверджена Національна економічна стратегія на період до 2030 року, яка підкреслює стратегічні переваги України завдяки природним ресурсам, географічному положенню та якості людського капіталу, що може стати основою для стрімкого економічного розвитку країни [4].

Нормативно-правове забезпечення продовольчої безпеки є ключовим елементом національної безпеки будь-якої держави, зокрема України. Аналіз сучасного стану правового регулювання у цій сфері свідчить про необхідність подальшого вдосконалення законодавчої бази для адекватного реагування на виклики, що постають перед державою в умовах воєнного стану. Законодавчі

новації, запроваджені під час війни, були спрямовані на стабілізацію продовольчого ринку та забезпечення базових потреб населення, однак мають тимчасовий характер і не вирішують системних проблем.

Загалом, нормативно-правове забезпечення продовольчої безпеки вимагає системних реформ та стратегічного бачення розвитку аграрної сфери. Лише шляхом прийняття комплексної законодавчої бази та довгострокової стратегії продовольчої безпеки Україна зможе впоратися з сучасними викликами та забезпечити стабільність і суверенітет у цій важливій сфері.

Список використаних джерел

1. Лушпаєв С. Щодо законодавства України про продовольчу безпеку. Форум права. 2012. №2. С. 419-425.

2. Актуальні проблеми правового забезпечення продовольчої безпеки України / О. Батигіна, В. Жушман, В. Корнієнко та ін. / за ред. В. Уркевича, М. Шульги. Х.: Право, 2013. 326 с.

3. Кузьмічов О. Закон про продовольчу безпеку України як юридична основа публічного адміністрування у сфері забезпечення продовольчої безпеки. Адміністративне право і процес. 2023. № 1. С. 21-30.

4. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року: постанова Кабінету Міністрів України від 03.03.2021 р. №179. Офіц. вісник України, 23.03.2021, № 22, ст. 1015.

Наукове електронне видання

**ЄВРОПЕЇЗАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ПРАВА:
ПРОБЛЕМИ, ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-
ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

(Київ, 24 квітня 2024 року)

**EUROPEANISATION OF NATIONAL LAW:
PROBLEMS, CHALLENGES AND PERSPECTIVES**

THESES OF REPORTS THE INTERNATIONAL
SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE

(Kyiv, 24 April 2024)

Видавець і виготовлювач
Державний торговельно-економічний університет
вул. Кіото, 19, м. Київ-156, Україна, 02156
Тел. (044) 513 74 18
Електронна пошта knute@knute.edu.ua
242E-2024

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи серія ДК № 7656 від 05.09.2022